

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ**

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**

CİLT:18

SAYI: Spor Tarihi Özel Sayısı

YIL:2020

Derleme

1971 İZMİR AKDENİZ OYUNLARI: BÜYÜK İMTİHAN

1971 IZMIR MEDITERRANEAN GAMES: THE BIG TEST

Edip ÖNCÜ1-20

TÜRKİYE'NİN ERKEN DÖNEM OLİMPİK SERÜVENİ VE AY-YILDIZ'IN OLİMPİYAT OYUNLARI'NDA İLK RESMİ TEMSİLİ (1896-1921)

TURKEY'S EARLY OLYMPIC ADVENTURE AND FIRST OFFICIAL REPRESENTATION OF THE STAR & CRESCENT AT THE OLYMPIC GAMES (1896-1921)

Tolga ŞİNOFOROĞLU 21-55

EVRENSEL BİR KAVRAMI YAŞADIĞI KENTLE ÖZDEŞLEŞTİREN KALECİ: İSMET KARABABAVE FAIR PLAY

GOALKEEPER IDENTIFYING A UNIVERSAL NOTION WITH HIS HOMETOWN: İSMET KARABABA AND FAIR PLAY

Turgut KAPLAN.....56-66

INTERNATIONAL SUCCESSES OF TURKISH JUDO: A HISTORICAL PERSPECTIVE

TÜRK JUDOSUNUN ULUSLARARASI BAŞARILARI: TARİHSEL BİR BAKIŞ

Murat TURGUT, Onur Mutlu YAŞAR, Bayram CEYLAN, Nedim MALKOÇ67-72

TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME ÇABALARI VE ÖNCÜ KURULUŞLAR (1908-1930)

PHYSICAL EDUCATION TEACHER TRAINING EFFORTS IN TURKEY AND LEADING INSTITUTIONS (1908-1930)

Tolga ŞİNOFOROĞLU73-105

ERKEN DÖNEM TÜRK TARİHİNDEN II. MEŞRUTİYET'E KADAR SPOR KULÜPLERİNİN MODERNLEŞME SÜRECİ

THE MODERNIZATION PROCESS OF SPORTS CLUBS FROM EARLY PERIOD TURKISH HISTORY TO THE SECOND CONSTITUTIONAL ERA

Yunus Emre KARAKAYA, Sebahattin DEVECİOĞLU.....106-121

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

ÖNSÖZ

Değerli Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi okuyucularımız, bilindiği üzere 2020 yılı başında yaşanan Malatya ve Elazığ depremleri ile dünya ve ülkemizde halen devam eden Covid-19 salgını ile çok sayıda vatandaşımız hayatını kaybetmiş, söz konusu salgın, dünya genelinde yaklaşık 300 bin kişinin ölümüne neden olmuştur. Bu vesileyle hayatını kaybetmiş vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, tedavi görenlere de acil şifalar diliyoruz. Dileğimiz, bir an önce salgının kontrol altına alınarak normal yaşam standartlarına kavuşmaktır. Tüm bu olumsuzlukların ötesinde 2020 yılı, Hâkimiyetin kayıtsız şartsız Millete verildiği, Millet iradesinin temsil edildiği Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 100. Yılı'nın gerçekleştiği; "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" ile 101. Yılı'nı kutlayacağımız "Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramımızın" kutlandığı yıldır.

23 Nisan 1920, Türk milletinin iradesini temsil eden Birinci Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı ve Türk halkının egemenliğini ilan ettiği tarihtir. Türkiye, Dünya'da çocuklarına bayram hediye eden ve bu bayramı bütün dünya ile paylaşan ilk ve tek ülkedir. 19 Mayıs 1919 ise Türk Millet'inin bağımsızlık ve özgürlük umutlarının inanca dönüştüğü, kurtuluş ateşinin yakıldığı ve aydınlık bir geleceğe olan inancın kuvvetlendiği günün adıdır. Bu vesileyle 23 Nisan'ı çocuklara, 19 Mayıs'ı gençlere armağan eden Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü rahmetle, minnetle ve saygıyla anıyoruz.

Bu vesileyle, söz konusu iki önemli tarihin anısına 100. Yıllarının kutlandığı 2020 yılında Spormetre dergisinde "Spor Tarihi" teması içeren özel sayı çıkarılması planlanmıştır. Spor Tarihi özel sayısında yayınlanmak üzere dergimize sekiz makale gelmiştir. Hakem değerlendirilmesi sonucu iki makale reddedilmiş, biri İngilizce dilinde yazılmış altı makalenin yayın kararı alınmıştır.

Dergimiz "Spor Tarihi" özel sayısının, Spor Bilimleri alanına yararlı olmasını ve katkı sağlamasını dilerim. Sağlıkla kalın. Saygılarımla.

Doç. Dr. Hakan Sunay

Editör

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.723911

Geliş Tarihi (Received): 20.04.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 03.05.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.05.2020

1971 İZMİR AKDENİZ OYUNLARI: BÜYÜK İMTİHAN

Edip Öncü ¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, TRABZON

Öz: Akdeniz Oyunları dört yılda bir düzenlenen bölgesel ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) yönetmeliklerine uygun statüye sahip çok sporlu bir organizasyondur. İlk 1951’de İskenderiye (Mısır)’de yapılan Akdeniz Oyunları’na Türkiye, 1971’de İzmir’de ve 2013’te Mersin’de olmak üzere iki kez ev sahipliği yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk elli yılında düzenlenmiş olduğu en önemli uluslararası spor organizasyonu olan 1971 İzmir Akdeniz Oyunları şimdiye kadar spor tarihçileri tarafından önemi derecesinde ele alınmamıştır. Türkiye’nin Oyunlar’a ev sahipliği sürecinden Oyunlar’ın sonuna kadar olan yaklaşık beş yıllık süreci inceleyen bu çalışma belgesel ve betimsel bir incelemedir. Araştırmada IOC, Uluslararası Akdeniz Oyunları Komitesi (ICMG), Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK), 1971 İzmir Akdeniz Oyunları Komitesi resmi belge ve yayınları taranmış; eski IOC Başkanı Avery Brundage (1952-1972)’in özel arşivinden ilgili belgeler derlenmiştir. Orijinal kaynaklar anlatıda yeniden inşa (*reconstruction*) amacıyla daha çok sunuş/sahneleme (*representation*) amaçlı kurgulanmış; yapılan kapsamlı gazete incelemeleri (Cumhuriyet ve Milliyet) verilerin ve belgelerin değerlendirilmesinde dönemin Türkiye’sinin sosyo-kültürel ve sportif açılardan eleştirel kurama yakın bir sahnelenmesi işlevini görmüştür. Bu çalışmanın amacı İzmir Akdeniz Oyunları çerçevesinde gözlemlenen iki sorunsala cevap aramak olmuştur. Birincisi, Türkiye’nin kısa süreli organizasyonlarda Cumhuriyet’in kurucu felsefesinin temel taşlarından olan milli seferberlik ve kurumsal akıl/devlet aklı (*raison d’etat*) çerçevesinde hareket edip başarılı olup olamadığıdır. İkinci sorunsal ise sportif ve idari açıdan Türkiye’nin Cumhuriyet’in kuruluşundan beri insan sermayesine verdiği önem ve yaptığı yatırımın, süreklilik arz eden çağdaşlaşma idealinde, spor eğitimi, kültürü ve yönetiminde hedeflerine ulaşım ulaşılmadığıdır. Cumhuriyet’in ellinci yılına girerken İzmir Akdeniz Oyunları bu açılardan Türkiye için büyük bir imtihan olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz Oyunları, Avery Brundage, İzmir, Uluslararası Akdeniz Oyunları Komitesi (ICMG), Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK)

1971 IZMIR MEDITERRANEAN GAMES: THE BIG TEST

Abstract: The International Mediterranean Games (ICMG) is a multi-sport event celebrated every four years under the aegis of the International Olympic Committee (IOC), and sanctioned by the IOC rules. The first Mediterranean Games were held in Alexandria (Egypt) in 1951, and since then Turkey participated in its all versions and hosted the games twice, first in Izmir in 1971 and recently in 2013 in Mersin. Albeit being the most important international multi-sport organization hosted by Turkey in the first fifty years of the Turkish Republic, the sports historians have not paid the deserved attention to 1971 Izmir Games. This study, which covers roughly the five years between 1967 and 1971, presents a documentary and descriptive account of the candidacy, preparations and the hosting stages of the Izmir Games. Numerous official documents, reports, bulletins and publications of the IOC, ICMG, Turkish National Olympic Committee, and Izmir Games Organization Committee (COJMI/IMGOC) as well as the personal archives of the former IOC President Avery Brundage (1952-1972) were compiled and reviewed in order to design a comprehensive picture of the Izmir Games. Following the approach that history narratives are rather representations of the past than its reconstruction, in this rather short essay, the extensive scan of the Turkish daily newspapers Cumhuriyet and Milliyet complemented the spotlights on sports and socio-cultural aspects of Turkey. The purpose of this study, in this respect, to delve into two problematic areas of the early Republic in such big events like the Mediterranean Games. First is to what extent Turkey could/can accomplish success in the organization of such events by clinging to the national mobilization and *raison d’etat* or institutional efficiency framed by the founding philosophy of the Republic i.e. rationality and modernization efforts in nation-building. Second is to what degree Turkey fulfilled its ambitions of establishing a sound base in sports education, culture and management in concert with its reliance and investment on its human capital. 1971 Izmir Mediterranean Games was a much-awaited test for these issues. The result was satisfactory.

Key Words: Avery Brundage, International Olympic Committee (IOC), Izmir, The Mediterranean Games, Turkish National Olympic Committee (TNOC)

GİRİŞ

Son yıllarda önemini epey yitirmiş olsa da Akdeniz Oyunları, Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin Olimpiyat Oyunları’ndan sonra katıldığı en önemli çok sporlu organizasyonlardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Akdeniz havzası antik Olimpiyat Oyunları’nın ortaya çıktığı ve üç kıtada toprakları bulunan bir bölgedir. Yüzlerce inanç, kültür ve etnisitenin bir araya geldiği havza Antik Dünya’nın merkezini teşkil etmekteydi. Çok eskiden beri yoğun şekilde yerleşimin görüldüğü bir bölge olan Akdeniz havzası bu yüzden tarih boyunca askeri, siyasi ve ekonomik çekişmelerin ve çatışmaların odağında kalmıştır. Akdeniz Oyunları bunca çekişme ve huzursuzluğun ortasında Akdeniz’e kıyısı olan milletlerin dil, din ve kültür farklılıklarına rağmen dostluk ve dayanışma atmosferini dört yılda bir de olsa soludukları bir “bir araya gelme” vesilesi olmuştur. (ICMG, 2020)¹

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk elli yılında düzenlemiş olduğu en önemli uluslararası spor organizasyonu olan 1971 İzmir Akdeniz Oyunları şimdiye kadar spor tarihçileri tarafından önemi derecesinde ele alınmamıştır. Atina’nın ev sahipliğinden çekilmesi dolayısıyla 2013’te Mersin’de düzenlenen Akdeniz Oyunları dışında 1971 İzmir Oyunları Türkiye’nin ev sahipliğini yaptığı tek Akdeniz Oyunları’dır. Bu yüzden, yakın dönem Türk tarihi açısından oldukça önemli olan bu organizasyon, Soğuk Savaş konjonktürü içinde de ayrı bir önem teşkil etmekte, Türkiye’nin dünyada *Détente* (yumuşama/rahatlama) atmosferinin yaşandığı yıllarda dış politikası ve kamu diplomasisi açısından kendini gösterdiği ender organizasyonlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Türkiye’nin Akdeniz Oyunları’nın ev sahipliğine aday olması ve bu organizasyonu ortaya koyuş şekli cumhuriyetin temel ilkelerinden biri olan Batılılaşma ve çağdaşlaşma ilkesi açısından temel felsefesinde bir süreklilik unsuru olarak görülebilir. İzmir şehrinin ve Türk insanının üstlendiği ve başarıyla tertiplediği Oyunlar, ev sahipliğini dördüncü kez Arap ülkelerine bırakmayan Türkiye sayesinde Arap Oyunları’na dönüşmekten kurtulmuş; İzmir şehrinin ve organizasyonun çehresi dolayısıyla Türkiye’nin Batılı yüzünü göstermiştir. Oyunlar’a olan ilgi ve organizasyonun başarısı Akdeniz Oyunları’nın popüleritesini ve büyüklüğünü artırmış; Akdeniz Oyunları, Soğuk Savaş Dönemi’nin sonuna kadar Batı Bloğu’nda Olimpiyat Oyunları’ndan sonra en kayda değer uluslararası bölgesel çok sporlu organizasyonlarından biri olma özelliğini korumuştur.

YÖNTEM

Türkiye’nin Akdeniz Oyunları’na ev sahipliği adaylığı sürecinden 1971 İzmir Oyunları’nın sonuna kadar olan yaklaşık beş yıllık süreci inceleyen bu çalışma, öncelikle belgesel ve betimsel bir incelemedir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Akdeniz Oyunları Komitesi (ICMG), Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) ve 1971 İzmir Akdeniz Oyunları Organizasyon Komitesi resmi belge ve yayınlarının kapsamlı olarak tarandığı bu incelemede, 1952-1972 yılları arasında IOC Başkanlığı yapmış Avery Brundage’in Kanada Western Üniversitesi’nde bulunan belge koleksiyonundan İzmir Oyunları ile ilgili olan belgeler de derlenmiştir. Şimdiye kadar Cem Atabeyoğlu’nun *Akdeniz Oyunları ve Türkiye (2000)* kitabı dışında İzmir Akdeniz Oyunları ile ilgili kayda değer bir ikincil kaynak yazılmamış olduğu için Oyunlar’ın gidişatı gün be gün Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri taranarak sunulmuş; detaylı saptamalar ışığında genel bir resim ortaya konmuştur. Yer kısıtlaması yüzünden dipnotlarda verilen anekdotların, Oyunlar süresince sportif ve sosyo-kültürel açıdan atmosferi okuyucuya yansıtma işleviyle faydalı olacağı düşünülmüştür. Tarih anlatılarının bir yeniden inşa

¹ Uluslararası Akdeniz Oyunları Komitesi web sayfası metinde ICMG olarak kullanılmıştır. “The Mediterranean Games”, **International Committee of Mediterranean Games (ICMG/ Fr. CIJM)**, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/> Erişim Tarihi: 20.03.2020

(reconstruction) süreci olmaktan öte bir sunuş/sahneleme (representation) oldukları hipotezinden yola çıkarak bu çalışmada tarihsel belgelerin varlığında nesnel olma kaygısı güdülmemiştir (Booth, 2013).² Verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasında nitel yöntemler kullanılmış; eleştirel kurama yakın durulmuştur. Araştırma iki soruyu/sorunsalı cevaplamayı amaçlamıştır. İlki, Türkiye'nin, ve dolayısıyla Türk insanının, kurumsallaşabildiği ölçüde, kısa soluklu girişimlerde soluğu yettiğince ve Cumhuriyet'in kurucu ilkelerine bağlı kaldığı sürece başarılı olabilmesinin ulusal seferberlik, kurumsal akıl veya devlet aklı (raison d'état) çerçevesinde hareket etmesine bağlı olup olmadığıdır. İncelenen ikinci sorunsal, Türkiye'nin uzun vadede kalıcı olacak başarılar ve eserler açısından Cumhuriyet'in kuruluşundan beri insan sermayesine verdiği önem ve bu sermayeye yaptığı yatırımın sürekliliği ölçüsünde, geçen yüz yıl içinde Batılılaşma ülküsü çerçevesinde özellikle spor kültürü, eğitimi ve yönetimi yönünden hedeflerine ulaşıp ulaşmadığıdır. Bu açıdan, Cumhuriyet'in ellinci yılına gelindiğinde İzmir Akdeniz Oyunları çok uygun bir litmus testi olmuştur.

BULGULAR

Akdeniz Oyunları'nın Tarihçesi

Akdeniz Oyunları'nın fikir babası aslen Türk olan Mısırlı Muhammet Tahir Paşa (1897-1970)'dir (A. Brundage Collection; Rapor 1971; Olympic Review, Jan. 1970; Atabeyoğlu, 2000; Miller, 2012).³ Soğuk Savaş'ın başlangıç yıllarındaki gerilimli atmosferde düzenlenen 1948 Londra Olimpiyatları sırasında yapılan IOC'nin 43. Oturumu'nda IOC Yönetim Kurulu üyesi M. Tahir Paşa, belki de Londra Olimpiyatları Organizasyon Komitesi Başkanı Lord Burghley'in telkinleriyle, bir Akdeniz Oyunları düzenlenmesi fikrini gündeme getirmişti. Burada Tahir Paşa Fransa, İspanya, İtalya, Lübnan, Suriye, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın IOC üyelerine fikri sunmuş; aldığı olumlu karşılık üzerine Akdeniz Oyunları'nın 1951'de düzenlenmesinin düşünüldüğünü, oturumda söz alarak IOC kayıtlarına geçirtmişti (Olympic Review, Sept. 1948; ICMG, 2020; Miller, 2012).⁴ İlki Mısır'ın İskenderiye şehrinde

² Douglas Booth (2013), "Narrative Form: Understanding Representations of Olympic Pasts", **Olympika**, XXII, s. 91-95

³ Emirgan (İstanbul)'da doğan Muhammed Tahir Paşa Osmanlı sadrazamlarından Arif Paşa'nın torunu ve Stockholm elçisi Mustafa Şekip Bey'in oğludur. Annesi Emine Azizi Hanım Mısır Hıdivi İsmail Paşa'nın kızıydı. Üniversiteyi Berlin'de okuyan M. Tahir Paşa siyasi bilimler doktorasını Lausanne Üniversitesi'nden aldı. Gençliğinde binicilik, polo, eskrim ve atıcılık sporlarıyla bilfiil uğraştı. 1931'de Mısır Havacılık Kulübü'nü kurdu ve 1934-1942 yılları arasında Mısır Spor Teşkilatı'nın başkanlığını yaptı. Osmanlı İmparatorluğu yıkılınca amcası Mısır Kralı Fuat'ın yanına yerleşti. Kral Fuat ölünce tahta geçen Kral Faruk zamanında Mısır Meclisi'nde senatörlük yaptı. 1934-1968 yılları arasında IOC üyesi olarak görev yapan M. Tahir Paşa Akdeniz Oyunları yapılmasını teklif ettiği sırada IOC Yürütme Komitesi'nde yer almaktaydı. M. Tahir Paşa geçirdiği bir trafik kazasından sonra hayatının son üç yılını mezara defnedildiği İstanbul'da yaşadı. IOC kendisinin ölümünden sonra adına bir ödül vermeye başladı. **İzmir Akdeniz Oyunları: Organizasyon Komitesi Raporu 1971 (1974)**, der. Cem Atabeyoğlu ve ark., İzmir Akdeniz Oyunları Yayınları, Ankara, s. 20-22 (buradan sonra **Rapor 1971 olarak verilecektir**); "Décès de S. E. Mohammed Taher (The Death of S. E. Mohammed Taher)", **Olympic Review** (1967'ye kadar Bulletin du Comité International Olympique, bu makalede sadece Olympic Review adı kullanılacaktır.), Vol. 28 (January 1970), s. 35-36; Suat Erler, "Akdeniz Oyunları'nın Kurucusu Muhammed Tahir Paşa", **İzmir Akdeniz Oyunları Bülteni, No: 5 (Mayıs 1971)**, içinde **Avery Brundage Collection** (bundan böyle Brundage C.), Box: 200, Reel: 116; Burhan Felek, "İzmir Oyunları (Jeux D'İzmir)", İzmir Akdeniz Oyunları Bülteni, No: 5 (Mayıs 1971), **Brundage C.**, aynı kutu; "Akdeniz Oyunları Kurucusu Tahir Paşa Anıldı", **Milliyet**, 06.10.1971; David Miller (2012), **The Official History of the Olympic Games and the IOC (Athens to London: 1896-2012)**, Edinburgh: Mainstream Publishing Co., s. 473; Cem Atabeyoğlu (2000), **Akdeniz Oyunları ve Türkiye**, İstanbul: TMOK Yayınları, s. 7-12.

⁴ Keza o dönemde "Hür Dünya" ülkeleri ile "Demir Perde" arkasındaki devletler olmak üzere Avrupa nüfuz bölgelerine ayrılmıştı. Filistin meselesiyle Ortadoğu'nun çalkalanmaya başladığı ortamda İngiltere için hem Kıbrıs hem de Mısır daha fazla önem kazanmıştı. Bu durumu muhafaza edebilmenin bir yolu da spor ve spor diplomasisi ile Akdeniz ülkelerini birbirine yaklaştıracak vasıtalar temin etmektir. Toplantıda tercümanlık yapan Tahir Paşa

5-20 Ekim 1951 tarihleri arasında düzenlenen Akdeniz Oyunları'na 10 ülkeden 734 sporcu katılmıştı. 1950'lerde çok fazla ilgi görmeyen Oyunlar'a 10-12 civarında ülke katılıyor; sporcu sayısı 800 ile 1000 arasında değişiyordu (Brundage C.; ICMG, 2020; Olympic Review, Oct. 1971).⁵ Akdeniz Oyunları için daimi bir komite kurma fikri ise 1959 Beyrut Akdeniz Oyunları sırasında IOC üyesi ve Lübnan Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Şeyh Gabriel Gemayel (1907-1987)'den gelmişti. Gemayel'in girişimleriyle 16 Haziran 1961'de Uluslararası Akdeniz Oyunları Komitesi/ Comité International Jeux Méditerranéens (ICMG/CIJM) resmen kuruldu (Brundage C.; ICMG, 2020; Stanton, 2012).⁶ Kısa sürede gelişen organizasyona IOC politikaları çerçevesinde kadın atletler 1967'den itibaren katılmaya başladılar. Aynı yıl Tunus'ta düzenlenen Akdeniz Oyunları'na 12 ülkeden 38'i kadın 1249 sporcuyla rekor sayıda katılım oldu. Türkiye'nin Akdeniz Oyunları'na ev sahipliği yapma fikri bu dönemde gelişti (ICMG, 2020; Rapor 1971).⁷

1970'li yıllarda Akdeniz Oyunları'nın statüsü "bölgesel ve olimpik nitelikli sportif bir organizasyon" olarak tanımlanmıştı. Oyunlar'ın ev sahipliği, Olimpiyatlar'da olduğu gibi, ülkelere değil Akdeniz şehirlerine verilmekteydi. Oyunlar'a katılacak sporcuların amatör olma şartı vardı. Oyunlar'a katılan sporcu, antrenör ve yöneticilerin barınma ve konaklama masrafları ev sahibi şehrin Organizasyon Komitesi'ne aitti. ICMG, IOC tarafından tanınmış olan Milli Olimpiyat Komiteleri tarafından kurulmuş bir federasyondur ve daimi merkezi Atina'daydı (Brundage C.; Rapor 1971).⁸ 1971 İzmir Akdeniz Oyunları'nın düzenleneceği tarihlerde ICMG gayet güçlü bir İcra Kurulu'na sahipti. ICMG'in başkanı IOC üyesi Şeyh Gabriel Gemayel, asbaşkanı sonradan IOC Başkanlığı yapacak olan IOC üyesi İspanyol Juan Antonio Samaranch'tı. Kuruldaki diğer asbaşkan ise Türkiye'nin IOC üyesi Suat Erler'di (Brundage C.; Rapor 1971).⁹

Filistin meselesinin gündeme alınmasını sağlamıştı. Aynı toplantıda Tahir Paşa, Olimpiyatlar'da Filistin bölgesini Filistin'in mi yoksa İsrail'in mi temsil edeceği kararının bir yıl sonra verilmesini teklif etmişti ve bu teklifi kabul edilmişti. "Extrait du Procès-Verbal de la Seance du 27 Juillet 1948 (The Minutes of the IOC Session, 27 July 1948)", **Olympic Review**, Vol. 11 (September 1948), s. 36-37, 43; "History of Games", **ICMG**, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/> erişim tarihi 20.03.2020; **Miller**, s. 651.

⁵ Sırasıyla, Oyunlar 1951'de İskenderiye (Mısır), 1955'te Barselona (İspanya), 1959'da Beyrut (Lübnan), 1963'te Napoli (İtalya) ve 1967'de Tunus (Tunus)'ta düzenlendi. Rapor 1971, s. 20-21; "Editions of the Mediterranean Games", **ICMG**, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/> erişim tarihi 20.03.2020; "İzmir Mediterranean Games", **Olympic Review**, Vol. 49 (October 1971), s. 564; "Akdeniz Oyunları'nın Tarihçesi (L'Historique des Jeux Méditerranéens)", **Brundage C.**, a. k.

⁶ Gabriel Gemayel Lübnan'ın önde gelen ailelerinden birine mensuptu. Gençliğinde futbol oynamış ve şampiyonluklar kazanmıştı. Gemayel 1947'de Lübnan Milli Olimpiyat Komitesi'ni kurmuş ve uzun süre bu komitenin başkanlığını yapmıştır. 1950'li yıllar boyunca Lübnan Futbol Federasyonu Başkanlığı, Gençlik Kulüpleri Spor Birliği Başkanlığı ve Milli Spor Komitesi üyeliği gibi görevlerde bulunan Gemayel Lübnan spor camiasının en dominant figürüydü. 1952-1987 yılları arasında 35 yıl IOC üyeliği yapmıştır. Gemayel 1964-1969 yılları arasında da IOC Yönetim Kurulu'nda yer almıştır. Gemayel'in spor tutkusu Lübnan'ın dünyanın birçok spor organizasyonunun bir parçası olmasında en büyük etkendi. Gemayel'in tutkusu İzmir Akdeniz Oyunları için hazırlanan bültenlerden birindeki yazısında görülmektedir. "Cheikh Gabriel Gemayel, Les Jeux Méditerranéens: temple de la joie et de l'amitié (Akdeniz Oyunları: Neşe ve Dostluk Mabedi)", **Brundage C.**, a.k.; "Akdeniz Oyunları Beynelmül İcra Komitesi (Comité International des Jeux Méditerranéens)", **Brundage Collection**, a.k.; "The Mediterranean Games: The ICMG", **ICMG**, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/>; Miller, s. 474; Andrea L. Stanton, "Pioneer of Olympism in the Middle East: Gabriel Gemayel and Lebanese Sport", **The International Journal of the History of Sport**, 29: 15 (2012), s. 1-16

⁷ Tunus'ta Türkiye 9'u altın 25 madalya kazandı. **Rapor 1971**, s. 260; "Editions of the Mediterranean Games", **ICMG**, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/>

⁸ **Brundage C.**, "Statuts du Comité International des Jeux Méditerranéens", a.k.; **Rapor 1971**, s. 18

⁹ Uluslararası Akdeniz Oyunları İcra Kurulu (ICMG) 1971'de şu isimlerden oluşuyordu: Başkan Cheikh Gabriel Gemayel (Lübnan), Asbaşkan: Juan Antonio Samaranch (İspanya), Asbaşkan: Suat Erler (Türkiye), Genel Sekreter: Epaminondas Petralias (Yunanistan), Üye: Ahmed Damerch Touni (Mısır), Mohammed Benjelloun

Oyunlar'a Adaylık ve Hazırlık Süreci

1971 Akdeniz Oyunları'na ev sahipliği yapma fikri Türkiye'de 1966 yılı başlarında gündeme geldi. Daha önceki beş organizasyona da büyük kabilelerle katılan Türkiye'nin Oyunlar'a ev sahipliği yapması beklentisi vardı. İstanbul'un aday olması beklenirken İzmir Oyunlar'a talip oldu. Türkiye İzmir'in çok güzel bir şehir olması ve fuar tecrübesinin yanı sıra Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK)'ndeki kültürlü ve uluslararası bağlantıları ve tecrübesi geniş üyeler sayesinde bu Oyunlar'ın altından yüz akıyla çıkabilirdi. Aynı tarihlerde TMOK Yönetim Kurulu çok değerli ve tecrübeli kişilerden oluşmaktaydı (Brundage C.; Rapor 1971).¹⁰ Ancak öteden beri bir "spor politikası olup olmadığı tartışılan" ve Akdeniz Oyunları'nın "niteliği ve genişliği hakkında hiçbir fikri olmayan" devletin (hükümetin) nasıl hareket edeceği muammaydı. TMOK'un emektar başkanı Burhan Felek'in Akdeniz Oyunları'nın ve organizasyonun niteliğinin devlet kadrolarına anlatılmasında payı çok büyük olmuştur. Bürokratlara yaptığı telkinlerde Felek'in belirttiği gibi, organizasyona ev sahipliği yapmanın büyük faydaları vardı: "Akdeniz Oyunları'nın en büyük faydası, tertipçi memleketi modern tesisler ve spor vasıtaları tedarikine, sporun hemen her branşında ilerleme kaydına zorlamasıdır. Biz bunu sporda *kalite ve kantite* bakımından pek ilerlememiş bazı memleketlerin bu yüzden kaydettikleri parlak telakkilerde gördük." Felek'e göre şartlar ne kadar zor ve diğer aday şehirlere göre ne kadar aleyhte olursa olsun, Hükümetin yardımlarıyla bu işin üstesinden gelinebilirdi.¹¹ Devlet kadrolarının da ikna edilmesiyle birlikte Beden Terbiyesi Genel Müdür (BTGM) Vekili Rauf Meleksoy'un teklifi ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Kamil Ocak'ın 15 Mart 1967 tarihli onayıyla ICMG'ye 6. Akdeniz Oyunları'nın ev sahipliğini yapma teklifinde bulunulması kararlaştırıldı. Türkiye'nin ev sahipliğine başvuracağı sıralarda Cezayir ve Fas da ev sahipliği talebinde bulunmuşlardı. Fas ve Cezayir'in birbirine düştüğü ortamda Fas'ın Türkiye lehine adaylıktan çekildiğini açıklamaları üzerine Türkiye'nin adaylığı kesinleşti. ICMG'nin 6 Eylül 1967'de Tunus'ta yapılan toplantısında TMOK Başkanı Burhan Felek ve TMOK Genel Sekreteri Suat Erler'in teklifi kabul edildi. Teklifin kabul edilmesinde o zamana kadar düzenlenen Oyunlar'dan üçünün Arap ülkelerinde yapılmış olması ve altıncısının da Fas veya Cezayir'de yapılmasının Oyunlar'ı Arap Oyunları'na dönüştürmesi tehlikesinin diğer üyelere güçlü bir şekilde anlatılmasının rolü olmuştu (Brundage C.; Rapor 1971).¹²

Akdeniz Oyunları'nın ev sahipliğinin İzmir'e verilmesini müteakiben Türkiye'deki yetki meselesi, sporu yöneten resmi kuruluş BTGM (kanuni yetki), Oyunlar'ın alınmasında yetkili kuruluş TMOK (nizami yetki) ve Oyunlar'ın verildiği İzmir Belediye Başkanlığı (şehir otoritesi) arasında 20 Nisan 1968'de imzalanan bir protokolle çözüldü. Bu protokolle bir Organizasyon Komitesi kurulmasına karar verildi. 21 Şubat 1969'da Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Kamil Ocak başkanlığında Beden Terbiyesi İzmir Bölge Müdürlüğü'nde yapılan

(Fas), Gulio Onesti (İtalya). "Akdeniz Oyunları Beynelmillel İcra Komitesi (Comite International des Jeux Mediterraneens)", **Brundage C.**, a.k.; **Rapor 1971**, s. 4

¹⁰ Başkanlığını yılların duayen gazetecisi Burhan Felek'in yaptığı TMOK'ta Asbaşkanlığı FIBA Üyesi Turgut Atakol yürütüyordu. Genel Sekreter IOC üyesi Suat Erler'in yardımcılığını tecrübeli gazeteci Erdoğan Arıpınar yapıyordu. TMOK'un diğer üyeleri BTGM İ. Hakkı Güngör, gazeteci Haluk San, Fizyoloji doktoru Prof. Necati Akgün, mühendis Ajlan Buharalı ve fabrikatör Mustafa Vefa'ydı. **Rapor 1971**, s. 5; "TMOK İcra Kurulu", **Brundage C.**, a.k.

¹¹ Burhan Felek, "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", Milliyet, 08.10.1971

¹² 1965-1970 yılları arasında Türkiye'de Süleyman Demirel'in başbakanlığını yaptığı Adalet Partisi hükümetleri iktidardaydı. İzmir Beden Terbiyesi Bölge Müdürü Bekir Ziya Ertemiz'e göre Atatürk Spor Salonu'nun hizmete açılması kendisini büyük organizasyonlar yapmaya teşvik etmiş ve açılış için İzmir'e gelen Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Kamil Ocak'a Akdeniz Oyunları'nı İzmir'de düzenleme fikrini teklif etmişti. Tunus'taki Oyunlar'a katılan 165 kişilik Türk kafilesine beş kişilik bir inceleme grubu da katılmış; bu grup Tunus'taki Oyunlar'la ilgili bir rapor hazırlamıştı. **Rapor 1971**, s. 26, 30; "Bekir Ziya Ertemiz: Les Jeux Mediterraneens et la ville d'İzmir (Akdeniz Oyunları ve İzmir)", **Brundage C.**, a.k.; "Burhan Felek: Jeux D'İzmir", **Brundage C.**, a.k.

toplantıyla Merkez İcra Komitesi adı verilen Organizasyon Komitesi belirlendi. İhtisas Komiteleri kuruldu ve Oyunlar'ın düzenleneceği tarih 6-17 Ekim 1971 olarak belirlendi. Düzenleme faaliyetlerinde başlarda ağırlık Ankara'da iken zamanla çalışmalar İzmir'de yoğunlaştırıldı. Türkiye'nin ilk Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin'in 16.12.1970 tarihli ve 824 sayılı onayı ile Oyunlar Müdürlüğü Teşkilatı kuruldu ve ihtisas komitelerinin görev dağılımı yapıldı (Brundage C.; Rapor 1971).¹³ İnşa edilecek veya yenilenecek spor tesislerinin planlaması ise Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından yapıldı. Yapılan tespitler sonucunda bir Olimpiyat Sitesi, bir Olimpik Yüzme Havuzu ve bir Atış Poligonu'nun yapılması kararlaştırıldı. Olimpiyat Sitesi'nin 70 bin kişilik bir Olimpik Stadyum (Halkapınar Stadyumu) çevresinde şekillenmesi planlandı. İzmir dışında futbol ve atıcılık müsabakaları için Manisa'da, bisiklet yarışları için Balıkesir'de tesislerin yapılması ve onarılması kararlaştırıldı. Jimnastik müsabakaları için de İzmir Hava Lisesi Spor Salonu'nun bakımı yapılacaktı. Ancak tesislerin inşa yetkisi Bayındırlık Bakanlığı'ndaydı. Bütçe kanunu Oyunlar'a sarf edilecek paranın ancak devlet eliyle sarfını emretmekteydi. Yapım faaliyetleri Bayındırlık Bakanlığı tarafından yürütüldü. Tesislerin yapımı ve bakımı için harcanan para 200 milyon lirayı buldu (Brundage C.; Rapor 1971; Felek, 1971).¹⁴

Oyunlar'ın iyi bir şekilde organizasyonunun yapılması için Türkiye'de birçok kurum ve kuruluş harekete geçmişti. Henüz 12 Nisan 1968'de Başbakan Süleyman Demirel Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı'na ilk hükümet emrini vermişti. Emirde "... bu güzel teşebbüsün tarafımızdan... memleketimizin dış itibarına layık bir ciddiyet ve mükemmeliyetle desteklenmesi icap eder" deniyor; hükümetin tesislerin yapımı, Atatürk Öğrenci Yurdu'nun (Brundage C.; Felek, 1971; Rapor 1971; Milliyet, 1971)¹⁵ Oyunlar Köyü olarak tahsisi ve Organizasyon masraflarının İzmir Belediyesi tarafından karşılanacak 3 milyon liralık meblağın dışında kalan masraflar için 9 milyon liranın finanse edilmesinde yardım edeceği belirtiliyordu. Hükümetin dışında, TMOK düzenleme çalışmalarını titizlikle izleyip danışmanlık yapma ve ICMG ile olan ilişkilerin yürütülmesinde büyük rol sahibi oldu. Başta BTGM olmak üzere Türk

¹³ Kuruluşunda Organizasyon Komitesi'nde şu isimler yer alıyordu. Başkan: İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk, Asbaşkan: BTGM Ulvi Yenal, Genel Sekreter: İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar, Üyeler: TMOK Başkanı Burhan Felek, TMOK Asbaşkanı Rauf Meleksoy, TMOK Genel Sekreteri Suat Erler, Genelkurmay Başkanlığı Temsilcisi ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Temsilcisi. BTGM Vekili Orhan Bilgin'in görevinden ayrılması sonucunda Turgut Atakol Haziran 1971'de Oyunlar Müdürü olarak atandı. İhtisas Komiteleri ise Oyunlar Müdürlüğü'nün altında Teknik Planlama Komitesi, Tesisler Komitesi, Sosyal İşler ve Ulaştırma Komitesi, İaşe ve İbade Komitesi, Basın-Yayın ve Haberleşme Komitesi, Seremoni ve Protokol Komitesi olarak örgütlendi. **Rapor 1971**, s. 32-40, 44-51; "Cevat Neciboğlu: İzmir Akdeniz Oyunları Düzenleme Faaliyeti", **Brundage C.**, a.k.; "İhtisas Komiteleri (Les Comites Competents)", **Brundage C.**, a.k.

¹⁴ Olimpiyat Sitesi Haziran 1968'de ihaleye verilmişti. Oyunlar'ın sonunda harcanan rakam 250 milyon lira olarak kaydedildi. **Rapor 1971**, s. 36-37, 115-117; "Erdoğan Sungur: La Natation a Izmir (İzmir'de Yüzme Sporu ve Tesisler)", "Ulvi Yenal: Une Organisation qui va rejoyer tous (Herkesi Mutlu Kılacak Bir Organizasyon)", "Bekir Ziya Ertemiz: Les Jeux Meditteraneens et la ville d'İzmir (Akdeniz Oyunları ve İzmir)", **Brundage C.**, a.k. ; Burhan Felek, "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", **Milliyet**, 08.10.1971. Olimpiyat Sitesi'nin planları için bkz. **Rapor 1971**, 118-119.

¹⁵ Oyunlar Köyü tanıtım bülteninde İnciraltı Oyunlar Köyü (Le Village des Jeux d'İnciraltı) olarak sunulmaktaydı. Oyunlar'ın ikinci gününde tesisleri gezen Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, tesisleri "Atatürk Öğrenci Sitesi" olarak adlandırdı. Oyunlar Köyü İnciraltı plajlarında güzel bir mevkiye konumlandırılmıştı. Oyunlar Köyü şehre 12 km uzaklıktaydı. Olimpiyat Sitesi'ne uzaklık 18 kilometreydi. 2000 kişinin barınabileceği on blok halinde inşa edilen Oyunlar Köyü'nde 31 adet bungalow tipi bina narenciye bahçeleri ve palmiye ağaçlarıyla çevrelenmişti. Nisan 1970'de yapımına başlan Oyunlar Köyü Eylül 1971'de işletmeye açıldığında 28.5 milyon liraya mal olmuştu. Kadın sporcular ise Yakınoğlu Yüksek Okulları Yurdu'nun bir bloğunda kalacaklardı. Erkek sporcuların kaldığı yere uzaklıkları bir kilometreydi. Özel davetliler ise önem sırasına göre Büyük Efes Oteli, İzmir Oteli, Kilim Oteli, Otel Anba ve Otel Kismet'te kaldılar. **Rapor 1971**, s. 148-159; "İnciraltı Oyunlar Köyü (Le Village des Jeux d'İnciraltı)", "Bekir Ziya Ertemiz: Les Jeux Meditteraneens et la ville d'İzmir (Akdeniz Oyunları ve İzmir)", **Brundage C.**, a.k.; İhsan Biricik, "Olimpiyat Köyünün Adı Atatürk Öğrenci Sitesi Oldu", **Milliyet**, 08.10.1971; Fecri Ebcioğlu, "Kızlar Kampının Tek Erkeği: Tom", **Milliyet**, 08.10.1971.

Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı gibi devlet organları da düzenleme çabalarında büyük yardımlarda bulundu. Organizasyon Komitesi Başkanı olarak en büyük yüklerden birini üstlenen İzmir Valisi N. Kemal Şentürk bürokratik tecrübesiyle süreci başarıyla idare ederken spor sayesinde İzmir'in tanıtımında yapıcı bir rol oynadı (Brundage C.; Rapor 1971).¹⁶

Oyunlar'ın hazırlık sürecinde başta dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakanı Süleyman Demirel olmak üzere birçok önemli Türk ve yabancı spor ve devlet adamı İzmir'i ziyaret etti. Sporla ilgili bakanlar Kamil Ocak, İsmet Sezgin ve Sezai Ergun'un yanı sıra birçok bakan organizasyon çalışmalarını kontrol etti. Bu dönemde ICMG İcra Kurulu üyeleri ile yapılan ortak toplantılardan beşi (Mayıs 1968, Ekim 1969, Nisan 1970, Haziran 1970 ve Mayıs 1971) İzmir'de yapıldı ve bu toplantılar sırasında üyeler İzmir'de misafir edildi. Organizasyon Komitesi'nin çalışmaları göstermek üzere davet ettiği onlarca yabancı basın mensubu 9-10 Ekim 1970 tarihlerinde İzmir'i ve Olimpiyat Sitesi'ni ziyaret etti. Gelenlerin arasında Uluslararası Spor Yazarları Derneği (AIPS) Asbaşkanı Lucien Tshimpumbu ve 1972 Münih Olimpiyat Oyunları Basın Şefi Hans Klein da vardı (Rapor 1971).¹⁷ Tesislerin hummalı yapım faaliyetleri ise Oyunlar başlayana kadar sürdü. Çok kısa bir zamanda mevcut üç spor salonuna ilaveten 4000 kişilik bir spor salonu, Karşıyaka'da yelken tesisleri ve Alsancak'ta yüzme havuzu yapılmıştı. Tesislerin yapılmasına paralel olarak Avrupa Yelken Şampiyonası, Avrupa Gençler Futbol Şampiyonası, Balkan Basketbol, Voleybol ve Yüzme Şampiyonaları ve Balkan Yüzme Şampiyonası gibi organizasyonlar hazırlık sürecinde İzmir'de düzenlendi. Olimpik Stadyum (Halkapınar Stadı)¹⁸ Ağustos 1971'de tamamlandı. Stadyum'un etrafında 4 adet futbol sahası ve bir atletizm pisti yapılmıştı. Olimpik Stadyum'un altında 12 adet spor salonu, bir yüzme havuzu ve 500 kişilik konferans salonunun inşaatı henüz tamamlanmamıştı. Oyunlar Köyü'nde de inşaat devam etmekteydi. AP Hükümetleri ve bürokratları zamanında mali mevzuat ve bürokratik hantallık ve tecrübesizlikler yüzünden çok zorlu geçen hazırlıklar, 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası kurulan "teknokrat" Hükümet ve yeni BTGM'nün olağanüstü çabaları sayesinde son 4.5 ay zarfında rayına oturmuştu (Brundage C.; Felek, 1971).¹⁹ Oyunlar'a bir gün kala basın toplantısı yapan İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar (Asfalt Osman), "Güzel bir iş yaptık, kutlu olsun" diyor; basında çıkan olumsuz haberlere itibar edilmemesini tavsiye ediyordu. Son rötuşların yapıldığı son günlerde askeri ekiplerin de katıldığı tam bir "seferberlik" havası gözlenmekteydi. Her ne kadar tesislerin tamamlanması son dakikaya kalmışsa da otoriteler İzmir organizasyonunun o zamana kadar düzenlenmiş Oyunlar içinde en başarılısı olacağı inancındaydı (Milliyet, 1971).²⁰

¹⁶ 1970 yılında Organizasyon Komitesi tarafından Hükümet'ten Oyunlar için ihtiyaç duyulan 12 milyon 350 bin lira talep edilmiş; 10 milyon liralık bir ödenek Mart 1971'den itibaren harcanabilmek üzere BTGM 1971 Mali Bütçesiyle Oyunlar Müdürlüğü'ne yardım olarak verilmişti. Bunun için çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi "İzmir Akdeniz Oyunları Organizasyon Çalışmaları ve Fondan Yapılacak Harcamalara Ait Yönetmelik" adıyla 4 Haziran 1971 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişti. Sonuçta Oyunlar için yapılan toplam cari giderler İzmir Belediyesi'nin karşıladığı 3 milyon lira da dahil olarak 11 milyon lirayı bulmuştu. **Rapor 1971**, s. 52-60; "N. Kemal Şentürk: Le Sport et l'amitie (Spor ve Dostluk)", **Brundage C.**, a.k.; "Cevat Neciboğlu: İzmir Akdeniz Oyunları Düzenleme Faaliyeti", **Brundage C.**, a.k.. Organizasyon Komitesi Oyunlar Müdürlüğü Teşkilat Şeması için bkz. **Rapor 1971**, s. 56; "Merkez İcra Komitesi Teşkilat Şeması", **Brundage C.**, a.k..

¹⁷ **Rapor 1971**, s. 60-74

¹⁸ Daha sonradan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Olimpik Atatürk Stadyumu olarak adlandırılmıştır.

¹⁹ "Bekir Ziya Ertemiz: Les Jeux Mediterraneens et la ville d'İzmir (Akdeniz Oyunları ve İzmir)", **Brundage C.**, a.k. "Situation actuelle des Lieux de Competitions (Müsabaka Yerlerinin Durumu)", Bülten No:4 (Nisan 1971), **Brundage C.**, a.k., Burhan Felek, "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", **Milliyet**, 08.10.1971

²⁰ Tesisler yetişmeyecek diyen İtalyan *Stadio* gazetesi muhabiri Paolo Facchinetti, bütün hazırlıkların tamamlandığını söyleyen Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürü tarafından İzmir'e davet edilmişti. "Türk işi" başlıklı yazısının gerçeğe ilgisi olmadığı anlaşılan Facchinetti, hakkında yapılacak araştırma sonunda görevinden men edildiği bildirilmişti. Nurhan Aydın, "Facchinetti İzmir'e Davet Edildi", **Milliyet**, 05.10.1971;

1951'den itibaren her dört yılda bir yapılan Akdeniz Oyunları'nda Türkiye İzmir öncesi 50 altın, 26 gümüş ve 23 bronz olmak üzere 99 madalya kazanmıştı. Genel madalya sıralamasında Fransa, İtalya, Macaristan ve Yugoslavya'dan sonra gelen Türkiye bu yüzden bu Oyunlar'da ev sahibi olmanın da avantajını kullanarak 1968 Mexico City Olimpiyat Oyunları'nda yaşadığı hüsrancı bir nebze olsun hafifletmek istiyordu. Ayrıca Türkiye Tunus'ta da çok başarılı bir performans sergilememişti. Özellikle iddialı futbol takımının yaşadığı hezimet hala akıllardaydı (Rapor 1971; Milliyet, 1971).²¹ 1972 Münih Olimpiyat Oyunları öncesinde Türkiye için Akdeniz Oyunları iyi bir Olimpiyat provası olacaktı. Öte yandan, Efes, Bergama ve Truva gibi antik sitelerin bulunduğu bir bölgede yer alan İzmir antik çağlardan beri ekonomik açıdan çok verimli ve turistik potansiyeli olan bir şehirdi. Oyunlar öncesinde yapılacak olan İzmir Fuarı Türkiye'nin sıkışmış ekonomisine nefes aldırabilecek bağlantılar kurulmasına vesile olabilirdi. 1966-1970 yılları arasında ortalama 45 devletten 1700-1800 yabancı firma ile son yıllarda sayısı 700'e yaklaşan Türk firmanın katıldığı Fuar Oyunlar'ın heyecanı ile birleştiğinde çok başarılı olabilirdi. Kısaca, Türkiye'nin çok ülkeli ve çok sporlu, olimpiyat benzeri bir organizasyonun tesisler ve düzenleme açısından altından kalkıp kalkamayacağı dış politika ve uluslararası prestij açısından "büyük bir imtihan" olacaktı (Brundage C.; Olympic Review, Oct. 1971; Felek, 1971).²² Oyunlar süresince spor sahaları ve salonların yanı sıra İzmir'in dört bir tarafı Akdeniz Oyunları'nın amblemi olan 150 bayrak ve farklı ülkelerden getirilen 1172 bayrakla donatıldı. Bayrak sayısı 2500'ü bulmaktaydı ve bunların 1235'i BTGM tarafından sağlanmıştı. İzmir 1908'de meşrutiyetin ilanından beri bu kadar bayrağı bir arada görmemişti. Şehirde tam bir şenlik havası hâkimdi. Oyunlar öncesinde PTT tarafından yapılan pul yarışmasında ikisi atletizm ve biri futbol temalı olmak üzere üç pul tasarımı seçildi ve satışa sunuldu. Ayrıca hazırlık süreci boyunca ve Oyunlar süresince broşür, bülten ve programlar yayımlandı ve dağıtıldı (Brundage C.; Rapor 1971; Olympic Review, Sept-Dec. 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).²³

Kafiler ve davetliler Oyunlar'ın başlamasına iki gün kalana dek İzmir'e gelmeye devam etti. Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakan Nihat Erim İzmir'e Oyunlar'dan önceki akşam geldiler (Brundage C.; Milliyet, 1971).²⁴ İzmir'e dünya spor camiasından birçok önemli

Ergun Emek, "Kibar: 'Mutluyuz, Güzel Bir İş Yaptık' Dedi", **Milliyet**, 05.10.1971; Selahattin Cihanoğlu, "Atıcılık", **Milliyet**, 06.10.1971; İhsan Biricik, "Her İş Son Dakikaya Kalmış", **Milliyet**, 06.10.1971; Reha Erus, "İtalyan Gazeteci Görevden Alındı", **Milliyet**, 08.10.1971.

²¹ Türkiye 1967 Tunus Akdeniz Oyunları'nda 9'u altın sadece 25 madalya kazanabilmişti. Türk güreşçiler serbestte 5, grekoromende 4 altın madalya kazanmışlardı. **Rapor 1971**, s. 260; Haluk San, "Oyunlarda Derece Alan Türk Sporcuları", "Bugüne Kadar Yapılan Oyunlarda Madalya Durumu", **Milliyet**, 06.10.1971; Nurhan Aydın, "Tunus'tan İzmir'e", **Milliyet**, 06.10.1971

²² İlki 1927 yılında yapılan İzmir Enternasyonal Fuarı 20 Ağustos-20 Eylül 1971 tarihleri arasında düzenlendi. "İzmir Enternasyonal Fuarının Kısa Tarihçesi", İzmir Akdeniz Oyunları Bülteni, No: 5 (Mayıs 1971), **Brundage C.**, a.k.; "Tarihi Ege Bölgesi", **Brundage C.**, a.k.; Suat Erler, "Akdeniz Oyunları'nın Kurucusu Muhammed Tahir Paşa", İzmir Akdeniz Oyunları Bülteni, No: 5 (Mayıs 1971), Avery Brundage Collection, Box: 200, Reel: 116; "İzmir", **Olympic Review**, No: 49 (October 1971), s. 564; Burhan Felek, "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", **Milliyet**, 08.10.1971

²³ Oyunlar için basılan pulların değeri 100, 200 ve 500 kuruştı. Oyunlar'ın başlamasına kadar 8 nüsha renkli bülten ve 10 nüsha haber bülteni yayımlandı. Oyunlar süresince de 13 adet günlük bülten yayımlandı. Brundage Collection'dan yararlandığımız belgelerin çoğu Oyunlar öncesinde yayımlanmış ve Brundage'a gönderilmiş olan sekiz adet renkli bültenden çekilmiş sayfalarından oluşmaktadır. **Rapor 1971**, s. 94-95, 168-172; "Philately", **Olympic Review**, No: 48 (September 1971), s. 512; "Philately", **Olympic Review**, No: 50-51 (November-December 1971), s. 646; "Akdeniz Oyunları Pulları", **Cumhuriyet**, 11.10.1971; İhsan Biricik, "Notlar", **Milliyet**, 06.10.1971

²⁴ Avery Brundage ve özel yardımcısı Frederick Rügsegger 4 Ekim günü İstanbul'a ulaşmışlardı. "Western Union: Nite Letter", F. Rügsegger'den T. Atakol'a, 04.10.1971, **Brundage C.**, a.k.; "Nurhan Aydın, "Oyunlara Katılacak

isim davet edilmişti. Davet edilenlere gönderilen tanıtma broşüründe Türkiye'nin dış politikası düsturu "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" bizzat Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın mesajı olarak verilmişti. Davet edilenlerin birçoğu Oyunlar'ın ilk günü hazır ve nazır açılışı bekliyorlardı. İzmir'deki özel davetliler arasında IOC Başkanı Avery Brundage, IOC Asbaşkanı C. Jean de Beaumont ve IOC Sekreteri Monique Berlioux da vardı (Brundage C.; Rapor 1971).²⁵ Davetlilere gönderilen Açılış ve Kapanış törenleri programı oldukça ayrıntılıydı. Açılış töreni için 6 Ekim günü saat 15.20'de Oyunlar Köyü'nden çıkacak olan kafiler Olimpik Atatürk Stadyumu'nda saat 17.00'de resmi geçide başlayacaklardı. Bir saat içinde kafilerin stadyumu terk etmesinden sonra Türkiye-Suriye futbol karşılaşması yapılacaktı. TRT Oyunlar'ı naklen yayınlacaktı. Oyunlar'a basın ilgisi yüksekti. Oyunlar'ı akredite olarak 135'i yabancı olmak üzere 485 basın mensubu izleyecekti. 200 basın kartı talebinde bulunan TRT'ye bile sadece 90 basın kartı tahsis edilmişti (Brundage C.; Rapor 1971; T-82, 1971; Milliyet, 1971).²⁶

Açılış Töreni ve Oyunlar

Oyunlar'a 162 sporcuyla gelen İtalya ve 148 sporcuyla katılan İspanya Oyunlar'ın birinciliği için favori gösterilmekteydi. Türkiye Oyunlar'da 219 sporcuyla temsil edilecek; Yugoslavya 161, Yunanistan ise 159 sporcuyla yarışacaktı (Rapor 1971; Milliyet, 1971).²⁷ Oyunlar'a toplamda 15 ülkeden 127'si kadın 1362 sporcu katılacaktı. ICMG Statüsü'nün 17. Maddesine göre Oyunlar'a katılan sporcuların amatör olmaları şartı vardı. 17 spor dalında yarışan sporculara ilk üç derece için madalya verilecek; dördüncülükten altıncılığa kadar olan dereceler diplomayla ödüllendirilecekti (Rapor 1971; TMOK, 2020; Milliyet, 1971).²⁸ Oyunlar'ın açılışına ilgi çok büyüktü. İzmir adeta gazeteci istilasına uğradı. Otellerde yer kalmadı. Yarı-askeri rejim altında yaşayan Türkiye'de Oyunlar sebebiyle 6 Ekim günü İzmir'e saat 13.00'ten sonra girişler yasaklandı. Akşam da saat 21.00'e kadar İzmir'den çıkışa izin verilmedi. Yine de açılış gününde İzmir'de bayram havası vardı (Milliyet, 1971).²⁹ Açılışa en üst düzey protokol olarak Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Nihat Erim ve Spor Bakanı Sezai Ergun'un yanı sıra Kuvvet Komutanları katıldılar. Yetmiş bin seyircinin izlediği ve IOC Başkanı Avery Brundage'in şeref konuğu olarak yer aldığı açılış töreninde birçok milli olimpiyat komitesi

Ülkeler İzmir'e Gelip Köye Yerleştiler", **Milliyet**, 05.10.1971; "Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay İzmir'de", **Milliyet**, 06.10.1971

²⁵ Cumhurbaşkanı C. Sunay gibi, 12 Mart Muhtırası'na kadar Başbakanlık yapan Süleyman Demirel de Akdeniz Oyunları'nın dış politika için önemine değindiği tanıtma broşürü yazısında Oyunlar vesilesi ile "daha mutlu, müşterek bir dostluk dünyası" tesis edileceğini vurgulamaktaydı. Öte yandan, Organizasyon Komitesi Başkanı İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk'ün 9 Temmuz 1971'deki davet mektubuna incelikte cevap veren IOC Başkanı Avery Brundage bir aksilik olmazsa geleceğinin garantisini veriyordu. Brundage'in pasaport ve vize işlemlerine özel önem veren Oyunlar Müdürü Turgut Atakol IOC Başkanı'ndan mektup yoluyla fotoğrafını ve vize formlarını talep etti ve Brundage'in ulaşım ve konaklama işlerini yakından takip etti. **Rapor 1971**, s. 188-196; "Le Message de Cevdet Sunay (Cevdet Sunay'ın Mesajı)", **Brundage C.**, a.k.; "Süleyman Demirel", **Brundage C.**, a.k.; Namık K. Şentürk'ten Avery Brundage'a, 09.07.1971; Avery Brundage'tan Namık K. Şentürk'e, 22.07.1971, **Brundage C.**, a.k.; Turgut Atakol'dan Avery Brundage'a, 01.09.1971 ve 11.09.1971 tarihli mektuplar, **Brundage C.**, a.k.

²⁶ Tören programı broşürü T-82 kodlu talimatnameydi. "Jeux Méditerranéens d'Izmir Ceremonies d'Overture et de Cloture (İzmir Akdeniz Oyunları Açılış ve Kapanış Törenleri Talimatı)", s. 1-46, **Brundage C.**, a.k.; **Rapor 1971**, s. 88-89, 178-185, 222-225; "Günün Programı", "Amatörler Suriye Karşısında", "TV Akdeniz Oyunlarını Naklen Yayınlıyor", **Milliyet**, 06.10.1971; İhsan Biricik, "Notlar", **Milliyet**, 06.10.1971

²⁷ Oyunlar'da 446 Türk hakem görev aldı. Antrenör, masör, sağlık personeli ve hakemlerle beraber Türk kafilesi 796 kişiden oluşmaktaydı. Oyunlar'a 109'ar sporcuyla gelen Mısır ve Suriye de iddialıydı. **Rapor 1971**, s. 231; Reha Erus, "İtalyanlar En Az 25 Altın Madalya Bekliyor", **Milliyet**, 06.10.1971; "Akdeniz Oyunlarına İştirak Edecek Sporcularımız", **Milliyet**, 06.10.1971

²⁸ Arnavutluk, Kıbrıs Cumhuriyeti ve İsrail şartları sağlayamadıkları dolayısıyla Oyunlar'a davet edilemediler. Daveti kabul eden ülkelerden Monako ise sporcu göndermedi. **Rapor 1971**, s. 80, 102-104, 108; "İzmir 1971 Akdeniz Oyunları", **TMOK**, www.olimpiyatkomitesi.org.tr/ Olimpiyat-Oyunlari-Detay/64/1 erişim tarihi 20.03.2020; "Akdeniz Oyunları'nda 4500 Diploma Yazdı", **Milliyet**, 20.10.1971

²⁹ Odhan Baykara, "İzmir'e Giriş Çıkış Yasaklanınca Binlerce Kişi Şehir Dışında Kaldı", **Milliyet**, 07.10.1971; Fecri Ebcioğlu, "Ağlara Takılanlar: Efeste Nefes", **Milliyet**, 07.10.1971;

başkanı ve uluslararası federasyon başkanı da hazır bulunuyordu. Organizasyon Komitesi Başkanı ve İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk'ün hoş geldiniz konuşmasını Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve ICMG Başkanı Gabriel Gemayel'in konuşmaları takip etti. Bu konuşmalardan sonra saat 17.32'de İzmir Akdeniz Oyunları resmen açıldı. Alfabe sırasıyla stadyumu turlayan kafilerden en fazla alkışı Cezayir kafilesi aldı. En kalabalık kabile Türk kafilesiydi. Her ülke kafilesinden bir atlet bir amfora içinde taşıdığı Akdeniz suyunu Şeref Tribünü önüne yapılmış havuza döktü. Oyunlar yeminini Türk gülleci Halim Emre okudu (Rapor 1971; Olympic Review, Oct. 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁰ Havanın soğuk ve rüzgârlı olmasına rağmen stadyumdaki atmosfer gayet iyiydi. Açılış Türkiye ile Suriye arasında yapılan futbol müsabakası ile yapıldı. İlk gün ufak bir organizasyon bozukluğu yaşandı ve yelken parkuru son anda değiştirildi. Ancak ufak aksaklıklar açılış gününün güzelliğine gölge düşürmedi; yerli yabancı herkes açılış töreninden memnun kaldı. Tesislerin yetiştirilmiş olması ve açılış törenindeki intizam son ana kadar tereddütleri olan yabancı davetlileri hayrete düşürmüştü. İzmir, dolayısıyla Türkiye, imtihanın ilk aşamasını geçmişti (Rapor, 1971, Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³¹

Türkiye'nin Olimpiyat Oyunları'nda olduğu gibi en büyük madalya umudu güreşçilerdi. Serbest Güreş Müsabakaları 15-16 Ekim'de Alsancak Stadyumu'nda, finaller ise 17 Ekim'de Olimpik Atatürk Stadyumu'nda açık havada yapıldı. Baş antrenör Muharrem Atik ve antrenörler Nasuh Akar ve Servet Meriç tarafından çalıştırılan Türk güreşçiler on sıkletin tamamında altın madalya kazanarak takım halinde birinci oldular. Türk Milli Takımı'nın bu başarısı bir ilkti ve hem Akdeniz Oyunları'nda hem de güreş şampiyonlarında görülmemiş bir şeydi. Sonuçtan çok memnun olan Antrenör Atik iyi çalışılması halinde Münih Olimpiyatları'nda da Türk serbest güreşçilerinin birinci olacağına inanmaktaydı (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³² Grekoromen Güreş Müsabakaları 11-13 Ekim'de

³⁰ Akdeniz Oyunları yemini şöyleydi: "Bütün müsabıklar adına, Akdeniz Oyunları'na adil, kaidelere riayet eden müsabıklar olarak ve sporun zaferi ile ekibimizin şerefi için mertçe mücadele etmek gayesiyle katılmak istediğimize yemin ederim." Öte yandan, Burhan Felek'in aktardığına göre Samaranch "organizasyon ve tesisler, özellikle Oyunlar Köyü'nün şimdiye kadar gördükleri arasında en üstünü" demişti. **Rapor 1971**, s. 86-88, 108, 180-182; "İzmir", **Olympic Review**, Vol. 49 (October 1971), s. 564-566; "Bugüne Dek 48 Altın, 25 Gümüş, 16 Bronz Madalya Kazandık", **Cumhuriyet**, 05.10.1971; "Akdeniz Oyunları Yarın Açılıyor", **Cumhuriyet**, 05.10.1971; Ergun Emek, "Oyunlar Bugün Muhteşem Törenle Açılıyor", **Milliyet**, 06.10.1971; "Spor Tarihimizin En Büyük Olayı Bugün Başlıyor", **Cumhuriyet**, 06.10.1971; "21 Altın Madalya Bekliyoruz", **Cumhuriyet**, 06.10.1971; Namık Sevik, "6. Akdeniz Oyunları Başladı", **Milliyet**, 07.10.1971; İsmail Sivri, "Sunay ve Erim Tören Sonuna Kadar Kaldı", **Milliyet**, 07.10.1971

³¹ Oyunlar öncesinde "Türk işi" organizasyon olacak deyip hazırlıkları eleştiren İtalyan Stadio gazetesi açılış töreninden sonra "Türkler mükemmel bir organizasyonu mucizevi bir şekilde gerçekleştirdi" diyordu. **Rapor 1971**, s. 86; Tuncer Benokan, "Açılış Muhteşem Oldu", **Cumhuriyet**, 07.10.1971; Turgut Güngör, "Suriye'yi 2-1 Yendik", **Cumhuriyet**, 07.10.1971; Erhan Güner, "Yelken Kuralları Çiğnendi", **Cumhuriyet**, 07.10.1971; Namık Sevik, "6. Akdeniz Oyunları Başladı", **Milliyet**, 07.10.1971; Nurhan Aydın, "Amatörlerimiz Güç Galip: 2-1", **Milliyet**, 07.10.1971; İhsan Biricik, "Soğuk Futbol", **Milliyet**, 07.10.1971; Vehbi Emre, **Milliyet**, 08.10.1971; Ali Abalı, "Herşey İçin Teşekkür Ediliyor", **Milliyet**, 08.10.1971; Burhan Felek, "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", **Milliyet**, 08.10.1971; "Stadio Ağız Değiştirdi", **Milliyet**, 09.10.1971

³² Oyunlar'a çok az bir süre kala otoriteler Türkiye'nin sadece basketbol, futbol, voleybol, atletizm ve güreşte dereceye gireceğini, diğer branşlarda şansı olmadığını belirtmekteydi. Serbest güreş milli takımı baş antrenörü Muharrem Atik bütün sıkletlerde altın madalya beklemekteydi. Eski şampiyon güreşçilerden Hamit Kaplan "bizim zamanımızda Akdeniz Oyunları'na baloya gider gibi giderdik" derken Türk güreşçilere fazla zorluk çıkmayacağına işaret etmekteydi. Oyunlar öncesinde serbest güreşte en az beş altın madalya bekleniyordu ve beklenenin üstünde bir başarı geldi. Ancak, yaklaşan 1972 Olimpiyatları'nda Türk serbest güreşçiler minderlerden silindi ve sadece bir gümüş madalya kazanabildi. **Rapor 1971**, s. 292-293; Ergun Emek, "Kibar", **Milliyet**, 05.10.1971; Sadettin Güneş, "En Çok Altın Madalya Beklediğimiz Branş: Güreş", **Cumhuriyet**, 08.10.1971; Yavuz Bayraktar: "Güreşte Hedef 12 Altın Madalya", **Milliyet**, 08.10.1971; Çetin Gürel, "Serbest Güreşler Bugün", **Cumhuriyet**, 15.10.1971; Kadir Akat, "Serbest Güreş Bugün Başlıyor", **Milliyet**, 15.10.1971; Turgut Güngör, "9 Tuş Yaptık", **Cumhuriyet**, 16.10.1971; Yavuz Bayraktar, "9'u Tuşla 12 Galibiyet Aldık", **Milliyet**,

Alsancak Stadyumu'nda ve finalleri 17 Ekim'de Atatürk Stadyumu'nda yapıldı. Grekoromende Türkiye serbest güreş kadar başarılı olamadı; ancak baş antrenör Necdet Uçar'ın 3-4 altın madalya tahmini doğru çıktı. Dört sıklıtte altın madalya kazanan ve üç sıklıtte de ikincilikte kalan Türkiye, yine de takım halinde birinci oldu. Birinci olmasına rağmen Türk güreşçiler otoriteleri tatmin etmedi (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³³ Büyük umutlar bağlanan Türkiye Futbol Milli Takımı üçüncü (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971)³⁴ olurken, Basketbol ve Voleybol Milli Takımları ikinci oldu (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁵ Yarışların yapıldığı Halkapınar (Olimpiyat) Stadı'nın şehre uzaklığı ve

16.10.1971; Turgut Güngör, "Altınlara El Koyduk", **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Turgut Güngör, "Tuş, Tuş, Tuş: 10 Altın Aldık", **Cumhuriyet**, 18.01.1971; Kadir Akat, "Serbestte 10 Altın Madalya Aldık", **Milliyet**, 18.10.1971; Yavuz Bayraktar, "Yüzme Havuzundan Güreş Minderine", **Milliyet**, 18.10.1971; "Serbestte Genel Klasman", **Milliyet**, 18.10.1971; "10 Altın Madalyalı Güreşçi Hasret Gideriyor", **Milliyet**, 19.10.1971

³³ Grekoromende 1971 Dünya Şampiyonası'nın tek madalyalı güreşçisi Hızır Sarı Eylül ayında Sofya'da olduğu gibi 48 kiloda yine ikincilikte kaldı. FILA Başkanı Milan Ercegan Türk güreşçilerin daha çok teknik, taktik ve kondisyon çalışması gerektiğini söylerken takımdaki güreşçilerin moral eksikliğine de işaret etmekteydi. Vehbi Emre de Türk güreşçilerin bugünkü çalışma şartları ile dünya minderlerinde söz sahibi olamayacağını belirtmekteydi. Emre de Türk güreşçileri teknik ve kondüsyon açısından eksik bulmuştu. FILA üyeleri arasındaki ortak kanı Türkiye'nin grekoromen güreşte git gide geriye düşmekte oluşuydu. Mısırlı eski şampiyon güreşçi Mahmud Hassan'a göre de Türk güreşçilerin grekoromen tekniği çok zayıftı. **Rapor 1971**, s. 293-294; Kadir Akat, "Grekoromenler Bugün", **Milliyet**, 11.10.1971; Ali Alakuş, "Grekoromen Güreşleri Başladı", **Cumhuriyet**, 12.10.1971; Kadir Akat, "7 Galibiyet, 2 Beraberlik, 1 Mağlubiyet", **Milliyet**, 12.10.1971; Tuncer Benokan, "Lü Altın Aldı", **Cumhuriyet**, 13.10.1971; Tuncer Benokan, "4 Altın 3 Gümüş Aldık", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Kadir Akat, "Grekoromende 4 Altın Madalya Aldık", **Milliyet**, 14.10.1971; "Notlar", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; "Grekoromen Açık Oturum", **Milliyet**, 16.10.1971; Kadir Akat, "Türkiye'de Güreş Mafiş", **Milliyet**, 16.10.1971

³⁴ Futbol müsabakaları 6-16 Ekim tarihleri arasında Karşıyaka ve Manisa Atatürk Stadyumlarında yapıldı. Final maçı Olimpik Atatürk Stadyumu'nda yapıldı. Türkiye-Fransa maçında tamamen dolan Olimpiyat Stadı'nda seyirci ve hasılat rekoru kırıldı. Türkiye grup birinciliği için çekilen kurayı kaybedince aynı puandaki Tunus finale çıktı. Türkiye üçüncülük maçında kötü bir oyundan sonra Mısır'ı uzatmalarda yenerek bronz madalya kazandı. Futbol otoriteleri Türk Milli Takımını pek iç açıcı bulmadı. Türkiye'nin gol yollarındaki etkisizliği dikkat çekti. **Rapor 1971**, s. 120-123; Ergun Emek, "Bangenter: Hatadan Kaçamıyorsunuz", **Milliyet**, 08.10.1971; Turgut Güngör, "Tunus Final Şansımızı Azalttı", **Cumhuriyet**, 10.10.1971; Namık Sevik, "Tunus'la Berabere Kaldık", **Milliyet**, 10.10.1971; İhsan Biricik, "Fransa İle Oynuyoruz", **Milliyet**, 12.10.1971; Turgut Güngör, "Fransa'yı 1-0 Mağlup Ettik", **Cumhuriyet**, 13.10.1971; İhsan Biricik, "Fransa'yı 1-0 Yendik", **Milliyet**, 13.10.1971; Turgut Güngör, "Kurayı Kaybettik", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Ergun Emek, "Final Kurasını Kaybettik", **Milliyet**, 14.10.1971; Turgut Güngör, "Notlar", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; "Seyirci ve Hasılat Rekoru", "Notlar", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Turgut Güngör, "Üçüncülük İçin Mısır İle Oynuyoruz", **Cumhuriyet**, 15.10.1971; İsmet Tongo, "Tükürükle Duş", **Milliyet**, 15.10.1971; Tuncer Benokan, "Mısır'ı Zor Yendik", **Cumhuriyet**, 16.10.1971; İhsan Biricik, "Amatörler Üçüncü Oldu: 1-0", **Milliyet**, 16.10.1971; İhsan Biricik, "Futbolda Açık Oturum", **Milliyet**, 20.10.1971

³⁵ Basketbol müsabakaları 7-11 Ekim tarihleri arasında Atatürk Spor Salonu'nda yapıldı. Milli Takım'da yaşlı ve tecrübeli Hüseyin Alp dışında takımı domine edecek bir oyuncu yoktu. Yugoslavya Milli Takım Antrenörü Ranko Zeraviça "Bir Hüseyin Alp'e bel bağlamakla basketbolunuz düzelmez. Gençlere önem vermeniz gerekiyor. Bizim elimizde çok daha geniş basketbolcu havuzu var" yorumunda bulunurken nüfusuna oranla Türkiye'nin basketbolcu yetiştirmekte sistem açısından çok yetersiz olduğunu belirtmekteydi. Milli Takım antrenörlerinden Mehmet Baturalp ise "Bütün takımların sporcuları bizimkilerden çok daha iyi adale yapısına sahipti" derken kendilerinin kondisyona yeteri kadar önem vermediğini itiraf etmekteydi. FIBA Genel Sekreteri R. W. Jones ise Türkiye'de basketbolun olmadığını söylerken Fransa, İtalya, İspanya'nın yokluğunda ve Yugoslavya'nın B Takımı'yla geldiği turnuvada Türkiye'nin başarılı görüldüğünü ifade etmekteydi. **Rapor 1971**, s. 274-275, 290-291, 305; Nurhan Aydın, "Bu Gece Fas İle Oynuyoruz", **Milliyet**, 07.10.1971; Tuncer Benokan, "Fas'ı 105-56 Yendik", **Cumhuriyet**, 08.10.1971; "Finali Yugoslavya İle Oynarız", **Milliyet**, 09.10.1971; Tuncer Benokan, "Mısır'ı 75-52 Mağlup Ettik", **Cumhuriyet**, Nurhan Aydın, aynı başlık, **Milliyet**, 10.10.1971, s. 8; Turgut Güngör, "Yunanistan'ı 80-66 Yendik", **Cumhuriyet**, 11.10.1971; Nurhan Aydın, "Basketbolda Finaldeyiz", **Milliyet**, 11.10.1971; Tuncer Benokan, "Basketbolda İkinci Olduk", **Cumhuriyet**, 12.10.1971; Nurhan Aydın, "Yugoslavya'ya 62-50 Yenilerek İkinci Olduk", **Milliyet**, 12.10.1971; Hüseyin Çine, "İlk Maçımızı Suriye İle Oynuyoruz", **Milliyet**, 12.10.1971; "Voleybolda Suriye'yi 3-0 Yendik", **Cumhuriyet**, 13.10.1971; "Yalçın Granit İstifa Etti", **Milliyet**, 13.10.1971; "Voleybolda Yunanistan'ı 3-0 Mağlup Ettik", **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Nurhan Aydın, "Yunanistan'ı 3-0 Yendik", **Milliyet**, 14.10.1971; "Notlar", **Cumhuriyet**, 14.10.1971, s. 8; Nurhan Aydın, "Turnuvaya Renk Katardı", **Milliyet**, 14.10.1971; "Voleybolda İkinciliği Garantiledik", **Cumhuriyet**, 15.10.1971;

bilet fiyatları yüzünden ilginin az olduğu atletizm müsabakalarında, bayanlarda madalya kazanamayan Türk atletler erkeklerde de kısa mesafe koşularında varlık gösteremediler. Maratonda favorilerden Hüseyin Aktaş gümüş madalya, 1968 Olimpiyatları dördüncüsü İsmail Akçay bronz madalya kazandı. 50 km yürüyüşte ve 1500 metrede Türk atletler üçüncü oldu. 1500 metrede üçüncü olan Mehmet Tümkan sadece bir aylık çalışma sonrasında bu dereceyi yaparak otoriteleri şaşırtmıştı. Cirit atmada gümüş ve bronz madalyalar Türk atletlerin oldu (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁶ İtalya Milli Takımı antrenörünün “6 altın madalya alacaklar” dediği Türk boksörler 11 sıkletin üçünde birinci, ikisinde ikinci ve üçünde üçüncü olarak toplamda 8 madalyayla başarılı bir performans gösterdiler (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁷ Atıcılıkta ve bisiklette alınan birer bronz ve eskrimde bayanlarda alınan bir gümüş madalya, jimnastiği madalyasız geçen Türkiye'nin madalya sıralamasında çok işine yaramasa da en azından bu sporlarda Türk sporcuların varlığını gösterdi. Türkiye'nin iddialı olduğu diğer bir branş halterdi. Türkiye halterde 1 altın ve iki bronz, judoda beş sıklette 2 gümüş ve 3 bronz madalya kazandı. Halter Federasyonu Başkanı A. Nusret Say ve antrenör Kemal Ay halterde gösterilen performanstan memnundu. Judoda ise Judo Federasyonu Başkanı Cihat Uskan'ın farkı görülmekteydi (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁸ Türkiye'nin madalya sıralamasında dördüncülükte kalmasının en

Nurhan Aydın, “Tunus’u 3-0 Yenerek Finale Kaldık”, **Milliyet**, 15.10.1971; Tuncer Benokan, “Yugoslav Gözü İle Basketbolumuz”, **Cumhuriyet**, 15.10.1971; Nurhan Aydın, “Mısır’ı da 3-1 Yendik”, **Milliyet**, 16.10.1971; “Voleybol Finalinde Yugoslavya’ya 3-0 Yenildik”, **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Nurhan Aydın, “Voleybolde Gümüşten Öteye Gidemedik”, **Milliyet**, 17.10.1971; Togay Bayatlı, “Jones: Türkiye’de Basketbol Yok”, **Milliyet**, 19.10.1971; “Solakoğlu Jones’a Cevap Verdi”, **Milliyet**, 20.10.1971.

³⁶ Oyunlar öncesinde otoriteler “maratonda rakipsizsiniz ama 800 ve 1500 metre dışında dereceye giremezsiniz” demektedir. Maratonda ünlü Tunuslu atlet Gammoudi hastalığı dolayısıyla yarışmayacağını açıklamış; fakat sonradan 5000 metre yarışına katılmıştı. Atletizmde Türk atletler Türkiye rekorları kırarken dereceleri onları üst sıralara bile taşımaya yetmiyordu. Örneğin, gülle atmada Türkiye rekoru kıran Tahsin Albayrak'ın 14.94 metrelik derecesi birinciden 4 metre gerideydi ve Albayrak sonuncu olmuştu! **Rapor 1971**, s. 265-273; Ergun Emek, “Kibar”, **Milliyet**, 05.10.1971, s.8; “Gamudi Koşmayacak”, **Milliyet**, 07.10.1971; “Gamoudi Münih’te Atletizme Veda Edecek”, **Milliyet**, 08.10.1971; “Atletizm Bugün Başlıyor”, **Cumhuriyet**, 12.10.1971; Orhan İlhan, “Tartan Pist Rekor Bekliyor”, **Milliyet**, 12.10.1971; Yavuz Bayraktar, “50 Liralık Bilet Fiyatları”, **Milliyet**, 13.10.1971; “Albayrak Sonuncu Oldu”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971; Kahraman Baþçum, “1500 Metrede”, **Milliyet**, 13.10.1971; Yalçın Pekşen, “Notlar”, **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Erhan Gürer, “Tümkan 400 m.de 3. Oldu”, **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Kahraman Baþçum, “1500de Tümkan Üçüncü Oldu”, **Milliyet**, 14.10.1971; Erhan Gürer, “Notlar”, **Cumhuriyet**, 14.10.1971; Erhan Gürer, “50 km Yürüyüşte Öz Üçüncü Oldu”, **Cumhuriyet**, 15.10.1971; Yavuz Bayraktar, “Hızlı Koşanlar Arasında Bir Ay-yıldızlı Adam”, **Milliyet**, 16.10.1971; “Sakat sakat 50 Km Yürüdü”, **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Erhan Gürer, “Cirit Atmada 1 Gümüş, 1 Bronz Aldık”, **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Kahraman Baþçum, “İki Atletimiz Şeref Kürsüsüne Çıktı”, “Maratonda Altın Madalya Bekliyoruz”, **Milliyet**, 17.10.1971; Erhan Gürer, “Aktaş İkinci Oldu”, **Cumhuriyet**, 18.01.1971; “Akçay Çöktü”, **Milliyet**, 18.10.1971

³⁷ Türkiye Boks Milli Takımı Antrenörü Vural İnan seyirci avantajını kullanamamak yüzünden yeterli sayıda boksörün finale kalamadığını ve umduklarından daha az madalya ile ayrıldıklarını ifade etmekteydi. **Rapor 1971**, s. 281-282; Reha Erus, “Yeter Artık”, **Milliyet**, 07.10.1971; Turgut Güngör, “Özen ve Yalçın Galip”, **Cumhuriyet**, 08.10.1971; Ergun Emek, “İlk Günü İki Galibiyetle Kapadık”, **Milliyet**, 08.10.1971; Ergun Emek, “3 Galibiyet 4 Mağlubiyet”, **Milliyet**, 09.10.1971; Erhan Gürer, “Doruk, Sandal ve Kumova Galip”, **Cumhuriyet**, 09.10.1971, s. 8; Yalçın Pekşen, “Beş Sıklette Finaldeyiz”, **Cumhuriyet**, 10.10.1971; Ergun Emek, “Finaller Bu Gece”, **Milliyet**, 11.10.1971; Erhan Gürer, “Üç Altın Madalya Aldık”, **Cumhuriyet**, 12.10.1971; Ergun Emek, “Ringlerde Heyecan Bitti”, **Milliyet**, 12.10.1971; Ergun Emek, “3 Boksörümüzün Hedefi: Olimpiyat Madalyası”, **Milliyet**, 13.10.1971; Ergun Emek, “Boksta Açık Oturum”, **Milliyet**, 23.10.1971

³⁸ Judoda ağır sıklette bronz madalya kazanan Mehmet Ali Berber daha önceden Güreş Milli Takımı'nda yer almaktaydı. Branş değiştirerek Oyunlar'a katılmıştı. Judoda madalyaları takdim eden BT Genel Müdürü İ. Hakkı Güngör Japon adetleri gereği ayakkabılarını çıkarmıştı. Atıcılıkta bronz madalya kazanan Osman Giraud aynı zamanda Atıcılık Federasyonu Başkanı'ydı. **Rapor 1971**, s. 260-261, 298-301; Günay Şimşek, “En Çok Gündendiğimiz Branş Halterde Başarılı Olamadık”, **Cumhuriyet**, 09.10.1971; Şenol Çetin, “Flörede Erdem Sekizinci Oldu”, **Cumhuriyet**, 09.10.1971.; “Ezinler Gümüş Madalya Aldı”, **Cumhuriyet**, 10.10.1971; “Özden Ezinler Gümüş Madalya Kazandı”, **Milliyet**, 10.10.1971; Erhan Gürer, “Halterde İlk Altın Madalya Suvar'dan”, **Cumhuriyet**, 10.10.1971; Reha Erus, “İlk Altın Madalya S. Suvar'ın”, **Milliyet**, 10.10.1971; Erhan Gürer, “Halterde Ali Tan Bronz Madalya Aldı”, **Cumhuriyet**, 11.10.1971, aynı başlık, **Milliyet**, 11.10.1971; Tuncer

büyük sebebi Akdeniz kıyılarının ve sahillerinin uzunluğuna orantısız olarak, yüzme ve su sporlarında 36 sporcuyla katılmasına rağmen, tek bir madalya dahi alamamasıydı. Bu alanda İtalya 35, İspanya 26 ve Yugoslavya 9 madalya kazandılar. Jimnastik müsabakalarına da sadece 5 sporcuyla katılan Türkiye bu branşı da madalyasız geçti. Jimnastikte Yugoslavya 20, İtalya 15 ve İspanya 8 madalya kazandı. Bu ülkeler atletizmde de oldukça başarılıydı. Atletizmde İtalya 25, Yugoslavya 19 ve İspanya 13 kazandılar. Türkiye ise atletizmde sadece 2 gümüş ve 4 bronz madalya kazanmıştı. Bütün takım oyunlarını Yugoslavya kazandı (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).³⁹ Toplam madalya sayısında 51’i altın 117 madalyayla İtalya birinci, 27’si altın 78 madalyayla Yugoslavya ikinci ve 18’i altın 66 madalyayla İspanya üçüncü oldu. Türkiye 14’ü güreşte olmak üzere 18 altın madalya kazandı. Türk sporcular 12 gümüş ve 15 bronz madalya da alarak toplamda 45 madalyayla dördüncü oldu. Yunanistan ise 8’i altın 40 madalyayla beşinci oldu. Bu sonuçlar gösteriyordu ki köklü spor geleneği ve eğitimi olan ülkelere Fransa (Rapor 1971; Milliyet, 1971)⁴⁰ hariç diğer hepsi planlamanın, yatırımlarının ve çalışmalarının karşılığını alıyor; beden eğitimi ve sporu hayatın ve eğitimin asli unsurlarından biri olarak düşünmeyen ve uygulamayan ülkeler ise sportif neticelerde uluslararası arenada ya geride kalıyorlar ya da hiç varlık gösteremiyorlardı. Ancak ev sahibi olmasının da etkisiyle Türkiye önceki oyunlarda 20 civarında seyreden madalya sayısını 45’e çıkarmış olduğu için başarılı addedilebilir (Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁴¹

Benokan, “Bisiklette Takım Halinde 4. Olduk”, **Cumhuriyet**, 11.10.1971; “Epede Elendik”, **Cumhuriyet**, 12.10.1971; “Skeette Başarı”, **Cumhuriyet**, 12.10.1971; “Pedallarımız Tersine Döndü”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971; “Güneş Yunus 3. Oldu”, **Milliyet**, 13.10.1971; “Skeette Osman Giraud Bronz Madalya Kazandı”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971; “Judoda Demir Bronz Aldı”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971; Ali Acar, “Notlar”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971; “Halterde Açık Oturum”, **Milliyet**, 13.10.1971; “Judoda Bir Gümüş Bir Bronz Aldık”, **Cumhuriyet**, 14.10.1971; “Judoda Gümüş ve Bronz Madalya Aldık”, **Milliyet**, 14.10.1971; “Notlar”, **Cumhuriyet**, 14.10.1971; “Bisikletçilerimiz İtalya ve İspanya’nın Arkasından Geldiler”, **Cumhuriyet**, 15.10.1971; Levent Deniz, “4000 Metrede Üçüncü Olduk”, **Milliyet**, 15.10.1971; “Notlar”, **Cumhuriyet**, 16.10.1971; İsmet Tongo, “Madalya Yalınayak Verilir”, **Milliyet**, 16.10.1971; “Bisiklette Üçüncü Olduk”, **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Levent Deniz, “Bronz Madalya Aldık”, **Milliyet**, 17.10.1971; Reha Erus, “Eskrimde Açık Oturum”, **Milliyet**, 15.10.1971

³⁹ Oyunlar öncesinde Türkiye Yüzme Milli takımı Antrenörü Çalmof bile “dereceye gireceğiz diye heveslenmeyelim. Onlar yürüyor; biz ise emekliyoruz” demekteydi. Ancak buna rağmen yüzme müsabakaları en çok seyirci toplayan müsabakalardandı. Gazeteci Ali Acar, Türk yüzücülerinin derecelerinin çok kötü olduğunu, bazı uzun mesafe yarışmalarında diğer yüzücülerle aralarında bir havuz boyu mesafe açıldığını, buna rağmen bu yarışmalarda Türkiye rekoru kırdıklarını kaydetmekteydi. Türkiye yüzme, atlama ve sutopu dışında jimnastik ve teniste de madalya kazanamadı. Öte yandan sadece 200 lisanslı eskrimcisi bulunan Türkiye’nin 6000 lisanslı eskrimcisi olan İtalya ve 10000 lisanslı eskrimcisi olan Fransa’nın bulunduğu turnuvada madalya alması Milli Takım antrenörü Rıza Arseven’e göre “imkânsızlıklar içinde çalışan” Türk eskrimcilerin “yokluğun içinden çıkarttığı” büyük bir başarıydı. Türk jimnastikçiler ise henüz modern jimnastiğe ayak uydurabilmiş değillerdi. Otoriteler Türk jimnastiğinin henüz temel seviyeye gelmediğini ve jimnastiğin okullara sokulması gerektiğini ifade etmekteydi. **Rapor 1971**, s. 238-241, 256-257; Ergun Emek, “Çalmof: Yüzmede Dereceye Gireceğiz Diye Özenmeyelim”, **Milliyet**, 05.10.1971; Çetin Gürel, “Yüzmede Döküldük”, **Cumhuriyet**, 09.10.1971; Kahraman Bapçum, “Türkiye Rekoru Kırdı Yedinci Oldu”, **Milliyet**, 10.10.1971; “Başarılı Olamadık”, **Cumhuriyet**, 10.10.1971, s. 7-8; “Sutopunda Yugoslavya’ya 17-1 Yenildik”, **Cumhuriyet**, 10.10.1971, s. 7-8; Sadettin Ateş, “Yüzmede Dümen Suyunda Gittik”, **Cumhuriyet**, 11.10.1971; Ali Alakuş, “Sutopunda Yine Yenildik”, **Cumhuriyet**, 11.10.1971, s. 6-8; Ali Acar, “Notlar”, **Cumhuriyet**, 12.10.1971; Erhan Güner, “Mısır Bizden Aldığı Teknelerle Bizi Geçti”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971, s. 8; Ali Acar, “Notlar”, **Cumhuriyet**, 13.10.1971, s. 8; “Sutopunda Sonuncu Olduk”, **Milliyet**, 14.10.1971; “Dragonada Üçüncü Olduk”, **Cumhuriyet**, 15.10.1971; İhsan Biricik, “Bütün Takım Oyunlarını Yugoslavya Kazandı”, **Milliyet**, 19.10.1971; “Rakipsiz Mücadele Handikap Oldu”, **Milliyet**, 20.10.1971; Ergun Emek, “Cimnastikte Açık Oturum”, **Milliyet**, 22.10.1971

⁴⁰ Fransa Oyunları’na sadece 50 sporcu göndermişti. Cezayir’in bağımsızlığını protesto ettiği düşünülen Fransa Akdeniz Oyunları’na basketbol ve voleybol takımı da göndermemiş; atletizmde sadece 10 Fransız atlet yarışmıştı. Madalya sayısının fazla olduğu yüzmede ise hiç Fransız yüzücü yoktu. Fransa 50 sporcusuyla 7’si altın 23 madalya kazanmıştı. **Rapor 1971**, s. 237; Kahraman Bapçum, “Kalite ve Derece Yönünden Büyüklük Yoktu”, **Milliyet**, 22.10.1971

⁴¹ Bu sonuçlarla beraber, 1951’den beri bütün Oyunlar’a katılmış olan İtalya toplamda 481 madalya ile sıralamada birinciliğini korurken İtalya’yı 431 madalya ile İspanya takip etmekteydi. 1967’ye kadar gayet başarılı performans

Sportif açıdan düşük kalitede geçen Oyunlar organizasyon açısından beklentilerin üstüne çıkmıştı. Her ne kadar organizasyonda Oyunlar'ın son günlerinde bazı aksaklıklar yaşanmaya başlansa da yerli yabancı büyük çoğunluk organizasyondan memnun kalmıştı. Yabancı spor yöneticileri ve mensupları gördükleri muameleye ve düzene övgüler yağdırıyorlardı. Tesislerin ve organizasyonun kalitesi Türkiye'nin ilerki yıllarda uluslararası spor şampiyonalarına ev sahipliği yapma şansını artırmış; İzmir'de Avrupa standartları yakalanmıştı (Milliyet, 1971).⁴² Oyunlar sırasında idareci ve sporculara Selçuk, Efes, Meryemana, Kuşadası ve Bergama gibi turistik yerler gezdirilerek ülkenin tanıtımının yapılmasına özel ihtimam gösterilmişti. Gezilerin yanı sıra kültür ve sanat sergileri ile folklor gösterileri Oyunlar'ın tamamlayıcı faaliyetleri oldu (Rapor 1971).⁴³ Bütün faaliyetler TRT ve gazeteler aracılığıyla Türkiye'ye nakledildi. Ancak tanıtım faaliyetleri bütün Türkiye'de aynı yoğunlukta olmadı. İzmir dışında Türkiye'de TRT yayınlarına rağmen Oyunlar'ın tanıtımı iyi yapılamamıştı. Yabancılar gösterilen ihtimam aynı ölçüde Türk halkına gösterilmemişti (Cumhuriyet, 1971).⁴⁴ Yabancı konuklar için Oyunlar'da hiçbir masraftan kaçınılmamış; sporcular ve davetlilerin beslenme ve konaklama ihtiyaçları muntazam karşılanmıştı. Organizasyonda yer alan 3185 görevlinin içinde yer alan 520 host ve hostes bazen kendilerine tanınan sınırları aşsalar da ziyaretçilere her türlü yardımı içtenlikle yaptılar. Oyunlar'a büyük ilgi gösteren İzmir halkının sayesinde büyük hasılat elde edilmiş; yabancı turistler de döviz darlığı yaşanan Türk bankalarına 2 milyon dolar bırakmıştı. Piyasaların bayram ettiği İzmir'de Fuar zamanındaki yüksek cirolar bile ikiye katlandı. İzmirli kapanış gününe yaklaşıldığında Oyunlar bitecek diye üzülmeyle başlamışlardı (Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁴⁵

Kapanış Töreni ve Oyunlar'dan Anekdotlar

1350 sporcunun katıldığı Oyunlar'da 12 gün sonunda 17 rekor kırıldı. Sadece Lübnan ve Malta madalya alamadı. Fakat madalya alan alamayan bütün ülke sporcusu ve idarecileri kapanışa

gösteren Fransa sömürgelerinin bağımsız olmasından sonra madalya sayısında büyük düşüş yaşadı. İzmir'de sadece 23 madalya kazanabilen Fransa genel sıralamada 337 madalya ile üçüncülüğünü korurken Altı Gün Savaşı yüzünden 1967 Oyunları'na katılmayan Mısır 254 madalyayla dördüncüydü. Mısır'dan sonra tüm Oyunlar'a katılan devletlerden Yunanistan 145, Türkiye 144 ve 1955 Oyunları'na katılmayan Yugoslavya 137 madalya ile gelmekteydi. **Rapor 1971**, s. 260; "Hangi Branşlarda Başarılı Olabildik?", **Cumhuriyet**, 19.10.1971; "Biz Umduğumuzu Bulduk", **Milliyet**, 20.10.1971; Kahraman Bapçum, "Kalite Ve Derece Açısından Büyüklük Yoktu", **Milliyet**, 22.10.1971; Kahraman Bapçum, "Sporcularımız Ne Yaptı, Ne Yapamadı?", **Milliyet**, 23.10.1971

⁴² Organizasyonu çok beğenen Uluslararası Atletizm Federasyonu (IAF) Genel Sekreteri Mr. Holder "Bundan sonraki atletizm şampiyonası İzmir'de yapılabilir. Zira organizasyon mükemmeldi." açıklamasını yapmıştı. Organizasyonun başarısını gören FIFA Başkanı Sir Stanley Rous ve UEFA Başkanı Hans Bangerter da Balkan Futbol Şampiyonası'nın ilkinin İzmir'de 1972'de yapılmasına karar verdiklerini açıkladılar. Reha Erus, "Dış Basın Organizasyonu Övüyor", **Milliyet**, 13.10.1971; İhsan Biricik, "Balkan Futbol Şampiyonası İzmir'de", **Milliyet**, 15.10.1971 Yavuz Bayraktar, "Avrupa Atletizm Şampiyonası İzmir'de Yapılacak", **Milliyet**, 17.10.1971; Orhan İlhan, "7'den 70'e Kadar Herkes Üzülüyor", **Milliyet**, 17.10.1971; Reha Erus, "Ders Aldık", **Milliyet**, 20.10.1971

⁴³ **Rapor 1971**, s. 134-141

⁴⁴ Türkiye'nin önde gelen spor kulüplerinin başkanlarına Oyunlar'ın davetiyesi gönderilmemişti. Fenerbahçe Futbol Kulübü Başkanı Faruk Ilgaz İzmir'de basına, "Gazetelerden okuduk da öğrendik. Yoksa buralara kadar geleceğimiz de yoktu." demecini vermişti. Yalçın Pekşen, "Notlar", **Cumhuriyet**, 14.10.1971

⁴⁵ 520 bin nüfuslu İzmir'in yaklaşık yarısı Oyunlar'ı izlemişti. 313.348 kişinin izlediği Oyunlar'da 2.819.771 lira hasılat elde edilmişti. Hemen hemen 250 milyon liraya mal olan tesislerde ağırlama için 8 milyon, yemek için 2 milyon lira harcanmıştı. Yiyecek ve içecekte bonkör davranan Organizasyon Komitesi konukları memnun etti. 11 ton et ve 7 ton tavuk tüketilen Oyunlar boyunca 148 bin şişe meşrubat içildi, 10.5 ton meyve yendi. Ancak buna rağmen yine de doymayan ve yemekleri beğenmeyen sporcular da vardı! Ergun Emek, "13 Günde Onbir Ton Et, 7 Ton Tavuk Yendi", **Milliyet**, 20.10.1971; Ali Acar, "Sporcuların Şikayeti: Karnımız Doymuyor", **Cumhuriyet**, 09.10.1971; Ali Alakuş, "İtalyanlar Makarnadan Şikayetçi", **Cumhuriyet**, 10.10.1971; Hikmet Çetinkaya, "Mavi Çocuklar", **Cumhuriyet**, 11.10.1971; Ali Alakuş, "300 Bin Liralık Döviz Bozduruldu", **Cumhuriyet**, 08.10.1971; "Oyunları 313.348 Kişi İzledi", **Milliyet**, 19.10.1971

hazırdı. Oyunlar'a yoğun ilgi gösteren İzmirli kapanış töreninde de sporcuları yalnız bırakmadı (Milliyet, 1971).⁴⁶ Kapanış Töreni 17 Ekim 1971'de yapıldı. Skor tabelasına İzmir 1971- Cezayir 1975 yazmaktaydı. Bütün kafiler stadyumda geçit resminde bulunduktan ve Türk milli marşı çaldıktan sonra saat 18.42'de ICMG Başkanı Gabriel Gemayel yaptığı konuşmayla Oyunlar'ın resmen bittiğini ilan etti. Çeşitli gösteriler ve kafilerin birbirleriyle karışmış bir biçimde yaptığı merasim geçidinden sonra 19.50'de kapanış töreni sona erdi (Brundage C.; Rapor 1971; Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁴⁷ Kapanış gününün gecesi bütün katılımcı, idareci, sporcu ve davetliler için Ada Gazinosu'nda bir kapanış kokteyli düzenlendi. Kapanış kokteylinde en büyük ilgi odaklarından biri Oyunlar Müdürü Turgut Atakol oldu. Oyunlar'ın hazırlıklarının gününde tamamlanmasında en büyük pay sahibi olan Atakol işbaşına geldiği Haziran başından itibaren 14 kilo vermişti. Küçük bir ekiple göreve başlayan Atakol, Oyunlar başladığında 3000 kişilik bir ekibi yönetiyordu. Oyunlar boyunca işlerin aksamaması için insanüstü çaba gösteren Atakol, görevini layıkıyla yapmanın ferahlığı içindeydi. Kapanış kokteylinde sonra Fuar'daki üç ayrı yerde 2500 sporcu sabahlara kadar eğlendi. Kapanış törenindeki sporcular arasındaki kaynaşma sürerken kalıcı dostlukların temeli atıldı (Brundage C.; Rapor 1971; Milliyet, 1971).⁴⁸

Akdeniz Oyunları sayesinde hem yöneticiler nezdinde hem de kamuoyunda moral açıdan güven tazelenmişti. Türkiye yüz milyonlarca liralık masraf sonunda zamanı için mükemmel tesislere kavuşmuştu. Türk halkı yıllardır yabancı ülkelerde düzenlenen ve imrenerek seyrettiği büyük organizasyonlardan birinin ülkesinde yapılmasının özlemini çekmekteydi. Böyle bir organizasyonun Türkiye'de yapılabilmesi halkın moralini çok olumlu yönde etkilemişti (Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁴⁹ Oyunlar süresince dönemin Türkiye'sinin sosyo-ekonomik durumunu ve toplum psikolojisini yansıtan ilginç olaylar yaşandı; değişik açıklamalar yapıldı. İzmir'deki Akdeniz Oyunları ülke çapındaki iyi niyetli toplumsal seferberliğin değişik dışavurumlarına sahne oldu. Bunlardan birinde, İstanbul Zabıta Müdürü şampiyon olan güreşçilere İstanbul Zabıta Müdürlüğü'nde iş vereceğini açıklarken İmar ve İskân Bakanlığı altın madalya alan sporculara sosyal konut verilmesini kararlaştırdı (Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁵⁰ Türkiye'nin Oyunlar'da spor hekimi olarak kadın hastalıkları, asabiye veya kulak-burun-boğaz uzmanlarını görevlendirmesi ve bazı sporcuların

⁴⁶ İzleyici sayısının ve günlük hasılatın dökümü için bkz. "Oyunları 313.348 Kişi İzledi", **Milliyet**, 19.10.1971

⁴⁷ Açılış gününde soğuk havaya rağmen stadyumu hınca hınç dolduran İzmir halkı kapanışa bilet fiyatlarının yüksekliği yüzünden o kadar rağbet göstermedi. **Rapor 1971**, s. 222-225; "Jeux Mediterraneens d'Izmir Ceremonies d'Overture et de Cloture (İzmir Akdeniz Oyunları Açılış ve Kapanış Törenleri Talimatı)", s. 1-46, **Brundage C.**, a.k.; Tuncer Benokan, "Akdeniz Oyunları Bugün Kapanıyor", **Cumhuriyet**, 17.10.1971; Ergun Emek, "Akdeniz Oyunları Bugün Sona Eriyor", **Milliyet**, 17.10.1971; Çetin Gürel, "1975'de Cezayir'de Buluşalım", **Cumhuriyet**, 18.01.1971; Ali Alakuş, "Kapanış Parlak Geçti", **Cumhuriyet**, 18.01.1971; Tuncer Benokan, "Notlar", **Cumhuriyet**, 18.01.1971; İhsan Biricik, "Kapanış Muhteşem Oldu", **Milliyet**, 18.10.1971; "Osman Kibar Heyecandan Kurtulamadı", **Milliyet**, 19.10.1971

⁴⁸ Brundage'a Kapanış Kokteyli davetiyesi gönderen Organizasyon Komitesi Başkanı N. Kemal Şentürk bu sefer 9 Ekim'de Büyük Efes Otelinde verdiği yemekli kokteyl davetiyesindeki büyük gafını düzeltmişti. Keza 9 Ekim'deki davetiyede Brundage'tan eşiyile beraber teşrif etmesi rica edilmişti. Ancak Brundage'ın eşi Elizabeth Dunlap Brundage 30 Haziran 1971'de vefat etmişti! "Kokteyl Davetiyesi", **Brundage Collection**, a.k.; **Rapor 1971**, s. 184-185; Nurhan Aydın, "Oyunları Sirtında Taşıyan Adam", **Milliyet**, 19.10.1971; Ergun Emek, "Son Gece 2500 Sporcu Sabahlara Kadar Eğlendi", **Milliyet**, 19.10.1971; Kahraman Bapçum, "Kazandıklarımızı Nasıl Koruruz?", **Milliyet**, 21.10.1971

⁴⁹ Gençlik ve Spor Bakanı Sezai Ergun, BTGM İsmail Hakkı Güngör ve TMOK Başkanı Burhan Felek Akdeniz Oyunları organizasyonun başarıyla tamamlandığında hemfikirler. "Oyunlardan Yüzümüzün Akı İle Çıktık", **Cumhuriyet**, 19.10.1971; Namık Sevik, "6. Akdeniz Oyunları Başladı", **Milliyet**, 07.10.1971, Kahraman Bapçum, Herkes Herşey Başarıydı

⁵⁰ Yalçın Pekşen, "Oyunlar'da Şampiyon Olan Güreşçilere En Güzel Primi İstanbul Zabıtası İş Verecek:", **Cumhuriyet**, 08.10.1971; "Altın Madalya Kazanan Türk Sporcularına Konut Verilecek", **Cumhuriyet**, 19.10.1971; "Altın Madalya Alan Sporculara Sosyal Konut Verilecek", **Milliyet**, 19.10.1971

hasta hasta müsabakalara sokulması ise sporcu sağlığına verilen önemi göstermesi açısından dikkat çekiciydi (Cumhuriyet, 1971).⁵¹

Oyunlar sonrasında her ne kadar spor otoriteleri Türk sporcuların performansının tatmin edici olduğu görüşünü olsa da (Cumhuriyet, 1971)⁵² profesyonel olmayan yaklaşım özellikle spor yönetiminde kendini göstermişti. Oyunlar sırasında yaşanan kişisel çekişmeler ve çekememezlikler, yetersizlikler sonucunda birçok spor federasyonunda yaşanan çalkantılar gün yüzüne çıkmıştı. Özellikle ön planda olan güreş camiasında sular bir türlü durulmadı. Daha Oyunlar sona ermeden başta eski milli güreşçiler olmak üzere birçok kişi federasyon başkanı ve antrenörler değişsin diye yoğun kulis yapmaya başlamışlardı. Bu da güreşçilerin moralini olumsuz etkilemekteydi. BT Genel Müdürü İ. Hakkı Güngör antrenörler Akar ve Meriç'e görevinizin başındasınız demek zorunda kalmıştı (Milliyet, 1971).⁵³ Müsabakalar sırasında dönen kulis dedikoduları alınan başarılarından sonra da durmadı. Güreş Federasyonu Başkanı Turan Yavçan, "Her önüne gelen, güreşten anlayan anlamayan bu sporun kahramanı olmak istiyor. Bu başarılarımızla bize haksız hücum edenlerin sesi azalacaktır." şeklinde şikayetlerini dile getirmekteydi. Yavçan'ın kastettiği Gazanfer Bilge gibi eski şampiyonlardı. Güreş müsabakalarını izlemeye gelen Bilge kapıdaki görevlileri ikna edemeyince stadyuma girememiş; başına bir fes takarak Arap gazetecisi kılığına girmişti. Bilge, kulislerde "1972'nin anahtarı bende" gibi açıklamalar yapmıştı (Milliyet, 1971).⁵⁴ Diğer eski Dünya şampiyonlarından Muhlis Tayfur ve Muharrem Candaş da Türkiye'de güreşin gelişmesi için bilimsel temellerin atılması ve sistemli çalışılması gerektiğine parmak basmaktaydı. Alınan sonuçların Türk güreşinin durumuna göre çok parlak olduğunu söyleyen otoriteler bu şartlarda ileride dereceye bile girilemeyeceği tehlikesine dikkat çekmekteydi. Türk güreşçileri 7-8 sene öncesine göre çok gerilemiş bulan yabancı antrenörler de Türk güreşçilerin formsuz, nefessiz ve iyi hazırlanmamış olduğunu ifade etmekteydi. Bazı güreşçilerin ise kol ve boyun mesafeleri grekoromen güreş için uygun değildi; hiç çalıştırılmamışlardı. Antrenör Necdet Uçar ise fazla çalışma fırsatı bulamadıklarından yakınmasına rağmen alınan sonuçlardan çok memnun olduğunu söylemekteydi (Milliyet, 1971).⁵⁵ Eski güreş federasyonu başkanı Vehbi Emre alınan başarılarla aldanılmaması gerektiğine işaret ederken haklı olarak "dikkat edin Olimpiyatlar ve Dünya Şampiyonaları Akdeniz Oyunları'na benzemez" açıklamasını yapmıştı (Milliyet, 1971).⁵⁶ Güreş dünyasındaki tartışmalar o kadar büyümüşü ki Başbakan Nihat Erim bile konu hakkında basına açıklama yapmıştı. Erim "Güreş sorunu ele alınacak" dedi. Güreşçilerin 750

⁵¹ Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir haberde hastaneden yeni çıkan milli bisikletçi Sadık Keleş'in Bisiklet Federasyonu tarafından yarıştırmak üzere apar topar İzmir'e getirildiği anlatılmaktaydı. Tuncer Benokan, "Keleş Ciğerlerinden Rahatsız Olduğu Halde Yarışacak", **Cumhuriyet**, 09.10.1971; "Ali Alakuş, "Oyunlar'da Kadın Doktorları Spor Hekimliği Yapıyor", **Cumhuriyet**, 08.10.1971

⁵² Futbol Federasyonu Başkanı Hasan Polat "Başarımız küçümsenmemelidir" derken Basketbol Federasyonu Başkanı Solakoğlu "Rakiplerimizi çok rahat yenerek finale yükseldik. Dünya ikincisi Yugoslavya'yı yenmemiz beklenemezdi" ifadesini kullanıyordu. Bir ay önceki Dünya Güreş Şampiyonası'ndaki hezimetten sonra İzmir'de morali düzelen Türkiye Güreş Federasyonu Başkanı Yavçan, "Akdeniz Oyunları ile genç güreşçiler kazandık. Şimdi ileriye ümitle bakabiliyoruz. Hedefimiz Dünya ve Avrupa şampiyonaları" diyordu. ICMG Başkanı Gabriel Gemayel ise "Türk sporcuları iyi seviyeye çıkmış bulunuyor. Daha sistemli ve programlı bir çalışma düzeni göstererek Cezayir'de yapılacak 7. Akdeniz Oyunları'nda propagandanızı daha etkili yaparsınız" ifadelerini kullanıyordu. "Otoriteler Türk Sporunu İçin Ne Dedi", **Cumhuriyet**, 19.10.1971; "Hangi Branşlarda Başarılı Olabildik?", **Cumhuriyet**, 19.10.1971

⁵³ "Görevinizin başındasınız Dedi", **Milliyet**, 13.10.1971; İsmet Tongo, "Notlar", **Milliyet**, 16.10.1971

⁵⁴ Nurhan Aydın, "Notlar", **Milliyet**, 13.10.1971; Ergun Emek, "Yavçan: Minder Dışındaki Rakiplerimizi de Mağlup Ettik", **Milliyet**, 19.10.1971

⁵⁵ "Grekorumende Açık Oturum", **Milliyet**, 16.10.1971

⁵⁶ İsmet Tongo, "Notlar", **Milliyet**, 18.10.1971; Vehbi Emre, "Gönül Açan Macera", **Milliyet**, 19.10.1971

lira maaşla kendilerini şampiyonalara hazırlamaları imkânsız olduğunu ve gıda ihtiyaçlarını diğer ülke sporcuları gibi ayarlamaları lazım geldiğini ifade etmişti(Milliyet, 1971).⁵⁷

Güreş camiasındaki huzursuzluğun bir benzeri basketbol camiasında yaşanmaktaydı. Basketbol karşılaşmalarının bitiminde Milli Takım'ın teknik ekibi istifa etmeye karar vermişti. Basına demeç veren Basketbol Milli Takımı antrenörlerinden Yalçın Granit istifaya sebep olarak "basketbolda temel sorunlar düzelmüyor. Daha fazla maddi imkân ayrılması lazım. Bu şartlarda basketbol ilerlemez. Futbol yönetim kurulları ile basketbolun idare edildiği sürece basketbola verilen önem ortadadır." açıklamasını yapmıştı. Oyunlar'ın bitiminde de Teknik Direktör Mehmet Baturalp istifa etmişti (Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁵⁸ Başarılı görülen boks camiasında bile beklentileri karşılayamayan Balkan şampiyonu ve Avrupa ikincisi Seyfi Tatar, "beni dejenere ettiler. Doğru dürüst çalışmadan maçlara çıkıyor, sonra da kaybediyorum. Milli takıma gelen antrenörlerin sayısını ben unuttum. Federasyon Başkanı bile bana nasıl çalışacağımı öğretiyor. Başımda bir de hayat mücadelesi var. Sağa sola koştururken spora odaklanmak zor." derken spor yönetimindeki aksaklıkları dile getirmekteydi (Milliyet, 1971).⁵⁹ Spotlardan daha uzak olan Bisiklet Federasyonu Başkanı Necdet Baykurt ise ICMG Başkanı Gabriel Gemayel'le Balıkesir'de kimsenin ilgilenmemesi üzerine yaptığı açıklamada "Ben mecbur muyum tanımadığım kimseleri ağırlamaya. Gelen gelir, giden gider. Bunlarla ben uğraşamam. Ben Federasyon Başkanım." sözlerini sarf etmişti (Cumhuriyet, 1971).⁶⁰ Türkiye'nin dünyada adının duyulmadığı tenis sporu ise tamamen amatör ellere bırakılmıştı. Antrenörlerden Demir Ataş'ın hayat hikâyesi amatör Türk sporcusunun hikâyesini özetlemekteydi. Askerlik yüzünden ABD'den Türkiye'ye dönmek zorunda kalan Tenis Milli Takımı antrenörü 27 yaşındaki Demir Ataş, altı yıl oyuncu olarak milli takımda yer almıştı. Uluslararası kayak ve tenis antrenörlüğü diplomalarına sahip olan Ataş, maddi imkânsızlıklar yüzünden ABD'ye döneceğini içi acıyarak ifade etmekteydi (Cumhuriyet, 1971).⁶¹

Spor federasyonlarındaki ve spor yönetimindeki arızaları yerinde tespit eden BT Genel Müdürü İsmail Hakkı Güngör Oyunlar'ın akabinde Türk sporunda yeni reformların sözünü vermekteydi. Güngör, Oyunlar'dan Türkiye'nin yüzünün aklıyla çıktığını ve tesisler sayesinde İzmir'den yeni sporcular çıkarmasını beklediğini belirtirken "fakat biliyorum ki bu beklediğimiz olmayacaktır ve bu tesisler sadece Akdeniz Oyunları için yapılmış olarak kalacaktır" ifadesiyle Türk sporunun durumu hakkındaki genel umutsuzluğunu sözcüklere dökmekteydi. Güngör'e göre Türk sporu judo ve güreş dışında yeni isim çıkarmakta zorlanmaktaydı ve bunun sebebinin tesissizlik değil BTGM bölge müdürlerinin ve kulüplerin amatör sporcu yetiştirme hususunda çaba göstermiyor oluşuydu. Akdeniz Oyunları biter bitmez tüm federasyonları istifaya davet edeceğini söyleyen Güngör, başarılı olanlarını tekrar göreve çağıracağını vurguluyordu (Cumhuriyet, 1971; Milliyet, 1971).⁶²

⁵⁷ "Erim 'Güreş Sorunu Ele Alınacak' Dedi", **Milliyet**, 22.10.1971

⁵⁸ "Yalçın Granit İstifa Etti", **Milliyet**, 13.10.1971; "Mehmet Baturalp İstifa Etti", **Cumhuriyet**, 20.10.1971; "Granit: Göreve Devam Etmek Zordu", **Milliyet**, 21.10.1971

⁵⁹ Ergun Emek, "Tatar: Beni Dejenere Etiler", **Milliyet**, 13.10.1971

⁶⁰ Necdet Baykurt yarışmaları izlemek yerine Balıkesir Valisi ile sohbet etmeyi tercih etmişti. Tuncer Benokan, "Gemayel Kızdı", **Cumhuriyet**, 11.10.1971; Ali Alankuş, "Ben Federasyon Başkanım", **Cumhuriyet**, 12.10.1971

⁶¹ Sadettin Ateş, "Ataş'ın Gözü Yine Amerika'da", **Cumhuriyet**, 15.10.1971

⁶² Güngör'e göre futbol, atletizm, basketbol, boks, atıcılık, judo, halter, masa tenisi, eskrim ve voleybol federasyonları başkanları başarılı görünmekteydi. Güngör, Judo Federasyonu Başkanı Cihat Uskan'ın tekrar Güreş Federasyonu başkanlığına getirilmesinin düşünüldüğünü açıklamaktaydı. Çetin Gürel, "Federasyon Başkanları Değişiyor", **Cumhuriyet**, 16.10.1971; "Cihat Uskan: 'Görev Alırsam Kimseye Taviz Vermeyeceğim'", **Cumhuriyet**, 19.10.1971; "Hedef 1972 Münih Olimpiyatları", **Cumhuriyet**, 20.10.1971; "Güngör'ün Demeci Federasyonları Karıştırdı", **Milliyet**, 21.10.1971

TARTIŞMA VE SONUÇ

Organizasyon Komitesi 32 aylık görev süresinin sonunda 20 Aralık 1971 günü son toplantısını yaptı (Rapor 1971).⁶³ IOC Başkanı Avery Brundage başından beri kalben desteklediği Organizasyon Komitesi'ne gösterdikleri başarıdan ötürü teşekkür etti. Akdeniz Oyunları'na katıldıktan sonra memleketine dönen IOC Başkanı Brundage, İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar'a Oyunlar'ın başarıyla düzenlendiğini ve Oyunlar sayesinde hem İzmir'in uluslararası tanınırlık kazanacağını hem de halkın moralinin yükseleceğini söylüyor; Kibar'ın kendisine takdim etmiş olduğu hediyeler için teşekkür ediyordu (Brundage C.).⁶⁴ Oyunlar'a aday olma, hazırlık ve düzenleme süreçlerinde Brundage ile yakın ve gayet olumlu ilişkileri bulunan TMOK Türkiye'nin ülke olarak ve spor açısından temsilinde çok büyük rol oynadılar. Brundage da IOC başkanlığının son dönemlerinde Türkiye ile eşsiz hatıralar kazandı. Amatör sporun babası Brundage Oyunlar sırasında Göreme'yi gezdi. 86 yaşındaki Brundage bitmek bilmez enerjisiyle önce Ankara'ya gidip Anıtkabir'i ziyaret etti; dört saatlik araba yolculuğundan sonra Kapadokya'ya vardı ve Göreme'deki peribacalarını adım adım gezdi. Türkiye'ye ilk kez 60 yıl önce gelen Brundage, İzmir'den sonra "Türklerin her işi becerebilecek kabiliyette olduklarını gördüm" açıklamasını yaptı (Milliyet, 1971).⁶⁵ IOC'nin Şubat 1972'de düzenlenen 73. Oturumu'nda İzmir Oyunları'nın organizasyonunda düzenlenen başarı vesilesiyle IOC tarafından TMOK'a Olimpiyat Kupası (Olympic Cup) takdim edildi. IOC üyesi Suat Erler IOC Başkanı Avery Brundage'a İstanbul'da misafirleri olmasını ve kupayı bizzat orada takdim etmesini rica etti. Yakın arkadaşını bu davetini reddetmeyen Brundage, 14 Haziran 1972'de İstanbul'da düzenlenen özel bir törenle kupayı TMOK Başkanı Burhan Felek'e takdim etti. Törende konuşan Brundage, Türkiye'nin çok faal bir olimpiyat komitesine sahip olduğunu ve şimdiye kadar üç önemli uluslararası ödül kazandığını söyledi. IOC'nin daha önce İYİK'e Thomas Fearnley Kupası ve Burhan Felek'e Liyakat Diploması verdiğini belirten Brundage sözlerini "Ne yazık ki [komitemiz] misafirperverlik için bir ödül vermiyor" şeklinde noktalamıştı (Brundage C.; Olympic Review, July 1972).⁶⁶

Sportif açıdan değerlendirildiğinde 1971 İzmir Akdeniz Oyunları'nın kalitesi pek yüksek değildi. Oyunlar'a katılan dünya çapında sporcu azdı. Bu yüzden ferdi sporlarda alınan dereceler, Türk yöneticilerin umduğunun aksine 1972 Olimpiyatları için kıstas olmadı. Türk judocular ve boksörlerin umut verdiği Oyunlar'da güreş dışındaki sporlarda Türkiye'nin olduğu yerde saymakta olduğu gözlemlendi. Amatör sporlarda öne çıkmak için olanak sağlamak ve yaygınlaştırmak gerektiği gerçeği birçok spor otoritesi tarafından tekrar hatırlatıldı (Milliyet, 1971).⁶⁷ BTGM İ. Hakkı Güngör de Oyunlar'ın sonunda basına yaptığı açıklamada "Federasyonlarımız mükemmel bir organizasyon örneği vermişlerdir." dedikten sonra "metre ve kronometreye dayanan spor dallarında (atletizm, yüzme, jimnastik vb.) başarılı sonuçlar elde

⁶³ Rapor 1971, s. 226

⁶⁴ Avery Brundage'tan Osman Kibar'a, A. Brundage'tan Namık Şentürk'e, 22.7.1971, davet kabul; Brundage'ın Varışı, **Brundage C.**, a.k.

⁶⁵ A. Brundage gazeteci Ali Abalı'ya Türkiye'nin sporda belirli bir sistemle ve azim ve sebatla çalışması gerektiğini söyledi. 1972 Münih Olimpiyatları'ndan sonra görevi bırakacağını söyleyen Brundage İzmir Oyunları'nın şimdiye kadar yapılanlar arasında en iyisi olduğunu kaydetmiştir. Ali Abalı, "Amatör Sporun Babası Brundage Göreme'yi Gezdi", **Milliyet**, 15.10.1971

⁶⁶ Akdeniz Oyunları'nın hem organizasyon sürecinde hem de sonrasında Suat Erler ile IOC Başkanı Avery Brundage arasında sürekli ve yakın irtibat bulunmuştur. Oyunlar için hazırlanan bültenleri yakından takip eden Brundage'ın özel yardımcısı Frederick Rügsegger, Erler'in Brundage'a gönderdiği bütün belgeleri özenle saklamıştı. Bu çalışmada yararlanılan belge koleksiyonunda Suat Erler'e ait kartvizitler de bulunmaktaydı. Frederick Rügsegger'den Suat Erler'e, 8 Temmuz 1970; Suat Erler'den Avery Brundage'a, 13 Kasım 1970, **Brundage C.**, a.k.; "On the Roll of Honour", **Olympic Review**, Vol. 58 (July 1972), s. 315-316

⁶⁷ Kahraman Baþçum, "Kalite ve Derece Yönünden Büyüklük Yoktu", **Milliyet**, 22.10.1971; Kahraman Baþçum, "Sporcularımız Ne Yaptı, Ne Yapamadı?", **Milliyet**, 23.10.1971

edemedik.” itirafında bulunmaktaydı. Türkiye’nin “tartan” pistle bu Oyunlar’da tanıştığını söyleyen GÜNGÖR, Türkiye’de kapalı yüzme havuzunun bile bulunmadığına işaret etmekteydi. “Jimnastiğin bir ilköğretim sporu olduğunu öğrenmeliyiz. Koridorlarda el kol sallamakla jimnastik yapılmaz. Amatör sporlarda işi oluruna bırakmış ve ucuzuna kaçmışız.” Diyen GÜNGÖR Türkiye’nin spordaki uzun vadeli yaklaşımını ve sistemsizliğini gözler önüne sermekteydi (Milliyet, 1971).⁶⁸ Aynı şekilde TSYD başkanlarından hukukçu ve gazeteci Kahraman Bapçum var olan durumu şu şekilde özetlemekteydi: “Çok şampiyonluk isteyen ulusların çok uzun sürecek hazırlık dönemine ihtiyaçları vardır. Kısa zamanda neler yapabileceğimizi Oyunlar’ın organizasyonu ile gösterdik. Bu başarıda en büyük pay seferberlik ve Oyunlar Müdürü Turgut Atakol’undur. Sınırlı ve bölgesel olsa da halkta spor açısından uyandırıcı olmuştur. Kazanılan şeylerin devam ettirilebilmesi seferberlikle mümkün değildir. Olimpik yüzme havuzu 2.5 yıl önce açılmış; fakat umut vaat eden bir yüzücü bile çıkmamıştır. Çünkü gençlere havuzda çalışma olanağı verilmemiştir. Aynı şekilde tartan pist ve futbol sahası da sporcuların kullanımına açılmayacaktır. Kazanılanlar Türkiye’de spor yönetiminde bir devrim yapılmadığı sürece kaybedilmeğe mahkûmdur.” (Bapçum, 2015; Milliyet, 1971)⁶⁹

Sonuç olarak, 1971 İzmir Akdeniz Oyunları organizasyon açısından çok başarılı oldu. Türkiye’nin önündeki “büyük imtihanı” başarıyla geçtiğinde yerli yabancı herkes hemfikirdi. Kurumsal ciddiyet ve ulusal seferberlik başarının arkasındaki sırda. Nitekim, organizasyonun başarısı ve modern spor tesislerinin varlığı İzmir’in daha sonraki yıllarda birçok uluslararası spor organizasyonuna ev sahipliği yapmasında en büyük etken oldu. Ancak gösterilen Akdeniz Oyunları sürecinde gösterilen kurumsal işbirliği ve kişisel fedakârlıklar anekdotlardan da anlaşılacağı üzere yer yer istenmeyen şekilde bu kıstasları içselleştirememiş kişiler tarafından sekteye uğratıldı. Öte yandan, Akdeniz Oyunları’nda kazanılan madalyalar ve İzmir bölgesinin tanıtımında gösterilen başarı Türk yöneticilerin organizasyon öncesi beklentilerini karşıladı ve Münih Olimpiyat Oyunları öncesinde Türkiye’ye yalancı bir bahar yaşattı. Güreşte her iki klasmanda ve bütün sıklaklarda kazanılan altın ve gümüş madalyalar Türk güreşinin dünya şampiyonalarında yaşadığı hüsrana unutturmuş gibiydi. Ülke sıralamasında dördüncü olan Türkiye 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası geçilen ara rejimde bürokrasideki değişikliklerle birlikte sporda yeni bir sayfanın açılmakta olduğuna inanıyor gibiydi. Ancak Türkiye’nin Cumhuriyet’in ilk yıllarında insan sermayesine ve beden eğitimine yapılan yatırımın daha sonradan devam ettirilmediği, spor eğitimi ve kültürünün oturmamış olduğu Cumhuriyet’in ellinci yılına girilirken Türkiye’nin BT Genel Müdürü İ. Hakkı GÜNGÖR’ün de deyimiyle “metre ve kronometreye” dayalı sporlardaki başarısızlığıyla kanıtlanmaktaydı. Bu çalışmadaki bulguların ortaya koyduğu gerçek, uzun vadeli yatırım yapılan, yerleşmiş, yaygın ve bilimsel yaklaşıma sahip bir spor anlayışının Türk toplumunda var olmadığı ve üst katmanda bu eksikliği giderecek devlet politikalarının ve spor yönetiminin çağdaşıktan uzak olduğunun bizzat Türk spor camiasının kendi içindeki otoritelerin açıklama ve itiraflarından izlenebilecek olmasıydı. Her ne kadar Türk sporu için çok ümit verici olsa da Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı gelmiş geçmiş en büyük uluslararası spor organizasyonu olan İzmir Akdeniz Oyunları, Federal Almanya’nın Münih organizasyonu ile kıyaslandığında aperiattiften öteye geçemeyecekti. Sportif başarı açısından da bu incelemede ortaya çıkan Türk sporundaki eksiklikler 1972 Münih Olimpiyatları’nda tescillenecek; Türkiye bu Oyunlar’dan sadece bir gümüş madalyayla dönecekti.

⁶⁸ İ. Hakkı GÜNGÖR, “Sonuncu Olan Sporcuların Başarısızlığından Önce Bizim Yüzümüz Kızarmalı”, **Milliyet**, 16.10.1971

⁶⁹ Kahraman Bapçum (2015), **Spor Dünyamızın 45 Yılından: Olaylar, Eleştiriler, Öyküler, Portreler**, Ankara: Ötügen, s. 164-168; Kahraman Bapçum, “Kazandıklarımızı Nasıl Koruruz?”, **Milliyet**, 21.10.1971

KAYNAKLAR

- Atabeyoğlu C, Atakol T, San H ve ark. (1974), İzmir Akdeniz Oyunları: Rapor 1971.
- Atabeyoğlu, C. (2000), *Akdeniz Oyunları ve Türkiye*, İstanbul: TMOK Yayınları
- Avery Brundage Collection (1952-1972), Box: 200, Reel: 116, London, ONT, (Canada): Western University International Centre for Olympic Studies.
- Bapçum, K. (2015), İzmir Akdeniz Oyunları'nın Ardından, *Spor Dünyamızın 45 Yılından: Olaylar, Eleştiriler, Öyküler, Portreler*, Ankara: Ötüken, s. 164-165.
- Bapçum, K. (2015), Ne Kazandık?, *Spor Dünyamızın 45 Yılından: Olaylar, Eleştiriler, Öyküler, Portreler*, Ankara: Ötüken, s. 166-168.
- Booth, D. (2013), "Narrative Form: Understanding Representations of Olympic Pasts", *Olympika*, XXII, s. 91-112
- Cumhuriyet Arşivi (01.10.1971-20.10.1971)
- Erdem, S. (2004), Adanmış Bir Hayat: Spor ve Olimpizmli Yıllar, İstanbul: Dünya Kitapları
- Felek, B. "Geçirdiğimiz Büyük İmtihan", *Milliyet*, 08.10.1971
- Fişek, K. (1998), *Dünya'da ve Türkiye'de Spor Yönetimi*, Ankara: Bağırhan Yayınevi
- ICMG (CIJM), International Committee of Mediterranean Games, <https://cijm.org.gr/mediterranean-games/>. Erişim Tarihi: 20.03.2020
- İzmir Akdeniz Oyunları Bültenleri (1971), 10 Sayı, (Ocak-Ekim 1971), Ankara: İzmir Akdeniz Oyunları Organizasyon Komitesi Yayınları.
- Miller, D. (2012), *The Official History of the Olympic Games and the IOC (Athens to London: 1896-2012)*, Edinburgh: Mainstream Publishing Co., s. 473
- Milliyet Arşivi (01.10.1971-24.10.1971)
- Olympic Review/ Revue Olympique (Bulletin du Comité International Olympique), Vol. 11, 28, 49-58.
- Stanton, AL. (2012), 'Pioneer of Olympism' in the Middle East: Gabriel Gemayel and Lebanese Sport, *The International Journal of the History of Sport*, 29 (15), 1-16.
- Talimatname- 82 (T-82), *İzmir Akdeniz Oyunları Açılış ve Kapanış Törenleri Talimatı (1971)*, Ankara: İzmir Akdeniz Oyunları Organizasyon Komitesi Yayınları.
- TMOK (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi), "Akdeniz Oyunları" <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Oyunlari-Detay/64/1>. Erişim tarihi 20.03.2020

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.728876

Geliş Tarihi (Received): 29.04.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 16.05.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.05.2020

TÜRKİYE’NİN ERKEN DÖNEM OLİMPİK SERÜVENİ VE AY-YILDIZ’IN OLİMPİYAT OYUNLARI’NDA İLK RESMİ TEMSİLİ (1896-1921)

Tolga ŞİNOFOROĞLU ¹

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KÜTAHYA

Öz: Bu çalışmanın amacı, Osmanlı Devleti döneminde Türkiye’de olimpik hareket ve olimpizmin tarihi gelişimini incelemektir. İlk olimpiyat oyunlarından itibaren başlangıçta siyasi ve politik bağlamda olimpizm ile ilişki içerisinde olan Osmanlı Devleti, 20. yüzyılın başlarından itibaren olimpik hareketle resmi temaslarda bulunmaya başlamıştır. 1896, 1900 ve 1904 Olimpiyat Oyunları’nda resmi olarak temsil edilmeyen Osmanlı Devleti’nin olimpizm resmi olarak ile ilk defa tanışması, 1905 Brüksel Birleşimi’ne Osmanlı Hükümeti’ni temsilen gönderilen Brüksel Maslahatgüzarı Mihran Kavafyan Efendi ile gerçekleşmiştir. 1906 Ara Olimpiyat Oyunları’na önemli sayıda katılım olmuştur ancak oyunlar Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından resmi olarak tanınmamaktadır. 1908 Londra Olimpiyat Oyunları resmi raporunda Türkiye’den iki sporcunun adı geçiyor olsa da bu sporcuların müsabakalara katıldıklarına dair mevcut bir belge yoktur. Temmuz 1908’de ilan olunan II. Meşrutiyet’in hemen ardından Selim Sırrı Tarcan, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’ni (TMOK) kurma girişimlerine başlamıştır. IOC tarafından 1911 yılında tanınan TMOK’un Osmanlı Devleti tarafından resmen tanınması ise ilerleyen yıllarda olmuştur. Türkiye’de olimpizmin öncüsü olan Selim Sırrı Tarcan, 15 Aralık 1908’de IOC’nin Türkiye temsilcisi seçilmiş, 1908-1914 yılları arasında katıldığı IOC toplantılarında olimpizm felsefesinin öğretim ve yaygınlaştırma yöntemleri hakkında bilgilenerken, olimpiyat ruhunu, yeni oluşmakta olan spor çevrelerine tanıtmaya ve benimsetmeye çalışmıştır. Bu faaliyetlerin bir sonucu olarak Türkiye resmi anlamda ilk defa 1912 Stokholm Olimpiyat Oyunları’nda iki Ermeni sporcu ile temsil edilmiştir. 1916 Berlin Olimpiyat Oyunları’nın I. Dünya Savaşı nedeniyle yapılmaması ve Türkiye’nin 1919’da “savaşı çıkaran ülkelerden” olduğu gerekçesiyle IOC’den ihraç edilmesi neticesinde 1920 Anvers Oyunları’na katılmaması sonucu, 1912 Stokholm Oyunları Osmanlı Devleti’nin resmi olarak katıldığı ilk ve son oyunlar olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Olimpik hareket, olimpiyat, olimpizm, Selim Sırrı Tarcan, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi.

TURKEY'S EARLY OLYMPIC ADVENTURE AND FIRST OFFICIAL REPRESENTATION OF THE STAR & CRESCENT AT THE OLYMPIC GAMES (1896-1921)

Abstract: The aim of this study is to evaluate the Ottoman State period in the history of the development of olympism and the olympic movement in Turkey. The Ottoman State, which was in contact with the olympics in the diplomatic and political context at the beginning, from the first Olympic Games, started to hold official contacts with the olympic movement since the beginning of the 20th century. The Ottoman State, which was not officially represented in the 1896, 1900 and 1904 Olympic Games, officially met with olympism for the first time, with the Brussels Charge D'affaires of Mihran Kavafyan Efendi, who was sent to the 1905 Brussels Meeting on behalf of the Ottoman Government. Although there was a significant number of participation in the 1906 Intermediate Olympic Games, the games are not officially recognized by the International Olympic Committee (IOC). Even though there are two names of athletes from Turkey in the official report of 1908 London Olympic Games, there is no official existing document that they participate in the competitions of these athletes. Immediately after the Second Constitutional Era, declared in July 1908, Selim Sırrı Tarcan began to set up Turkish Olympic Committee (TOC). The recognition of TOC by the IOC was in 1911. Official recognition by the Ottoman State, was in the following years. Selim Sırrı Tarcan, the pioneer of olympism in Turkey, was elected as the Turkish representative of the IOC on December 15, 1908. He tried to promote and adopt the olympic soul to the new emerging sports societies with his intelligence about teaching and spreading of olympism philosophy which he had by attending the IOC meeting between the years 1908-1914. As a result of these activities, Turkey was officially represented by two Armenian athletes for the first time at the 1912 Stockholm Olympic Games. Due to the cancellation of 1916 Berlin Olympic Games, caused by the First World War, and Turkey's expulsion from the IOC at 1919 with the reason of "one of the issuing country of the war" resulted not to attend at Antwerp Games in 1920, thus 1912 Stockholm Olympic Games was the first and last Games which the Ottoman Empire ever joined.

Key words: Olympic movement, olympics, olympism, Selim Sırrı Tarcan, Turkish Olympic Committee.

GİRİŞ

Tarihinin daha eskiye dayandığı bilirse de Antik Yunan'da ideal insanın sergilenme platformu olarak MÖ 776'da başladığı kabul edilen ve bin yılı aşkın bir süre Antik Çağ'ın en büyük organizasyonu olma özelliğini koruyan Antik Olimpiyat Oyunları, Roma İmparatoru I. Theodosius'un pagan kült uygulamaları yasaklamasıyla 393'te sona ermiştir (Harmandar Demirel ve Yıldırım, 2013). Orta Çağ boyunca Avrupa'yı hâkimiyetine alan skolastik düşünce yapısı, bedene ilişkin her türlü temrinin şeytan işi (palastrica diaboli negotium) olarak görülmesi, şövalyelik kurumu haricinde bedensel uygulamaların kaybolmasını sağlamıştır (Yıldırım, 2011). Bin yıldan uzun bir süre boyunca unutulmuş Olimpiyat Oyunları'nın yeniden canlandırılması düşüncesi, Rönesans ve Aydınlanma Dönemleri'nde, Antik Çağ medeniyetlerine ilişkin eserlerin çevrilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Yeniden doğan beden eğitimi ve spor bilincinin sonucu olarak farklı ülkelerde 17. yüzyıldan itibaren yapılmaya başlanan denemeler ile filizlenen oyunları yeniden canlandırma düşüncesi 19. yüzyılın sonunda Modern Olimpiyat Oyunları'nın kurucusu Baron Pierre de Coubertin'in çabalarıyla hayat bulmuştur (Yıldırım, 2009). Modern olimpiyat oyunlarının kuruluşunu etkileyen faktörler ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Rönesans'tan itibaren antik olimpiyatlardan bahseden eserlerin ortaya çıkışı.
2. Antik eserlerden etkilenen Rönesans yazarlarının antik sporlar üzerine eserleri ve yarattıkları farkındalık.
3. 17. yüzyıl başından itibaren farklı ülkelerde yapılan olimpiyat denemeleri.
4. Belirginleşen olimpiyat düşüncesi sonucu seçkinlerin Olimpiya ve olimpiyat oyunlarına ilgisi.
5. Olimpiya'nın bulunuşu ve arkeolojik kazılar.
6. İngiltere'de sporun okul eğitiminde ahlak ve karakter gelişimi için kullanılması (Yıldırım, 2014).

Süregelen birikim, başlangıçta Fransız gençliğini ayağa kaldırmak için okul beden eğitiminde bir reform yapmayı amaçlayan Baron Pierre de Coubertin'i, amacı doğrultusundaki yolculuğunda olimpiyat oyunlarının yeniden canlandırılması düşüncesine yönlendirmişti (Yıldırım, 2009). En büyük esin kaynağı ise beden eğitimine ilişkin incelemelerde bulunmak üzere sıklıkla ziyaret ettiği İngiltere'de 1850'den itibaren yapılan Much Wenlock Olimpiyat Oyunları ve kurucusu William Penny Brookes olmuştu. Genel sekreteri olduğu Fransız Spor Kulüpleri Birliği'nin (USFSA) 5. kuruluş yıldönümü için Sorbonne'da düzenlenen 25 Kasım 1892 tarihli toplantıda ise fikrini uluslararası kamuoyu ile paylaşmıştı. Olimpiyat oyunlarını canlandırma düşüncesinin kabul görmemesi üzerine daha kapsamlı bir hazırlıkla iki yıl sonra fikrini dünya genelindeki beden eğitimi ve spor otoriteleri ile yeniden paylaşmıştı. Coubertin'in girişimleriyle 16 Haziran 1894'te Sorbonne'da toplanan Uluslararası Amatör Atletizm Kongresi'nin [Birinci Olimpik Kongre] açılışını antik buluntular üzerinden yeniden bestelenen "Apollon'un Delphi İlahisi" ile yapmış ve dünya genelinden 2000'i aşkın katılımcıya Antik Çağ'ın mistik ruhunu aktarmıştı. Kurguladığı duygusal ortamın da başarısıyla 23 Haziran 1894'te Modern Olimpiyat Oyunları'nın hayata geçirilmesi ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) kurulmasını başarmıştı (MacAloon, 2013). Coubertin, oyunları beş olimpik ideal üzerine temellendirmişti:

1. Spor yoluyla bedensel ve ruhsal bakımdan harmonik eğitim.
2. Bireysel tamamlanma ve kişisel mükemmelleşme.
3. Amatörlük prensibi.

4. Fair play ideali.
5. Barış düşüncesi.

Spor yoluyla tüm dünya gençliğine kazandırmayı planladığı bu ideallerin sergilenme platformu olan olimpiyat oyunları ise Antik Çağ'da olduğu gibi her dört yılda bir defa, ancak antik örneğinden farklı olarak, dünyanın farklı şehirlerinde düzenlenecekti. Coubertin, ilk oyunları, altı sene sonra yeni yüzyılın başında, Paris'te düzenlemeyi planlamış olsa da Antik Çağ'ın mirasına yenik düşerek, Alman ve Yunan delegelerin işbirliği ve baskısıyla 1896'da Atina'da yapılmasını kabul etmişti (Müller, 2000). İkincisi 1900'de Paris'te olmak üzere Dünya Savaşları dönemleri hariç her dört yılda¹ bir yapılagelen olimpiyat oyunlarına Türkiye'nin katılımı ilerleyen dönemlerde olmuşsa da, erken dönemlerde farklı biçimlerde olimpiyat oyunları ile ilişki içinde bulunmuştu. Başlangıçta siyasi ve politik yaklaşımlar ile şekillenen bu ilişki beşinci olimpiyatlardan itibaren Osmanlı vatandaşı azınlıkların oyunlara katılımıyla devam etmiş, I. Dünya Savaşı'nın ardından komiteden ihraç ve ardından yeniden kabul ile olimpik hareket Cumhuriyet'e aktarılmıştır. Bu kapsamda çalışma, 1896'da Atina'da yapılan ilk olimpiyatlardan itibaren Türkiye'nin olimpiyatlar ve olimpik hareket ile ilişkisini irdeleyerek, Osmanlı Devleti döneminde ilk defa olimpiyatlara katılım ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin (TMOK) kuruluş ve gelişimine dair sorulara cevap vermeye çalışacaktır.

YÖNTEM

Çalışma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan "tarama modeli" kapsamında, olayların geçmiş zaman içindeki gelişiminin, geçmişte olanların öğrenilmesi, anlaşılması ve açıklanması amacıyla araştırmacı tarafından ilgili kaynak ve yayınların incelenerek değerlendirildiği "tarihsel araştırma" metodu (Arlı ve Nazik, 2004) ile yapılandırılmıştır.

Tarihsel araştırma metodu, yayımlanmamış dosyalar, arşivdeki evraklar, özel ya da resmi kurumlardaki yazışma evrakları, eşya, araç ve ilgili malzemelerin bulunduğu yerlerde incelenmesi, yorumlanması, yabancı dilde ise tercüme edilerek açıklanması ile konuya ilişkin her türlü kayıt, belge, eşya, malzeme ve yapıtları arayıp bulma, okuma ve inceleme, kaydetme ve değerlendirme çalışmalarından oluşan "arşiv tarama" metodu (Arıkan, 1995) ile desteklenmiştir. Sonuç olarak çalışma nitel araştırma yöntemleri kapsamında farklı metotlardan elde edilen verilerin bir bütün haline getirilmesi ile ortaya konulmuş derleme bir çalışmadır.

Bu kapsamda çalışmada yoğunluklu olarak dönemin süreli ve süresiz yayınları, özel ve resmi arşiv belgeleri incelenmiş ve çalışma birincil kaynaklara dayandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada yararlanılan bazı arşivler şunlardır: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Arşivi (TMOK Arşivi), Uluslararası Olimpiyat Komitesi Arşivi (IOC Arşivi), Riksarkivet-İsveç Kraliyet Arşivi (RA), İsveç Spor Müzesi Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri (BOA), Selim Sırrı Tarcan-Azade Kent Arşivi (SST/AK).

1896 Atina Olimpiyatları'nda Siyaset ve Osmanlı'dan Oyunlara Katılım Çelişkisi

Birinci Olimpik Kongre'de alınan karar ile ilk oyunların Atina'da 1896 yılında yapılması kararlaştırılmış ("Les Travaux du Congress," 1894), oyunların programı ise 24 Kasım 1894'te

¹ Yüzyılı aşkın tarihi süreçte, Dünya Savaşları nedeniyle yapılmayan ancak bir olimpiyat olarak sayılan 1916, 1940 ve 1944 oyunları hariç olmak üzere, oyunlar ilk defa Covid-19 pandemisi nedeniyle dört yıllık periyodun dışına çıkmış, 2020'de Tokyo'da yapılması planlanan organizasyon 2021 yılına ertelenmiştir.

yapılan toplantıda belirlenmişti (“Programme des Jeux Olympiques de 1896,” 1894). Ancak başlangıçtan beri arkadaşlığıyla Coubertin’i etkileyen ve oyunların Atina’ya alınmasında başrolü üstlenen Demetrios Vikelas’ın ülkesini bir maceraya sürüklediğine dair endişeleri de vardı (Coubertin, 1976a). Nitekim Yunan Başbakanı Charilaos Trikoupis de ülkenin içinde bulunduğu durumdan ötürü “savurgan harcamalar” yapmakla suçlanmaktan çekiniyor ve Yunanistan’ın bu iş için yeterli bütçesinin olmadığını düşünüyordu (Coubertin, 1976b). Yunanistan’ın içinde bulunduğu finansal kriz organizasyon komitesini yurtiçi ve yurtdışı varlıklı Yunanlılara yardım çağrısı yapmak zorunda bırakmıştı. Atina dışında Marsilya, İskenderiye ve Londra’dan yardımseverler kampanyaya katılmış, İstanbul’dan Mr. Paul M. Schilizzi’nin 10.000 ve M. Evgenides’in de 5.000 Drahmi bağışı ile (“Souscription Nationale Pour,” 1895) Şubat 1895’e kadar 130.000 Drahmi toplanmıştı. Ayrıca olimpiyatların yararına piyango düzenlenmesi teklif edilmiş ancak kabine bu teklifi reddetmişti. Tüm çabalara rağmen toplanan para gerekli bütçenin çok altındaydı. Ancak İskenderiye’den bir Osmanlı vatandaşı olan Averof’un 1.000.000 Drahmi bağışlaması ile stadyum yapılabiliyordu (Coubertin, 1909).

Ancak bu paraya rağmen atış alanı, bisiklet parkuru ve deniz sporları için gerekli olan iskele ve kayıkanelere bütçe kalmamıştı. Filateli bu esnada imdada yetişti. Olimpiyat oyunları hatırası olarak satışa çıkarılan pullardan 200.000 Drahmi gelir elde edildi (Bergman, 1996).

Ek 1: Osmanlı Devleti’nin bastırıldığı olimpiyat pulları (Bergman, 1996).

Bahsi geçen hatıra pullarının Osmanlı Hükümeti tarafından da satın alındığı ve kıymetine binaen Hazine-i Hümayun’da muhafaza edildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır (BOA Y.PRK.UM., 39-52). Ayrıca Osmanlı Devleti Posta İdaresi de olimpiyat oyunları için iki takım hatıra pulu bastırmıştı. Ancak, muhtemelen 1895 yılında yeniden alevlenen Girit meselesinin bir sonucu olarak pullar piyasaya sürülmemişti. Böylelikle organizatör ülke haricinde bir yerde bastırılmış olan ilk olimpiyat temalı posta pulları gün ışığı görememişti (Bergman, 1996; Ek 1).

Yunanistan’ın 1830’da Osmanlı’dan ayrılarak bağımsızlığını kazandığı günden itibaren gergin süren Osmanlı-Yunan ilişkilerinin etkileri olimpiyat döneminde de Girit meselesi ile kendini göstermekteydi. Buna rağmen olimpiyat sürecinde iki devlet arasında yazışmalar olduğu görülmektedir. Yunanlıların olimpiyat süresince ana salonda sergilemeyi planladıkları ateşli silahlar sergisi için Türkiye de dahil olmak üzere çeşitli ülkelerden, ordularında kullandıkları farklı kalibrelerdeki silahları talep etmişlerdi (Le stand, 1896). Bu talebe karşılık olarak 4 Şubat 1896’da Atina Vilayeti Sefareti’ne verilen cevapta; olimpiyat oyunlarının açılışında sergilenmek üzere birer numunesi istenen tüfek, revolver ve diğer silahların malum olduğu üzere her yerde satılmakta olduğu ve satın almanın zor olmayacağı bildirilmişti (BOA BEO, 738-55330). İlişkilerin gergin olduğu bir dönemde böyle bir talebe sadece sergi amacıyla olsa dahi olumsuz cevap verilmesi ise gayet makuldür.

Osmanlı Devleti'ne resmi bir davet yapılmamış olsa da (BOA Y.A.HUS, 349-26), bir kısım tebaasının davet edildiği bilinmektedir. Sisam Emareti 19 Haziran 1895 tarihinde Atina Sefareti'ne bir mektup yazarak; Sisam Musiki Cemiyeti'nin gelecek sene Mart ve Nisan aylarında Atina'da icra olunacak olimpiyat oyunlarına davet edildiğini ve gelecek olan diğer cemiyetler ile birleşmesini rica ettiğini bildirmiş, diğer vilayetlerden oyunlara davet olunanlar olup olmadığını sormuştur. Atina Sefareti suali 25 Haziran 1895 tarihli bir yazıyla Hariciye Nezareti'ne iletmiştir. Hariciye Nezareti durumu Dahiliye Nezareti'ne 18 Ağustos'ta iletmiş, 26 Ağustos'ta gelen yazıyla Sisam da dahil olmak üzere diğer vilayetlerin musiki erbabına gelen bir davet hakkında malumatlarının olmadığı cevabını almışlardır (BOA DH.MKT., 418-66; BOA HR.TH., 161-82). Devletin Rum tebaasının yoğunlukta olduğu bir bölgeye gönderilen bu davet oldukça masum bir talep olarak görülebileceği gibi diğer olaylarla eklenendirildiğinde farklı niyetler içerdiği düşünülebilir.

Hükümetten habersiz yapılan bir diğer davet ise daha da düşündürücüdür. Nisan 1895'te, olimpiyat oyunları için yardım toplamak üzere Mısır'a giden Atina sabık şehremininin, Hidiv'e, yakında Atina'da buluşacaklarını söylemesi dikkatleri Mısır'ın üzerine çevirmiştir (BOA HR.SYS., 1003-8). Nitekim bir süre sonra Mısır Hidivi'nin kardeşi Mehmed Ali Bey'in olimpiyat oyunları esnasında kayık yarışlarına iştirak için kendisine ait Kalokis isimli vapurla Atina'ya gideceği haberi İskenderiye Yunan politika memuru tarafından hükümete iletilmiştir (BOA, Y.A.HUS, 348-21). Atina Sefiri Asım Bey de Tevfik Paşa'ya gönderdiği telgrafta haberi teyit ederek (BOA HR.ID., 1123-23), Osmanlı'dan kimseye resmi davetiye gitmediği için Mehmed Ali Bey'e resmi bir davet gönderilmediği (BOA İD, 1223-25) fakat Atina'nın en iyi otellerinden birinde Mehmed Ali Bey için bir daire kiralandığı haberini vererek (BOA Y.A.HUS, 349-26), Hidiv'in kardeşine yapılması gereken muameleyi sormaktadır (BOA HR.SYS., 1003-10). 4 Mart 1896'da gelen cevapta; Mehmed Ali Bey'in Pire'ye varışında Atina ve Pire Başkonsoloslukları tarafından "adi" elbise ile karşılanması ancak gerekli hürmet ve kolaylığın gösterilmesi iletilmiştir (BOA Y.A.HUS, 349-26). Asım Bey'in Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'ya gönderdiği 25 Nisan 1896 tarihli telgraf ise durumu açıklığa kavuşturmuştur. Asım Bey, güvenilir bir kaynaktan aldığı Mısır Hidivi Hilmi Paşa'nın kardeşi Mehmet Ali Bey'in Atina'ya geleceği haberine rağmen gelmediğini, ancak gelenin merhum Halim Paşa'nın [Abdülhalim Paşa, 1830-1894] oğullarından Mehmet Ali Paşa olduğunu ve oyunların son günü Atina'ya gelerek kapanış töreninde yer aldığını bildirmektedir. Ayrıca, sefarete uğramadığı gibi gelişini haber vermek için de kartvizitini göndermemesine sitem etmektedir. Asım Bey, Mehmed Ali Paşa'nın saraya giderek kral ile on dakika ve sonrasında da prens ile görüştüğünü, ardından da şehirdeki antik alanları ve müzeyi gezdiğini ve son olarak da Pazar günü özel vapuruyla İstanbul'a geçeceğini bildirmektedir (BOA HR.SYS., 1003-12; BOA Y.A.HUS, 351-107). Nitekim, resmi raporda da Hidiv'in kardeşinin kapanıştan önceki gece Atina'ya geldiği ve kapanış töreninde Kral'ın yanında olduğu görülmektedir ("Les Jeux Olympiques," 1896; Coubertin ve ark., 1897). Ancak bahsi geçen kişi Kavalalı hanedanından olsa da Hidiv'in kardeşi değil, merhum Halim Paşa'nın oğullarından Mehmed Ali Paşa'dır. Her ikisinin de adının "Mehmed Ali" olması ve Atina istihbaratının da iletildiği biçimde Atina'ya Hidiv'in kardeşinin gelmesinin beklenmesi nedeniyle raporlarda ve Coubertin'in anılarında Hidiv'in kardeşi olarak geçmektedir.

Yunanlıların, Antik dönemde olduğu gibi olimpiyat oyunları yoluyla milli bir kimlik oluşturma çabaları, 1859 ile 1888 arasında dört kez yapılan, Zappas Oyunları'nda kendini daha önce göstermişti ve aynı ideolojik amaç modern olimpiyat oyunlarının ilkinde de sağlanmaya çalışılıyordu (Lennartz, 2010). Oyunların hemen öncesindeki Kutsal Hafta'da Türklerin Yunanistan'dan çıkarılışı ulusal bir şenlik havasında kutlanmıştı. Cumartesi günü ise Paskalya Bayramı vesilesiyle kiliselerden çıkan halk oyunlarının yapılacağı stadyuma kadar

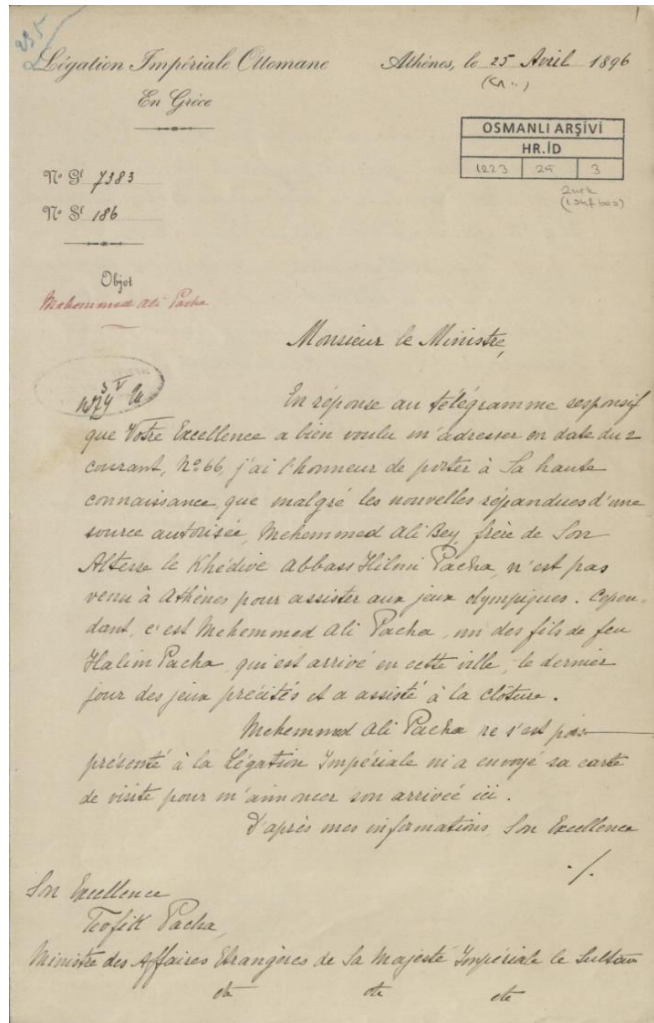
yürümüştü. Oyunların başlayacağı Pazartesi günü ise Türklerden kurtuluşun anısına büyük bir kalabalık kiliseye doğru yürüyüşe geçmişti (Mallon ve Widlund, 1998). Yunan karşılama komitesi, müsabakalar arasında ya da akşamları düzenlenmek üzere, Yunanistan'daki özgür Yunanlıları ve Osmanlı hâkimiyetindeki köle Yunanlıları kapsayan bir seri halk dansları ve canlandırmaların sergilenmesini teklif etmişti. Gösterilerin amacı sadece Antik Yunan'ın ihtişamı değil aynı zamanda dünyanın her köşesindeki Yunanlıların şimdiki durumunu sergilemekti. Bu çerçevede altı canlandırma teklif edildi: üç etnik dans performansı, geleneksel gelin kaçırma ile Vlach düğünü, Türk yeniçeri birlikleri tarafından bir Yunan kızının tecavüzünü tasvir eden okul çocuklarının "Fair Nitsa of Stenimakhos" alayı, Asya Minör'deki Ortaköy Olimpiyat Oyunları'nın canlandırması. Ancak bütçe kesintileri nedeniyle bu gösterilerden vazgeçildi (Georgiadis, 2003). Oyunların bitiminin hemen ardından IOC'nin resmi yayın organının eki "Du Messenger D'Athenes" bağımsızlığın 75. yılını kutluyor ve Türklerin Yunanistan'daki hakimiyet dönemini ağır bir dille eleştiriyordu (Frollo, 1896). Aynı sayıda tüm Balkan ülkelerinin Yunanistan gibi bağımsızlığını kazanmasının sabırsızlıkla beklendiği, Türklerin tüm Avrupa'dan atılarak Anadolu'ya sürüldüğünün hayali ile doğu yarımadası [Trakya] halklarının birleşerek İmparatorluk'tan geriye kalan harabelerin arasında İstanbul'un yeniden Avrupa yaşam tarzına döneceği günün ümitle beklendiği yazılıyordu (Collas, 1896). Oyunlar vasıtasıyla bir araya gelen Yunan kolonilerinin savaş hazırlığı yaptığını düşünenler de vardı. Ancak Coubertin Yunan kolonilerinin olimpiyatlar vasıtasıyla bir araya gelerek savaşa hazırlık yaptıkları düşüncesine katılmıyor, bunun ancak şartların getirdiği zorlamayla daha öncesinden yapılan hazırlıkları hızlandırdığını düşünüyordu (Coubertin, 1976c). Yaratılan atmosfer ise uzun zamandır problemlere sahne olan Girit'te 1897 Şubat'ından itibaren gerilimin artmasına ve Nisan 1897'de bir savaşın çıkmasına neden oldu. Bir ay gibi kısa bir sürede sona eren savaş Osmanlı zaferiyle bitmişti (Köksal, 2018). Oyunların gölgesi altında Yunanlıların savaşa hazırlık görüşmeleri yapması eleştirileri karşısında Coubertin, olimpiyat oyunlarının başarısının Yunanlılara tehlikeli bir özgüven verdiğini ve bunun da yarı bir felaketle sonuçlandığını söylüyordu (Coubertin, 1909). Nitekim yaşananların arka planı bilinmese de olimpiyat oyunlarının Coubertin'in de belirttiği gibi olayları hızlandırdığı bir gerçektir. Daha ilk olimpiyatta oyunların barış misyonu yara almıştı.

Osmanlı'nın 6-15 Nisan 1896 tarihleri arasında yapılan ilk olimpiyat oyunlarıyla ilişkisi sadece siyasi bağlamda kalmamıştır. Literatürde ilk oyunlara Türkiye'den² katılım olup olmadığı da büyük bir soru işaretidir. Bu konu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı Koç Mehmed'in oyunlara katılması durumudur. Olimpiyat oyunlarına düğün güreşine gider gibi giden Koç Mehmed, komite tarafından IOC'ye üye olmayan bir ülkeden geldiği için yarışmalara alınmamıştır. Sami Karayel'in *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi*'nde 1939 yazdığı bir yazıya dayanan bilgi daha sonra birçok kaynak tarafından alıntılanmıştır. Ancak bahsi geçen bilgi herhangi bir kaynağa dayanmamaktadır. Ayrıca Karayel, başka bir yazısında aynı savı savunarak, Atina Sefareti'nin Koç Mehmed'i görünce saraya telgraf yağdırdığını söylemektedir (Karayel, 1944) ancak arşivlerde 1896 Olimpiyatları'nın 1 ay öncesi ve sonrasına ilişkin yapılan taramalarda böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. "Osmanlı Devleti'nde Spor" kitabının yazarı Atıf Kahraman da bu görüşe karşı çıkmaktadır. Hatta daha sonra bazı spor yazarlarının *Asır Gazetesi*'ndeki bir haberin sonuna Koç Mehmed'in Atina'ya gittiğini eklediklerini belirterek yapılan yanlışın daha da büyütüldüğünü aktarmaktadır. 29 Mart 1896 tarihli *Asır Gazetesi*'nin 60. sayısındaki haber şu şekildedir: "*Selanik Şehri- Olimpiyat Oyunları'na iştirak edecek olan Macar mekatib-i aliye şakirdanından dokuz efendi Peşte'den Atina'ya gitmek üzere Salı günü Selanik'e gelmiş ve*

² Oyunlara ilişkin kaynaklar ve resmi yazışmalarda Osmanlı Devleti ve Osmanlı gibi ifadeler yerine "Türkiye", "Türkler" ve "Türk" ifadelerinin sıklıkla kullanılmasından dolayı, çalışmada ilgili kaynaktaki yer alan ifadeye uygun biçimdeki tanımlama kullanılmıştır.

Lyod kumpanyasının Minero vapuru ile Yunanistan'a azimet eylemişlerdir." (Kahraman, 1995). Görüldüğü üzere haberin orijinalinde Koç Mehmed'in Atina'ya gittiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca ilk olimpiyat oyunlarında ulusal olimpiyat komitesini kurmamış ülkelerin sporcularının da yarıştığı bilinmektedir. Madalya kazanmış olan on bir ülkenin sadece altısının komitesi varken katılan sporcuların hemen hiç biri resmi bir kuruluş tarafından seçilmemiştir. Koryürek'e göre de Coubertin üzerinde büyük etkisi olan Amerikalı William M. Sloane'in Coubertin'e yazdığı 2 Mayıs 1898 tarihli mektupta Türkiye'ye pek olumlu gözle bakmadığı anlaşıldığı gibi Fransızların da Türklere pek sıcak bakmadığı görülmektedir. Bu konunun Coubertin üzerinde bir etkisi olup olmadığı bilinmese de dönemin gergin Osmanlı-Yunan ilişkileri içerisinde bir Türk'ün oyunlara katılımı ve organizatörlere derdini anlatması oldukça zordur (Koryürek, 2003).

Selim Sırrı Tarcan (1932) ise 1896 Atina Oyunları'na, Kara Ahmed, Madralı Ahmed, Osman ve Koç Mehmed olmak üzere dört pehlivanın gittiğini ancak amatör olmadıkları için kabul edilmediklerini aktarmaktadır. Ancak bu bilgiyi destekleyecek herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Güven'e (2011) göre ise oyunlara katılmak üzere Atina'ya giden ilk sporcu kayık yarışlarına katılmak üzere Mısır Hidivi'nin kardeşi Mehmed Ali Bey'dir. İlgili çalışma Osmanlı Arşivi belgelerine dayandırılmış olmakla birlikte bir yorumlama hatası mevcuttur. Güven'in çalışmasında kullanılan bahsi geçen Eski Harfli Türkçe BOA, Y.A.HUS, 351-107 numaralı arşiv belgesi, Atina Sefiri Asım Bey tarafından Fransızca olarak Tevfik Paşa'ya gönderilen 25 Nisan 1896 tarihli, BOA, HR.İD, 1223-25 (Ek 2) numaralı yazının bir çevirisidir. Asım Bey'in bahsi geçen telgrafında ve Güven'in yararlandığı Eski Harfli Türkçe çevirisinde açıkça Mısır Hidivi'nin kardeşinin Atina'ya gelmediği ve onun yerine merhum Halim Paşa'nın oğullarından Mehmet Ali Paşa'nın Atina'ya geldiği bildirilmektedir. Ayrıca her iki belgede de belirtildiği üzere Mehmet Ali Paşa, Atina'ya kapanış günü gelmiştir. Bu nedenle iki gün önce yapılması planlanan ancak kötü hava şartları nedeniyle iptal edilen kayık yarışlarına katılması mümkün gözükmemektedir. Yazışmalardan anlaşıldığı kadarıyla Mısır'dan gelecek Hidiv hanedanı mensubu, Atina sefaretini sürekli gözlem altında tutulmuştur. Mehmet Ali Paşa'nın oyunların kapanışında yer alması, ardından da sarayda kral ve prens ile görüştüğü göz önüne alınırsa geliş nedeni oyunlara katılmaktan ziyade siyasi içerikli olmalıdır.

Ek 2: Mısır Hidivi'nin kardeşi Mehmet Ali Bey yerine, Atina'ya merhum Halim Paşa'nın oğullarından Mehmet Ali Paşa'nın geldiğine dair Atina Sefareti'nden Tevfik Paşa'ya gönderilen yazı (BOA, HR.İD., 1223-25).

1896 Atina Olimpiyat Oyunları'nda Osmanlı'ya resmi bir davet yapılmadığı arşiv belgelerinden ve olimpiik raporlardan anlaşılmaktadır. Ancak IOC resmi yayın organına göre İskenderiye, İstanbul, İzmir ve Selanik'ten binlerce seyirci oyunları takip etmek için Atina'ya gitmiştir. İzmir'den 200, Mısır'dan 800'den fazla seyirci ile İstanbul'dan kalabalıklar halinde seyirci gruplarının Mart ayında Atina'ya geldikleri anlaşılmaktadır ("Nouvelles et Renseignements," 1896). İstanbul basını da oyunlar hakkında bilgi aktararak 108 kişinin oyunları takip etmek için 1 Nisan'da Pire'ye hareket ettiğini bildirmektedir ("Olimpiyad Oyunları," 1896a). Oyunlar hakkında sıralı makaleler yayımlayan İkdam Gazetesi oyunlara katılan ülkeler ve sporcular, açılış töreni, müsabaka sonuçları hakkında haberleri okuyucularına aktarırken, izdivacı için Atina'ya gelen Sırp Kralı³ ve yapılan merasimler hakkında da bilgi vermektedir⁴. Dikkat çekici haber ise Osmanlı'dan oyunlara katılacak olan sporcular hakkındadır. 2 Nisan 1896 tarihli gazete Osmanlı Devleti vatandaşı bir Yunanlı'nın oyunlara katılacağını [muhtemelen İstanbul'dan] ve İzmir'den Hristo Yanaki, Murat ve Tomberof adında üç sporcunun da müsabakalara iştirak edeceğini haber vermektedir ("Olimpiyad Oyunları," 1896a). 4 Nisan 1896 tarihli gazete de benzer biçimde oyunlara katılacak sporcular arasında diğer milletlerin yanında Osmanlı vatandaşlarını sayıyordu ["Olimpiyad Oyunları," 1896b). Nitekim olimpiyat tarihçisi Bill Mallon'ın 1896 oyunlarının tüm yarış ve yarışmacıları ile sonuçlarını içeren kitabında yarışmaya katılan ulusları sıralarken İzmir'e ayrı bir başlık açmış ve atletizm ile bisiklet branşlarında olmak üzere iki sporcunun müsabakalara İzmir'den katıldığını aktarmıştır. Atletizm branşında yarışan Orpheus Spor Kulübü sporcusu Dimitrios Tomprof, 6 Nisan'da yapılan 800 m elemelerinde ikinci grupta yarışmış ancak dereceye girememiş, 7 Nisan'da sadece finali yapılan 1500 m yarışında da yer almasına rağmen derece yapamamıştır. Mandell (2011) ise Tomprof'un Bulgar olduğunu söylemektedir. Bisikletçi Loverdos ise 13 Nisan'da yapılan 12 saat yarışına katılmış ancak diskalifiye olmuştur (Mallon ve Widlund, 1998). Oyunların resmi raporunda da adı geçen Loverdos, sabah 5'te başlayan yarışta beş diğer rakibi ile yarışmış, öğlen olana kadar bu altı yarışmacının, Loverdos'da dahil olmak üzere, üçü yarışmayı terk etmiştir (Lambros ve Polites, 1896). IOC resmi sitesinin sporcu indeksinde Loverdos 1896 Oyunları'nda Yunan vatandaşı olarak bisiklet branşında yarışmış olarak gözükmektedir (IOC, 2020b), Dimitrios Tomprof da benzer biçimde Yunan vatandaşı olarak atletizm branşında 1896'da yarışmış gözükmektedir (IOC, 2020a).

Eldeki verilere göre farklı görüşlerin olduğu 1896 Olimpiyat Oyunları'na katılım hakkında Koç Mehmed'in olimpiyat oyunlarına katılmadığı, Mehmet Ali Paşa'nın Atina'ya yarışmak için gitmediği, Tomprof ve Loverdos hakkında çelişkili bilgiler olması ve Osmanlı vatandaşı olduklarına dair bir belge bulunmadığı için oyunlara resmi bir katılımdan söz etmek mümkün değildir.

1900 Paris Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye Delegesi Bir Jüri Üyesi

Atina'da yapılan oyunların büyük bir başarı kazanmasının ardından ikinci oyunlar Paris'te 1900 Dünya Fuarı ile birlikte yapılmıştır. Oyunların 1900 Dünya Fuarı ile birlikte –hatta

³ Oyunlar öncesi ve esnasında Sırp Kralı'nın ziyareti hakkındaki arşiv belgeleri için bkz. BOA,Y.PRK.EŞA, 29-92; BOA, Y.A.HUS, 348-84.

⁴ 1896 Atina Olimpiyat Oyunları hakkındaki makaleler için bkz. "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 4, 1896a, s. 3, sü. 3-4; "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 4, 1896b, s. 3, sü. 3-4; "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 10, 1896c, s. 3, sü. 1; "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 11, 1896d, s. 3, sü. 3; "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 14, 1896e, s. 3, sü. 1; "Olimpiyad Oyunları'nda bir garabet". *İkdam*, Nisan 16, 1896, s. 2, sü. 2; "Olimpiyad Oyunları". *İkdam*, Nisan 17, 1896f, s. 2, sü. 5-6; "Olimpiyad oyunları". *İkdam*, Nisan 19, 1896g, s. 2, sü. 2.

kapsamında- yapılması büyük problemleri de beraberinde getirmiştir. Çok çeşitli spor organizasyonları içerisinde hangisinin olimpiyatlar dahilinde yapıldığının net olmaması, bazı sporcuların olimpiyat oyunlarında yarıştığını dahi bilmemesi, oyunlar takviminin çok uzun bir süreye yayılmış olması başlıca sorunları oluşturmuştur. Ayrıca bu durum oyunların Dünya Fuarı kaosu içerisinde kaybolmasına neden olmuştur.

1900 Olimpiyat Oyunları'nın 14 Mayıs'ta başlayıp 28 Ekim'de sonlandırıldığı söylenebilir. Ancak açılış ve kapanış seremonisi olmadığı gibi, yarışmaların "olimpik" olarak adlandırılmasına göre de açılış ya da kapanış tarihi değişebilir. Bu konuda resmi bir yorum olmadığı gibi farklı kaynakların verdiği farklı bilgiler oyunlara ilişkin olarak kafaları karıştırmaktadır. IOC'nin gerçek bir kontrolünün olmadığı oyunlarda olimpik ve olimpik olmayan müsabakaları ayırmak gerçekten güçtür. Motor yarışları, balon yarışı, sualtı yüzme yarışı, engelli yüzme yarışı, canlı güvercin vurma gibi alışılmadık müsabakalar dahi spor etkinlikleri kapsamına alınmıştır. Bununla birlikte 1900 yazındaki bazı profesyonel müsabakalar, engelli müsabakaları ve dünya şampiyonaları da Dünya Fuarı ile bağlantılı olarak yapılmıştır (Mallon, 1998).

Dünya Fuarları'nın ilki 1851'de İngiltere'de yapılan Londra Sergisi olarak kabul edilmektedir. Bu uluslararası organizasyonların temel amacı ülkeler arası ticaret ilişkilerini geliştirmek olmuş, ilerleyen yıllarda yeni teknolojilerin tanıtımı ve piyasaya sunulması da amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti ilk sergiden itibaren Dünya Fuarları'na ilgi göstermiş ve katılım sağlamıştır. Sergi ve fuarlara katılım özellikle 1880'lerin sonundan itibaren düzenli olarak neredeyse her yıl gerçekleştirilmiştir (Işıklı, 2012). Katılım sıklığı, ürün gamı, bütçe ve heyetler incelendiğinde, II. Abdülhamid'in ülke itibarı bakımından bu sergilerin oldukça önemli olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda 1900 Dünya Fuarı'nda da Osmanlı Devleti, Paris Sefiri Salih Münir Bey başkanlığında çoğunluğu yabancı ve azınlıklar mensubu olan geniş bir heyet ile temsil edilmiştir. Fuar kapsamında otomobil, denizcilik, bahçivanlık, tiyatro, tarih, tıp, kadın, eskrim ve beden eğitimi konulu kongreler ile bisiklet, otomobil, at yarışları, itfaiye müsabakaları ve olimpiyat oyunları yapılmıştır (Gür, 2014).

Dünya Fuarı'nın da etkisiyle düzenlenen spor müsabakalarına Fransa dışından çok sayıda yabancı sporcu katılmıştır. Ancak şimdiye kadar ulaşılan belgeler ışığında bilindiği kadarıyla 1900 Paris Olimpiyat Oyunları'na Türkiye'den katılım gerçekleşmemiştir. Ancak resmi raporda dikkat çekici bir isim vardır. Bahsi geçtiği biçimde fuar ile birlikte yapılan olimpiyat oyunları ve fuarın diğer spor etkinlikleri için fuar yönetimi tarafından bir organizasyon komitesi oluşturulmuştur. Komite her iki organizasyonun spor etkinlikleri için jüri başkanlarının idaresinde alt birimler oluşturmuştur. Oyunlara uluslararası bir nitelik kazandırmak ve kendi vatandaşlarıyla da iletişimi sağlamak adına bu komitelere farklı ülkelerden temsilciler dahil edilmiştir. Bu üyelerden biri de Türkiye'den Mr. Passega'dır (Concours internationaux, 1901).

Hector Passega, 1900 Dünya Fuarı'na Münir Bey başkanlığında katılan 19 kişilik heyetin bir üyesidir. Heyet, Münir Bey, sekreter ve delege E. Chesnel ve destek hizmetleri memurları dışında kongrelerden sorumlu bir özel delege ve at sergilerinden sorumlu bir özel delegeden oluşmaktadır. Passega'nın heyetteki görevi at sergileri için görevlendirilmiş özel delege konumundadır (Report of the commissioner, 1901). Fuardaki Osmanlı sergisi Servet-i Fünun ve İkdam gibi süreli yayınların Paris muhabirleri tarafından da takip edilmiş, fuara ilişkin haberler sıklıkla yayınlarda yer almıştır. İkdam'ın Paris muhabirinin aktardığı bilgiye göre görevli komiserlik heyeti şu isimlerden oluşmaktadır: *Katib-i Umumi komiser vekili Mösyö Schienel [Chesnel], katib-i umumi muavini ve evrak memuru Mösyö Ebdubvason [Abdon-*

Boissou], Türkçe katibi Samed Bey, Fransızca Katibi Margosyan Efendi, fenn-i memuru Leon Karakyan, kongrelere Mösyö Tenre ve Mösyö Pasker [Passega] at sergisine memur edildi (Paris Muhabiri, 1900).

Olimpiyat Oyunları resmi raporuna göre atlı sporlar komitesi başkanı Kont G. de Juigne; binicilik, dört kişilik takım yarışması, engelli yarışma, uzun atlama ve yüksek atlama yarışmaları için Fransız ve yabancı üyelerden oluşan jüriler oluşturmuştur. Binicilik kategorisi jürileri arasında Fransız üyeler ile Avusturya, Rusya, İngiltere, Belçika üyelerinin yanı sıra Türkiye'den Hector Passega bulunmaktadır (Concours internationaux, 1901). Mallon, 1900 oyunlarının yarış, yarışmacı ve sonuçlarını derlediği kitabında, Dünya Fuarı'ndaki tüm sportif etkinlikleri değerlendirerek olimpiik program dahilinde olanların listesini çıkarmıştır. Bu listeye göre altı kategori altında topladığı atlı sporların tamamı olimpiik program içinde yer almaktadır (Mallon, 1998).

Ulaşılan kaynaklara göre 1900 Paris Olimpiyat Oyunları'na sporcu olarak bir katılım olmamıştır. 1900 Dünya Fuarı'ndaki Osmanlı Devleti sergisi için görevlendirilmiş olimpiyat oyunları kapsamında yapılan binicilik müsabakalarında jüri üyesi olarak görev almıştır.

1904 St. Louis Olimpiyat Oyunları'nda Vahşi Türkler?!

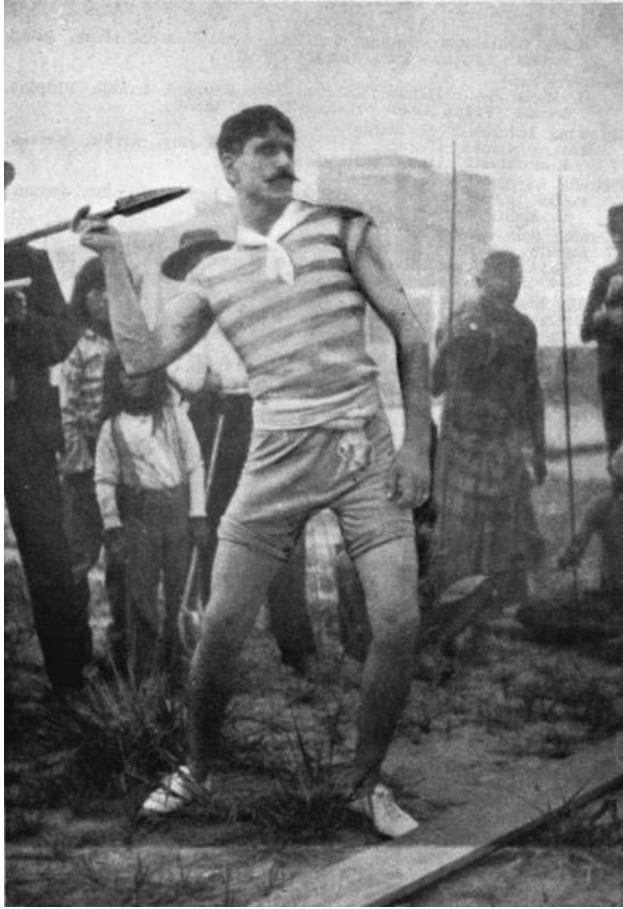
Coubertin, ilk olimpiyatların Atina, ikincisinin Paris, üçüncüsünün ise Amerika'da yapılmasını düşünmüştü. Paris oyunlarının ardından Buffalo, Newyork, Chicago ve St. Louis adaylık için başvurularını yapmış ancak 21-23 Mayıs 1901'de yapılan toplantı öncesi tek aday olarak Chicago kalmıştı. Sonuç olarak oyunlar Chicago'ya verildi. Ancak 1904 yılında St. Louis'in Dünya Fuarı'nı düzenleyecek olması ve fuar çerçevesinde atletik sporlar şampiyonası düzenlemeyi planlaması, her iki organizasyonun tarihlerinin çakışacak olması nedeniyle birbirlerine zarar verecekleri düşünülmüştür. Organizatörlerin talebi ve IOC üyelerinin oybirliği ile 1903 başında oyunlar Dünya Fuarı ile birlikte yapılmak üzere St. Louis'e alındı. Ancak Coubertin bu kararından ömür boyu pişmanlık duyacaktı (Mallon, 1999).

Fuar kapsamında 1 Haziran ile 23 Kasım tarihleri arasında yapılan olimpiyat oyunları 1900 Paris'e benzer sorunlarla karşılaşmıştır. Oyunlar takviminin altı aya yakın olması, oyunlar dışında birçok sportif karşılaşmanın da yapılması ve en önemlisi uzaklık nedeniyle Amerika ve Kanada haricindeki ülkelerden çok sınırlı sayıda katılım sağlanması başlıca sorunları oluşturmuştur. Sporcuların %90'ı Amerika kıtasından olmakla birlikte oyunlar bir Amerikan Kolej Şampiyonası havasında geçmiştir. Türkiye'den ise bir öncekine benzer biçimde Dünya Fuarı'na katılım yapılırken, olimpiyat oyunlarına yapılmamıştır. Ancak Türklerin izlerini fuarın yan organizasyonlarından biri olan "Antropoloji Günleri"nde takip etmek mümkündür.

Fuarın başlangıcında Beden Kültürü Departmanı tarafından birkaç konferans düzenlenmiş, bu konferanslarda antropoloji departmanı başkanı da yabancı kabilelerin atletik becerileri üzerine konuşmalar yapmıştır. "Antropoloji Günleri" adı verilen ve 12-13 Ağustos tarihlerinde fuar stadyumunda yapılan 48 saatlik etkinlikte, bu kabilelerin hız, dayanıklılık ve güç becerilerinin gösterilmesi planlanmıştır (Sullivan, 1905). 1904 Amerika için yerli ve vahşilere yönelik etkinlikler ve yarıştırmaları yeni bir fikir değildir. Antropolojik sergiler daha önce de yapılmıştır. Organizasyon için bir etnolojik köy kurularak, yerlilerin yaşam tarzları seyircilere ve halka sunulmuştur (Browenell, 2008). İlk gün çeşitli kabileler kendi aralarında farklı atletik yarışmalar yapmış, ikinci gün ise bu yarışmalarda birinci ve ikinci olanlar arasında final müsabakaları yapılmıştır. İlk gün koşu, atma, atlama branşlarında yarışmalar yapılmıştır. 100 yardalık koşu yarışına Afrika, Filipin, Patagonya, Meksika, Japon ve Amerikan Siu yerli

kabilesi katılmıştır. Gülle atma müsabakasında ise Meksika yerlileri, Patagonyalılar, Kızılderili bir kabile, Auni (Japon) kabilesi, Afrikalılar ve Türkler yer almıştır (Brownell, 2008). Amerikan gazeteleri ise etnolojik etkinlikleri, okuyucularına “*Mısırlılar, Çinliler, Japonlar, Amerikan yerlileri, Kazaklar, Türkler, Grekler, Pigmeler ve çok dilli ulusların hepsinin bir arada olduğu muhteşem geçit töreni Dünya Fuarı’nda*” diye aktarmıştır (“A Pageant of Nations,” 1904). Resmi raporda ise etnolojik etkinlikler kapsamındaki bir mil koşusu “*Dünya Fuarı Stadyumu’nda Vahşilerin Günü*” olarak tanıtılmaktadır (Sullivan, 1905).

Coubertin’in bu müsabakalar ile ilgili görüşü oldukça sertti. Orijinal etkinlikler peşinde olan Amerikalıların programa koydukları tek orijinal etkinlik aynı zamanda en utandırıcı olanıydı (Coubertin, 1977a). Olimpiyat programına böyle bir etkinliği koymaya sadece Amerikalılar cüret edebilirdi. Ayrıca Coubertin Suriyeli ve Türklerin muhtemelen bahsedilen yerlerden

Ek 3: “*Cirit atan bir Türk*” (Sullivan, 1905: s. 264).

değil ama çevresindeki bölgelerden olabileceğini söylüyordu (Coubertin, 1909). Schantz’a (2008) göre de Coubertin, Antropoloji Günleri’ne katılanların Türk ya da Suriyeli değil “Asyalı” olduklarını ve diğer barbar kabilelerden ayrı tutulmaları gerektiğini belirtiyordu. Resmi olimpiyat raporunda Antropoloji Günleri ile ilgili bölümün son sayfasında (s. 264), “*Cirit atan bir Türk*” (Ek 3) altyazılı resimdeki insan formu da dönemin Osmanlı insan tipine uymamaktadır.

Dünya Fuarı kapsamında yapılan diğer etkinliklere Türklerin katılımı ile ilgili Eichberg (2008) ise farklı bir görüş bildirmektedir. Bu etkinliklerin daha geniş bir bakış açısıyla dikkati hak eden bir gerçeklik içerdiğini ve sumo, capoeira, wushu, tai chi, kendo, gouren ve yağlı güreş (*Türklerin ulusal güreş sporu*) gibilerinin yerellikten kurtulup uluslararası bir bilinirlik kazandığını aktararak, 1904’teki yan sportif etkinliklerde yağlı güreş gösterileri yapıldığını söylemektedir⁵.

Sonuç olarak, 1904 Olimpiyat Oyunları’na Türkiye’den resmi bir sporcu katılımı olmamıştır. Dünya Fuarı kapsamındaki yan etkinliklerden biri olan Antropoloji Günleri’ndeki etkinliklerden bir mil yarışı ise “Savages’ Day” yani “Vahşilerin Günü” olarak tanımlanmaktadır. “Turk” kelimesinin sözlüklerdeki İngilizce karşılıkları arasında “zalim, vahşi, otoriter” anlamları da bulunmaktadır (Collins Concise Dictionary, 1995). Bahsi geçen

⁵ Fuara ilişkin kaynaklarda böyle bir bilgi olmasa da, Antropoloji Günleri programında yağlı güreş yer almadığından ve önceki fuarlardaki Osmanlı sergilerinde benzer sportif gösteriler yapıldığından, bahsi geçen yağlı güreş gösterileri, Dünya Fuarı’nda açılan Osmanlı sergisinin etkinliklerinden biri olmalıdır

“Turk” tanımlamasının sözlüklerdeki anlam kapsamında kullanılmış olması muhtemeldir. Ayrıca resmi raporda yer alan yukarıdaki fotoğraftaki kişi Osmanlı vatandaşı olarak adlandırabileceğimiz dönemin Türk insanı tipine benzememektedir. Bununla birlikte etkinliklere katılan etnik grupların genel profiline bakıldığında, farklı kıtalardan çağdaş medeniyet seviyesinin daha gerisinde bir yaşam tarzına sahip gruplar oldukları görülmektedir. Bu bağlamda etkinliklere katılan ve “Turk” olarak adlandırılan birey ya da bireyler, Coubertin’in de belirttiği üzere Osmanlı Devleti’nde yaşayan Türklerden ziyade, yakın coğrafyada ya da Osmanlı’nın hakimiyeti altındaki bölgelerde daha az medeni bir yaşam tarzına sahip etnik toplulukların mensupları olmalıdır. Dünya Fuarı’ndaki Osmanlı sergisi kapsamında ise geleneksel Türk sporlarına ilişkin etkinliklerin de yapıldığına dair yazılı bir kaynağa ulaşılamamıştır.

1906 Atina Ara Olimpiyat Oyunları’na Osmanlı Vatandaşı Gayrimüslimlerin Katılımı

1896’da gerçekleştirilen başarılı organizasyon ve yarattığı etkiler, ilk birleşimden itibaren oyunların sürekli olarak Atina’da yapılmasını isteyen Yunanlıların bu düşüncesini yeniden tetiklemiştir. Başlangıçta gelecek oyunları Kral Georg’un tahta çıkışının 40. yıldönümü vesilesiyle 1903’te yapmayı planlayarak 22 Temmuz 1899’da bir kararname çıkarmış ve Olimpiyat Oyunları Komitesi kurmuşlardır (“Olimpiyat Oyunları,” 1906a). Bu fikri desteklemeyen ve Yunanlıları her olimpiyattan iki yıl sonra yapılabilecek Panhelenik Oyunlar’a yönlendirmeye çalışan Coubertin, başarısızlıkla sonuçlanan 1900 ve 1904 oyunlarının da etkisiyle daha fazla direnç gösterememiştir. Oyunlar IOC’nin bilgisi dahilinde yapılmış olsa da hiçbir zaman IOC tarafından resmi bir olimpiyat olarak adlandırılmamıştır (Müller, 2000). 21-23 Nisan 1905 tarihlerinde Panhelenik Oyunları düzenleyen Yunanistan, Mayıs 1905’te Atina 1906 Oyunları için çağrıda bulunmuştur (Kluge, 1997).

Osmanlı hükümeti gelen davet üzerine oyunlara katılmayı uygun bulmamışsa da iştirak etmek isteyenlere izin verileceğini açıklamıştır (BOA, MV, 113-20). Oyunlar için İstanbul’da bir heyet kurulmuş, Yunanistan’a gidenlere tren ve vapur seferlerinde indirim yapılacağı bildirilmiştir (“Olimpiyat Oyunları,” 1906). Ayrıca oyunlara katılacak olanların kayıtlarını almak ve seyirci olarak gitmek isteyenlere yardım etmek üzere İzmir, Selanik ve Trabzon’da da heyetler teşkil edilmiştir (Sullivan, 1906). Hükümet her ne kadar oyunlara gayriresmi katılacak olanlara izin vermiş olsa da katılımcıları gözlem altında tutmuştur. Manastır vilayetine, Florina Rumlarından ve köylü takımından olimpiyat oyunlarına gitmeyi düşünenlerin amaçlarının farklı olduğu ve fesat içerikli eylemler yapacakları şüphesiyle, başvuranlara pasaport verilmemesi, firar suretiyle gitmeye çalışanların da kontrol altında tutulması bildirilmiştir (BOA, TFR.I.MN, 91-9048). Benzer bir yazı Selanik vilayetine de gönderilmiş, Atina Sefareti’ne de oyunlar bahanesiyle Yunanistan’a giden Rumlar arasından, Makedonya Rum Komitesi ile görüşmesi muhtemel olan kimselerin gözlem altında tutulması bildirilmiştir (BOA, TFR.I.SL, 106-10533).

Açılış günü 100.000’in üzerindeki seyircilerin içinde Osmanlı vatandaşları olduğu gibi müzisyenler arasında da Osmanlı tebaasından çok sayıda kişi bulunmuştur. Açılışı yapan Prens Konstantin’in nutkundan sonra sporcuların resmigeçit töreni yapılmıştır (“Olimpiyat Oyunları,” 1906b). Oyunlara Osmanlı şehirlerinden katılan pek çok sporcu bulunmakla beraber, IOC’nin resmi bir olimpiyat olarak kabul etmediği 1906 Atina Oyunları’nda, ülkelerin temsilinden ziyade Antik Yunan’da olduğu gibi şehirler temsil edilmiş, ayrıca yarışmacılar bireysel olarak da müsabakalara katılmıştır. Bu bağlamda Osmanlı coğrafyasından katılan sporcuları belirlemek oldukça güçtür. Sporcuların önemli bir kısmının Rum olduğu, diğerlerinin de Türkiye’de yaşayan yabancılar ve azınlıklardan oluştuğu bilinmektedir. Ancak Osmanlı vatandaşı olmalarına rağmen Rumlar açılıştaki geçit töreninde

Yunan sporcuların arkasından yürümüştür. İzmir'den katılan futbol takımının ise 5 İngiliz, 4 Fransız ve 2 Ermeni sporcudan oluşması, durumu iyice karmaşık hale getirmektedir. Bu bağlamda Mallon, Osmanlı Devleti'nden katılanları iki grupta toplamıştır. Birincisi Türkiye başlığında, ikincisi ise "Yabancı Uyruklu Kişiler" başlığındadır. Buna göre İstanbul, İzmir ve Selanik'ten 27 Osmanlı vatandaşı müsabakalara katılmıştır. Ancak yabancı uyruklular da eklendiğinde bu sayı 38'e çıkmaktadır. Bu sporcular İzmir'den 16, İstanbul'dan 13, Selanik'ten 8 ve Bergama'dan 1 kişiden oluşmaktadır (Mallon, 2009). Haluk San'a göre ise yabancı uyruklular hariç Osmanlı Devleti'nden katılım 30 sporcu ile olmuştur (San, 1998). Bu bağlamda oyunlara Osmanlı Devleti'nden katılan sporcuları tam olarak ayırt etmek oldukça zordur. Ancak olimpiyatlara katılacak sporcular için İzmir'de seçmeler yapıldığı ("Panyonik Müsabakaları," 1906a; "Panyonik Müsabakaları," 1906b) ve Osmanlı vatandaşı olan İstanbul Tatavla Kulübü'nden Yorgo Alibrantis ve kardeşi Nikola Alibrantis'in katıldıkları yarışmalarda birinci oldukları gazetelerin sütunlarında yer almaktadır ("Olimpiyat Oyunları," 1906c). Yorgo Alibrantis, 10 metre "ipe tırmanma" branşında 11.2/5 saniyelik derecesi ile birinciliği elde etmiştir (Sullivan, 1906; "Palmares Des Jeux D'Athenes, 1906). Ancak, Nikola Alibrantis katıldığı jimnastik pentatlon yarışında asimetrik paralelde 15, paralelde 20, beygirde 15, halkada 20 ve yüksek/uzun atlamada 20 olmak üzere toplam 90 puan almış ve dereceye girememiştir. Aynı yarışmaya katılan Yorgo Alibrantis ise asimetrik paralelde 14, paralelde 19, beygirde 13, halkada 20 ve yüksek/uzun atlamada 20 olmak üzere toplam 86 puan almış ve dereceye girememiştir (Kaimakamis ve ark., 2001). Osmanlı tebaasından olup yarışmalara katılan diğer sporcular ise farklı kaynaklarda şu şekilde geçmektedir: Habet Papazyan (Demoyan, 2014); eskrim, Fotyadis ve A. Kristefos; güreş, Menolas Karoçeris (San, 1956); 5 mil yarışı, Aleko Celepoğlu; 3 adım atlama, X. Parsales; disk atma, N. Dorizas; 1500 m yürüme, Saradakis; Maraton, V. L. Negrepontes; koşarak yüksek atlama, Murmuris; taş atma, N. Dorizas (3. olmuştur), 100 m, C. Devecis; durarak uzun atlama, P. Ameras; iki elle ağırlık kaldırma, Geogriades; İzmir ve Selanik Futbol takımları (Sullivan, 1906) ve İzmir kürek takımı (Mallon, 2009).

Yarışmalara herhangi bir Türk asıllı sporcu katılmamıştır. Ancak Çorlulu İbrahim Pehlivan Sabah Gazetesi'ne verdiği röportajda Atina'ya gitme niyetinden bahsetmiştir: "*Yakında Yunanistan'da güreşler olacak imiş. İşte bunlara iştirak etmek kabildir. Zira mesafe baid [uzak] olmayacağından pehlivanlar kendi masarifi ile gidebilirler. Arkadaş bulur isem bende bu güreşlere iştirak etmek fikrindeyim*" ("Çorlulu İbrahim Pehlivan," 1906). Yaklaşık iki hafta sonra verdiği röportajda ise Kurtdereli Mehmed Pehlivan ile olimpiyatlara gitme niyetine gazetede yer verilmektedir: "*Birkaç gün evvel ikdam matbaamızı ziyaret eden Çorlulu İbrahim Pehlivan bu defa Çorlu'ya azimet eyleyeceğinden dünkü gün vedalaşmak üzere yine matbaamıza gelmiştir. İbrahim Pehlivan Kurtdereli Mehmed Pehlivan ile birleşip Atina'da icra olunacak olimpiyat oyunlarına gitmek niyetindedir. Lakin Atina'ya gitmezden evvel Selanik'te Beşçınar'da Nisan ibtidalarında maruf menfaatine vuku bulacak olan alaturka güreşlere dahi iştirak edeceklerinden iki üç gün orada kalacaklar*" ("Riyazat-ı Bedeniye Müsabakaları," 1906). Ancak nedeni bilinmemekle birlikte olimpiyat oyunlarında her iki sporcu da yer almamıştır. Yunanistan'ın dört yıllık periyotlarla 1910, 1914 ve 1918'de de yapmayı planladığı olimpiyat oyunları ise ekonomik kriz ve savaşlar gibi nedenlerle yapılamamıştır.

Sonuç olarak, IOC tarafından resmi bir olimpiyat olarak kabul edilmeyen 1906 oyunlarına Osmanlı coğrafyasından önemli sayıda katılım sağlanmıştır. Azınlıklar ve Osmanlı coğrafyasında ikamet eden yabancılardan oluşan sporcuların tamamının listesini çıkarmak mümkün görünmemektedir. Rum vatandaşların Yunan olarak yazılması, Türkiye'den katılım sağlayanlardan hangilerinin Osmanlı vatandaşı olduğunun belirlenmesinin mümkün olmaması

sayısal katılımın belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca Osmanlı vatandaşı olduğu bilinenler bakımından da 1906 Oyunları'nın IOC tarafından resmi olarak bir olimpiyat sayılmaması nedeniyle katılımcıları olimpiyat oyunlarında Türkiye'den yarışan ilk sporcular olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin Kuruluşu ve Tartışmaları Üzerine

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin kuruluşu hakkında literatürde çeşitli görüşler ve tartışmalar mevcuttur. Bu başlıkta şimdiye kadar elde edilen veriler ışığında konuya açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Osmanlı Devleti'nin resmi olarak ilk defa olimpik hareketle tanışması 1905 yılında gerçekleşmiştir. 9-14 Haziran 1905 tarihleri arasında Brüksel'de düzenlenen 3. Olimpik Kongre'ye (Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Kongresi) Osmanlı Devleti de davet edilmiştir. Coubertin, 27 Şubat 1905'te yazdığı davet yazısında, Belçika Kralı himayesinde yapılacak olan bu önemli etkinliğe Osmanlı Hükümeti'nin resmi bir delege ile katılmasına dair en içten dileklerini iletmektedir. Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'ya organizasyon komitesi tarafından gönderilen 13 Nisan 1905 tarihli davet mektubunda ise IOC tarafından düzenlenecek olan kongreye Osmanlı Hükümeti'nin katılmasını umdukları iletmektedirler (BOA, I.HR., 397-1323/Ca-05). Gelen davet üzerine kongreye katılma kararı alınmıştır. Kongreye gönderilecek olan heyetin ise daha önce maarif kongrelerine gönderilmiş olanlardan seçilmesi düşünülmüş (BOA, MF.MKT., 853-42) ancak daha sonra masraflar göz önüne alınarak İstanbul'dan bir delege göndermek yerine Brüksel maslahatgüzarı Mihran Kavafyan Efendi'nin gönderilmesi kararlaştırılmıştır (BOA, BEO, 2621-196506; BOA, MF.MKT., 855-22). Ayrıca hükümet Ağustos 1905'te Liege'de yapılacak olan Gençlik Beden Eğitimi Kongresi'ne de iştirak edilmesi gerektiğini karar altına almıştır (BOA, I.HR., 397-1323/Ca-05; BOA, MF.MKT., 874-68). Mihran Kavafyan Efendi, bahsi geçen kongreden önce de Nisan 1905'te başlayan Liege Sergisi'nin heyet başkanlığı görevinde yer almıştır (BOA, I.HR., 391-25; BOA, BEO, 2555-191584; Işıklı, 2012). Nitekim kongre raporunda Mihran Kavafyan Efendi, 20 ülkeden 192 temsilcinin içinde "Osmanlı Hükümeti" delegesi olarak gözükmektedir (IOC, 1905). Ne yazık ki Osmanlı Arşivleri'nde –eğer yazdıysa– Mihran Kavafyan Efendi'nin kongre sonrası raporu bulunmamaktadır. Nitekim Mihran Kavafyan Efendi kongreden iki ay sonra da Ağustos sonunda hastalığı ve olumsuz hareketleri nedeniyle sefaretteki görevinden de azledilmiştir (BOA, BEO, 2656-199151).

Bu ilk temasın ardından Osmanlı'nın olimpizm ile gerçek anlamda tanışması iki yıl sonra 1907'de olmuştur. Kurduğu IOC'ye dünya genelinde temsilciler arayan Coubertin, Paris'ten okul ve sınıf arkadaşı Mösyö Gouvery'ye İstanbul'da bu işi üstlenecek spor sevdalısı birisiyle tanışmak istediğini belirtmiş ve Mösyö Gouvery aracılığıyla da Selim Sırrı Bey ile iletişime⁶ geçmiştir (Tarcan, 1948; [Tarcan], Selim Sırrı, 1910). Coubertin'in IOC Türkiye temsilcisi

⁶ Çalışmada "iletişim" kelimesinin tercih edilme sebebi, Selim Sırrı Tarcan'ın farklı yazılarında farklı bilgiler vermesinden kaynaklanmaktadır. Bazı yazılarında Coubertin ile buluştuğunu, bazılarında ise mektuplaştığını belirtmektedir. Yazarın Fransız Konsolosluğu ve Fransız Enstitüsü'nde yaptığı araştırmalarda Coubertin hakkında herhangi belgeye rastlanmamıştır. IOC ile 15 Nisan 2020 tarihinde yapılan yazışmada da benzer biçimde Coubertin'in İstanbul'a geldiğine dair arşivlerde bir bilgi olmadığı cevabı alınmıştır. Ayrıca Selim Sırrı Tarcan, Coubertin'e yazdığı 20 Nisan 1909 tarihli mektupta, Coubertin'e yakın zamanda İsveç'e gideceğinden bahsederek "yola çıkınca ilk önce kendisiyle tanışmak üzere Paris'e geleceğini" söylemiştir (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909). Farklı bir görüş olarak 1906 Ara Olimpiyat Oyunları'na katılan Konstantin Devecis de Selim Sırrı Tarcan'dan bağımsız olarak Coubertin'in İstanbul'a geldiğini söylemektedir (Bkz. Atabeyoğlu, 2004, s. 12). Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında Selim Sırrı Tarcan'ın Coubertin ile ilk teması hakkında bir kesinlik olmasa da 1907'de iletişime geçtiği düşünülmektedir.

olması teklifini kabul eden Selim Sırrı Bey, II. Meşrutiyet'in ilanıyla gelen özgürlük ortamında Coubertin ile bağlantı kurarak 1908 yılı sonlarına doğru Milli Olimpiyat Komitesini kurma çalışmalarına başlamıştır⁷ (Tarcan, 1948; Yıldırım, 2009). Aynı günlerde IOC'nin resmi yayın organı olan Revue Olympique'de "Osmanlı Sporculuğu" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Muhtemelen, Türkiye'de Selim Sırrı Bey'in cemiyeti kurma çabalarından haberdar şekilde, atanmak üzere olan yeni temsilcisinin ülkesindeki beden eğitimi ve sporun mevcut durumu tanıtılmıştır. Yazıda İstanbul'da yaşayan yabancıların sportif etkinliklerinden, Meşrutiyet'in ilanından önceki spor yaşantısından, organizasyonlar ve kulüplerden bahsedilerek yeterli olmasa da bir başlangıcın yapıldığı aktarılmıştır. Fiziksel egzersizlerin ve sporcuların büyük destekçisi olan Jön Türkler'in sosyal anlamda yeniden yapılanma, spor propagandası ve güçlü bir beden eğitimi oluşturma planlarından bahsedilmiştir. "Osmanlıların bu gerçeğe uymaları, ırklarının geleceği için hak ettikleri yenilenmenin başlangıç noktası olacaktır ("Athletisme Ottoman," 1908)". Cemiyetin kuruluşu öncesi yapılan 1908 Londra Olimpiyatları resmi raporundaki üye listesinde de Türkiye'ye yer verilmiştir. Ancak tüm liste içinde sadece Türkiye'nin karşısında bir temsilci ismi bulunmamaktadır (Cook, 1908). Revue Olympique, Ocak 1909 sayısında, Selim Sırrı Bey'in 15 Aralık 1908'de yapılan oylamada Türkiye'nin ilk IOC temsilcisi olarak seçildiğini kısa bir tanıtım yazısıyla duyurmuştur. Dergi, Selim Sırrı Bey'i, ülkesinde beden eğitimi yapılandırma ve yaygınlaştırma çabaları içindeki bir asker ve sporcu olarak tanıtmıştır (Bulletin du Officiel," 1909; Coubertin, 1977c). Selim Sırrı Bey, IOC'nin 59 numaralı üyesi olmuş ve Asya kıtasından ilk üye sıfatını almıştır (Buchanan ve Lyberg, 2010; Repertoire Olympique, 1975).

⁷ Selim Sırrı Tarcan'ın hatıralarında bahsettiği Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin kuruluş sürecine ilişkin olarak resmi bir kaynak bulunmamasıyla birlikte, en önemli kaynak, Haluk San'ın Cemiyet'in ilk başkanı Ahmet İhsan [Tokgöz] Bey'in 22 Eylül 1324 [5 Ekim 1908] tarihli Servet-i Fünun Gazetesi'nden (nr. 889, s. 69) yaptığı alıntısıdır (San, 1985):

Karilerimizin malumu bulunduğu üzere asrı cedid Olimpiyat Oyunlarını ihya eden Fransız ağnyasından Baron Pierre de Coubertin geçen sene Temmuz ayında İstanbul'a teşrif ederek jimnastik üstadlarımızdan Selim Sırrı Bey'i memaliki Osmaniye'den murahhas tayin buyurmuşlardı. Selim Sırrı Bey Kanun-u Esasi ilan edilmesiyle verdiği sözü yerine getirerek Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'ni teşekkül ettirerek, reisliğini bana tevcih buyurdıklarını, umumi katipliği kendilerinin deruhte ettiğini, Hasip Beyefendi ile Asaf ve Cevat Rüşti Bey biraderleri de idare heyeti azalıklarına intihap ve tayin ettiğini Dahiliye Nezaret-i Celilisi'ne arz buyurarak, cemiyetin tescili hususunda teşebbüs ettiklerini nazik bir mektupla beyan etmektedirler.

İlgili kaynak konuya ilişkin yazılan birçok yayında kullanılmış olmakla beraber, çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda haftalık olarak yayımlanan Servet-i Fünun Dergisi'nin 889. sayısının meşrutiyet öncesi bir tarihe, 7 Mayıs 1908'e denk geldiği görülmüştür. Bu sayının 69. sayfasında Fransız donanmasına ait bir makale bulunmaktadır ve kaldı ki II. Meşrutiyet'in ilanından önce böyle bir cemiyetin kurulması mümkün değildir. II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra günlük olarak yayınlanmaya başlayan Servet-i Fünun Gazetesi'nin 26 Temmuz 1908'de çıkan ilk sayısından itibaren (Selim Sırrı Bey'in 28 Nisan 1909'da İsveç' gitmek üzere yola çıktığı göz önüne alınarak) 1 Mayıs 1909'da yayımlanan 280. sayısına kadar ve ayrıca haftalık Servet-i Fünun Dergisi'nin, II Meşrutiyet'in ilan edildiği gün, 23 Temmuz 1908'de yayımlanan 900. sayısından itibaren 29 Nisan 1909 tarihli 934. sayısına kadar yapılan taramalarda ilgili yazıya ulaşılamamıştır. Araştırmacının fikri, yazarın kitabında bu denli net bir çeviri yapmasından yola çıkılarak ilgili makaleyi gördüğü ancak yayını ve künye bilgisini kitabına yanlış aktardığı şeklindedir.

ECOLE DE CULTURE
PHYSIQUE
Stamboul le 29 jan. 1909

Monsieur le Président

C'est avec le plus grand plaisir
que j'ai reçu votre aimable
lettre dans laquelle vous m'avez
fait savoir l'honneur que vous
me faites en m'invitant à
venir à votre honorable
comité. Je ferai tout mon
possible pour assister à
votre invitation à Berlin
La nouvelle Turquie est
apte de fournir beaucoup
de sportmen dont je faisais
donner plusieurs dans
mon Ecole suivant les

principes de la physiologie
of air l'honneur que
présent de vous saluer
très respectueusement.
+ J'espère que vous voudrez
passer mon nomination
dans un journal à
Paris.

Tout à vous
Major Selim Sırrı
Directeur et fondateur de
l'École de Culture Physique
à Constantinople

EK 4: Selim Sırrı Bey'in Coubertin'e yazdığı 29 Ocak 1909 tarihli mektup (TMOK Arşivi).

Selim Sırrı Bey'in IOC'nin Türkiye temsilcisi seçilmesini İkdam Gazetesi "Her dört senede bir icrası usul-ü ittihaz edilen olimpiyat oyunlarını tertip eyleyen Beynelmül Olimpiyat Oyunları Cemiyeti erkani yeni Türkiye'nin de iştirakini düşünerek bilcümle sporlardaki ihtisası cümlelerin malumu olan Selim Sırrı Bey'i de Osmanlı delegesi olarak aza-yı daime meyanına ithal ettiklerini yazıyorlar" cümlesi ile okuyucularına aktarıyordu ("Olimpiyat Oyunları," 1909a). Ayrıca gazeteler Selim Sırrı Bey'in Berlin'de düzenlenecek birleşime davet edildiğini ve hükümetin bu konuda kendisine yardımcı olarak toplantıya gönderilmesini ümit ettiklerini yazıyordu ("Olimpiyat Oyunları," 1909a; "Olimpiyat Oyunları," 1909b). Selim Sırrı Bey ise IOC'ye üye seçildiğini kendisine mektupla bildiren Coubertin'e 29 Ocak 1909'da yazdığı cevapta, komiteye üye olduğunu bildiren mektubu sevinçle okuduğunu ve Berlin'deki toplantıya katılmak için elinden geleni yapacağını bildiriyordu (TMOK Arşivi, 29 Ocak 1909; Ek 4). Berlin Birleşimi resmi daveti ise kısa süre sonra kendisine ulaşmıştı ([Tarcan], Selim Sırrı, 1910):

BERLIN N. W., le 11 Mars 1909.
Herwarthstr. 4.

Professeur SELIM SIRRY Bey
PRINKIPO-CONSTANTINOPE

Sayın meslektaş,

Önceden de bildirildiği gibi Uluslararası Olimpiyat Komitesinin gelecek toplantısı Almanya Veliht Prensi ve Prusya Prensinin himayeleri altında 27 Mayıs'la 2 Haziran arasında Berlin'de yapılacaktır.

Size Başkanımızla birlikte hazırlanan gündem öncesi programın bir bölümünü gönderiyorum:

"Açılış töreni bize Sayın Ayan Meclisi Başkanının hizmetimize sunduğu büyük toplantı salonunda yapılacaktır. İmparatorumuz Komite üyelerini Berlin'de buldukları sürede huzuruna davet etme alçakgönüllüğünü gösterecek, fakat açılış töreninde -eğer kendisinin gelmesine engel çıkarsa-yaveri tarafından temsil edilecektir."

Sizi burada karşılayabilmekle şereflenme umudundayız. Saygı ve Selamlarımızla

Kont von der Asseburg

Bu sırada Selim Sırrı Bey'in, II. Meşrutiyet'in ilanında üstlendiği görevler sebebiyle meşrutiyet yemini ettirdiği erklerle aynı çatı altında olmasının sakıncalı olduğu düşüncesinden yola çıkılarak (Baltacıoğlu, 1944) Harbiye Nezareti tarafından rütbesi binbaşılığa yükseltilip Paris'e ateşemiliter olarak atanılmak istenmiş ancak kendisi Paris yerine beden eğitimi öğrenimi görmek üzere İsveç'e gitmek istediğini belirtmiştir (Tarcan, 1946). Öğrenim görmek için Nisan ayından itibaren izin isteyen Selim Sırrı Bey'in talebi (BOA, BEO, 3511-263276) Harbiye Nezareti tarafından uygun bulunmuş, masrafları karşılanarak Stokholm'e gönderilmesi kararlaştırılmıştır (BOA, BEO, 3521-264073; "Selim Sırrı Bey," 1909b; "Selim Sırrı Bey," 1909c). Stokholm'e Nisan 1909'un ilk haftası gitmeyi planlayan Selim Sırrı Bey, Berlin Birleşimi'ne katılamayacağını bildirerek özürlerini iletmiştir. Ancak 31 Mart Vakası'nın gerçekleşmesi ile seyahat planını iki hafta erteleyerek (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909), İsveç'e gidiş yolu güzergahında, 27 Mayıs - 2 Haziran 1909 tarihleri arasında Berlin'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi toplantısına Türkiye'nin ilk temsilcisi olarak katılmıştır (Discussions et Décisions, 1909; Coubertin, 1977c; Ek 5). Böylece, 1908 doğumlu Türk olimpizmi, Osmanlı dönemindeki 1914'e kadar sürecek en verimli yıllarına adımını atmıştır (Yıldıran, 2009).

Ek 5: Selim Sırrı Bey'in ilk defa IOC Türkiye temsilcisi olarak katıldığı 1909 Berlin Birleşimi (Coubertin, 1977c). Not: Selim Sırrı Bey arka sırada askeri üniformalı ve fesli soldan altıncı kişidir.

Selim Sırrı Bey, İsveç'te bulunduğu bir yıllık süre zarfında da Coubertin ile yazışmaya devam etmiş, kendisinden olimpiik harekete ilişkin kaynakların tarafına gönderilmesi talebinde bulunmuştur (TMOK Arşivi, 27 Temmuz 1909). Mayıs 1910'da İsveç'ten dönüşünün ardından cemiyetin resmi kuruluş çalışmalarını sürdüren Selim Sırrı Bey ("Bulletin du Comité," 1910), başvurduğu ilgili makamların olimpiyat oyunlarını Yunanlılara özel zannetmesi nedeniyle beklediği desteği alamamıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1923b). 1912 Stokholm Oyunları'nın organizasyon komitesi, Selim Sırrı Bey'e oyunlar ön programını gönderdiği 18 Kasım 1910 tarihli mektupta, olimpiyatlara kadar ülkesinde ulusal komitenin kuruluşunu tamamlamasını rica etmektedir (RA, SE/RA/730226/E II/9). Anlaşıldığı kadarıyla 1910 yılı sonlarında komitenin resmi kuruluşu henüz tamamlanmamıştır. Ancak 1911 yılında Selim Sırrı Bey'in de katıldığı Budapeşte Birleşimi'nde (IOC Arşivi, 1911; "La XIII réunion," 1911; Coubertin, 1977d) Milli Olimpiyat Komitesi'nin IOC üyeliğine resmen kabul

edilmesiyle Türkiye (San, 1971), IOC'nin 13. üye ülkesi olarak tescil edilmiştir (TMOK, 2008). Selim Sırrı Bey, 1909 Berlin'den sonra, IOC'nin Lüksemburg (1910), Budapeşte (1911), Stokholm (1912), Lozan (1913), Paris (1914), Paris (1924), Prag (1925) (TMOK, 2020) ve Monako (1927) ("Minutes of the Session," 1927) birleşimlerinde bulunmuş ve olimpik düşüncenin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının yol ve yöntemlerini öğrenmiştir (Yıldıran, 2009). Kongre ve birleşimlerden edindiği kazanımları sıklıkla makalelerinde ve dergisi *Terbiye ve Oyun*'un⁸ ilk yayın döneminde işleyerek olimpizm felsefesi ve olimpik düşüncenin yaygınlaştırılmasına çaba göstermiştir.

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin kuruluş tarihine ilişkin farklı görüşler, çeşitli tartışmalara sebep olmaktadır. Fişek (1998), TMOK'un 1922'ye kadar yasal kuruluşunu tamamlayamadığını söylemektedir. Diğer bir görüş ise Sezgin Demircioğlu tarafından 2009'da ortaya atılmıştır. Osmanlı Arşivleri'ndeki bir belgeye dayanarak komitenin 1914 yılında kurulduğunu aktarmaktadır (Demircioğlu, 2009). Benzer biçimde yakın zamanda yayımlanan bir çalışma da Başar; Fişek ve Demircioğlu'nu alıntılıyarak komitenin 1914'te kurulmuş olması gerektiğini belirtmiştir (Başar, 2019). Geniş kapsamlı ve dönem kaynaklarına dayalı olmasıyla son dönemdeki diğer çalışmalardan ayrılan As ise 1914 yılı kuruluş tarihi olarak kabul etmiştir (As, 2016). Konu tüm yönleriyle ele alındığında; Selim Sırrı Tarcan, komiteyi II. Meşrutiyet sonrası kurduğunu söylemekte, Ahmet İhsan Bey'in makalesi ise 1908 Eylül sonu ve Ekim başını işaret etmektedir. Selim Sırrı Tarcan'ın II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası üstlendiği roller ve etkin görevler dolayısıyla ilk haftalarda komiteyi kurması pek mümkün gözükmemektedir. Ancak bu faaliyetleri ile İstanbul'un en etkin figürlerinden biri haline gelmesi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin idari kadrolarını sınırlendirerek, kendisini cemiyetten uzaklaştırma yollarını aramalarına vesile olmuştur. Bu durum üzerine askerlikle siyasetin birlikte yürümeyeceğine kanaat getiren Selim Sırrı Bey, 1908 Ağustos sonu Eylül başında cemiyetten istifa etmiş ve hayali olan beden eğitimi çalışmalarına yönelmiştir (Tarcan, 1946). Nitekim 20 Aralık 1908'de açtığı ilk özel beden eğitimi okulu yararına düzenlediği konferanslarına da Eylül ortasından itibaren başlamıştır ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi," 1908).

Olimpik harekete yönelik çalışmalarına da aynı dönemde başlamış olması ve olimpiyat komitesini kurmuş olması ise oldukça muhtemeldir. Nitekim IOC temsilcisi seçilmeden 2 ay önce Ekim ayında IOC resmi yayın organında "Osmanlı Sporculuğu" başlıklı bir yazının yayımlanması, komite kurma girişimlerinde ve IOC temsilcisi seçilme yolundaki üyenin çalışmalarının tanıtımıdır. Selim Sırrı Bey'in özel okulunun açılışına ilişkin Stamboul gazetesinde 21 Aralık 1908'de çıkan haber de bu durumu teyit edilmektedir ("Ecole de Culture Physique," 1909):

" (...) Son olarak, güvenilir bir kaynaktan aldığımız ilginç bir bilgiye dikkatinizi çekelim. IOC ve başkanı Coubertin, Selim Sırrı Bey'in sportif yeterliliğini ve sporun yararlarını ülkesinde yayma konusundaki kararlılığını tanıyarak, olimpiyat oyunlarında Türkiye'yi kimin temsil edeceğinden sorumlu olan Milli Olimpiyat Komitesi'nin organizasyonu ve başkanlığında ona güveniyor."

15 Aralık 1908'de Türkiye temsilcisi olarak seçilmesi ve IOC üye listelerinde yer alması, İsveç'ten dönüşünde de *Revue Olympique*'de hakkında çıkan yazıda "*Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'nin kurulmasından sorumlu kişidir*" diye tanıtılması çalışmalarını sürdürdüğünün açık bir ifadesidir. Geniş bir perspektiften bakıldığında ise Cemiyetler Kanunu'nun 16

⁸ Terbiye ve Oyun dergisindeki bazı makaleleri için bkz. Selim Sırrı [Tarcan] (1912a). Eski ve yeni olimpiyadlar, *Terbiye ve Oyun*, 1(14), 201-211; Selim Sırrı [Tarcan] (1912b). Olimpiyad oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(19), 297-300; Selim Sırrı [Tarcan] (1912c). Olimpiyad Oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(21), 345-350; Selim Sırrı [Tarcan] (1912d). Olimpiyad Oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(22-23-24), 369-375.

Ağustos 1909'da yürürlüğe girmesi, öncesindeki bütün cemiyetleri gayriresmi kılmaktadır. II. Meşrutiyet sonrası teorik olarak olmasa da uygulamada devleti yöneten İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin dahi Mart 1910'da devlet tarafından tasdik edildiği düşünüldüğünde (BOA, DH.MUI., 33-44), İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de ilgili tarihte kurulduğu kabul edilmelidir ki bu durum pek gerçekçi kabul edilemez. Benzer biçimde Beşiktaş, Galatasaray, Fenerbahçe gibi köklü kulüplerimizin de Cemiyetler Kanunu'na göre resmi kuruluş ve tescilleri 1911'den itibaren gerçekleşmiştir. Aynı düşünceyle adı geçen kulüplerin de kuruluş tarihlerinin yanlış olduğunu söylemek gerekir. Demircioğlu ve Başar'ın dayanak noktası oluşturduğu BOA, DH.EUM.AYŞ, 64-49 numaralı dosyada 1909-1910 yılları arasında İstanbul Valiliği'nden ruhsatı verilen ancak "evrakı noksan" olarak Dahiliye Nezareti'ne devredilen 212 cemiyetin adları arasında milli olimpiyat komitesinin adı yoktur. Ancak evraklarda birçok beden eğitimi, spor, jimnastik hatta boks kulübü olmasına rağmen yukarıda bahsi geçen cemiyet ve kulüplerin de ismi bulunmamaktadır (BOA, DH.EUM.AYŞ., 64-49). Liste şeklinde cemiyet isimlerinin yazıldığı evraklarda, isimlerin çoğunun karşısında "*ruhsatnamesi yoktur*" ibaresi vardır. Ayrıca bahsi geçen listede Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin de [Kızılay] ismi vardır ki 1868'de kurulan Türk Kızılay'ı II. Meşrutiyet sonrası yeniden kuruluşunu 1911'de tamamlamıştır. Bir başka çelişki ise; güncel çalışmalarda Selim Sırrı Tarcan tarafından yazılan BOA, MF.MKT., 1197-49 numaralı dosyadaki dilekçeye dayanarak komitenin 1914 yılında kurulduğu görüşü kabul edilirken, yine Selim Sırrı Tarcan'ın birçok makalesinde kuruluşa dair belirttiği tarih olan 1908 yılının kabul edilmemesidir. Kuruluş için sadece Osmanlı Arşivleri kıstas alındığında, komitenin adının geçtiği ilk belge 26 Haziran 1922 tarihlidir (BOA, DH.EUM. 6. Şb., 53-78) ve Osmanlı Arşivleri'nin tamamının gün ışığına çıkmadığı unutulmamalıdır. Kısaca ilgili belgeler komitenin 1908 yılında kurulmadığına dair bir kanıt teşkil etmemektedir. Nitekim Haluk San'ın 1957'de Selim Sırrı Tarcan ile yaptığı görüşme konuya açıklık getirebilir: "*OMOC [Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti] idare heyetini teşkil ettikten sonra Dahiliye Nezareti'ne müracaat ettim. Bunun bir spor cemiyeti olduğunu, kayda geçmeye ve nizamname vermeye lüzum olmadığını söylediler. İş orada kaldı*" (Fişek, 1998). Selim Sırrı Bey'in kuruluştan kısa bir süre sonra İsveç'e gitmiş olması komitenin resmi statü kazanması sürecini uzatmış olmalıdır.

15 Nisan 2020 tarihinde yazar ile IOC arasında yapılan yazışmaya göre de arşivlerde komitenin IOC tarafından tanınması, IOC resmi sitesinde de yer aldığı biçimde, 1911 olarak gözükmektedir. Ayrıca 1912, 1913 ve 1914'te yapılan IOC birleşimlerine Türkiye'den 5 delege katılmasının planlandığı görülmektedir. Bu durum da komitenin kurulduğunu işaret etmektedir. Dünyada Türkiye örneğine benzer birçok ülke bulunmaktadır. 1894'teki IOC kurucu üyelerinden bazılarının ulusal komitelerinin IOC tarafından tanınma tarihleri şu şekildedir: İngiltere, 1905; Belçika, 1906; -1912'de olimpiyat oyunları düzenlemiş olmasına rağmen- İsveç, 1913; İtalya, 1915; Yeni Zelanda, 1919 ve Arjantin, 1923. Diğer dikkat çekici örnek ise Brezilya komitesidir. 1914 yılında kurulan komite 1935 yılında IOC tarafından tanınmıştır (olympic.org). Coubertin'in (1977b) söylediğine göre 1909'da halen birçok ülkenin ulusal komitesi kuruluş aşamasındadır ve her ülkede komite yoktur. Kuruluşunu tamamlamış olanlar ise sadece Macaristan, Almanya, Bohemya ve İngiltere'dir. Çok sayıdaki diğer ülkelerin de olimpiyat komiteleri mevcut olmalarına rağmen "*ya halen kuruluşlarını tam tamamlayamamış ya da yerel otoritelerdeki bürokratik engellere takılmışlardı*". Bu yüzden de IOC tarafından resmi olarak tanınmıyorlardı. Bu bağlamda TMOK'un kuruluşu, olimpik hareketin dünyadaki ana organı olan IOC'nin komiteyi tanıdığı tarih olan 1911'den daha ileriye kesinlikle götürülemez. Selim Sırrı Tarcan'ın sıklıkla vurguladığı beyanatları, Revue Olympique'deki üyelik öncesi yazı, Tarcan'ın 15 Aralık 1908'deki IOC üyeliğine kabulü, Stamboul Gazetesi'ndeki haber, 1910'dan itibaren 1912 Stokholm Olimpiyat Komitesi ve IOC ile yaptığı yazışmalardan anlaşılan cemiyeti kurma çabaları, Tarcan'ın 1957'de Haluk

San'a aktardıkları, Coubertin'in 1909 yılındaki komitelerin durumları hakkında söyledikleri, diğer ülkeler örneklerindeki kuruluş ve tanınma arasındaki yıl farkları düşünülerek ve IOC'nin TMOK'u 1911 yılında tanınması göz önüne alınarak komitenin –gayriresmi de olsa- kuruluşunun 1911'den önce tamamlandığı açıktır. Ahmed İhsan'ın makalesine ulaşılammış olsa da Haluk San'ın makaleyi bizzat gördüğü anlaşılmaktadır. Tarcan'ın 1957 yılında San ile yaptığı görüşmesinde söyledikleri de konunun anlaşılması bakımından oldukça önemlidir. Sonuç olarak, bahsi geçen makale ile Selim Sırrı Tarcan'ın beyanatları ve yazıları göz önüne alınarak TMOK'un 1908 yılında kurulduğu kabul edilebilir.

1908 Londra Olimpiyat Oyunları'na Katılım Hakkındaki Görüşler

Türkiye'nin olimpiyat oyunlarında temsili konusundaki bir diğer problemlili başlığı 1908 Londra Olimpiyat Oyunları teşkil eder. 22 Temmuz 1904'te Londra'da yapılan IOC birleşiminde 1908 için aday olan Roma, Berlin ve Milano şehirleri arasından Roma ev sahibi seçilmiştir ("Fixation de la IV Olympiade," 1904). Ancak Nisan 1906'da Vezüv Yanardağı'nın patlaması, İtalya'nın tüm ekonomik gücünü Napoli'ye yönlendirmesine neden olmuş ve Roma ev sahipliğinden çekilmiştir (IOC, 2011). Oyunlara kısa bir süre kala İngiltere Olimpiyat Komitesi oyunları düzenleyebileceğini bildirmiş ve ev sahipliğini üstlenmiştir. 1908'de Londra'daki Dünya Fuarı ile birlikte yapılacak organizasyon Coubertin'de başlangıçta endişe yaratsa da İngilizlerin oyunlar için inşa ettiği stadyum ve kayda değer hazırlıklar şüphelerini silmiştir (Coubertin, 1977b). Oyunlar her ne kadar 27 Nisan – 31 Ekim 1908 tarihleri arasında geniş bir takvime yayılmış olsa da ana etkinlikler 13-25 Temmuz tarihlerinde düzenlenmiştir (IOC, 2011). Aynı dönemde Osmanlı'da önemli gelişmeler yaşanmış, 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşrutiyet'in ilanını hazırlayan olaylar silsilesindeki ortamda, Osmanlı'da olimpiyat oyunlarının düşünüldüğünü söylemek mümkün olmadığı gibi bir katılımın olması da oldukça zordur. Nitekim Selim Sırrı Bey'in IOC temsilcisi seçilmesine ve Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin kurulmasına da aylar vardır. Ancak literatürde ve resmi raporlarda Türkiye'den isimlere rastlanmaktadır. 1908 Londra Olimpiyat Oyunları resmi raporunda Türkiye'den yarışan sporcu sayısı "bir" olarak gösterilmiş ancak raporda iki isime yer verilmiştir. Bu sporculardan birincisi jimnastik heptatlon branşında Mr. Moullos [Aleko Mulos], diğeri ise güreş branşında Kinan [Kenan] Bey'dir (Cook, 1908).

Sabah Gazetesi, 15 Temmuz tarihli nüshasında 1908 Olimpiyat Oyunları'nı sütunlarına taşıırken ("Londra'da Olimpiyat Oyunları," 1908a), 18 Temmuz tarihli nüshasında 13 Temmuz'da yapılan açılışa ilişkin bilgileri İngiliz gazetelerinden aktarıyor ve açılıştaki Osmanlı sporcularından bahsediyordu: "(...)Aralarında Osmanlı müsabıkları da olup sair heyetler gibi Osmanlı heyetinin önünde giden pehlivan da Osmanlı sancağını hamil bulunmakta idi. Elbiseleri kırmızı ve beyaz renkli kumaşlardan müteşekkil idi. (...)" ("Londra'da Olimpiyat Oyunları," 1908b). İngiliz Times Gazetesi ise İngiltere Kralı'nın iştirakiyle yapılan açılışa 2.000 sporcunun katıldığını bildiriyor ve "kırmızı Türk bayrağı üzerindeki yıldızla geçit töreninde ilerliyor" diyordu ("The King and," 1908). Amerikan gazeteleri ise "Dün açılışı yapılan Londra Oyunları'nda yirmi bir ülke temsil edildi. Hatta Türkiye'den dahi bir katılım vardı" haberini yazıyordu ("King Edward VII," 1908; "King Edward Opens," 1908; "Olympic Games Begin," 1908; "Peace and Olympic Games," 1908;). Amerikan gazetelerine göre açılışta bir kişi bulunurken, İngiliz gazetelerinden haberi aktaran Sabah Gazetesi'ne göre bir heyet olduğu için en az iki kişinin törende olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak 28 Ocak 1909'da Selim Sırrı Bey'in IOC Türkiye temsilcisi seçildiğine dair haberlerde ise 1908 Londra Oyunları'na Türkiye'den bir katılımın olmadığı aktarılmaktadır ("Olimpiyat Oyunları," 1909b; Olimpiyat Oyunları," 1909c).

TMOK'un kuruluşu konusunda olduğu gibi olimpiyatlara Türkiye'den katılan ilk sporcunun kim olduğu sorusu da uzun yıllardır uzmanları meşgul etmektedir. 1950'li yıllara kadar olimpiyatlara ilk katılım 1912 Stokholm Oyunları olarak bilinirken, Haluk San'ın Brezilyalı bir spor tarihçisinin yazdığı bir kitapta 1908'e bir Türk'ün katıldığına dair bir bilgiye ulaşması heyecan yaratmıştır. Dönemde Cumhuriyet Gazetesi'nin spor servisi şefi olan Cem Atabeyoğlu'nun yanına giden Haluk San (Atabeyoğlu, 2004), durumu kendisine anlatınca Atabeyoğlu Cumhuriyet Gazetesi'nin spor sayfasında soruyu okuyuculara sorma kararı almıştır: *1908 olimpiyadına katılan tek Türk sporcusu kimdir?* ([Atabeyoğlu, C.],1956a). Aynı soruyu Selim Sırrı Tarcan ve Burhan Felek'e de yönelten araştırmacılar bir cevap bulamamıştır ([Atabeyoğlu, C.], 1956b). Beklenen cevap yaklaşık bir ay sonra Amerika'dan gelmiştir. 1912 oyunları katılımcısı Papazyan, ilk olimpiyat katılımının Robert Koleji öğrencilerinden olan abisi Habet Papazyan ile Yunanistan ve Bulgaristan adına yarışan Dorizas ve Marino⁹ olduğunu söylemiştir ([Atabeyoğlu, C.], 1956c). Bir süre sonra Londra Büyükelçiliği'nden gelen cevap ise İngiltere'de yapılan arşiv çalışması sonucu 1908 Oyunları'na katılan sporcunun Aleko Mulos adında bir jimnastikçi olduğu yönündedir. Araştırmanın devamında 1906 katılımcılarından Konstantin Devemis, Aleko Mulos'un Galatasaray Lisesi'nde okurken Tatavla Kulübü'nde jimnastik yaptığını aktararak eklemiştir: *"Şimdi hatırladım. Mulos, Baron Pierre de Coubertin İstanbul'a geldiğinde ona mihmandarlık yapmıştı."* Tekrar Selim Sırrı Tarcan ile görüşülmüş, Selim Sırrı Tarcan, Coubertin'e Galatasaray Lisesi'nden bir öğrencinin mihmandarlık yaptığını hatırladığını söyleyerek *"Demek ki Baron, şahsi imkanını kullanarak ve bana hoş bir sürpriz olarak o jimnastikçi mihmandarını Londra Olimpiyatı'na çağırmış ülkemizden..."*¹⁰ demişti (Atabeyoğlu, 2004). Muhtemelen Türk üyeler tarafından kaleme alınan, IOC resmi yayın organı Olympic Review'deki makalede de ilk katılımın 1908'de Aleko Mulos tarafından yapıldığı aktarılmaktadır ("Turkey and Olympism," 1975).

Ancak gerek resmi raporda gerekse arşiv ve literatürde Mulos'un yarışmalara katıldığına dair bir belge bulunamamıştır. Benzer biçimde olimpiyat tarihçisi Bill Mallon'da tüm arşivlerde yaptığı araştırmalarda, müsabaka giriş formları ve listeleri, müsabaka sonuçları ve final sonuçları olmak üzere Mulos'un yarıştığına, hatta müsabakalara girdiğine dair tek bir belge dahi bulunmadığından Türkiye'nin 1908 Oyunları'nda yarışmadığı sonucuna varmıştır (Mallon, 2000). Resmi raporda adı geçen diğer sporcu olan Kenan Bey hakkında ise daha az bilgi mevcuttur. Olimpiyat oyunları düzeyinde yarışmalarda yer alabilecek dönemdeki tek sporcu, Selim Sırrı Tarcan'ın II. Meşrutiyet sonrası 20 Aralık 1908'de açmış olduğu Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde alafranga güreş öğretmenliği yapan Kenan Bey'dir ("Selim Sırrı Bey," 1909a). Ancak Kenan Bey, Spor Alemi Dergisi'nin 1920'de kendisiyle yaptığı kapsamlı mülakatta oyunlara katılımına dair bir bilgi vermemektedir. ("Geçmiş zaman olur ki," 1920). 23 Temmuz 1908 tarihli Times Gazetesi de serbest stil 61 kg güreş müsabakalarında Kenan Bey'in yarışmadığını aktarmaktadır ("The Olympic Games," 1908). Resmi raporda isimleri geçiyor olsa da II. Meşrutiyet'in ilanından hemen önce mevcut siyasal ortamda yurtdışına çıkmanın zorlukları ve Milli Olimpiyat Komitesi'nin henüz kurulmadığı göz önüne alındığında, Mallon'un da belirttiği üzere ve yazarın yaptığı araştırmalarda elde edilen bilgiler¹¹ ışığında her iki sporcunun da 1908 Londra Olimpiyat Oyunları'nda yarışmadıkları anlaşılmaktadır.

⁹ Bahsi geçen sporcular 1906 Ara Olimpiyatları'na katılmışlardır.

¹⁰ Yazarın, Cem Atabeyoğlu ile yaptığı 10 Nisan 2008 tarihli görüşmede de, Atabeyoğlu aynı bilgileri vermiştir.

¹¹ Kaynak taramaları haricinde yazar ile IOC arasında 15 Nisan 2020 tarihinde yapılan yazışmaya gelen cevaba göre de IOC arşivlerinde Türkiye'nin 1908 Londra Olimpiyat Oyunları'na katılımına dair bir belge

1912 Stokholm Olimpiyat Oyunları'nda Ay-Yıldız'ın İlk Resmi Temsili

28 Mayıs 1909 tarihinde Berlin'de Selim Sırrı Bey'in de katıldığı IOC birleşiminde beşinci oyunların Stokholm'e verilmesi kararlaştırılmıştı. Coubertin, İsveç'i 1899'daki ziyaretinde Stokholm'de bir olimpiyatın yapılabileceğine pek ihtimal vermese de arada geçen dönemde İsveç Kralı ve prensi ile Balck'ın çabaları sayesinde son on yılda çok şey değişmişti (Coubertin, 1977c). Kral'ın desteğiyle oyunlar için inşa edilen, sivri kemerleri ve kuleleriyle gotik tarzdaki stadyum bir milyon franga mal olmuştu (Coubertin, 1977e). Oyunlar 5 Mayıs'taki tenis müsabakaları ile başlamış olsa da ana etkinlikler açılışın yapıldığı 6 Temmuz ile 22 Temmuz tarihleri arasında yapılmıştı. Oyunlara 28 ülkeden 2.407 (2.359 erkek ve 48 kadın) sporcu katılmış ve ilk defa, Antik Yunan'daki örneğine benzer biçimde, edebiyat, heykel, resim, mimari ve musiki içerikli sanat müsabakaları da programa dahil edilmişti (IOC, 2011). Oyunlar için davet edilen 26 ülke arasında Türkiye de bulunurken, katılacak olan sporcuların seyahat çantalarına yapıştırılması için üzerinde Türk bayrağı bulunan 25 Türkçe etiket hazırlanmış, 800 orijinal Türkçe poster ile daha küçük 27.400 reproduksiyon poster bastırılmış, İsveç'te kullanılacak posterlerin üzerinde Türk bayrağı da olması kararlaştırılmıştı. Olimpiyatların tanıtımı için hazırlanan pullar posta idaresi tarafından kullanılması amacıyla Türkiye'ye gönderilmişti. Oyunlara gelecek olan Türk sporcular için ise Linnegatan'daki ilkokul (The Swedish Olympic Committee, 1913), Selim Sırrı Bey için de Stureplan 13 adresindeki pansiyon tahsis edilmişti (Jönsson, 2012).

İsveç Olimpiyat Oyunları Komitesi tarafından Selim Sırrı Bey'e 18 Kasım 1910'da gönderilen davet mektubunu, Mayıs 1911'den itibaren oyunlar programı, katılım şartları ve sporculara ulaşımında uygulanacak kolaylıklara ilişkin dökümanlar takip etmiştir (SE/RA/730226/E II/9). Selim Sırrı Bey ise yaptığı başvuru sonucunda hükümeti temsilen olimpiyatlara katılım için görevlendirilmiştir (BOA, MV., 227-70; BOA, İMMS., 149-1330/R-06; BOA, BEO, 4025-301852). Tarcan, İsveç'teki komiteye gönderdiği 23 Kasım 1911 tarihli mektupta ilgili dökümanları yetkili organlara dağıttığını ancak Türk-İtalyan Savaşı yüzünden Osmanlı gençliğinin Olimpiyat Oyunları'na katılabileceğinden emin olmadığını söylemektedir. Hükümete başvurusunun ise olumlu sonuçlandığını, kongre için de beş delegenin gönderilmesinin planlandığını bildirmiştir (SE/RA/730226/E II/9). Olimpiyatlara katılmak isteyen sporculara İkdam ve Sabah gazetelerinden çağrı yapan Selim Sırrı Bey, Harbiye ve Bahriye nezaretlerine birer tezkere yazarak katılmak isteyen subayların isimlerini bildirmelerini rica etmişse de "Askerlik bakımından bir faydası olmayacağı için müsabakalara iştiraki lüzumsuz görüyoruz" cevabını almıştır. İstanbul'daki az sayıdaki futbol kulübü de çağrıya cevap vermemiştir (Tarcan, 1948). The Times Gazetesi oyunlardan iki ay önce olimpiyatlara katılacak olan ülkeler için yayımladığı önhazırlık listesinde Türkiye'den 4 sporcunun yarışacağından bahsetmektedir ("The Olympic Games," 1912a). Amerikan gazeteleri ise Dünya'nın her tarafından iki binin üzerinden sporcunun katılacağı ve 25 ülkenin temsil edileceği yarışmalara ("Preparations for Olympic," 1912) Çin, Japonya, Şili gibi ülkelerle beraber Türkiye'nin de temsilci gönderdiğini ve Türkiye'nin bir güreş şampiyonası yapılmasını teklif ettiğini okuyucularına aktarmaktadır ("Olympic Games Will," 1912; "Over Three Thousand," 1912; "Olympic Games Open," 1912).

Selim Sırrı Bey'in çağrısına cevap ise iki Ermeni asıllı sporcudan gelmişti: Mıgırdiç Mıgıryan ve Vahram Papazyan. Selim Sırrı Bey hükümet desteğini alamadığı için bu sporcular İsveç'e kendi imkanları ile gideceklerdi. Vahram Papazyan Bebek'te gazete bayiliği ve tütüncülük

bulunmamaktadır. IOC resmi sitesinde olimpiyat oyunlarına katılan atletler listesinde Mulos'un adı geçmesine rağmen diğer atletler için verilen doğum tarihi, brans, katıldığı oyunlar gibi bilgiler verilmemiştir. Kenan Bey hakkında ise gerek arşivlerde gerekse resmi sitede herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

yapan bir esnafın oğluydu. Sabah erkenden Bebek'ten Cağaloğlu'na koşarak, aldığı gazeteleri dükkana geri getiriyor, sonra da okuluna gidiyordu. Ailesinin maddi durumu elverişli olmadığı için kulübü Ardavazd, Arnavutköy'de bir tiyatro oyunu düzenlemişti (Atabeyoğlu, 2004). "Fedakar Gemici" adlı Türkçe sergilenen ve saraydan hanımların da izleyiciler arasında olduğu oyunda Vahram Papazyan'ın kendisi de rol almıştı (TMOK, 2008). O dönemde Robert Koleji öğrencisi olan Papazyan¹² İstanbul'daki çeşitli atletizm yarışmalarına katılıyordu ve 1.5 mil mesafede İstanbul'un en hızlı sporcusuydu (Yıldız, 2015). Papazyan'ın Stokholm'e gitmesi için tüm masrafları Ardavazd Kulübü tarafından karşılanmıştı ([Atabeyoğlu], 1956c). Mıgırdiç Mıgıryan'ın ise maddi durumu iyi olduğu için kendi masraflarını karşılayabilmişti. 1907 yılında kurduğu Üsküdar Raffi Kulübü başkanı olan Mıgırdiç Mıgıryan (Demoyan, 2014) ve Kuruçeşme Ardavazd Kulübü üyesi Vahram Papazyan'ın Stokholm'e gidişleri dönemin Ermeni spor dergisi olan Marmnamarz tarafından da takip ediliyor ve Stokholm'de bulunan muhabirlerinden okuyuculara oyunlar hakkında haberler veriliyordu ("Ermeniler Stokholm'de," 1912).

Selim Sırrı Bey oyunlardan bir hafta önce 28 Haziran 1912'de¹³ Stokholm'e ulaşırken (BOA, HR.İD., 1223-28), sporcular beş gün süren uzun bir yolculuğun ardından Stokholm'e varmış ve Selim Sırrı Bey ile Türk konsolosluğunda buluşmuşlardı. Papazyan, Stokholm'e vardığında cadde ve sokaklarda diğer milletlerin yanında Türk bayrağını göremeyince soluğu sefarethanede almış ve elçiye Türk bayrağı direğe çekilmezse müsabakalara katılmayacağını ilgililere iletmesini istemişti. Stokholm sefirinin eşi de mayosunun üzerine Türk bayrağını elleriyle işlemişti ([Atabeyoğlu, 1977c). Mıgırdiç Mıgıryan ise Stokholm'e ulaştığında elçilik sekreteri eşliğinde Stadion Gazetesi matbaasını ziyaret ederek, bir mülakat yapmıştı. Gazete, 19 [29]¹⁴ yaşındaki Mıgıryan'ı, olimpiyatlarda katılacağı branşlardan bahsederek, geçen sene Atina'da pentatlon yarışmasını kazanan, güreşte de oldukça güçlü olan Robert Koleji'nden mezun, Osmanlı'yı bu sene Olimpiyat Oyunları'nda temsil edecek az sayıdaki sporcudan biri olarak tanıtırdu ("Bay Mıgırdiç Mıgıryan," 1912). Mıgıryan, Sefir Mustafa Şekib Bey'in girişimiyle Aftonbladet Gazetesi ile sefarette mülakat yapmıştı. Mülakatta Mıgıryan tanıtılırken, İstanbul'daki spor hayatından ve Selim Sırrı Bey'in beden eğitimi ve spora ilişkin çalışmalarından bahsediliyordu (BOA, HR.İD., 1223-29). Selim Sırrı Bey ise 1 Temmuz 1912 tarihinde aynı gazetede yayımlanan röportajında; Türkiye'de beden eğitimi alanında yaptığı çalışmalardan bahsederek, savaş ve mesafe dolayısıyla ne yazık ki yanında yalnızca iki yurtaşının olduğunu söylüyordu (BOA, HR.İD., 1223-28).

6 Temmuz 1912'de yapılan açılışta Osmanlı sporcuları resmigeçit töreninde yer almamıştır (Jönsson, 2012). Selim Sırrı Bey resmigeçitte Osmanlı sporcularının yer almamasını ileride yazılarına taşımış ve bu konu tartışma konusu olmuştur. Vahram Papazyan, müsabakalar öncesi doldurulan, Selim Sırrı imzalı yarışma katılım formlarında 800 m, 1.500 m ve 5.000 m¹⁵ yarışmalarına katılacağını bildirmiş olsa da (RA, SE/RA/730226/E I/5; RA, SE/RA/730226/E I/5), sadece 800 m ve 1500 m müsabakalarına katılmıştır. 216 göğüs numarası ile yarışan Vahram Papazyan, 6 Temmuz günü 800 m yarışında ("Olympiska

¹² Vahram Papazyan, Robert Koleji 1907-1908 sınıfı öğrencisidir ve 1913'te mezun olmuştur. Okul kayıtlarında milliyeti Ermeni olarak geçmektedir ve babasının mesleği memur olarak gözükmektedir (Yıldız, 2015).

¹³ Selim Sırrı Bey, eşi Hadiye Hanım'a yazdığı 10 Temmuz 1912 tarihli mektupta Stockholm'e 29 Haziran günü ulaştığını söylemektedir (SST/AK, 10 Temmuz 1912).

¹⁴ Gazete Mıgıryan'ı 19 yaşında olarak tanıtmışna rağmen Mıgıryan 29 yaşındadır. Papazyan ise 19 yaşındadır. Bu hata farklı kaynaklarda da sıklıkla yapılmakta, iki sporcunun da 19 yaşında olduğu aktarılmaktadır.

¹⁵ Vahram Papazyan'ın 5000 m yarışma katılım formu için bkz. Ek 7.

Spelen,” 1912a), 9 Temmuz günü de 1500 m yarışında yer almıştır (“Olympiska Spelen,” 1912c). 800 m yarışında dereceye giremeyen Papazyan (Ek 6)¹⁶, 1.500 m yarışında ise yaklaşık 25 m kadar önde götürdüğü yarışı, bitime 15 m kala heyecandan bayılarak bitirememiştir ([Atabeyoğlu, C.], 1956c).

Ek 6: Üzerine beyaz ay-yıldız işlenmiş kırmızı formasıyla 800 m elemelerinde Vahram Papazyan (İsveç Spor Müzesi Arşivi).

Oyunlarda 428 göğüs numarası ile yarışan Mıgırdiç Mıgıryan (“Olympiska Spelen,” 1912c), disk atma, gülle atma (en iyi el), gülle atma (sağ el ve sol el), pentatlon ve dekatlon¹⁷ müsabakalarına katılmıştır (The Swedish Olympic Committee, 1913). 7 Temmuz’da yapılan pentatlon yarışında 200 m yarışında 26.4 sn, uzun atlamada 5.59 m, cirit atmada 36.87 m derecelerini yapmış ve diğer yarışlara katılmamıştır (TMOK, 2008). 10 Temmuz’da en iyi elle gülle atmada 10.63 m, 11 Temmuz’da sağ el ve sol elle gülle atmada 10.85 + 8.93 = 19.78 m, 12 Temmuz’da disk atmada 32.98 m derecelerini yapmıştır. 14-15 Temmuz tarihlerinde yapılan dekatlon yarışmalarında ise 100 m’de 13.3 sn, , en iyi elle gülle atmada 11.05 m, uzun atlamada 5.54 m derecelerini yapmış (The Swedish Olympic Committee, 1913), uzun atlama yarışında bileğinden sakatlanınca diğer yarışmalara katılmamıştır (TMOK, 2008).

Olimpiyatların ardından The Times gazetesi Türkiye’den katılımı “ (...) Türkiye bu yıl büyük güçlükler altında yarışmalara katıldı, ama hiç şüphe yok ki ülkede daha az rahatsız edici koşullar olursa 1916 Berlin’de belirli kategorilerdeki yarışmalarda kendisini kanıtlayabilir (...)” cümleleriyle aktarmıştır (“The Olympic Games,” 1912b). Stokholm Sefiri Mustafa Şekib Bey, Olimpiyat Oyunları’nın ardından hükümete gönderdiği raporda oyunların açılışı, müsabakalar, dışarıdan gelen kral ve prensler hakkında bilgi verdikten sonra Selim Sırrı

¹⁶ 800 m yarışı başlangıç pozisyonunda Vahram Papazyan’ın fotoğrafı için bkz. Bolling, Hans ve Yttergren, Leif, *Stockholmsolympiaden 1912: Tävlingarna, människorna, staden*. (Stockholm: Stockholmia Förlag, 2012), 161.

¹⁷ Mıgırdiç Mıgıryan’ın dekatlon yarışı katılım formu için bkz. Ek 8.

Bey'in herkes tarafından büyük hürmet gördüğünü, Robert Koleji'nden iki öğrencinin kendi hesabından yarışmalara katıldığını, Papazyan Efendi'nin sadece koşma yarışmalarına iştirak ettiğini, Mıgıryan Efendi'nin ise çeşitli müsabakalara katıldığını ve gazetelerde Mıgıryan hakkında haberler çıktığını bildirmiştir. Ayrıca Mıgıryan Efendi'nin ailesinin rızası olmadan Stokholm'e gelmesinden dolayı İstanbul'a dönüşünü temin etmek için sefaretin Mıgıryan'a nakdi yardım ettiğini belirterek, oyunlar boyunca Osmanlı bayrağının stadyumda, şehrin cadde ve sokaklarında asılı olduğunu bildirmektedir (BOA, HR.ID., 1223-30). Selim Sırrı Bey oyunlardan dönüşünden kısa bir süre sonra İsveç Devleti tarafından Olimpiyat Madalyası ile ödüllendirilmiştir (BOA, BEO, 4123-309213; BOA, İ.TAL.481-1331/M-01).

Ek 7: Vahram Papazyan'ın 5.000 m yarışı katılım formu (RA, SE/RA/730226/E I/5).

Ek 8: Mıgırdıç Mıgıryan'ın dekatlon yarışı katılım formu (RA, SE/RA/730226/E I/9).

Olimpiyatların ardından ise yeni bir polemik ortaya çıkmıştır. Selim Sırrı Bey'in dergisi Terbiye ve Oyun'da olimpiyatlara gitmeden önce "(...) Şayan-ı teşekkürdür ki Mıgıryan ve Papazyan Efendiler gibi iki muhterem Ermeni bu müsabakalara Osmanlılık namına dahil olarak yüzümüzü ağartacaklardır. (...)" satırlarıyla oyunlara katılacak sporcuların haberini verirken ([Tarcan] Selim Sırrı, 1912c), Stokholm dönüşünde 1912 Olimpiyat Oyunları hakkında geniş kapsamlı makalesinde ise "Yirmi altı muhtelif milletin en güzîde olanları orada idi. Yalnız bizden eser yok. Teessürümden gözlerim doldu. -Vaktiyle "Türkler kadar kuvvetli" sözünü Avrupalılara darb-ı mesel gibi kabûl ettiren koca Osmanlı İmparatorluğu'nun bugün kuvvet namına ortada varlığından eser yoktu. Ne elim sükût!" yazıyordu ([Tarcan] Selim Sırrı, 1912c). Ermeni spor camiasını kızdıran bu yazıya Selim Sırrı Bey'in de mesai arkadaşlarından olan Ermeni beden eğitimi hareketinin öncülerinden Savarş Krisyan kendi dergisi Marmnamarz'da ağır bir cevap yazmıştı:

(...) Kısa konuşalım. İki Ermeni kendileri ve Ermeni toplumunun bir kısmının harcamalarıyla Stokholm'e, sadece Ermeni olarak değil Osmanlılar olarak gitmişlerdir. Kıyafetlerinin göğüslerinin üstünde Osmanlı Hilali taşırılar, Avrupa'da sporda Osmanlılığı tanıtmak için savaş verirler ve

Osmanlı sporcuları olarak alkış da toparlarlar, en sonunda Selim Sırrı halen Stokholm Olimpiyatları'nda Türkler bulunmadığı için ağlarmış gibi yapıp, Ermeni olan 2 Osmanlıyı hatırına getirmez. (...)

(...) Kelimelerle oynamayalım. Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik sözleri basit kelimeler değiller. Onlar milletleri oluşturan fikirlerdir ve ulusların geleceğini güvence altına alırlar. Eğer bu ülkede, sadece gözlerimizi bağlamak ve bizi sözlerle oyalamak için onların farklı anlamları varsa, işte o fikirleri kabul etmediğimizi belirtiriz ve uyumak da istemeyiz, çünkü bir millet için uyku her zaman felaket getirmeyeyle sınırlanmıştır.

Osmanlı anayurdu ki Selim Sırrıların sandığı gibi, sadece Türklerin anavatanı değil. Bugün varlık savaşı vermektedir. Ermeni de kendi payına düşen silah elinde Osmanlı anayurdunu savunmaktadır. (...) ([Krisyan], 1912).

Selim Sırrı Tarcan'ın ilerleyen yıllarda da 1912 Stokholm Olimpiyat Oyunları'na katılım konusunda farklı yazılar yazdığı görülmektedir. Oyunlar sonrası, dergisi Terbiye ve Oyun'da kaleme aldığı makalede bahsi geçen konu açılış töreninde Osmanlı'nın temsil edilmemesi ise bu doğru bir bilgidir. Ancak makalenin devamında da müsabık Ermenilerden bahsetmemesi ilginçtir. 1923 yılında Spor Alemi Dergisi ve Vatan Gazetesi'nde yazdığı makalelerde Türkiye'den sporcuların yarışmalara katılmadığını yazarken, muhtemelen 1914'te yazdığı "Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar" kitabında ve 1923 yılından sonraki yazılarında Ermeni sporcuların katılımına yer vermesini, içinde bulunduğu dönemin şartları gereği sosyal ve politik özdeğerlendirmeleri olarak ele almak gerekir. Geniş bir çerçeveden bakıldığında azınlıklar konusunun daha hassas olduğu 1915'ten Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar olan dönemde Ermeni sporculardan bahsetmediği, konunun daha ılıman olduğu dönemlerde ise bahsettiği görülecektir. Benzer biçimde Vahram Papazyan da ilerleyen yıllarda, önde götürdüğü yarışmada bayılmasını, kazanma heyecanından ziyade daha politik içerikli farklı nedenlere bağlayacaktır...

Yapılmayan Olimpiyat ve Gidilemeyen Olimpiyat: 1916 Berlin ve 1920 Anvers

Selim Sırrı Bey'in de katıldığı IOC'nin 1912 Stokholm Birleşimi'nde, İskenderiye ve Budapeşte'ye karşı Berlin altıncı oyunlara ev sahipliği yapmak üzere seçilmişti. 1909'da 1912 oyunları için de aday olan ve o tarihe kadar yeni bir stadyum inşa etmeyi garanti eden Almanlar, 4 Temmuz 1912'de ev sahibi kent seçilmelerinin hemen ardından Kral'ın onayıyla inşaaata başlamış ve 8 Haziran 1913'te 30.000 kişilik Deutsches Stadyumu'nun açılışını yapmışlardı. Haziran 1914'te Paris'te toplanan IOC, 1916 Berlin Oyunları'nın programını kabul etmişti. Aynı birleşimde James Thorpe'un amatörlüğü ihlal ettiği gerekçesiyle 1912'de kazandığı madalyaları iade etmesi olayından yola çıkılarak, 5 halkadan oluşan olimpiik bayrağın Coubertin tarafından tanıtıldığı birleşimde, sporcuların oyunlar öncesi elleri bayrağın üzerinde olimpiik yemini etmeleri kararlaştırılmıştı. Haziran sonunda ise Almanlar yeni stadyumunda oyunlara hazırlık amaçlı olarak "Olimpiik Ön-Oyunlar"ı düzenlemişti. Oyunların son günü çalan marşlar durdu ve Alman bayrağı yarıya çekildi. Avusturya-Macaristan prensi suikaste uğrayarak öldürülmüştü. Savaş başlamıştı ama çoğu Alman gibi oyunların organizatörü Carl Diem de savaşın kısa süreceğini düşünüyordu ve oyunlar planlandığı gibi 1916'da yapılacaktı. Almanlar hazırlıklarını sürdürmeye devam ettiler. Mart 1915'te Almanlar IOC'ye hazırlıklara devam ettiklerini ve oyunları yapacaklarını ancak oyunlara sadece müttefik ve tarafsız devletleri kabul edeceklerini bildirdiler (Kluge, 2014). Aynı dönemde Türkiye'de 1916 Oyunları için öncekilere nazaran daha ciddi hazırlıklar yapıldığı dönemin süreli yayınlarından anlaşılmaktadır. Selim Sırrı Bey ise oyunların harpten sonra yapılacağını ümit ederek "Harpten sonra icra olunacak olan bu büyük müsabakaya gençlerimizim şimdiden yolu ile hazırlandıklarını görmekle iftihar ediyoruz" diyordu ([Tarcan, Selim Sırrı, 1914?]). Ancak oyunlar savaş nedeniyle iptal edildi.

Savaşın gidişatı sürecinde Coubertin, oyunların 1920 ya da 1924'e ertelenmesi için önlemlerini alıyordu ve IOC adayları belirlemeye başlamıştı. Anvers ve Budapeşte 1914'te 1920 ev sahipliği için aday olmuştu. İki kentten de hazırlıkları tam görünüyordu, hatta Budapeşte biraz da öndeydi (Coubertin, 1977a). Ancak savaşın bitmesinin ardından Nisan 1919'da Lozan'daki birleşimde Anvers 1920 Oyunları için ev sahibi seçildi (Coubertin, 1978b). Birleşimde alınan diğer önemli karar ise Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye'nin "savaşı çıkaran ülkeler" oldukları gerekçesiyle IOC'den ihraç edilmeleriydi (Lennartz, 1998). Haziran 1921'de Lozan'da yapılan IOC Birleşimi'nde Belçika ve Çekoslovakya'nın aleyhte oyuna rağmen Macaristan ve Bulgaristan ile birlikte Türkiye IOC'ye yeniden kabul edildi ([Tarcan], Selim Sırrı, 1924). Haberi ise Coubertin, Selim Sırrı Bey'e bizzat yazdığı mektupla verdi (TMOK Arşivi, 20 Haziran 1921):

Lausanne
20 Haziran 1921

Aziz meslektaşım,
Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin son toplantısında, Türkiye temsilcisi olarak yeniden aramıza katılmanızı rica etmekle görevlendirildim. Koşullar, görevinizi bir süre kesintiye uğratmış olsa da, herkesin belleğinde yer etmiş bulunan kişisel dostluk duygularında hiçbir eksilme olmamıştır. Bu mektubu en içten duygularıyla birlikte bunun güvencesi olarak kabul etmenizi rica ederim.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı
Baron Pierre de Coubertin

Bu mektup ile Türkiye'de yeniden doğan olimpizm Selim Sırrı Tarcan'ın öncülüğünde önce mütareke döneminin zor şartlarını atlatacak, ardından da Cumhuriyet ile birlikte Türk sporunu ve Türk insanının modern yüzünü olimpiyat arenasına çıkaracaktı.

SONUÇ

Türkiye'nin olimpizm serüveni başlangıcından itibaren birçok soruyu ve sorunu içinde barındırmaktadır. Çalışmada birincil kaynaklar vasıtasıyla bu soru ve sorunlara cevap verilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında; Osmanlı'nın modern olimpiyat oyunlarının başlangıcı olan Atina 1896'dan itibaren olimpik hareket ile ilişki içinde olduğu anlaşılmaktadır. 1896'da Yunanistan'ın oyunları milli birliği sağlamak ideolojisi üzerinden siyasi ve politik amaçlar doğrultusunda kullanması, Osmanlı vatandaşı Rumlar ile etkileşim halinde olmalarını beraberinde getirmiştir. 1896 Oyunları'na davet edilmeyen Osmanlı Devleti'nden oyunlara resmi sporcu katılımı olmamakla birlikte Osmanlı vatandaşı çok sayıda seyircinin Atina'ya gittiği anlaşılmaktadır. Oyunlar ile oluşturulan milli birliğin etkileri ise – diğer etkenlerle birleşerek- 1897'de Osmanlı-Yunan Savaşı'nın çıkmasıyla sonuçlanmıştır. 1900 Paris Oyunları'nda yabancı uyruklu bir Osmanlı delegesi, binicilik müsabakalarında jüri üyesi olarak görev almıştır. 1904 Oyunları'nda ise Antropoloji Günleri kapsamında yapılan müsabakalarda Türklerin adı geçiyor olsa da katılımcıların Türkiye'den değil yakın coğrafyadaki etnik gruplardan olduğu anlaşılmaktadır. Olimpizm ile resmi olarak ilk defa 1905 yılında Mihran Kavafyan Efendi'nin Brüksel Birleşimi'ne katılmasıyla tanışılmıştır. Farklı kaynaklarda 1908 Londra Olimpiyat Oyunları'na katılım olduğu söylene de elde edilen veriler ışığında resmi bir sporcu katılımı yoktur. 1908 yılı sonlarında kurulan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin hükümet tarafından tanınarak resmîyet kazanma süreci sancılı geçmiştir. Ancak 1911'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne üye olarak kabul edilmiştir. 1908 yılı sonunda Selim Sırrı Tarcan'ın IOC Türkiye temsilcisi olarak seçilmesi ile olimpizm Türkiye'de hız kazanmıştır. Selim Sırrı Bey IOC toplantılarında edindiği kazanımlarla olimpik hareketin ülkede yaygınlaştırılmasının yol ve yöntemlerini öğrenmiş ve etkin faaliyetlerde bulunmuştur. Türkiye, Olimpiyat Oyunları'nda resmi olarak ilk defa Vahram

Papazyan ve Mıgırdıç Mıgıryan isimli iki Ermeni asıllı sporcu ile 1912 Stokholm Olimpiyat Oyunları'nda temsil edilmiştir. İlk olimpiyat temsilinden sonra 1916 Berlin Oyunları'na daha ciddi hazırlıklar yapılmış olsa da I. Dünya Savaşı nedeniyle oyunlar iptal olmuştur. Savaş yıllarında Selim Sırrı Tarcan çalışmalarına devam etmiş, modern sporun tanıtılması ve yaygınlaştırılmasına çaba göstermiştir. 1919 Birleşimi'nde Türkiye savaşın kaybeden ülkeleri ile birlikte IOC'den ihraç edilmiş, Selim Sırrı Tarcan'ın Coubertin ile olan yakın ilişkisinin de sayesinde 1921'de yeniden IOC'ye geri kabul edilmiştir. Olimpik hareket, Türkiye'de yeniden doğuşu sonrası Selim Sırrı Tarcan önderliğinde Cumhuriyet'e aktarılmıştır.

KAYNAKLAR

A pageant of nations. (1904, Eylül 6). *The St. Louis Republic*, s. 4.

As, E. (2016). İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş sürecinde bir uluslararası entegrasyon örneği olarak Modern Olimpiyatlara katılım. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (59), 1-49.

[Atabeyoğlu, C.]. (1956a, Eylül 26). 1908 Olimpiyadı'na katılan tek Türk sporcusu kimdir? *Cumhuriyet*, s. 6.

[Atabeyoğlu, C.]. (1956b, Eylül 27). 1908 Olimpiyadı'na katılan tek Türk sporcusu kimdir? *Cumhuriyet*, s. 6.

[Atabeyoğlu, C.]. (1956c, Ekim 25). Spor tarihimizin karanlık kalmış noktası aydınlandı. *Cumhuriyet*, s. 6.

Atabeyoğlu, C. (2004). *Olimpiyatlarda Türk sporcuları. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi yayınları-14*, İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti.

Athletisme Ottoman. (1908). *Revue Olympique*, (34), 158-159.

Baltacıoğlu, İ. H. (1944, Nisan 6). Selim Sırrı Tarcan. *Yeni Adam*, s. 2.

Başar, Ü. (2019). Osmanlı Olimpiyat Komitesi'nin kuruluşu hakkında doğru bilinen yanlışlar. *Türk İdare Dergisi*, 91(488), 99-122.

Bay Mıgırdıç Mıgıryan Stokholm Stadion Gazetesi Matbaasında. (1912). *Marmnamarz*, 2(13), 233.

Bergman, M. (1996). The centenary of olympic philateli. *Olympic Review*, 25(9), 67-74.

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), (09.Ca.1323), 2621-196506.

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), (19.Ş.1323), 738-55330.

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), (14.S.1323), 2555-191584.

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), (29.Ca.1323), 2656-199151.

BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (31.S.1327), 3511-263276.

BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (05.Ra.1327), 3521-264073.

BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (12.R.1330), 4025-301852.

BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (04.M.1331), 4123-309213.

BOA, Dahiliye Altıncı Şube (DH.EUM.AYŞ. 6. Şb.) (29.Ca.1339), 53-78.

BOA, Dahiliye Aşayış Kalemi (DH.EUM.AYŞ) (ty), 64-49.

BOA, Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye Dairesi (DH.MUİ) (18.S.1328), 33-44.

- BOA, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH. MKT.), (02.Ra.1313), 418-66.
- BOA, Hariciye Nezareti İdare Kalemi (HR.İD), (16.03.1896), 1223-23.
- BOA, Hariciye Nezareti İdare Kalemi (HR.İD), (08.04.1912), 1223-28.
- BOA, Hariciye Nezareti İdare Kalemi (HR.İD), (28.06.1912), 1223-29.
- BOA, Hariciye Nezareti İdare Kalemi (HR.İD), (08.08.1912), 1223-30.
- BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), (29.04.1895), 1003-8.
- BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), (19.03.1896), 1003-10.
- BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), (25.04.1896), 1003-12.
- BOA, Hariciye Nezareti Tahrirat (HR. TH.), (26.08.1895), 161-82.
- BOA, İrade Hariciye Evrakı (I.HR.), (09.Ş.1322), 391-25.
- BOA, İrade Hariciye Evrakı (I.HR.), (7.Ca.1323), 397-123/Ca-05.
- BOA, İradeler, Meclis-i Mahsus (İ..MMS.) (18.R.1330), 149-1330/R-06.
- BOA, İradeler, Taltifat (İ..TAL.) (018.M.1331), 481-1331/M-01.
- BOA, Maarif Nezareti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (04.Ra.1323), 853-42.
- BOA, Maarif Nezareti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (02.C.1323), 874-68.
- BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), (15.M.1324), 113-20.
- BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV) (18.R.1330), 227-70.
- BOA, Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Manastır Evrakı (TFR.I.MN), 91-9048.
- BOA, Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Selanik Evrakı (TFR.I.SL), 106-10533.
- BOA, Yıldız Perakende Evrakı Elçilik, Şehbenderlik, Ateşemiliterlik (Y.PRK.EŞA), (29.N.1313). 23-92.
- BOA, Yıldız Perakende Evrakı Umum Vilayet (Y.PRK.UM), (02.Ra.1315), 39-52.
- BOA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y.A.HUS), (4.L.1313), 348-21.
- BOA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y.A.HUS), (11.L.1313), 348-84.
- BOA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y.A.HUS), (20.L.1313), 349-26.
- BOA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y.A.HUS), (29.Za.1313), 351-107.
- Bolling, H. ve Yttergren, L. (2012). *Stockholmsolympiaden 1912: Tävlingarna, människorna, staden*. Stockholm: Stockholmia Förlag.
- Brownell, S. (2008). Introduction. S. Brownell (Ed.), *The 1904 Anthropology Days and Olympics Games: Sport, race, and American imperialism*. (s. 1-58) içinde. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Buchanan, I. ve Lyberg, W. (2010). The biographies of all IOC-members. Part IV. *Journal of Olympic History*, 18(1), 49-58.
- Bulletin du Comité International Olympique. (1910). *Revue Olympic*, (60), 188.

- Bulletin officiel du Comité International Olympique. (1909). *Revue Olympique*, (37), 15-16.
- Collas, E. (1896). La politique. *Les Jeux Olympiques (Supplement Du Messenger D'Athenes)*, (15), 69.
- Collins Concise Dictionary*. (1995). Great Britain: HarperCollins Publishers
- Concours internationaux D'exercices Physiques et de sports, Rapports*. (1901). Paris: Imprimerie Nationale.
- Cook, T. A. (1908). *The Fourth Olympiad, being the official report, The Olympic Games of 1908*. London: British Olympic Association
- Coubertin, P. D. (1909). *Une campagne de vingt-et-un ans (1887-1908)*. Paris.
- Coubertin, P. D. (1976a). Olympic memoirs I, The Paris Congress and the revival of the Olympic Games. *Olympic Review*, (101-102), 156-163.
- Coubertin, P. D. (1976b). Olympic memoirs II, The conquest of Greece. *Olympic Review*, (103-104), 291-295.
- Coubertin, P. D. (1976c). Olympic memoirs III, The first Olympiad (Athens 1896). *Olympic Review*, (105-106), 410-417.
- Coubertin, P. D. (1977a). Olympic memoirs VI, 1904 - The third Olympiad in the United States and the IOC meeting in London. *Olympic Review*, (111), 33-37.
- Coubertin, P. D. (1977b). Olympic memoirs IX, The Fourth Olympias (London 1908). *Revue Olympique*, (114), 248-252.
- Coubertin, P. D. (1977c). Olympic memoirs X, The IOC in Berlin. *Olympic Review*, (115), 313-317.
- Coubertin, P. D. (1977d). Olympic memoirs XII, Budapest (1911). *Revue Olympique*, (118), 498-503.
- Coubertin, P. D. (1977d). Olympic memoirs XIII, The fifth Olympiad (Stockholm 1912). *Revue Olympique*, (119), 562-567.
- Coubertin, P. D. (1978a). Olympic memoirs XVI, The four war years. *Revue Olympique*, (123), 52-56.
- Coubertin, P. D. (1978b). Olympic memoirs XVII, The seventh Olympiad (Antwerp 1920). *Revue Olympique*, (124), 134-138.
- Coubertin, P. D., Philemon, T. J., Politis, N. G., Anninos, C. (1897). *The Olympic Games B. C. 776 – A. D. 1896, Second Part, The Olympic Games in 1896*. Athens: Charles Beck & London: H. Grevel.
- Çorlulu İbrahim Pehlivan. (1906, Mart 8). *Sabah*, s. 3, s. 1-3.
- Demircioğlu, S. (2009). *Milli Olimpiyat Komitesi tarihi yanlış*. Erişim adresi: <http://spor.haber7.com/spor/haber/412737-milli-olimpiyat-komitesi-tarihi-yanlis>. Erişim tarihi: 19.06.2009.
- Demoyan, H. (2014). Patriotizm, competitive nationalism and minority's successes: Armenian sports in the late Ottoman Empire in the pre-1915 period. *International Journal of Armenian Genocide Studies*, 1(1), 7-38.
- Discussions et décisions. (1909). *Revue Olympique*, (42), 88-89.
- Ecole de culture physique. (1908, Aralık 21). *Stamboul*, s. 3.
- Eichberg, H. (2008). The growth of the scientific standards from Anthropology Days to present days. S. Brownell (Ed.), *The 1904 Anthropology Days and Olympics Games: Sport, race, and American imperialism*. (s. 343-382) içinde. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Ermeniler Stokholm'da. (1912). *Marmnamarz*, 2(13), 237.

Fişek, K. (1998). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi*. Ankara: Bağırhan Yayinevi.

Fixation de la IV olympiade. (1904). *Revue Olympique*, 13, 70-71.

Frollo, J. (1896). Les Philhellènes. *Les Jeux Olympiques (Supplement Du Messenger D'Athenes)*, (15), 68-69.

Geçmiş zaman olur ki. (1920). *Spor Alemi*, (23), 14-15.

Georgiadis, K. (2003). *Olympic Revival: The revival of the Olympic Games in modern times*. Athens: Ekdotike Athenon.

Güven, Ö. (2011). İlk modern olimpiyat oyunlarına (1896-Atina) yarışmak için giden ilk Türk sporcusu kimdir? *Türk Yurdu*, 31(286), 232-241.

Harmandar Demirel, H. ve Yıldırım, İ. (2013). The philosophy of physical education and sport from ancient times to the enlightenment. *European Journal of Educational Research*, 2(4), 191-202.

IOC. (1905). *Congres International de Sport et d'Education physique*. Auxerre: Imprimerie Albert Lanier.

IOC. (2011). *Olympic summer games, Fonds list*. Lausanne: Olympic Studies Centre

IOC. (2020a). *Dimitrios Tomprof*. Erişim adresi: <https://www.olympic.org/dimitrios-tomprof>

IOC. (2020b). *Haret Varam Papazian*. Erişim adresi: <https://www.olympic.org/haret-varam-papazian>

IOC. (2020c). *Loverdos*. Erişim adresi: <https://www.olympic.org/loverdos>

IOC. (2020d). *Megerdik Megherian*. Erişim Adresi: <https://www.olympic.org/megerdik-megherian>

IOC. (2020e). *Moulllos*. Erişim adresi: <https://www.olympic.org/moulllos>

IOC. (2020f). *Turkey*. Erişim adresi: <https://www.olympic.org/turkey>

IOC Arşivi. (1911). *1911 Budapeşte Birleşimi tutanakları*.

Işıklı, A. (2012). *Türkiye Fuar Albümü, Osmanlı Dönemi*. İstanbul: İstanbul Fuar Merkezi Yayınları.

Jönsson, A. (2012). *Solskens olympiaden*. Klocktorner Media Ab.

Kahraman, Â. (1995). *Osmanlı Devleti'nde spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaimakamis, V., Koronas, K., Stefanidis, P. ve Papdopoulos, P. (2001). The gymnastic competition at the mesolympic Games of Athens (1906). *Studies in Physical Culture and Tourism*, 8, 17-36.

Karayel, S. (1939). Türk spor tarihinde profesyonel güreşler ve namdar pehlivanlar. *Beden Terbiyesi ve Spor*, (9), Güreş eki, 11.

Karayel, S. (1944). *Koca Yusuf*. İstanbul: Halid Kitabevi.

King Edward VIII. (1908, Temmuz 14). *Daily Press*, s. 8.

King Edward opens the Olympic Games. (1908, Temmuz 13). *Evening Star*, s. 1.

Kluge, V. (1997). *Olympische Sommerspiele: De Chronik I*. Berlin: Sportverlag.

Kluge, V. (2014). Cancelled but still counted, and never annulled: the Games of 1916. *Journal of Olympic History*, (2), 9-17.

- Koryürek, C. (2003). *Olimpiyadlar*. İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Köksal, A. (2018). 1897 Türk-Yunan Harbi'nde Trabzon redif taburları, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (24), 235-268.
- [Krisyan, S.]. (1912). Cevabımız. *Marmamarz*, 2(20), 361.
- La XIII réunion plénière du Comité International Olympique. (1911). *Revue Olympique*, (66), 85.
- Lambros, SP. P ve Polites, N. G. (1896). *The Olympic Games B.C. 776.-A.D. 1896*. Athens: Charles Beck Editor ve London: H. Grevel and Co.
- Le Jeux Olympiques, Distribution des prix. (1896). *Les Jeux Olympiques (Supplement Du Messenger D'Athenes)*, (15), 65.
- Le stand. (1896). *Les Jeux Olympiques (Supplement au no: 4, Du Messenger D'Athenes)*, (2), 5-6.
- Lennartz, K. (1998). The exclusion of the Central Empires from the Olympic Games in 1920. R. K. Barney, K. B. Wamsley, S. G. Martyn ve G. H. MacDonald (Ed.) *Global and Cultural Critique: Problematizing the Olympic Games: Fourth International Symposium for Olympic Research* (ss. 69-74) içinde. London: International Centre for Olympic Research.
- Lennartz, K. (2010). The Olympic Games and Politics, 1896-1916. R. Barney, J. Forstyh, ve M. Heine (Dd). *Rethinking matters Olympic: Investigations into the Socio-Cultural Study 10th the Modern Olympic Movement Tenth International Symposium for Oympic Research* (ss. 498-507) içinde. London: International Centre for Olympic Research.
- Les Travaux du Congress. (1894). *Bulletin du Comite International de Jeux Olympiques*. 1(1), 3-4.
- Londra'da Olimpiyad Oyunları. (1908a, Temmuz 15). *Sabah*, s. 3. sü. 4.
- Londra'da Olimpiyad Oyunları. (1908b, Temmuz 18). *Sabah*, s. 2. sü. 5-6.
- MacAloon, J. J. (2013). *This great symbol: Pierre de Coubertin and the origins of the Modern Olympic Games*. USA: Routledge.
- Mallon, B. (1998). *The 1900 Olympic Games: Results for all Competitors in all events, with commentary*. Jefferson, North Caroline and London: McFarland & Company Inc.
- Mallon, B. (1999). *The 1904 Olympic Games: Results for all Competitors in all events, with commentary*. Jefferson, North Caroline and London: McFarland & Company Inc.
- Mallon, B. (2000). *The 1908 Olympic Games: Results for all Competitors in all events, with commentary*. Jefferson, North Caroline and London: McFarland & Company Inc.
- Mallon, B. (2009). *The 1906 Olympic Games: Results for all Competitors in all events, with commentary*. Jefferson, North Caroline and London: McFarland & Company Inc.
- Mallon, B. ve Widlund, T. (1998). *The 1896 Olympic Games: Results for all Competitors in all events, with commentary*. Jefferson, North Caroline and London: McFarland & Company Inc.
- Mandell, D. (2011). *1896 The first modern olympics*. Black Toad Publishing.
- Minutes of the session of the I.O.C. at Monaco 1927. (1927). *Official Bulletin of the International Olympic Committee*, (7), 11-14.
- Müller, N. (2000). *Pierre de Coubertin 1863-1937, Olympism selected writings*. Lausanne: International Olympic Committee.

- Nouvelles et Renseignements. (1896). *Les Jeux Olympiques (Supplement au no: 10, Du Messenger D'Athenes)*, (8), 2.
- Olimpiyad Oyunları. (1896a, Nisan 2). *İkdam*, s. 2, sü. 3-4.
- Olimpiyad Oyunları. (1896b, Nisan 4). *İkdam*, s. 3, sü. 3-4.
- Olimpiyad Oyunları. (1896c, Nisan 10). *İkdam*, s. 3, sü. 1.
- Olimpiyad Oyunları. (1896d, Nisan 11). *İkdam*, s. 3, sü. 3.
- Olimpiyad Oyunları. (1896e, Nisan 14). *İkdam*, s. 3, sü. 1.
- Olimpiyad Oyunları. (1896f, Nisan 17). *İkdam*, s. 2, sü. 5-6.
- Olimpiyad Oyunları. (1896g, Nisan 19). *İkdam*, s. 2, sü. 2.
- Olimpiyad Oyunları. (1905, Ekim 21). *Sabah*, s. 3, sü. 5.
- Olimpiyad Oyunları. (1906a, Nisan 24). *Tercüman-ı Hakikat*, s. 2, sü. 3.
- Olimpiyad Oyunları. (1906b, Nisan 24). *Tercüman-ı Hakikat*, s. 2, sü. 3.
- Olimpiyad Oyunları. (1906c, Nisan 28). *Tercüman-ı Hakikat*, s. 3, sü. 5.
- Olimpiyad Oyunları. (1909a, Ocak 28). *İkdam*, s. 4, sü. 3.
- Olimpiyad Oyunları. (1909b, Ocak 28). *Servet-i Fünun*, s. 3, sü. 4.
- Olimpiyad Oyunları'nda bir garabet. (1896, Nisan 16). *İkdam*, s. 2, sü. 2.
- Olympic Games begin in London. (1908, Temmuz 13). *Deseret Evening News*, s. 1.
- Olympic Games open tomorrow. (1912, Haziran 28). *The Evening Herald*, s. 1.
- Olympic Games will be begun tomorrow. (1912, Haziran 28). *The Daily Star-Mirror*, s. 2.
- Olympiska Spelen I Stockholm 1912, Stadion-Program*. (1912a, Temmuz 6).
- Olympiska Spelen I Stockholm 1912, Stadion-Program*. (1912b, Temmuz 7).
- Olympiska Spelen I Stockholm 1912, Stadion-Program*. (1912c, Temmuz 9).
- Over three thousand athletes ready for the Olympic Games. (1912, Haziran 28). *The Detroit Times*, s. 10.
- Palmares des Jeux D'Athenes. (1906). *Revue Olympique*, 2(5), 76-79.
- Panyonik Müsabakaları. (1905a, Kasım 23). *Sabah*, s. 3, sü. 1-2.
- Panyonik Müsabakaları. (1905a, Aralık 27). *Sabah*, s. 3, sü. 3.
- Paris Muhabiri. (1906a, Nisan 22). 1900 Sergisi: Kışaddan sonra birinci gün. *İkdam*, s. 3.
- Peace and Olympic Games. (1908, Temmuz 21). *Deseret Evening News*, s. 4.
- Preparations for Olympic Games. (1912, Temmuz 2). *Bismarck Daily Tribune*, s. 2.
- Programme des Jeux Olympiques de 1896. (1895). *Bulletin du Comité International de Jeux Olympiques*. 2(3), 1.

- RA. (1912). Stockholmsolympiaden 1912, Anmälningar, *SE/RA/730226/E II/2*.
- RA. (1912). Stockholmsolympiaden 1912, Anmälningar, *SE/RA/730226/E II/5*.
- RA. (1912). Stockholmsolympiaden 1912, Anmälningar, *SE/RA/730226/E II/9*.
- RA. (1912). Stockholmsolympiaden 1912, Sekretariatets utlandskorrespondens, *SE/RA/730226/E II/9*.
- Report of the commissioner-general for the United States to the International Universal Exposition, Paris, 1900*. (1901). Washington: Government Printing Office.
- Repertoire Olympique, Olympic directory*. (1975). Lausanne: Comite International Olympique
- Riyazat-ı bedeniye müsabakaları. (1906, Mart 21). *Sabah*, s. 3. sü. 4-5.
- San, H. (1956, Aralık 19). Olimpiyat oyunları, Ara Olimpiyat Oyunları Atina 1906, *Cumhuriyet*, s. 6.
- San, H. (1971). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi nasıl kuruldu? *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni*, (3).
- San, H. (1985). *Olimpizm ve olimpik hareket*. İstanbul.
- San, H. (1988). *Olimpiyatlarda Türk Sporcuları*. İstanbul: Hürriyet Gazetesi Yayını
- Schantz, O. J. (2008). Pierre de Coubertin's concept of race, nation, and civilization. S. Brownell (Ed.), *The 1904 Anthropology Days and Olympics Games: Sport, race, and American imperialism*. (s. 156-188) içinde. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Souscription nationale pour Les Jeux Olympiques. (1895). *Bulletin du Comite International de Jeux Olympiques*. 2(4), 3.
- Selim Sırrı Bey. (1909a, Nisan 14). *Yeni Gazete*, s. 4.
- Selim Sırrı Bey. (1909b, Nisan 16). *Servet-i Fünun*, s. 3, sü. 4.
- Selim Sırrı Bey. (1909c). *Servet-i Fünun – Tevcihat ve Havadis Kısmı*, 18(929), 140.
- SST/AK. (10 Temmuz 1912). Selim Sırrı [Tarcan], *Hadiye Tarcan'a Mektup*.
- Sullivan, J. E. (1905). *Spalding's official athletic almanac for 1905, Special olympic number, Containing the official report of the Olympic Games of 1904*. Newyork: The American Publishing Company.
- Sullivan, J. E. (1906). *The Olympic Games at Athens 1906*. Newyork: The American Publishing Company.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1910). Olimpiyad oyunları. *Şehbal*, (27), 58.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912a). Eski ve yeni olimpiyadlar. *Terbiye ve Oyun*, 1(4), 201-211.
- [Tarcan], S[elim] S[ırrı] (1912b). Olimpiyad oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(19), 297-300.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912c). Olimpiyad oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(21), 345-350.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912d). Olimpiyad oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(22-23-24), 369-375.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1914?). *Spor İdmanları 6: Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar*. İttihad Spor Kulübü Külliyyatı.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1923b, Ekim 19). 1924 Olimpiyadları: 1, Eski Olimpiyadların bir tarihçesi. *Vatan*, s. 4, sü. 1-6.

- [Tarcan], Selim Sırrı (1923a). 1924 Olimpiyadları ve Lozan Mukarrefatı. *Spor Alemi*, 4(23/85), 4-5.
- [Tarcan], *Selim Sırrı. (1934). Radyo konferanslarım 2. Kitap.* İstanbul: Ülkü Matbaası.
- Tarcan, S. S. (1948). *Yeni ve eski olimpiyatlar.* İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1908, Aralık 19). *İkdam*, s. 3, sü. 6.
- The King and the Olympic Games. (1908, Temmuz 14). *The Times*, s. 10, sü. 1-2.
- The Olympic Games. (1908, Temmuz 23). *The Times*, s. 10.
- The Olympic Games. (1912a, Mayıs 7). *The Times*, s. 16.
- The Olympic Games. (1912b, Ağustos 3), *The Times*, s. 4.
- The Swedish Olympic Committee. (1913). *The Fifth Olympiad, the Official Report of the Olympic Games of Stockholm 1912.* Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- TMOK (2008). *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 yılı.* (Altuğ İstanbulluoğlu, Der.) İstanbul: TMOK Yayınları.
- TMOK. (2020). *Tarihçe.* Erişim Adresi: <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Hakkimizda/Tarihce/46/1>. Erişim Tarihi: 20.04.2020.
- TMOK Arşivi. (29 Ocak 1909). Selim Sırrı [Tarcan], *Baron Pierre de Coubertin'e mektup.*
- TMOK Arşivi. (20 Nisan 1909). Selim Sırrı [Tarcan], *Baron Pierre de Coubertin'e mektup.*
- TMOK Arşivi. (27 Temmuz 1909). Selim Sırrı [Tarcan], *Baron Pierre de Coubertin'e mektup.*
- TMOK Arşivi. (20 Haziran 1921). Baron Pierre de Coubertin, *Selim Sırrı Tarcan'a mektup.*
- Yıldıran, İ. (2009, Nisan). *Türkiye'de olimpizmin evrimi.* Yeni Dünya Düzeninde Olimpizm Sempozyumu'nda yapılmış konuşma, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldıran, İ. (2011). Fair play: Etimolojik, semantik ve tarihsel bir bakış. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XVI(4), 3-18.
- Yıldıran, İ. (2014). Antikiteden moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve gerçekler, *Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, 18(210-212), 555-570.
- Yıldız, M. C. (2015). *Strength male bodies and building robust communities: Physical culture in the late Ottoman Empire* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of California, Los Angeles.

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.658108

Geliş Tarihi (Received): 11.12.2019

Kabul Tarihi (Accepted): 14.05.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.05.2020

EVRENSEL BİR KAVRAMI YAŞADIĞI KENTLE ÖZDEŞLEŞTİREN KALECİ: İSMET KARABABAVE FAIR PLAY

Turgut KAPLAN ¹

Selçuk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, KONYA

Öz: Spor alanı; bireyin sınırlarını keşfedeceği, başarıma duygusunu en derin şekli ile yaşayacağı, fiziksel ve psikolojik gelişimini destekleyeceği sosyal alanlardan birisidir. Spor, kazanma ve kaybetmenin olduğu yarışma ortamında anlam kaymasına uğrayarak; şiddet, şike, doping ve haksız kazancın var olduğu başka bir alana dönüşmektedir. Fair Play, bu olumsuzlukların karşısında direnen, mücadele eden bir anlayışın sesi ve savunucusudur. Bu anlamda ulusal ve uluslararası örgütler kurulmuştur. Bu çalışmada: Dünya Fair Play Komitesi'nin (International Fair Play Committee, CIFP) büyük ödülü olan "Baron Pierre De Coubertin" ödülünü alan, bir kalecinin bir kentin Fair Play ile anılmasına yaptığı katkılar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fair Play, Kaleci, Ödül, Konya

GOALKEEPER IDENTIFYING A UNIVERSAL NOTION WITH HIS HOMETOWN: İSMET KARABABA AND FAIR PLAY

Abstract: The field of sport is one of the social environments where one can explore the limitations of him, live the feeling of success deeply and support his mental and physical development. Sport, being exposed to semantic shift at competitive challenges where just winning and losing happens is now turned into an environment where match-fixing, violence, doping and unearned income exist. Fairplay is the defender and the voice of a mentality, resisting and fighting against such negative issues. In this case, national and international organizations were founded. In this study; contributions of a goalkeeper - receiving the honorary award of "Baron Pierre De Coubertin" from International Fair Play Committee (CIFP)- to a city in terms of Fair Play were assessed.

Key Words: Fair Play, Goalkeeper, Award, Konya

GİRİŞ

Bireyin kazanma ve başarılı olma duygusunu yaşayacağı en belirgin sosyal alanlardan birisi spor alanıdır. Spor, yapan açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziksel bir çaba; izleyen açısından, yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum geneline oluşturulan bütün içinde de yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç ama son tahlilde önemli bir toplumsal kurumdur (Fişek, 1980). Spor olayının en temel ve en belirleyici ilkesi eşitliktir; eşitlik kalktığı veya bozulduğu zaman spor olayı da ortadan kalkmaktadır. Eşitlik; sporun yapıldığı alan, sporun yapıldığı aletler, spor dalına özgü kurallar, yasaklar ve cezalar bakımındandır. Bu anlamda eşitlik sağlandığında, sporcuya kendi sportif gücünü, becerisini ve yaratıcılığını sergilemek kalmaktadır (Erdemli, 2002).

Fair Play bir Anglosakson terimidir. Dürüst oyun, dürüst davranış anlamını taşır (Arıpınar ve Donuk, 2011). Spordaki bu ahlaki ilke; bugün performans sporlarında sık sık görülen ahlaki çöküntü ve yozlaşmalara karşı, insani bir başkaldırı ve uluslararası bir çağrı olan "Fair Play" kavramı ile dile getirilmektedir (Orhun, 1992). Bu anlamda fairplay, genel ve evrensel bir ahlaki temsil etmektedir (Öngel, 1997).

Evrensel Bir Kavram: Fair Play

Tarihsel gelişim süreci içerisinde Fair Play idealinin araştırılmasında sık sık karşılaşılan bir problem, hangi zaman diliminin başlangıç noktası olarak alınabileceğidir. Spor bilimcilerinin görüşleri genellikle antik çağ, orta çağ ve 19. yy İngiltere’inde yoğunlaşmaktadır. Günümüz Fair Play prensiplerinin temellerinin bilinçli ve sistemli olarak 19. yy’da İngiltere de atıldığı ve bu dönemin değişime uğrayan sosyo-kültürel yapısı ile doğrudan ilgili olduğu görülmektedir (Yıldıran, 2005).

Fair Play genel olarak üç anlam üzerinden şekillenmiştir:

- İlk olarak “iyi oyun” anlamına gelecek biçimde,
- Sonra “iyi oyunu ortaya koyacak psikolojik hal ve sporcuya yakışan davranış kalıbı”,
- Daha sonraları “iyi oyunun ortaya çıkması için oyuna katılan unsurların yerine getirmek zorunda oldukları davranış ve tutumlarının tümü” olarak değerlendirilmiştir (Erdemli, 1996).

FairPlay’in Kurumsallaşması

Uluslararası Fair Play Komitesi (CIFP)

Dünyada ilk Fair Play organizasyonu, 1963 yılında Almanya’da UNESCO Gençlik Enstitüsü’nün tertiplediği bir seminerde gerçekleşmiştir. Seminerde “Şovenizm ve Sporda Şiddet” konusu tartışılmıştır. Toplantıda, Uluslararası Spor ve Beden Eğitimi Konseyi (ICSPE) ve Dünya Spor Yazarları Derneği (AIPS) temsilcileri hazır bulunmuştur. 17 Eylül 1963’te Paris’te bir araya gelen UNESCO, ICSPE ve AIPS temsilcileri Sporda Modern Olimpiyatların kurucusu olan “Baron Pierre de Coubertin” adına bir ödül verilmesini ve aralık ayında da bir büro kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu organizasyon 29 Mayıs 1973’de, Uluslararası Fair Play Komitesi (CIFP) adını almıştır. 20 Ekim 1987’de Lozan’da yapılan toplantıda, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Fair Play Komitesini (CIFP) kendi kuruluşlarına dâhil ederek bu günkü kurumsallaşmayı oluşturmuştur (Arıpınar ve Donuk, 2011).

Avrupa Fair Play Birliği / EuropeanFair Play Movement (EFPM)

23 Ekim 1993’de Hollanda’da Avrupa Fair Play Temsilcileri bir araya gelerek, Avrupa Fair Play Birliğinin kurulmasına karar vermiştir. 1994 Mayıs ayında İsviçre’de FIFA’nın merkezinde kurucular toplanmıştır. Kurucular meclisi olarak görev yapan ülke temsilcileri, Avrupa Fair Play Birliği’nin statüsünü imzalayarak, ilk yönetim kurulunu oluşturmuştur. Kurulda Avrupa Fair Play Birliği’nin 2. Başkanlığına Erdoğan Arıpınar (Türkiye), 1995 yılında yapılacak olan ilk kongre ve semineri için İstanbul oy çokluğu ile ev sahipliğine seçilmiştir (Arıpınar ve Donuk, 2011).

Türkiye Fair Play Komisyonu (TFPK)

Uluslararası Olimpiyat Komitesinin (IOC) her Ulusal komitede Fair Play ile ilgili bir komisyon kurulmasını tavsiye etmesi üzerine; Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) bu konuda çalışmalara başlamıştır. 17 Kasım 1981’de toplanan TMOK yönetim kurulu Türkiye Fair Play komisyonunu tespit etmiştir. Komisyon Fair Play Ödülü olarak bir plaket ve diploma yapılmasına karar vermiştir. Türkiye’deki ilk ödülü 1982 yılında İzmir’de Balkan Yelken Şampiyonasında Yunanlı rakibi yanlıs rotaya sapınca onu uyararak sağır ve dilsiz yelkenci Varol Hepağuşlar’a verilmiştir. 20 Temmuz 1993 yılında hazırlanan çalışma programı ve ödül statüsü, TMOK yönetim kurulunca onaylanmıştır. Erdoğan Arıpınar başkanlığında, Türkiye Fair Play Komisyonu kurulmuş oldu (Arıpınar ve Donuk, 2011; Yıldıran, 2004; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Bu çalışma: Sergilenen dürüst bir davranış sonrası, Fair Play dünyasının en büyük ödülü olan “Baron Pierre De Coubertin” ödülünü alan bir kalecinin, bir kente kazandırdığı onurun, gelecek nesillere aktarılmasını amaçlamıştır.

YÖNTEM

Çalışma nitel yöntem, örnek olay tarama modelinde (durum çalışması) kurgulanmıştır (Karasar, 2016). Örnek olay bir sporcu, bir beden eğitimi öğretmeni, bir spor yöneticisi olabilir; bir okul, bir spor kulübü olabilir ya da bir spor programı/organizasyonu olabilir. Önemli bir diğer nokta, durumun bütünlüğünü korumaya dikkat ederken tek bir odak noktasının belirlenmesi ve bunun tüm yönleriyle incelenmesidir (Koca, 2017). Bu bağlamda; durumun bütünlüğü Fair Play kavramı ile korunmaya çalışılmış, örnek olayı ise bir kaleci ve ilgili olarak bir kent oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, katılımcı ile yüz yüze görüşmenin yanı sıra literatür bilgi taranmış, ulaşılan ve çalışma konusunu doğrudan ilgilendiren bilgi değerlendirilmiştir.

ÖRNEK OLAY (DURUM ÇALIŞMASI): BİR KALECİ VE BİR KENT

Bir Kaleci: İsmet KARABABA

İsmet Karababa, halen Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği (TÜFAD) Konya şube başkanı olarak görev yapmaktadır. Aşağıdaki bilgiler farklı zaman dilimlerinde kendisi ile yapılan görüşmeler sonucu oluşturulmuştur (Karababa, 2019).

Spor Hayatı: 1959 yılında Konya ili Yarma beldesinde doğdu. İlk, Orta ve Lise tahsilini Konya da tamamladı. Konyaspor ve Derbentspor'da kaleci olarak futbol oynadı. 1985 yılında İhsaniye Gençlerbirliği takımında antrenörlüğe başladı. Konyaspor altyapısı ve ilerleyen dönemde profesyonel lig takımlarında antrenörlük yaptı. Konya Şekerspor'u tarihinde ilk kez profesyonel lige çıkardı. TÜFAD Konya Şubesinin kuruluşunda önemli rol üstlendi. Şube Başkanlığı yaptı, TÜFAD Genel Merkez Disiplin Kurulu ve Yönetim Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yedi yıl aralıksız Türkiye Futbol Federasyonu kent temsilciliği yaptı.

Aldığı ödüller:

- 1983 TMOK Fair Play / Büyük ödülü
- 1983 GSGM Şükran Plaketi
- 1983-1984CIFP Baron Pierre de Coubertin / Büyük Ödül
- 1988 TMOK Teşekkür Belgesi ve Hizmet Madalyası
- 1995 TMOK Teşekkür Belgesi ve Onur Plaketi
- 2007 TMOK Hizmet Plaketi
- 2014 TMOK Şükran Plaketi ve Madalyası
- 2014 EFPM Teşekkür Plaketi (Karababa 2019).

Alınan Ödüllere Katkıları:

İsmet Karababa; aldığı ödüller ile FairPlay'i yaşadığı kente ve ülkemize tanıtan isim olmanın sorumluluğu ile Fair Play ruhu adına önemli bir misyon yüklendi. Sonraki süreçte alınan ödüllere önemli katkılar sağladı.

- Antrenör olarak görev yaptığı Konyaspor Genç Takımı,
- Teknik Direktörlüğünü yaptığı Konya Endüstrispor,
- Başkanlığını yaptığı TÜFAD Konya Şubesi ve TÜFAD Genel Merkez,
- Konyaspor,
- Taşkentspor,
- TMOK Fair Play Konseyi'ne önerdiği spor adamlarından; Necati Yeğenoğlu, Nail Bülbül,

Mehmet Baykan, Cengiz Kahveci.

- Dünyada ve Türkiye’de bir ilk olarak, Selçuk Üniversitesi Fair Play Topluluğu,
- Dünyada ve Türkiye’de ilk olma özelliği taşıyan, yapımı ile birlikte European Fair Play Movement (EFPM) tarafından ödüle layık görülen “Olimpiyat Parkı Fair Play Müzesi” yapılmasında etkin rol oynadı.

Bir Kent: Konya ve Fair Play Ödülleri

Mevlâna ikliminin hâkim olduğu coğrafyada yaşayan, bu iklimi soluyan insanlar, Mevlâna hoşgörüsünü spor alanına yansıtmışlardır. İki evrensel kavram “Hoşgörü ve Fair Play” aynı coğrafyada buluşmuştur. “*Bir mum başka bir mumu tutuşturmakla ışığından hiçbir şey kaybetmez*” diyen Mevlâna; paylaşmanın bereketini, cömertliğini ve asaletini vurgulamıştır. Mevlana’nın bu anlayışı, spor alanına en saf ve temiz hali ile yansıtılmıştır. Bu anlamda Konya’ya: Ulusal düzeyde 19, Dünyada 5, Avrupa’da 1 olmak üzere toplamda 25 Fair Play ödülü gelmiştir. Bu ödüller Konya/Karatay Merkez İlçe Belediyesince yaptırılan “Fair Play ödüllü” Olimpiyat parkı Fair Play müzesinde sergilenmektedir.

Karatay Olimpiyat Parkı / Fair Play Müzesinde Sergilenen Ödüller

İsmet KARABABA

Branşı: Futbol / Kaleci

Eğitim: Lise

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1959

Teklif: GSİM Müdürü Bahtiyar Demir (Konya)/TMOK

Ödül: 1983 TMOK Fair Play Büyük ödül/1983-1984 CIFP Baron Pierre de Coubertin ödülü

Fair Play Hikâyesi: İsmet Karababa, 1982-83 sezonunda Konya 1. Amatör Küme takımlarından Derbentspor’un kalecisiydi. Ligden küme düşecek takımın belirleneceği Derbentspor-Çumraspor maçının ilk yarısında yaşanan bir karambolde kalecinin topu içerde tutup dışarı taşması ile saha bir anda karıştı. Tereddüt içinde kalan maçın hakemi Sabri Demir; “Kaleci İsmet’e soralım o bize doğruyu söyler” diyerek, kaleciye gol olup olmadığını sordu; kalecinin “pozisyon goldü topu içerden çıkardım” demesi üzerine hakem gol kararını verdi. Müsabaka 1-0 bittiğinde Derbentspor küme düşmüştür.

Maçın hakemi Sabri Demir bu davranışı yetkililere bildirdi. Dönemin Gençlik ve Spor İl Müdürü Bahtiyar Demir hakem raporuna dayanarak hazırladığı dosyayı TMOK’a gönderdi. 1983 yılında TMOK tarafından büyük ödüle layık görüldü. TMOK’un önerisiyle, Dünya Fair Play Konseyi (CIFB) 163 ülke adayı arasından İsmet Karababa’yı, Baron Pierre De Coubertin ödülü ile ödüllendirdi (Bu törende bir Türk daha vardı, Ömer Ali Erikçi). Fair Play dünyasının bu en büyük ödülünü 4 Ekim 1984 yılında Paris’te aldı. Kaleci İsmet, Dünya Fair Play Konseyi tarafından ilk kez verilen bu ödülü alan ilk sporcuydu. Uluslararası alanda verilen bu ilk ödülü alan Türk sporcu olarak tarihe geçti (Futbolun Rengi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Ömer Ali ERİKÇİ

Branşı: Bisiklet (Milli)

Eğitim: Lise

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1964

Teklif eden: GSİM Müdürü Bahtiyar Demir (Konya)/TMOK

Ödül: 1983 TMOK Kutlama Mektubu/1983-1984 CIFP Kutlama Mektubu

Fair Play Hikâyesi: Ülkemizde yapılan, Uluslararası Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turunda, yarış esnasında Yunanistan Milli Takımından bir sporcusunun bisikleti bozulur. Ömer Ali, Yunanlı bisikletçiye kendi bisikletini vererek yarışa devam etmesini sağladı. Bu davranışı TMOK Kutlama mektubu ile ödüllendirdi ve Dünya Fair Play Konseyine Bildirildi. Dünya Fair Play Konseyi büyük ödül için iki Türk sporcu arasında oylama yaptı. Oylama sonucunda İsmet Karababa büyük ödül, Ömer Ali Erikçi kutlama mektubu ile ödüllendirildi (Futbolun Rengi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr)

Konyaspor Genç Takımı

Branşı: Futbol

Teklif eden: GSİM Müdürü Vezir Balcıoğlu (Konya)

Ödül: 1988 TMOK Davranış Dalı Büyük Ödülü/1989 CİFP Davranış Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikâyesi: Türkiye'nin ilk Fair Play ödüllü sporcusu, İsmet Karababa'nın antrenörlüğünü yaptığı Konya Spor genç takımında; 1987-88-89 sezonunda yerel lig ve Türkiye şampiyonası maçlarında oynanan 55 müsabakada hiçbir oyuncu kırmızı kart görmedi. GSİM müdürü Vezir Balcıoğlu tarafından teklif edildi, Türkiye'de Örnek Takım seçilerek Fair Play ödülüne layık görüldü. Ödül sonrası bu özelliğini korudu (84 maç ve dört sezon). Konyaspor Genç Takımı Dünya Fair Play Konseyi (CİFP) tarafından Şeref Diploması ile ödüllendirildi. 30 Ekim 1989 Tarihinde Paris'te yapılan törene takımın Antrenörü İsmet Karababa katıldı. Bu törende: “*Dünyanın en dürüst sporcusu Dünyanın en dürüst takımını yarattı, Baron Pierre de Coubertin ödül sahibi İsmet Karababa*” anonsu ile Dünyada örnek takım ilan edildi (Futbolun Rengi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Adnan SÖYLER

Branşı: Futbol

Eğitimi: Lise

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1965

Teklif eden: Futbol İl Temsilciliği (Mersin)

Ödül: 1994 TMOK Sportif Davranış Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikâyesi: Adnan Söyler, 1994 yılında, Profesyonel 3. Lig takımlarından Mersin Polis Gücü'nde futbol oynadı. Bir müsabakada rakip takım oyuncularının hakeme saldırması sonucu olaylar çıktı. Futbolcuların saldırısından kurtulmaya çalışan hakemi elinden tutup koşarak hakem odasına götürdü. Olayların yatışması ve hakemin darp edilmesini engellemesi nedeniyle, TMOK tarafından davranış dalı kutlama mektubu ile ödüllendirildi (Futbolun Rengi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019)

Dr. Şefik Cem GÖKÇE

Branşı: Basketbol

Eğitim: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara/1954

Teklif eden: Gazeteci Mustafa Güden (Konya)

Ödül: 1996 TMOK Sportif Davranış Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikâyesi: 1996-97 sezonunda 2. ligde oynayan Kombassan Konyaspor Basketbol Takımının antrenörlüğünü yaptı ve takımını Play-Off'ta finale taşıdı. Konya'da TED Koleji ile oynanan final maçında, takımı mağlup durumdayken, rakip takımın bir oyuncusunun kolu kırıldı. Doktorluk içgüdüleriyle, derhal kolu kırılan rakip takım oyuncusunun yanına koşup saha içinde ilk müdahaleyi yaptı. Bu davranışı gazeteci Mustafa Güden fotoğraflayıp haber yaptı.

Türkiye Olimpiyat Komitesi Fair Play Komisyonu'na önerdi. Bu davranışı nedeniyle Dr. Cem Gökçe Davranış Dalı Şeref Diploması ile ödüllendirildi (Futbolun Rengi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Ali İNAN

Brans: Futbol

Eğitim: Lise

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1955

Teklif eden: Gazeteci Mustafa Güden (Konya)

Ödül: 1997 TMOK Sportif Davranış Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikâyesi: 1997 yılında Konya Kuluspor antrenörü iken Hakimiyetspor ile sezonun son ve şampiyonluk maçını oynadı. Müsabakayı misafir takım 2-1 kazanınca olaylar çıktı. Kuluspor Antrenörü olayların önlenmesi için büyük gayret gösterdi. Takımının olaylara karışması nedeniyle maçtan sonra istifa etti. Ali İnan'ın, maç sonrası olayları önleme çabası ve olaylara tepki olarak istifasını, Gazeteci Mustafa Güden haber yaptı ve Fair Play ödülü için önerdi; TMOK Fair Play Konseyi, Ali İnan'ı bu davranışı nedeniyle Davranış Dalı Şeref Diploması ile ödüllendirdi. Fair Play Ödülünü aldıktan sonra antrenörlüğü bıraktı (Futbolun Rengi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Necati YEĞENOĞLU

Brans: Bürokrat (Konya Gençlik ve Spor İl Müdürü)

Eğitim: Konya Devlet MM Akademisi

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1954

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 1998 TMOK Sportif Kariyer Dalı Büyük Ödülü

Fair Play Hikâyesi: 1993 yılında Konya Gençlik ve Spor İl Müdürü oldu. Görev yaptığı süre içerisinde tesisleşmeye büyük önem verdi. 60'a yakın köy ve kasabada spor tesisi yapılması gibi önemli hizmetler gerçekleştirdi. Gökyurt köyüne sağlık ocağı, yol, çeşme yapılmasına öncülük etti. Çocuk Esirgeme Kurumundaki çocukların spora kazandırılmasına yönelik çalışmalar yaptı. Yıl boyu Yaz Spor Okulları Projesini uyguladı. Çocuk Spor Oyunları düzenledi. 1998 yılında çalıştırdığı Konyaspor Basketbol Takımını Deplasmanlı Lige taşıdı. Yapmış olduğu tüm çalışmalarda Fair Play olgusunu ön plana çıkardı. İsmet Karababa tarafından aday gösterildi; TMOK Fair Play Konseyi, Necati Yeğenoğlu'nu 1998 yılında kariyer dalı büyük ödülü ile ödüllendirdi (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019)

Nail BÜLBÜL

Brans: Araştırmacı Yazar/Gazeteci

Eğitimi: Karma Ortaokulu

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1938

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 1998 TMOK Sportif Kariyer Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: Konya basınında ilk müstakil spor sayfası uygulamasını başlatan ve bu yönüyle Konya'da spor basınının temelini atan kişidir. Sporun bütün branşlarıyla yakından ilgilendi. Spor camiasına uzun yıllar gazeteci, yönetici ve hakem olarak hizmet verdi. Sporda dürüstlüğüne öne çıkması, Fair Play ruhunun yaygınlaşmasına katkı sağladı. İsmet Karababa tarafından Fair Play ödülü için teklif edildi; TMOK Fair Play Konseyi tarafından 1998 yılında

tanıtım dalı büyük ödülüne layık bulundu (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Taşkentspor

Brans: Futbol

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 1998 TMOK Sportif Davranış Dalı Büyük Ödülü

Fair Play Hikayesi: 1996-97-98 yıllarında Konya Amatör Küme Futbol Liglerinde Antrenör Mehmet Küçükseren nezaretinde mücadele ederken hiçbir oyuncusu Kırmızı Kart görmedi. Kamuoyu Taşkentspor'u hem başarılarıyla hem de centilmenliği ile tanıdı. İsmet Karababa tarafından Fair-Play ödülüne aday gösterildi. TMOK Fair Play Konseyi tarafından davranış dalı büyük ödülüne layık görüldü (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Konya Endüstrispor Profesyonel Futbol Takımı

Brans: Futbol

Teklif eden: Futbol Taban Birliklerinin ortak teklifi (Konya)

Ödül: 1999 TMOK Sportif Davranış Dalı Büyük Ödülü

Fair Play Hikayesi: 1999 yılında yaşanan Düzce depremi sonrası kulüp yönetimi maç gelirlerini depremzedelere bağışlama kararı aldı. Daha sonra deprem bölgesi ziyaret edilerek yardımlar depremzedelere dağıtıldı. Aynı yıl Konya'da oynanan Gaziantep Büyükşehir Belediyespor maçında ayağı kırılan rakip takım oyuncusu için Endüstrispor teknik kadrosu ve futbolcular yardımda bulundular. Fair Play ödül sahibi teknik direktör İsmet Karababa'nın öncülüğünde sergilenen bu örnek davranışlar nedeniyle, Konya Futbol Taban Birliklerinin ortak kararı ile önerildi. Endüstrispor A.Ş., TMOK Fair Play Komisyonu tarafından sportif davranış dalı büyük ödülüne layık bulundu (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Cengiz KAHVECİ

Brans: İş adamı

Eğitim: Sigortacılık Bankacılık MYO

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1964

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2007 TMOK Sportif İletişim Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: 2007 yılı UNESCO tarafından Mevlâna Yılı ilan edildi. Bu kapsamda TÜFAD Konya Şubesi, Hoşgörü ve Fair Play anlayışına yönelik yıl içerisinde bir dizi etkinlik gerçekleştirdi. Cengiz Kahveci, bir spor yöneticisi olarak, etkinlikleri destekledi. Yıl boyu süren etkinliklerin sponsorluğunu üstlendi. Sınırsız katkıları nedeniyle İsmet Karababa tarafından teklif edildi. TMOK Fair Play Konseyi tarafından İletişim Dalı kutlama mektubu ile ödüllendirildi (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği (Genel Merkez / Konya Şubesi)

Brans: Futbol

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2007 TMOK Sportif İletişim Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikayesi: 2007 yılının UNESCO tarafından Mevlâna Yılı ilan edilmesine dayanarak, TÜFAD Konya Şubesinde etkinlikler düzenlendi. Yıl içinde süren etkinlikler TÜFAD Genel Merkezi tarafından desteklendi ve tüm şubelerin katılımı sağlandı. Yapılan “Hoşgörü ve Fair Play” panelinde etkin rol oynadı. İsmet Karababa tarafından teklif edildi. TMOK Fair Play Komisyonu tarafından Sportif İletişim Dalı Şeref Diploması ile ödüllendirildi (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Mehmet BAYKAN

Brans: Bürokrat, Konya Amatör Spor Kulüpleri Federasyon Başkanı

Eğitimi: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1964

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2007 TMOK Sportif Kariyer Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikayesi: Konya ASKF başkanlığı süresince futbol sahalarında centilmenliğin ön planda olması için kampanyalar düzenledi. Bütün kulüp yöneticilerinden Fair Play sözü aldı. FairPlay'e özendirici çalışmalarda bulundu. İsmet Karababa tarafından önerildi. 2007 yılında Kariyer dalı şeref diploması ile ödüllendirildi ve halen Spor Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Ramazan ER

Brans: Güreşçi,

Eğitimi: Lise

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1992

Teklif eden: İsmet Karababa ve Mustafa Güden (Konya)

Ödülü: 2008 TMOK Sportif Davranış Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: Ramazan Er, Liselerarası İl Güreş Şampiyonası'na katıldı. Elemelerde karşılaştığı rakiplerinden biri olan Murat Miregil müsabaka sırasında sakatlanarak mağlup oldu ve elendi. Ramazan Er ilerleyen müsabakalar sonrası kazandığı üçüncülük madalyasını, sakatlanıp elenen rakip sporcu Murat Miregil'e takarak anlamlı bir davranış sergiledi. Mustafa Güden ve İsmet Karababa bu davranışı TMOK bildirdi. TMOK Fair Play Konseyi Ramazan Er'i davranış dalı kutlama mektubu ile ödüllendirdi (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Konyaspor Kulübü / Profesyonel Futbol Takımı

Brans: Futbol

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2010 TMOK Sportif Davranış Dalı Şeref Diploması/2010 Dünya Fair Play Konseyi (CIFP) Davranış Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: Bank Asya 1. liginde mücadele eden Konyaspor takımının Norveçli futbolcusu Branimir Poljac geçirdiği trafik kazasında felç kaldı ve memleketine döndü. Bu kazadan sonra takımın seyahat otobüsü Poljak'ingörselleri ile donatıldı. Sezon sonunda Konyaspor şampiyon oldu.

Konyaspor yöneticileri, teknik direktör ve takım kaptanı şampiyonluk kupasını Norveç'e götürerek tedavi gördüğü poliklinikte Poljak'a hediye etmek istedi (Poljak, kupanın takıma ait olduğu gerekçesi ile kabul etmedi), şampiyonluk primi ödendi. İsmet Karababa tarafından TMOK bildirildi. TMOK Fair Play Komisyonu bu davranışı Fair Play ödülüne layık gördü ve

Türkiye'nin adayı olarak Dünya Fair Play Komitesi (CIFP) önerdi. CIFP Konyaspor kulübünü davranış dalı kutlama mektubu ile ödüllendirdi. Konyaspor Kulübü; Genç Takımı ve Profesyonel takımı ile TMOK ve CIFP tarafından Fair Play ödülü alan ilk ve tek Türk takımı olma özelliğini taşımaktadır (Futbolun Rengi Dergisi 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr);

Karatay Belediyesi/Merkez İlçe/Konya

Brans: Spor

Teklif eden: TÜFAD Konya Şubesi Yönetim Kurulu/Bşk. İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2012 TMOK Sportif Tanıtım Dalı Kutlama mektubu/2013 EFPM Büyük Ödül

Fair Play Hikâyesi: Konya TÜFAD yönetim kurulu toplantısında, bir gündem maddesi olarak Fair Play ödüllerinin sergilenmesi fikri tartışıldı. Bu etkinliğin insanlığa hoşgörüyü tavsiye eden Mevlana'nın beldesi, Karatay İlçesinde olması anlamlı bulundu. Bu anlam; iki evrensel kavramın Hoşgörü ve Fair Play'in aynı zaman ve mekanda buluşması olarak değerlendirildi. Ön değerlendirmelerden sonra TÜFAD Konya Şubesi Yönetim Kurulu, başkan İsmet Karababa ve gazeteci Mustafa Güden bu düşüncüyü raporlaştırarak Karatay Belediye başkanı Mehmet Hançerli'ye sundu. Başkan, bu öneriyi olumlu karşıladı. Karatay ilçesinde yapılan bir parka "Olimpiyat Parkı" isminin verilmesi, Olimpiyat figürlerinin kullanılması, Olimpiyat ve Fair Play müzesi yapılması adına çalışmaları başlattı.

Yapılan Müzenin Giriş bölümünde; kitaplık, internet kafe ve modern olimpiyatlarda Türkiye'ye altın madalya kazandıran sporcuların resimleri ile özgeçmişleri yer almaktadır. Birinci katta, Fair Play'in tanıtımı ve tarihçesi, Dünyada ve Avrupa'da Fair Play ödülü kazanan Türkler ile Fair Play Ödülü kazanan Konyalı sporcu ve spor adamlarının fotoğrafları ve özgeçmişleri sergilenmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=5BzvxRAfLOI>).

Müze TMOK tarafından 2012 yılında Sportif Tanıtım Dalı Kutlama Mektubu Ödülü' ne layık görüldü ve TMOK Fair Play Komisyonu tarafından Avrupa Fair Play Birliği'ne (EFPM) aday gösterildi. Karatay Belediyesi EFPM tarafından Fair Play büyük ödülü ile ödüllendirildi. Dünyada ilk olma özelliğini taşıyan Fair Play müzesini yerinde görmek ve bu çalışmaya destek olma adına EFPM delegasyonu 2013 Ağustos ayında Olimpiyat Müzesinin açılışına katıldı. Konya'da yapılan törenle ödülü verildi (www.olimpiyatkomitesi.org.tr; Karababa, 2019).

Tarkan ESMER

Brans: Futbol

Eğitim: Selçuk Üniversitesi BESYO

Doğum Yeri ve Yılı: Konya/1970

Teklif eden: Memik Ertameroğlu/ASKF (Mersin)

Ödül: 2013 TMOK Sportif Kariyer Dalı Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: Dünyada örnek takım seçilen Konyaspor Genç takım kadrosunda yer aldı. 1991 yılında centilmen sporcu ödülü aldı. 2002 yılında başarılı antrenör seçildi. Tarsus İdman Yurdu ve Konyaspor genç takım maçında: Konyaspor genç takım oyuncusu topu elle düzelterek gol attı, hakem gol kararı verdi. Devre arasında antrenör, oyuncusuna topu eli ile alıp almadığını sordu, oyuncusu elle düzettiğini söyledi. Antrenör Tarkan Esmer oyuncularına ikinci devre başlayınca pasif kalmalarını ve gol yemeleri talimatını verdi. İkinci devrenin başında Tarsus İdman Yurdu beraberlik golünü attı. Maç Konyaspor genç takımının 3-1 galibiyetiyle bitti. Bu davranışı TMOK tarafından Kariyer dalı kutlama mektubu ödülüne layık görüldü (Futbolun Rengi Dergisi, 2007; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr)

Selçuk Üniversitesi Fair Play Topluluğu

Branş: Spor

Teklif eden: İsmet Karababa (Konya)

Ödül: 2014 TMOK Sportif Tanıtım Dalı Büyük Ödülü/2014 CİFP Tanıtım Dalı Şeref Diploması

Fair Play Hikayesi: 08.10.2014 Tarihinde Öğr. Üyesi Hakan Salim Çağlayan öncülüğünde kurulan bu topluluk dünyada bir ilk olma özelliğine sahiptir. Amacı; Üniversite öğrencileri arasında Fair Play olgusunu yaymak, Fair Play'in bir yaşam biçimi olarak kabul edilmesini ve gençlerin sadece spor alanlarında değil, normal yaşamda da topluma örnek olmalarını sağlamaktır (Çağlayan, 2019). İsmet Karababa'nın önerisi ile tanıtım dalında büyük ödüle, daha sonra CİFP tarafından tanıtım dalında şeref diplomasına layık görülmüştür (Çağlayan, 2019; Karababa, 2019; www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Konya Basketbol İl Temsilciliği

Branş: Basketbol

Teklif Eden: Semra Demirel (İstanbul)

Ödül: 2018 Türkiye Fair Play Komisyonu Kutlama Mektubu

Fair Play Hikayesi: Son dönemlerde yaş gurubu müsabakalarında, velilerin kendi çocuklarını teşvik etmede adın aşırıya kaçtıkları kabul edilebilir bir durumdur. Konya Basketbol İl Temsilciliği, İl Hakem kurulu üyesi Ahmet Gürsel Oğuz, velilere Fair Play çağrısında bulunma adına bir slogan geliştirmiş, müsabakalara bu sloganla çıkılmasını önermiştir. Önerinin kabulü ile Basketbol il temsilciliği 2018 yılında U10 ve U11 müsabakalarında velilerine yönelik: “Anneciğim, babacığım, arkadaşlarımı da alkışla... Rakibim bile olsa” Kampanyasını başlatmıştır. Kampanya yerel, ulusal ve sosyal medyada oldukça geniş yer almış, Semra Demirel tarafından teklif edilmiştir. Konya Basketbol İl Temsilciliği Kutlama Mektubu ile ödüllendirilmiştir (Oğuz, 2019; <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Haber-Detay/2018>).

SONUÇ

Bir kalecinin en halisane ve en saf haliyle yaptığı “pozisyon goldü topu içerden çıkardım” açıklaması bir amatör takımın küme düşmesine neden olurken, bir kentlin ve bir ülkenin küme yükselmesine sebep olmuştur. Spor müsabakalarında kazanmak ilk amaç olmakla birlikte bazen Fair Play anlayışı içerisinde kaybetmek, alınan sonuçtan çok daha önemlidir. Bu anlamda; benzeri olayların toplumsal hafızada canlı tutulması, gelecek nesillere aktarılması ve bir model olarak yaşatılmasının önemli olduğu kabul edilmiştir.

KAYNAKLAR

Arıpınar, E., Donuk, B. (2011). *Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar*. 3. Basım, Ötüken Neşriyat A. Ş. İstanbul.

Çağlayan, S. H. (2019). Konya /1960. Selçuk üniversitesi Fair Play öğrenci topluluğu, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, kurucu ve danışman Öğr. Üyesi (Görüşme Tarihi 4 Nisan 2019).

Erdemli, A. (1996). *İnsan, spor ve olimpizm*. Sarmal Yayınevi, İstanbul.

Erdemli, A. (2002) *Spor felsefesi*. Özener matbaası, E Yayınları İstanbul.

Futbolun Rengi Dergisi (2007) TÜFAD Konya Şubesi Yayını, yıl 1, sayı 2-5, 2007

- Karababa, İ. (2019). Konya /1959, TÜFAD Konya Şube Bşk. (Görüşme tarihi, muhtelif zamanlar 2019)
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 2. yazım, 30. Basım. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Koca, C. (2017). Spor bilimlerinde nitel araştırma yaklaşımı. *Spor Bilimleri Dergisi*, 28 (1), 30–48.
- Kurthan, F. (1980). *Dünyada ve Türkiye’de spor yönetimi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No; 445.
- Oğuz, A.G. (2019). Konya / 1955, Konya Basketbol il Temsilciliği, İl Hakem Kurulu Üyesi /Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi. (Görüşme tarihi 2 Aralık 2019)
- Orhun, A. (1992). Fair Play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. *II.Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı içinde* (ss.186-188) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Öngel, H.B. (1997). Sporda etik değerler açısından doping, *G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 68-79.
- Url: <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Faaliyetlerimiz/Fair-Play/28/1> (Erişim tarihi, muhtelif zamanlar 2019)
- Url: <https://www.youtube.com/watch?v=5BzvxRAfLOI> (Erişim Tarihi 19.08.2019 / Animasyon 2017)
- Url:<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Haber-Detay/2018-TurFair-Play-Odullerikiye--Sahiplerini-Buldu/11149> (Erişim tarihi 29.11.2019)
- Yıldıran, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi BESBD, IX (2004)*, 4(3),1-6.
- Yıldıran, İ. (2005). Spor yoluyla erdemlilik eğitiminin tarihsel görünümü. Spor Eğitiminin ve Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu, CBÜ BESYO, 08-09 Nisan 2005, Manisa.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.721813

Geliş Tarihi (Received): 17.04.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 16.05.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.05.2020

INTERNATIONAL SUCCESSES OF TURKISH JUDO: A HISTORICAL PERSPECTIVE

Murat Turgut¹, Onur Mutlu Yaşar¹, Bayram Ceylan¹, Nedim Malkoç²

¹Kastamonu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KASTAMONU

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Fakültesi, İSTANBUL

Abstract: Judo is an Olympic sport which is very popular worldwide. Turkish judo has developed in the recent decades and many successes have been achieved by Turkish judo athletes. However, no study has investigated the successes of Turkish judo. The aim of this study was to present successes of Turkish judo in senior category in the Olympic Games, World Championships and European Championships. This descriptive study was a research about the development of elite sport of judo in Turkey. Results were grouped and analysed according to the decade of success. Data were collected from several official judo websites. At the end of 2019, Turkish judo athletes has taken 51 medals (two in the Olympic Games, 10 in the World Championships, 39 in the European Championships). The number of the medals was highest in the 1990s and 2010s. Men athletes contributed to the medal numbers more than women athletes as the percentage of medals achieved by men athletes was 66% of the total medals. Turkish judo started to gain a place on the podium at international level in the 1990s but have not been able to reach that success again for the last two decades.

Anahtar Kelimeler: Başarı, Mücadele Sporları, Judo, Türkiye

TÜRK JUDOSUNUN ULUSLARARASI BAŞARILARI: TARİHSEL BİR BAKIŞ

Öz: Judo, Dünya çapında popüler olan bir Olimpik spordur. Judo sporu Türkiye’de son yıllarda gelişmiştir ve Türk judo sporcuları birçok başarı elde etmiştir. Ancak literatürde Türk judosunun başarıları üzerinde araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Olimpiyat Oyunları, Dünya Şampiyonası ve Avrupa Şampiyonasında üst düzey kategoride Türk judo sporcularının başarılarını ortaya koymaktır. Tanımlayıcı tipteki bu çalışma, Türkiye’de judonun seçkin sporunun gelişimi üzerine bir araştırmadır. Sonuçlar onar yıl kapsamında gruplanmış ve analiz edilmiştir. Veriler ulusal ve uluslararası resmi judo web sitesinden elde edilmiştir. 2019 sonunda Türk judo sporcuları 51 madalya almıştır (İkisi Olimpiyat Oyunlarında, 10’u Dünya Şampiyonasında, 39’u Avrupa Şampiyonasında). Türkiye’nin judo sporundaki Madalya sayısı 1990’larda ve 2010’larda en yüksek seviyeye ulaştı. Bunun yanı sıra 1980’lerde madalya sayısı çok azdı. Erkek sporcular Türkiye’nin madalya sayılarına kadın sporculardan daha fazla katkıda bulundular, erkek sporcular tarafından elde edilen madalya yüzdesi toplam madalyanın%66’sıdır. Türk judosu 1990’larda uluslararası düzeyde podyumda yer almaya başlamış ve büyük başarılar elde etmiştir ancak son yirmi yılda aynı başarıyı yakalayamamıştır.

Key Words: Combat Sports, Judo, Success, Turkish

INTRODUCTON

Judo is an Olympic grappling sport that emerged from various traditions of Japanese martial arts. Some scholars claimed that many traditional martial arts in the East Asia conduced to the development of judo when Japan was ruled by the shoguns of the of Tokugawa family. Then it evolved to budo (martial way of life) or jujitsu (technique of pliancy). Later, Jigoro Kano opened the first training hall, Kodokan and suggested a new style of jujitsu ‘judo’ that was defined as the way of gentleness or giving way by Kano (Sato, 2013). Afterwards, Kano travelled around the world to promote judo as a global sport. In the early 1950s, judo arrived in Turkey and it started its official activities as a federation within the Wrestling Federation in

1962 (TJF, 2019). During the first years of judo, advanced techniques were unknown and judo was more self-developed sport within the person of skill. Judo has showed significant developments in the country and made a name for itself in the international arena with great moves (IJF, 2019).

Judo became an Olympic sport for the first time in 1964 Tokyo Olympic Games (Little, 1991). In 1966 Judo became an independent federation in Turkey. Right after the establishment and assignment of the first president of the Judo Federation the first national championship and organized in 1967.

Federation carried out its activities as Judo and Taekwondo between the years 1969-1979, Judo and Karate Federation between 1980-1990, since 1990 it has served under the name of the Judo Federation. The presidents of the Federation, who were appointed by appointment until its establishment in 1993, started to work by election according to the regulations issued on that date and in the first elections Natic Canca became the President of Judo Federation. Since 1997, Wuhsu, Aikido and Kurash were placed under the Judo Federation. Wushu and Aikido were separated in 2006 and Judo Federation continued its activities as Judo and Kurash Federation until 2011. Finally, in 2011 Kurash was separated from the body, from this date it has continued to pursue its activities in Turkey as Judo Federation (TJF, 2019).

Judo sport with these developments showed significant improvements in Turkey. According to Federation data on the Turkey, there are a total of 111.160 licensed judo athletes, including 72,984 male judo athletes and 38,212 female athletes (TJF, 2019). Despite its popularity in Turkey and recognition in the international platform, no data is available about its international successes since its foundation. Thus, the aim of the present study was to collect and analyze the successes of Turkish judo (senior category) in the Olympic Games, World and European Championships.

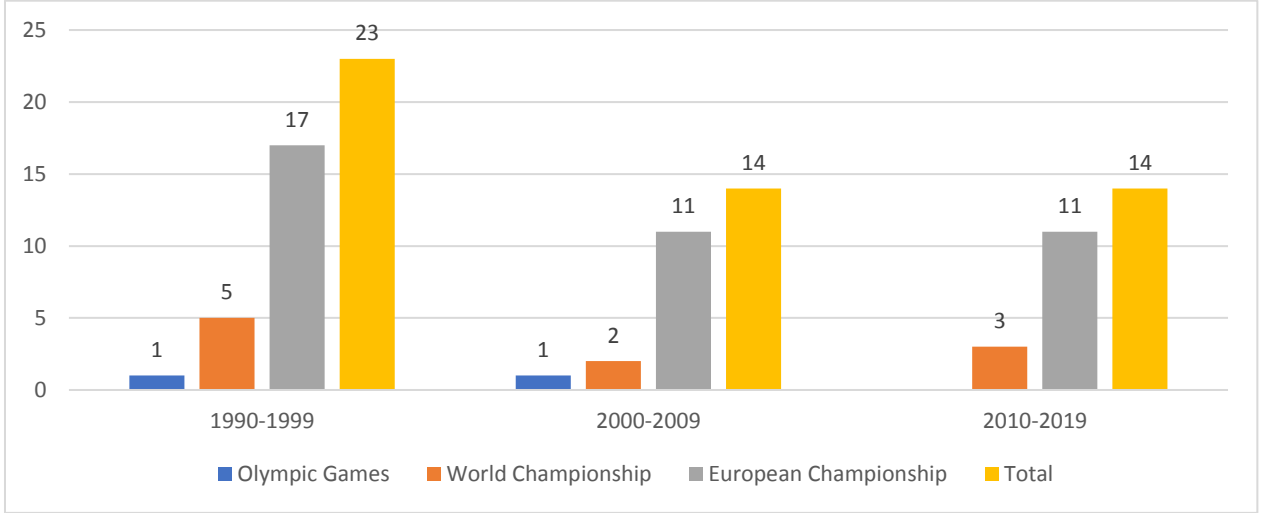
MATERIAL AND METHOD

This descriptive study was a research about the development of judo in Turkey. Turkish Judo Federation has attended the Olympic Games since 1976. The data was obtained from different databases (www.judobase.org, www.judoinside.com, and official websites of International Judo Federation and Turkish Judo Federation). Because the data were provided from open access website and athletes' personal information was not used, there are no ethical issues in analyzing or interpreting these data (Morley & Thomas, 2005). Olympic Games, World and European Championships successes that Turkey have taken were identified. These results were then grouped and analyzed according to the decade of success.

RESULTS

Turkish judo has 2 medals at Olympic Games (one gold and one bronze), 10 medals at World Championships (two silver and three eight bronze), thirty-nine medals at European Championship (nine gold, four silver and twenty-six bronze). 66% of the medals were taken by men athletes while 34% of the medals were taken by women athletes. Figure 1 presents medal distribution according to decades.

Figure 1. Medal distribution according to decades.

Gender-based information related to medal numbers can be found in Figure 2. For all competitions, men athletes have been dominant in medal numbers when medal numbers are compared according to gender. Turkish judo has one medal in the Olympic Games for each gender in different decades.

Figure 2. Medal numbers of men and women athletes according to decades and competition

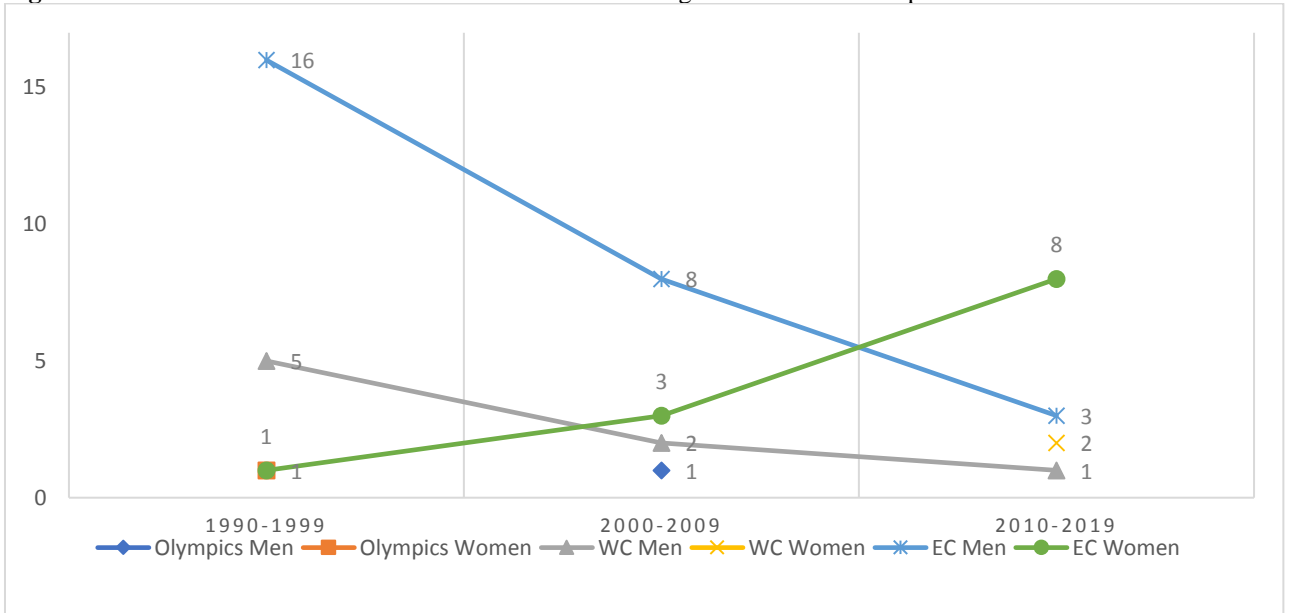

Table 1 presents Olympic medals of Turkish judo. Information related to medals in the World Championships can be found in Table 2. Table 3 presents medals achieved in the European Championships.

Table 1. Olympic medals of Turkish judo

Year	Country	Medal	Weight category
1992	Spain	Silver	U48 (female-originally Turkish)
2000	Australia	Gold	U66 (male-adopted)

Table 2. World medals of Turkish judo

Year	Country	Medal	Weight category
1995	Japan	Bronze	U65 (male-adopted)
1995	Japan	Bronze	OPEN (male-adopted)
1999	Great Britain	Silver	U66 (male-adopted)
1999	Great Britain	Silver	OPEN (male-adopted)
1999	Great Britain	Bronze	O100 (male-adopted)
2001	Germany	Bronze	O100 (male-adopted)
2003	Japan	Bronze	U48 (female-originally Turkish)
2018	Azerbaijan	Bronze	O78 (female-adopted)
2018	Azerbaijan	Bronze	U81 (male-adopted)
2019	Japan	Bronze	O78 (female-adopted)

Table 3. European medals of Turkish judo

Year	Country	Medal	Weight category
1993	Greece	Bronze	U48 (female-originally Turkish)
1994	Poland	Bronze	U65 (male-adopted)
1994	Poland	Bronze	O95 (male-adopted)
1995	Great Britain	Bronze	U65 (male-adopted)
1995	Great Britain	Bronze	U78 (male-adopted)
1996	Netherlands	Bronze	O95 (male-adopted)
1996	Netherlands	Silver	OPEN (male-adopted)
1997	Belgium	Gold	U66 (male-adopted)
1997	Belgium	Gold	O100 (male-adopted)
1997	Belgium	Bronze	OPEN (male-adopted)
1998	Spain	Gold	O100 (male-adopted)
1998	Spain	Bronze	U66 (male-adopted)
1998	Spain	Bronze	U81 (male-adopted)
1998	Spain	Bronze	OPEN (male-adopted)
1999	Slovakia	Gold	OPEN (male-adopted)
1999	Slovakia	Bronze	U66 (male-adopted)
1999	Slovakia	Bronze	O100 (male-adopted)
2000	Poland	Silver	OPEN (male-adopted)
2001	France	Bronze	U81 (male-adopted)
2001	France	Bronze	O100 (male-adopted)
2002	Slovenia	Gold	U81 (male-adopted)
2003	Netherlands	Bronze	U66 (male-adopted)
2003	Netherlands	Bronze	U90 (male-originally Turkish)
2004	Romania	Gold	U66 (male-adopted)
2004	Romania	Gold	O100 (male-adopted)
2005	Netherlands	Bronze	U48 (female-originally Turkish)
2006	Finland	Silver	U48 (female-originally Turkish)
2009	Georgia	Bronze	O78 (female-originally Turkish)
2011	Turkey	Bronze	U73 (male-originally Turkish)
2012	Russia	Bronze	O78 (female-originally Turkish)
2013	Hungary	Bronze	U48 (female-originally Turkish)

Table 3. European medals of Turkish judo (Continued)

2013	Hungary	Bronze	O78 (female-originally Turkish)
2015	Azerbaijan	Silver	U48 (female-originally Turkish)
2015	Azerbaijan	Bronze	O78 (female-originally Turkish)
2016	Russia	Gold	O78 (female-adopted)
2016	Russia	Bronze	U48 (female-originally Turkish)
2016	Russia	Bronze	O78 (female-originally Turkish)
2018	Israel	Bronze	U73 (male-originally Turkish)
2019	Belarus	Gold	U90 (male-adopted)

DISCUSSION

The success of Turkish judo began in 1990s with medals achieved in the World and European championships in 1990s. The highest number of the medals was achieved during 1990s as indicated in Figure 1. First medal in the Olympic Games was also achieved in 1990s and the second and last Olympic medal was achieved in the 2000s. Since then, no medal has been achieved in the Olympic Games. Medals in the European Championships have been maintained since 1990s but the number has decreased significantly. In the World Championship, the highest number of medals was achieved in the 1990s but it has decreased since then.

Golden age of Turkish judo was 1990s with 5 World and 17 European medals and beginning of 2000s with a gold in the Olympic Games. This was due to the adopted athletes (information was provided from an expert judoka with 20 years of judo experience) as all medals at World and European Championships were achieved by adopted athletes in the 1990s. Even in the 2000 Sydney Olympics the gold medal was achieved by an adopted judo athlete. It can be inferred that the difference between genders resulted from the above-mentioned situation as almost all of the adopted judokas were men. Furthermore, in women category Turkish judo has only two World medals which were achieved by again an adopted judoka. However, the bronze medal at 1992 Olympics was achieved by a woman athlete. In short, Turkish judo has gained totally 51 medals at the Olympics, World and European Championships, 16 of which were achieved by originally Turkish athletes while 35 of which were achieved by adopted athletes. However, young generation of Turkish judo is up-and-coming as cadet team of Turkey gained championships in the European Team Championship and European Team Youth Olympic Festival and third place in the World Team Championship in 2019.

Compared to well developed countries in judo such as Japan, Russia and France Turkish judo has a long way to have a place on the podium in senior category in the Olympics and this can be succeeded with the young generation. As for the most successful countries in the Olympics judo history, Japan is leading with a total of 84 medals, which is inevitable result with 3.500.000 officially licensed athletes and 5.000 judo clubs (Japan Judo Federation 2020). Japan is followed by France (total medal at the Olympics= 49) with 1.534.808 licensed athletes (French Judo Federation 2020) and 5.700 clubs and Russia (total medal at the Olympics=41) with 2.500.000 athletes and 2.800 clubs (Russian Judo Federation 2020). They obviously outnumbered Turkish judo in terms of success as the current numbers say that Turkish Judo Federation has 111.160 licensed athletes and only 426 clubs. Turkish judo should develop appropriate formulas and effective methods for the future of Turkish judo as indicated for small countries like Slovenia and Kosovo by Gutierrez-Garcia et al. (2018). The successes of young judo athletes stem from private coaches who find talented athletes via talent identifications.

CONCLUSIONS

Turkish judo started to gain a place on the podium at international level in the 1990s and continued having a place on the podium in the World and European Championships so far despite a significant decrease in medal number. With the economic and scientific developments in judo and its popularity in Turkey, its future seems to be better with local athletes.

KAYNAKLAR

French Judo Federation (2020) <https://www.ffjudo.com/> retrieved on 2nd of May 2020

Gutierrez-Garcia, C., Santos, L., Montero-Carretero, C., Escobar-Molina, R. (2018). Éxitos del judo español ai el internacional: una perspectiva histórica. *Revista de Artes Marciales Asiaticas*, 13.

IJF (2019). Official website of International Judo Federation www.ijf.org retrieved on 5th of November 2019.

Japan Judo Federation (2020) <http://www.judo.or.jp/> retrieved on 2nd of May 2020

Little N.G. (1991) Physical performance attributes of Junior and Senior women, Juvenile, Junior and Senior men judokas. *J.Sports Med.Phys. Fitness*, 31, 510-520

Morley, B., Thomas, D. (2005). An investigation of home advantage and other factors affecting outcomes in English one day cricket matches, *Journal of Sports Sciences*, 23, 261–268

Russian Judo Federation (2020) <https://www.judo.ru/> retrieved on 2nd of May 2020

Sato, S. (2013). The sportification of judo: global convergence and evolution. *Journal of Global History*, 8(2), 299-317.

TJF (2019) Official website of Turkish Judo Federation www.judo.gov.tr retrieved on 5th of November 2019.

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.724325

Geliş Tarihi (Received): 21.04.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 16.05.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.05.2020

TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME ÇABALARI VE ÖNCÜ KURULUŞLAR (1908-1930)

Tolga ŞİNOFOROĞLU ¹

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KÜTAHYA

Öz: Bu çalışmanın amacı 1908-1930 yılları arasında Türkiye’de beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabalarını, düşünsel ve kurumsal bağlamda incelemektir. Beden eğitimi dersleri, Tanzimat Dönemi sonrası yapılan reformların eğitimdeki yansımaları kapsamında 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren okul ders programlarına jimnastik adı altında girmiştir. Beden eğitiminin, özellikle II. Meşrutiyet sonrası hükümetin beden politikalarıyla uyuşması, süreç içerisinde tüm okul müfredatlarında dersin yer almasını sağlamıştır. Ancak ülkede yeterli sayıda kalifiye öğretmenin bulunmaması başlıca sorunu teşkil etmiş ve bu durum beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeye yönelik çalışmaları beraberinde getirmiştir. Bu kapsamdaki ilk deneme, Selim Sırrı [Tarcan] Bey tarafından 1908’de özel bir okul olan Terbiye-i Bedeniye Mektebi’dir. Kurucusunun İsveç’e gitmesi sonucu okul amacına ulaşamayarak 1909 sonbaharında kapanmıştır. Balkan Savaşları sonrası idari erklerin beden eğitimi alanında yaşadığı bilinçlenmenin ardından, beden eğitimi öğretmenleri, öğretmen okulları bünyesinde yetiştirilmek istenmiştir. 1910’dan itibaren üstlendiği kritik görevlendirmelerle Selim Sırrı Bey daha önce örneği görülmemiş biçimde alana özel bir yükseköğretim kurumu açma girişimlerine 1913’de başlamıştır. Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini adındaki kurum 1914’de tüm hazırlıkları tamamlanmasına rağmen I. Dünya Savaşı’nın başlaması nedeniyle açılmamıştır. Cumhuriyet’e devredilen özlem, Atatürk ve hükümetinin beden eğitime verdiği değerle nihayete ermiştir. Selim Sırrı Bey’in, 1923’de yapılan I. Heyet-i İlmiye’ye sunduğu layiha neticesinde Ankara’da bir yükseköğretim kurumu açılması kararlaştırılmıştır. Ancak okul inşaatına zamanında başlanamaması sonucu, ihtiyacı karşılamak adına 1926’da İstanbul’da bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi/Kursu açılmıştır. Bahsi geçen okul Türkiye’de alanına özel düzenli eğitim veren ve beden eğitimi öğretmeni yetiştiren ilk kurumdur. İlk üç yılında beden eğitimi öğretmeni, son yılında ise beden eğitimi müfettişleri yetiştiren kurumda, 1926-1930 yılları arasında toplam 228 mezun verilmiştir. Gerekli öğretmen ihtiyacının karşılanması ve Ankara’da açılacak okulun inşaatına başlanması nedeniyle kurum 1930’da kapatılmıştır. Ankara’da bahsi geçen kurum olan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Beden Terbiyesi Şubesi, 1932-1933 tedrisat yılının ikinci döneminde eğitim vermeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, beden eğitimi öğretmeni, Terbiye-i Bedeniye Mektebi, Selim Sırrı Tarcan.

PHYSICAL EDUCATION TEACHER TRAINING EFFORTS IN TURKEY AND LEADING INSTITUTIONS (1908-1930)

Abstract: The aim of this study to examine physical education teacher training efforts in terms of the intellectual and institutional context between the years of 1908-1930 in Turkey. Physical education lessons entered the school curriculum under the name of gymnastics from the second half of the 19th century within the scope of the reflections of the reforms made after the Tanzimat Period in education. Physical education, in compliance with the body policies of the government specifically after the Second Constitutional Era, ensured that the course was included in all school curricula. However, the lack of a sufficient number of qualified teachers in the country posed the main problem, and this brought along studies for training physical education teachers. The first attempt in this context is the Terbiye-i Bedeniye Mektebi (School of Physical Education), a private school founded by Selim Sırrı [Tarcan] Bey in 1908. As the founder went to Sweden, the school failed to reach its purpose and was closed in the autumn of 1909. After the awareness of administrative men in the field of physical education after the Balkan Wars, physical education teachers were intended to be trained within the schools of teachers. With the critical assignments he undertook since 1910, Selim Sırrı Bey started his attempts to open an field-specific higher education institution in 1913. The institution called Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini (School of Physical Education Teacher’s Training for Men) could not be opened due to the start of the First World War, although all its preparations were completed in 1914. The longing handed over to the Republic finally came to an end with the influence of Atatürk and his government's value on physical education. It was decided to open a higher education institution in Ankara as a result of the proffer presented by Selim Sırrı Bey to the I. Heyet-i İlmiye (First Scientific Committee) in 1923. However, as a result of the failure to start school construction on time, a Terbiye-i Bedeniye Mektebi (School/Course of Physical Education) was

opened in Istanbul in 1926 to meet the need. This school is the first institution of training offering special education to regular physical education teachers in Turkey. In the institution that trained physical education teachers in the first three years and physical education inspectors in the last year, a total of 228 graduated were trained between 1926-1930. The institution was closed in 1930 because the necessary teacher needs were met and the construction of the school to be opened in Ankara started. Gazi Middle Teacher School and Training Institute, Physical Education Department, which is the institution mentioned in Ankara, started to train teachers in the second term of 1932-1933 training year.

Key Words: Physical education, physical education teacher, School of Physical Education, Selim Sırrı Tarcan.

GİRİŞ

Rönesans ve Aydınlanma Dönemi'nin ardından 19. yüzyıl başlarından itibaren Avrupa'daki eğitim anlayışı değişmeye başlamıştır. Aynı dönemde Osmanlı Devleti'nin, Tanzimat Fermanı ile gerileme içinde olduğunu kabul etmesi birçok alanda yapılan reformları da beraberinde getirmiştir. Reformların yansıdığı en önemli alanlardan biri de kuşkusuz eğitim olmuştur. Mekatib-i Umumiye Nazırlığı'nın 1846'da kurulması ile rüştiyelerin sayısının artması, beraberinde bu okullar için öğretmen ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için 16 Mart 1848'de Darülmuallimin açılmıştır. Nezaretin kuruluşu sonrası, ilkokul düzeyindeki Sıbyan Mektepleri'nin de artan sayısı kapsamında gerekli olan öğretmen ihtiyacını karşılamak için de 1868'de Darülmuallimin-i Sıbyan açılmış ve eski okul Darülmuallimin-i Rüşti olarak anılmaya başlanmıştır (Binbaşıoğlu, 1995).

Aynı dönemde Avrupa'da ortaya çıkan jimnastik akımlarının başlangıçta askeri, sonrasında okul beden eğitimi kapsamında kullanılmasının yansımaları jimnastik dersinin 1863'te Harbiye Mektebi müfredatına girmesi ile sonuçlanmıştır (Şinoforoğlu, 2015). Sivil okullarda ise 1868'de Fransız örneğine göre kurulan Mekteb-i Sultani [Galatasaray Lisesi] ders programında kuruluşun itibaren jimnastik dersi görülmektedir (Engin, 2003). 1869'da yayımlanan "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi", eğitimde köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Nizamnamenin hemen ardından 1870'de Darülmuallimat açılarak kızların eğitimi için kadın öğretmenler yetiştirmeye başlanmıştır. Nizamname ile birlikte kısa sürede beden eğitimi dersleri, jimnastik adı altında 1869'da rüştiyeler, 1870'de Mekteb-i Tıbbiye, 1873'te Darüşşafaka, 1877'de idadiler, 1884'te Bahriye Mektepleri, 1895'te Darülmuallimat ders programlarına girerek haftada iki sabah bütün öğrencilere yaptırılmıştır (Ergin, 1977). Bu dönemde dersler ülkedeki Fransız etkisi ile Jahn-Amoros jimnastiği kapsamında uygulanırken, öğretmen ihtiyacı ise başlangıçta yabancı beden eğitimi öğretmenleri ile karşılanmıştır (Şinoforoğlu, 2015). Mekteb-i Sultani'yi bitirdiği 1879 yılında yabancı öğretmenler nezaretinde girdiği sınavda başarılı olarak okulun beden eğitimi öğretmeni olan Ali Faik (Üstünidman) Bey ise ilk Türk beden eğitimi öğretmeni olmuştur (Engin, 2003). Benzer biçimde, diğer okullarda da özel bir eğitim almayan ancak jimnastikte mahir olanlar zamanla öğretmenlik yapmaya başlamışlardır.

Nitekim, özellikle 20. yüzyıl başlarından itibaren hükümet politikaları içinde de önemli bir yer edinen beden eğitiminde öğretmen ihtiyacı giderek artmıştır. Alman jimnastiğinin yapısı itibarıyla bireysel çabaların ötesine geçemeyen beden eğitimi çalışmaları ise öğretmen ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bu süreçte, jimnastik ile tanıştığı Mekteb-i Sultani'den itibaren beden eğitimi ve spora tutku ile bağlanan Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in öğretmen yetiştirmek için 1908'den itibaren yapmış olduğu çalışmalar, Osmanlı ve Cumhuriyet hükümetlerinin beden politikaları ile uyumu sayesinde etkin görevler üstlenmesini sağlamıştır. Başlangıçta bireysel, sonrasında ise görev tanımları kapsamında kurumsal çalışmaları ile 1908'den itibaren beden eğitimi öğretmeni yetiştirme misyonunu, 1932-1933 eğitim öğretim yılında yükseköğretim düzeyinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için açılan Gazi Orta

Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi'nin açılışıyla tamamlamıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi'nin açılışına kadar olan süreçte Türkiye'de beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için yapılan çalışmaların, düşünsel ve kurumsal öncüllerinin irdelenmesidir.

YÖNTEM

Çalışma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan “tarama modeli” kapsamında, olayların geçmiş zaman içindeki gelişiminin, geçmişte olanların öğrenilmesi, anlaşılması ve açıklanması amacıyla araştırmacı tarafından ilgili kaynak ve yayınların incelenerek değerlendirildiği “tarihsel araştırma” metodu (Arlı ve Nazik, 2004) ile yapılandırılmıştır.

Tarihsel araştırma metodu; yayımlanmamış dosyalar, arşivdeki evraklar, özel ya da resmi kurumlardaki yazışma evrakları, eşya, araç ve ilgili malzemelerin bulunduğu yerlerde incelenmesi, yorumlanması, yabancı dilde ise tercüme edilerek açıklanması ile konuya ilişkin her türlü kayıt, belge, eşya, malzeme ve yapıtları arayıp bulma, okuma ve inceleme, kaydetme ve değerlendirme çalışmalarından oluşan “arşiv tarama” metodu (Arıkan, 1995) ile desteklenmiştir.

Ayrıca kullanılan metotlar, ilgili kişi(ler)den hazırlanan sorular çerçevesinde araştırma amacına bağlı olarak insan kaynağının görüş ve düşüncelerinin öğrenilmesini içeren “görüşme (mülakat)” metodu (Aziz, 1994) ile desteklenmiştir. Sonuç olarak çalışma nitel araştırma yöntemleri kapsamında farklı metotlardan elde edilen verilerin bir bütün haline getirilmesi ile ortaya konulmuş derleme bir çalışmadır.

Bu kapsamda çalışmada yoğunluklu olarak dönemin süreli ve süresiz yayınları, özel ve resmi arşiv belgeleri incelenmiş, çalışma çerçevesinde görüşmeler yapılmış ve çalışma birincil kaynaklara dayandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada yararlanılan bazı arşivler şunlardır: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi (ATASE), Devlet Arşivliği Başkanlığı Osmanlı Arşivleri (BOA), Devlet Arşivliği Başkanlığı Cumhuriyet Arşivleri (BCA), Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi (MEBA), Gymnastik-och idrottshögskolan-Gymnastiska Centralinstitutet (GCI), Selim Sırrı Tarcan-Azade Kent Arşivi (SST/AK), Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Arşivi (TMOK Arşivi), Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (TBMM ZC), Talim ve Terbiye Kurulu (TTK), Inga Nerman Arşivi (INA).

Terbiye-i Bedeniye Mektebi (1908)

Türkiye’de beden eğitimi ve olimpik hareketin öncüsü olan Selim Sırrı Tarcan’ın 1908 yılında açmış olduğu Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nden önce, kendisini okulu açmaya yönlendiren fikirlerin gelişimini ve öncesinde yaptığı eğitime yönelik çalışmalarını incelemek gerekir.

25 Mart 1874’te Mora Yenişehir’de doğan Selim Sırrı Bey, 15 Şubat 1897’de mülazım-ı evvel rütbesiyle Mühendishane-i Berri-i Hümayun’dan mezun olduktan sonra önce Çanakkale Boğazı Torpido Müfrezesi’nde (ATASE, 1312-19), hemen ardından da İzmir Yenikale istihkâmlarında görevlendirilmiştir (Tarcan, 1946; Tarcan, 1954a). İzmir’de bulunduğu dönemde yazarlık hayatına başlayan Selim Sırrı (Tarcan, 1935), yazılarının yanı sıra jimnastik ve spor uygulamaları ile kısa sürede tanınarak Sanayi Mektebi, Tilkilik Mektebi ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922c) ve İzmir İdadisi’nde jimnastik öğretmenliği yapmaya başlar ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922b). İzmir’den ayrılmadan bir sene önce birkaç arkadaşı ile birlikte Darülfan adında bir okul açar (Tarcan, 1954b). İzmir’deki çevresinin etkisiyle, kitapsız gittiği İzmir’den bir

entelektüel olarak ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922d) 13 Ocak 1901’de yüzbaşı rütbesiyle İstanbul’a tayin edilir (ATASE, 1312-19).

İstanbul’a geldikten sonra da yazarlık ve jimnastiğe ilişkin çalışmaları sonucu ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922d), Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye’ye jimnastik ve eskrim öğretmeni olarak atanır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922e). Öğretmenlikteki başarıları sonucu bunları Aşiret Mektebi (Tarcan, 1950b) ve Darüşşafaka jimnastik öğretmenlikleri izler (BOA, MF.MKT., 1056-20). Toplumda beden eğitimine ilişkin bilinç ve farkındalık oluşturma çabaları içerisinde İstanbul’un tanınan süreli yayınlarında yazdığı makalelerin (Yıldırım, 2008) yanında 1902-1904 yılları arasında “Terbiye-i Bedeniye” serisi¹ kitaplarını yayımlar.

Selim Sırrı Bey, Mühendishane yıllarından başlayarak -belli dönemlerde kesintiye uğramasına rağmen- İttihat ve Terakki Partisi ile olan ilişkisini 1908 yılına kadar sürdürür (Tarcan, 1954d). Gerek 23 Temmuz 1908’de ilan edilen II. Meşrutiyet’in hemen ardından halka verdiği nutuklar² ve idare ettiği nümayişler, gerekse üstlenmiş olduğu etkin görevler³ ile halk tarafından olduğu kadar idari kadrolar tarafından da bilinirliğini iyiden iyiye artırır. Yazarlık, öğretmenlik ve Meşrutiyet’in ilanı sonrası yapmış olduğu faaliyetlerle İstanbul’un etkin figürlerinden biri haline gelmesi sayesinde gelişen bu bilinirlik, sonraki yıllarda beden eğitimi çalışmalarının aranan ismi olmasını sağlar.

22 Ağustos 1908 tarihli “L’Illustration” dergisinin Rıza Tevfik (Bölükbaşı) ile çekilmiş bir fotoğrafını “İstanbul’un kamu düzeni ve sultanın güvenliğinin komite adına garantörleri Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik” alt yazısı ile Niyazi Bey ve Enver Bey’in de fotoğraflarının bulunduğu sayfanın en üstünde ortalayarak vermesi (“Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik,” 1908) ve sonraki 29 Ağustos sayısında da İstanbul’daki liderler içerisinde göstermesi (“La Révolution Turque,” 1908), İttihat ve Terakki’nin idari kadrolarını büsbütün sinirlendirmiş ve Selim Sırrı Bey’in komiteden uzaklaştırılmanın yollarını aramalarına vesile olmuştur. Gelişen olaylar üzerine askerlikle siyasetin birlikte yürüyemeyeceğine kanaat getiren Selim Sırrı Bey cemiyetten istifa ederek siyasetten çekilmiş ve beden eğitimine yönelik çalışmalarına ağırlık vermeye başlamıştır (Tarcan, 1954e).

Hayali olan özel beden eğitimi okulunu açmak için istifasının hemen ardından girişimlere başlayan Selim Sırrı, mektebi açmak için gerekli parayı toplamak amacıyla önce eşinin mücevherlerini rehin vermiş (Tarcan, 1946), ardından bir tüccardan 300 Lira borç almıştır (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909). Başlangıçta Rıza Tevfik Bey ile açmayı planladığı okul yararına düzenlediği konferansların ilkinde de 18 Eylül 1908’de Tepebaşı Millet Bahçesi’nde düzenlemiştir⁴. Konferans programı şu şekildedir:

¹ Selim Sırrı [Tarcan], *Terbiye-i bedeniye, 1. kitap* (İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası, 1903); Selim Sırrı [Tarcan], *Terbiye-i bedeniye, 2. kitap* (İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası, 1904); Selim Sırrı [Tarcan], *Terbiye-i bedeniye, 3. kitap* (İstanbul: Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiyye Matbaası, 1905).

² II. Meşrutiyet’in ilanı sonrası nutukları için bkz. “Selim Sırrı Bey Tepebaşı Millet Bahçesi’nde irad-ı nutuk ederken” *Resimli Kitap* 1 (1908): 40; İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “Selim Sırrı Tarcan” *Yeni Adam*, Nisan 6, 1944, 2.; Ruşen Eşref Ünaydın, “Bir dost gözü ile Selim Sırrı Tarcan” *Her Hafta* 100 (1949): 4-5.

³ Selim Sırrı Bey’in II. Meşrutiyet ilanı sonrası üstlendiği İstanbul Komiserliği, Süvari Devriyesi ve Polis Mektebi Müdürlüğü görevleri için bkz. BOA, ZB., 325-103; BOA, ZB., 620-113; BOA, ZB., 490-105.

⁴ Konferanslar dizisine ilişkin diğer haber ve ilanlar için ayrıca bkz.: Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdam*, 15 Eylül 1908b, s. 3, sü. 1; Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. Servet-i Fünun (Sabah Nüshası), 15 Eylül 1908c, s. 4, sü. 1; Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdam*, 16 Eylül 1908d, s. 4, sü. 3; Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdam*, 17 Eylül 1908e, s. 4, sü. 1-2; Selim Sırrı

Jimnastik ve eskrim muallimi Selim Sırrı Bey ile Doktor Rıza Tevfik Bey tarafından İslam, Hristiyan ve Musevi gençlerinin terbiye-i bedeniyelerine hadim olmak üzere tesisi mukarrer olan Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin küşadına medar olmak için İngiliz, Alman ve İsveç jimnastikleri ile güreş, eskrim, futbol, tenis vesaireye dair tertip ettikleri konferansların birincisini Eylül'ün 4. Cuma günü öğleden sonra Tepebaşı Millet Bahçesi'nin yazlık tiyatrosunda vereceklerdir.

Program berveçh-i âfîdir:

- 1- Riyazat-ı cismaniyenin tarihi ve hali hazırı hakkında bir fikri icmal: Muallim Selim Sırrı Bey.
 - 2- Yeni İtalyan usulünde kılıçla mübareze: Roma Kılıç Mektebi'nden mezun muallim Sarluzi ile Selim Sırrı Bey arasında.
 - 3- İngiliz usulünde yumruk dövüşü ile Fransızların savleti [hücumu] hakkında bir mütalaa: Mösyö Juery [Gouvery] tarafından.
 - 4- İngiliz boks: Selim Sırrı Bey'le Mösyö Juery arasında.
 - 5- Alaturka ve alafranga güreşler ve bu güreşlerin tesirat-ı fiziyoLociyesi: Doktor Rıza Tevfik Bey tarafından.
 - 6- Alafranga güreş: Mösyö Juery ile Mösyö Karociyeri arasında.
- Yarınki Cumartesi gününden itibaren mevki-i fûrûhta çıkarılacak olan biletler Tepebaşı Bahçesi gişesi ile Bab-ı Ali caddesinde, Kitaphane-i İslam ve Askerî'de, İkdâm, Servet-i Fünun, Sabah idarehanelerinde bulunur.
- Biletlerin fiyatı birinci, ikinci, üçüncü sıra koltuklar 60, dördüncü, beşinci sıra koltuklar 40, estalar 20, antre 10 kuruştur (Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, 1324a).

Konferansın halk tarafından büyük ilgi gördüğü, Faik Bey'in müsabakalara hakemlik yaptığı, askeriye ve bürokrasinin önde gelenlerinin de konferansı takip ettiği, hatta Müşir Fuad Paşa'nın sporculara iki kılıç hediye ettiği dönemin gazetelerinden anlaşılmaktadır ("Spor Konferansı," 1908). Gazetelerde mektebin bir an önce açılmasına dair dilekler sunulurken, devam edecek olan konferanslar hakkında bilgi verilmeye devam edileceği aktarılmaktadır ("Selim Sırrı Bey'in Konferansı," 1908). Okulun tesis ve donanım hazırlıklarının bu süreçte devam ettiği ve Londra, Paris ve Roma'dan sipariş edilen aletlerin de gelmesi ile açılışa kadar tüm eksiklerinin tamamlanacağı yine süreli yayınlarda bildirilmektedir ("İstanbul Fincancılar Yokuşu'nda," 1908). Okulun tanıtım çalışmaları da Resimli Kitap ve Musavver Muhit Dergileri'nin yaptığı konferanslarda Selim Sırrı Bey'in katılımıyla devam etmektedir ("Birinci Konferansımız," 1908; "Mühim Bir Konferans," 1908). Kadınlar tarafından da ilgi gören okula ("Muhaberat-ı Aleniye" 1908), süreli yayınlardan kayıt çağrıları yapılmış ("Muallim Selim Sırrı Bey'in," 1908; "İstanbul'da Rıza Paşa," 1908), açılışına ilişkin haberler de bir gün öncesinden gazetelerde yer almıştır ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi," 1908a).

Aralık 1908 başında süreli yayınlarda neşredilen mektep nizamnamesinde; dünyanın çeşitli büyük şehirlerinde olduğu gibi İstanbul'da da bir beden eğitimi okulu açılacağı; okulun bir müdür, iki öğretmen ve bir doktorun idaresinde olduğu; İsveç ve Alman jimnastikleri ile kılıç, düello, boks, alafranga güreş ve nişan talimleri yapılacağı; yedi yaşından altmış yaşına kadar her sınıftan halkın devam edebileceği ve ileride on iki yaşına kadar kız çocukları için de bir şube açılacağı; gerekirse okul içinde müsabakalar düzenleneceği; okulda her türlü aletin bulunduğu ve devam edecek olanların herhangi bir tedarike ihtiyacı olmadığı ancak aletleri kıranların ücretini ödeyeceği; yeterli sayılara ulaşırsa tenis, golf ve futbol şubelerinin de açılacağı ve okulun gece de açık olacağı; dinden ve politikadan konuşmanın yasak olduğu; isteyenler için Avrupa'dan istedikleri donanımların ayrıca getirtileceği ve eğitime 21 Aralık 1908'de başlanacağı aktarılmaktadır ("İstanbul Fincancılar Yokuşu'nda," 1908; "Selim Sırrı Bey'in Tesis-kerdesi," 1908).

Mektep nizamnamesinde okula devam edecekler dört sınıfa ayrılmıştır;

Bey'in konferansı, *İkdâm*, 22 Eylül 1908, s. 3, sü. 4; Spor konferansı, *Servet-i Fünun (Sabah Nüşası)*, 22 Eylül 1908, s. 3, sü. 3-4; Birinci konferans, *Resimli Kitap*, Kanunuevvel 1908, 1(4), 395-396.

Hususi Heveskaran: Okula, okulda ders olmayan istediği bir zamanda gelir. Öğreticiler, öğrenci isterse öğrenciyi takip eder. Kısaca, bu grup özel dersleri içerir. Ücret koşullara göre değişir.

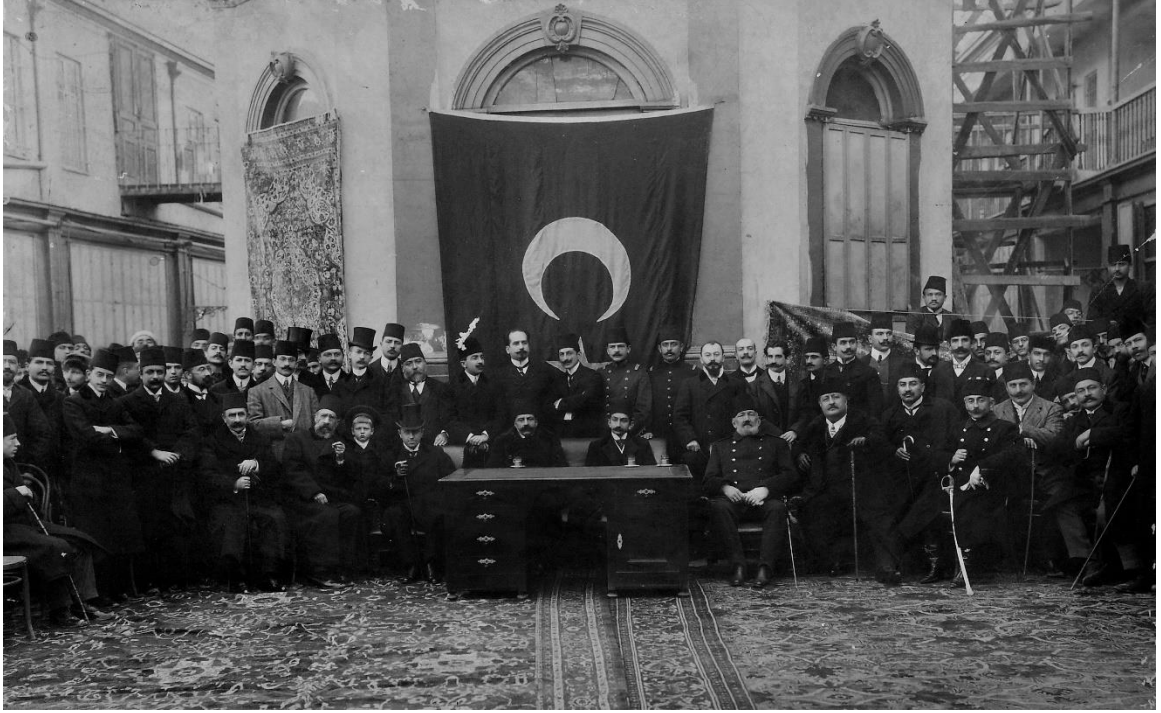
İhtiyari Heveskaran: Her gün ya da haftanın birkaç gününde kendi kendine antrenman yapmak için okula devam edenlerdir. Bunlara öğretmenler hiçbir şey göstermeye mecbur olmadığı gibi kişisel hatalardan meydana gelen herhangi bir kazadan da okul sorumlu değildir (Yaşı on yediden küçük olamaz). Ücret ayda otuz kuruştur.

Keyfi Heveskaran: Zamanı müsait oldukça okula çalışmak için düzenli olarak devam edenlerdir (Yaşı on yediden küçük olamaz). Ücret öğrenci kendi çalışırsa ayda 5 kuruş, öğretici nezdinde çalışırsa ayda 10 kuruştur.

Mecburi Heveskaran: Ücret ayda üç mecediyedir. Okulun özel doktorunun nezareti altında, istedikleri şubede öğreticinin göstereceği usulü harfiyen takibe mecbur olup onun haricinde hiçbir şey yapamazlar. Mecburi heveskaran için eğitim süresi üç senedir. Haftada bir defa teorik ve iki defa uygulamalı derse devam zorunludur. Her sene sonu Mayıs ayında yapılacak olan sınavların birincilerine, şubelerine göre, Müşir Fuad Paşa, Birinci Ferik İzzet Fuad Paşa ve Mösyö Baker tarafından ödüller verilecektir. Üç sene sonunda bir heyet önünde yapılan imtihanı geçenlere diploma ve madalya verilecektir (“İstanbul Fincancılar Yokuşu’nda,” 1908; “Selim Sırrı Bey’in Tesis-kerdesi,” 1908).

Türkiye’de beden eğitimi ve spor alanında ilk kurumsal yapılanma örneği olan özel okulun açılışı 20 Aralık 1908’de Fincancılar Yokuşu’ndaki Şark Çarşısı’nda⁵ yapılmıştır (“Terbiye-i Bedeniye Mektebi,” 1908c; Ek 1). Açılış için çarşının ortasındaki üstü kapalı meydan tahsis edilmiş, yerlere ve duvarlara halılar serilmiştir. Açılış; Prens Sebahattin, Müşir Fuad Paşa, Birinci Ferik Keçecizade İzzet, Üçüncü Ordu Erkan-ı Harbiye Reisi Pertev Paşa, İran Sefiri, İsveç büyükelçisi ile yerli ve yabancı diğer bürokratlar, okullardan ve askeriyeden katılımcılar huzurunda yapılmıştır (“Terbiye-i Bedeniye Mektebi,” 1908b; “École de Culture Physique,” 1908). Saat dokuzda Prens Sebahattin’in beden eğitiminin önemine dair verdiği nutukla başlayan programı, Müşir Fuad Paşa ve Faik Bey’in de katıldığı kılıç müsabakaları, Selim Sırrı Bey ile Mösyö Gouvery arasındaki boks gösterisi ve İsveç jimnastiği öğretmeni Miglievich’in İsveç jimnastiği hakkındaki konuşması ve örnek jimnastik uygulaması takip etmiştir (“Terbiye-i Bedeniye Mektebi,” 1908b). Ertesi gün İkdam gazetesi yazarı Ali Kemal Bey açılışı “*Bugün yine ülkemizde gönülümce bir manzaradır ki tecelli eyledi*” başlangıç cümlesiyle, gazetenin ilk sayfasındaki ilk sütuna, “Terbiye-i Bedeniye” başlığıyla taşımıştır (Ali Kemal, 1908). Kamuoyunda yankı uyandıran açılıştan (“Tout Vient Point,” 1908) bir süre sonra okulun güreş şubesi de Ahmet Bey öğreticiliğinde faaliyete geçmiştir (Resimli Kitap, 1909). Okulun tanıtımına ilanlar (“İlan-ı Mühim,” 1908; “İlan-ı Mühim,” 1909) ve konferanslarla devam eden Selim Sırrı Bey’in (“Altıncı Spor Konferansı,” 1909) takipçilerinden biri olan Tefik Fikret, 28 Aralık 1908’de Mekteb-i Sultani müdürü olarak göreve başlamasından kısa bir süre sonra Selim Sırrı Bey’i, jimnastik derslerinin ıslahı için okula öğretmen olarak atamak istemiştir (Andı, Taşçıoğlu ve Yorulmaz, 1999).

⁵ Okulun bulunduğu çarşı günümüzde Şark Han (Hediyelek Eşya Hanı) ismiyle İstanbul’da Tahtakale semtinde bulunmaktadır. Ancak okulun açıldığı dönemdeki bina formu değişmiştir. Binanın diğer tarafından da giriş açılabilmesi için açılışın yapıldığı meydan yıkılmıştır. (Şark Han yönetimi ile yapılan 19.03.2011 tarihli görüşme).

Ek 1: Terbiye-i Bedeniye Mektebi Açılışı, 20 Aralık 1908 (Ahmet Esmen Arşivi).

Okulun kuruluşu ardından Maarif Nezareti ve belediyeden destek isteyen başlayan Selim Sırrı Bey, beklediği ilgiyi görememiş, yıllardır süren çalışmalarına kayıtsız kalan idari kadroların yaklaşımını “*körler krallığında yaşıyorum*” olarak betimlemiştir (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909). Ancak okulun halk tarafından büyük ilgi gördüğü süreli yayınlardan anlaşılmaktadır. Başlangıçta öğlene kadar açık olan okul, kuruluşunun üzerinden üç hafta geçmeden müdavimlerinin çokluğu ve talepleri doğrultusunda akşama kadar açık kalması kararlaştırılmıştır (“Terbiye-i Bedeniye Mektebi,” 1909a; (“Terbiye-i Bedeniye Mektebi,” 1909b). Üç ay gibi kısa bir süre de ise okulun öğrenci sayısı altmışa çıkmıştı⁶ (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909).

Beden eğitimine ilişkin çalışmalarına yoğunlaşan Selim Sırrı Bey’in, II. Meşrutiyet’in ilanındaki ideolojik uygulamalarının askeri elitlerde yaratmış olduğu rahatsızlık, kendisinin İstanbul’dan uzaklaştırılması baskılarını da beraberinde getirmiştir (Baltacıoğlu, 1944). Harbiye Nezareti tarafından rütbesinin binbaşılığa yükseltilerek Paris’e ataşemiliter olarak atanmasını teklif eden İzzet Paşa’ya, beden eğitimi öğrenimi görmek üzere İsveç’e gitmek istediğini bildirmiş (Tarcan, 1954c), talebin kabul edilmesi üzerine de Stockholm sefiri ile İsveç Kraliyet Jimnastik Enstitüsü (Gymnastiska Centralinstitutet/GCI) müdürü Törngren’le iletişime geçmiştir (BOA, BEO, 3511-263276). Selim Sırrı Bey’in okulda öğrenim görme isteğini aylar öncesinden sütunlarına taşıyan İsveç basınının ardından (“Svensk Gymnastik,” 1909), yerel basın da Harbiye Nezareti’nin aldığı kararı okuyucularına aktarmıştır (“Selim Sırrı Bey,” 1909a; “Selim Sırrı Bey,” 1909a). Terbiye-i Bedeniye Mektebi müdür vekili Necmettin Bey ise Selim Sırrı Bey’in İsveç’e gidişi sonrası okulda yapılacak değişiklikleri ilgililere şu şekilde aktarmıştır (“Selim Sırrı Bey,” 1909):

Terbiye-i Bedeniye Mektebi müessis ve müdürü Kolağası Selim Sırrı Bey’in birkaç güne kadar tevsî-i malûmat için Harbiye Nezaretince Stockholm’e izamı mukarrer olduğundan mumaileyhin

⁶ Terbiye-i Bedeniye Mektebi müdavimleri ve Selim Sırrı Bey’in fotoğrafı için bkz. Ek 2.

esna-yi gaybubetinde kemâ-fi's-sabık [eskisi gibi] jimnastik dersine muavini Ahmet Bey, eskrim dersine Muallim Refik, alafranga güreşe Kenan Bey (amatör) devam edeceklerdir. Abonman her şube-i talimiye için bir mecdiyedir. Mektep her gün açıktır.

Müdür vekili Necmettin

II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası 15 Aralık 1908'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) Türkiye temsilcisi seçilen Selim Sırrı Bey, 20 Nisan 1909'da IOC başkanı Coubertin'e yazdığı mektupta, süreli yayınlarda düzenli olarak beden eğitimine ilişkin yazdığı yazılardan ve açtığı okuldan bahsederek yakın zamanda Stockholm'e gideceğini aktarmaktadır. Seyahatini, 31 Mart Vakası nedeniyle iki hafta kadar ertelemek zorunda kalmış olsa da (TMOK Arşivi, 20 Nisan 1909), 28 Nisan'da İstanbul'dan hareketle (SST/AK, 16 Mayıs 1909) Marsilya-Paris-Berlin-Kopenhag güzergahı ile 3 Haziran'da Stockholm'e vararak tamamlamıştır (SST/AK, 5 Haziran 1909). İsveç'te kaldığı süre zarfında mektebin açık kalmasını sağlamak için dersleri başka öğretmenlere aktarmasına rağmen ("Selim Sırrı Bey," 1909), mektebi ziyaret eden bir yazar tahmininden çok daha az müdavimle karşılaştığını aktarmaktadır (Y. R., 1910). Nitekim, Selim Sırrı Bey'in İsveç'te bulunduğu dönemde okul işleriyle ilgilenmesini istediği yeğeni Necmi'den Temmuz'da "Mektep pek fena gidiyor" haberi gelmiştir (SST/AK, 2 Ağustos 1909). Eylül ayında ise okulun halen toparlanamadığı, Ahmet Bey'in okula gitmediği ve talebelerin dağıldığı haberi ulaşmıştır. Aynı mektuptan anlaşıldığı üzere sonraki dönemde okul kapanmış ve eşyaları

Ek 2: Terbiye-i Bedeniye Mektebi, 1909. (SST-AK)

nakledilmiştir (SST/AK, 22 Kasım 1909). Muavini Ahmet Bey ise okulun kapanmasında bir suçu olmadığını Selim Sırrı Bey'in dönüşünde tahkikat yapabileceğini söylerken (SST/AK, 24 Eylül 1909), 23 Ekim tarihli mektupta Selim Sırrı Bey kapanan okuldaki emaneten bırakılan golf takımlarının sahibine ulaştırılıp ulaştırılmadığını eşine sormaktadır (SST/AK, 23 Ekim 1909). Mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla okul 1909 yılı Eylül ayında kapanmış olmalıdır.

Selim Sırrı Bey'in çeşitli spor branşlarında uzman kişileri etrafında toplayarak 1908 gibi erken bir tarihte böyle bir okul açabilmesi geniş çevresinin ve bu çevredeki etkisinin bir göstergesidir. Aynı zamanda okul, özel olarak beden eğitimi alanında diploma veren tek kurum hüviyetindedir. Mecburi heveskaranın diploma alması için geçerli olan teorik ve uygulamalı derslere devam zorunluluğu, öğreticilerin verdikleri ders dışına çıkamamaları ve üç yıllık eğitim süresi, eğitime atfedilen özenin bir göstergesidir. Okulun askeri ve sivil bürokratlar tarafından desteklenmesi, konferanslara ve açılışa katılımları ile yılsonunda yapılacak olan imtihanlarda ödül dağıtacak olmaları ise, düzenli bir beden eğitimi öğretmeni yetiştiren kurumun olmadığı dönemde, ilgili şubelerden diploma alacak olan mecburi heveskaranların istihdamı konusunda

oldukça önemlidir. Bu kapsamda birden çok misyona sahip okulun bir amacının da dönemin beden eğitimi öğretmeni ihtiyacını karşılamak olduğu düşünülebilir. Selim Sırrı Bey'in bireysel girişimi ile açılan okul beden eğitimi özelinde düzenli eğitim ve diploma veren ilk kurum olmasına rağmen bir yıldan kısa bir süre açık kalabilmiştir. Okulun gereken ilgiyi görmemesinin nedeni ise Selim Sırrı Bey'in açılıştan birkaç ay sonra İsveç'e gitmesidir. İsveç'te bulunduğu dönemde okulun yönetim anlamında sıkıntılar yaşadığı ve İsveç'e gitmeden önce 60 öğrencinin bulunduğu okulda öğrenci sayısının giderek düştüğü, netice olarak da Selim Sırrı Bey'in İsveç'te bulunduğu dönemde kapandığı anlaşılmaktadır. Ancak Selim Sırrı Bey İsveç'ten dönüşünde üstlendiği görevler vasıtasıyla yapacağı çalışmalar ile daha kapsamlı kurumsal oluşumların temellerini atacaktır.

II. Meşrutiyet Dönemi Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirmede Kurumsal Denemeler

İsveç'te Selim Sırrı Bey sadece jimnastik eğitimi almakla kalmamış, İsveç'in sosyal ve kültürel yaşantısının enstrümanlarını da yanına alarak, kendi ifadesiyle “pazılarıyla” gittiği İsveç'ten 11 Mayıs 1910'da “kafasıyla” yurda dönmüştü ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932; Tarcan, 1954d). İsveç'te bulunduğu sırada görev yerinin değiştirilmesi ve orduya çelik gibi subaylar yetiştirmek hayaliyle döndüğünde de pasif bir göreve atanması üzerine (Tarcan, 1946) istifa dilekçesini vermiş (BOA. İ.HB., 28-1328/R-259; BOA, BEO, 3744-280793) ve böylece 13 Haziran 1910'da orduyla ilişkisi kesilmişti (ATASE, 1312-19). Temmuz başlarında dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile karşılaşmış, neden sivil olduğunu soran Nazır'a, askerlikten istifa ettiğini anlatmıştı (Tarcan, 1946). 12 Ocak 1910'da Maarif Nazırı olarak atanan Emrullah Efendi, bu dönemde eğitimde önde gelen sorunlardan birinin teftiş olduğunu düşünerek vazifesiz memuriyetler konumuna düşmüş müfettişlik kurumunu reforma tabi tutuyordu (Ergün, 1982a). Selim Sırrı Bey, Emrullah Efendi ile karşılaşmasından bir hafta sonra aldığı tezkere ile tüm Osmanlı vilayetleri beden eğitimi müfettişliğine atanıyordu (Tarcan, 1946):

İstanbul vilayeti inzıam ile bil'umum vilayati Osmaniye mekatibinin Terbiye-i Bedeniye müfettişliğine iki bin kuruş maaşla tayin kılınmış olduğunuzdan hemen ifayı vazifeye mübaşeret etmek üzere Nezaret'e gelmeleri mütemennadir efendim.

14 Temmuz 1326, Maarif-i Umumiye Nazırı Emrullah

Tezkereyi almasının ardından Emrullah Efendi ile görüşmeye gittiğinde ise aralarında, çeşitli kaynaklarda sıklıkla alıntılanan şu konuşma geçmişti (Tarcan, 1946):

Soluğu Nezaret makamında aldım. Teşekkür ettim. Sonra:

“Fakat Efendim, neyi teftiş edeceğim? Galatasaray'dan başka hiçbir sultanide jimnastik dersi yok! Hele kız mekteplerinde bu dersin adı bile bilinmiyor!” dedim.

Emrullah efendi şu cevabı verdi:

“Azizim, sen hem müfettiş, hem de müessis olacaksın. Erkek Muallim Mektebi'nde islahat yaptık. Programına haftada iki defa beden terbiyesi dersi koyduk. Orada sen ders verip muallim yetiştireceksin. Kız mektepleri için de sonra düşünelim.”

Selim Sırrı Bey, 1620 sicil numarası ile 27 Temmuz 1910 günü İstanbul Vilayeti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği görevine 2000 kuruş maaşla başlar (MEBA, 1932). Bu, II. Meşrutiyet'e kadar devam eden ve jimnastiğin “Jahn-Amoros” usulüne göre uygulandığı “birey yönelimli” sürecin, artık yerini “kitle yönelimli” “İsveç jimnastiği” anlayışına terk etmesi anlamına gelmektedir. Eğitimde yenileşme ortak paydasında hemfikir, ancak yöntemler konusunda farklı düşüncelere sahip aydınlar arasında Selim Sırrı Bey'in tarihi misyonu böylece başlamış olur (Yıldırım, 2012).

Öğretmen yetiştirme sorumluluğu, 1909'da önce Darümuallimîn-i İbtidaiye ve sonra da Darümuallimîn-i Âliye müdürlüğüne tayin edilen Mustafa Satı Bey'dedir (Gündüz, 2012).

Mustafa Satı Bey müdürlük görevini okulun öğretmenlerini, program ve öğretim yöntemlerini kendisi belirlemek şartı ile kabul etmiş, müdürlüğünde okulda köklü değişimler yapılmış, öğretmen kadrosu üç öğretmen hariç tamamen değiştirilmiş ve dönemin önde gelen aydınlarının öğretmen olarak görev aldığı modern bir yapı teşkil edilmiştir (Binbaşıoğlu, 1995). Satı Bey, eğitimin öğretmen yetiştirme ile başlayacağını savunmuş, nitelikli öğretmen yetiştirme çabaları ile Darülmualimin birçok Avrupa öğretmen okulundan daha ileri seviyeye ulaşmıştır (Öztürk, 1996).

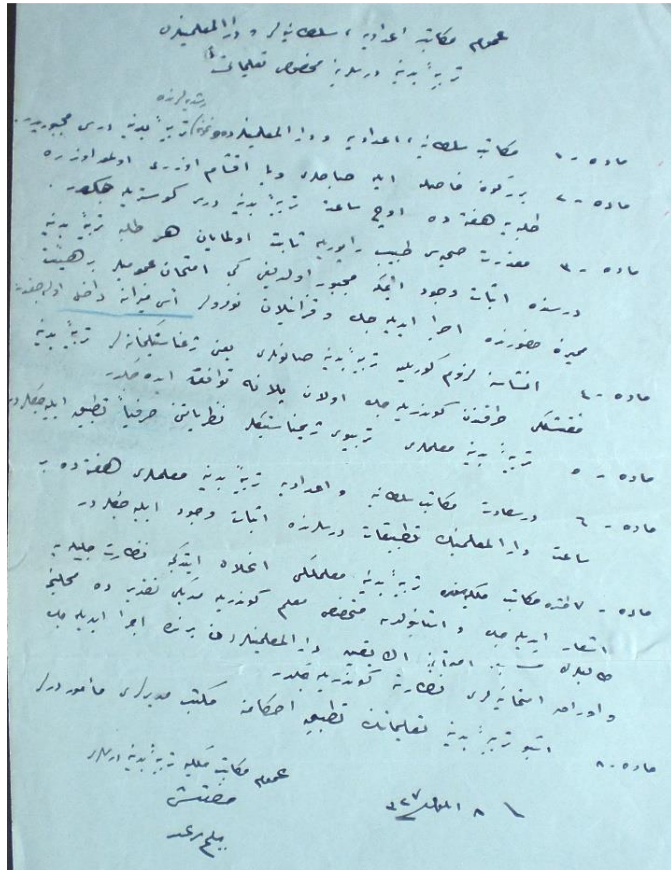
Eğitimi; beden terbiyesi, fikir terbiyesi ve ahlak terbiyesi olmak üzere üç temel bölüme ayıran Satı Bey, beden eğitimi derslerine en iyi örneğin İsveç jimnastiği olduğunu belirtmektedir (Gündüz, 2010). Selim Sırrı Bey, beden eğitimi öğretim yöntemleri konusunda aynı fikirleri paylaştığı (Binbaşıoğlu, 1995) Satı Bey'in müdürlüğü döneminde Kasım 1910 başından itibaren idadi ve sultanilerde beden eğitimi dersine giren öğretmenlere takip edilecek usulü öğretmek üzere Darülmualimin'de Salı günleri öğleden sonra saat ikiden üçe kadar (BOA, MF.MKT., 1163-61) beden eğitimi derslerini bizzat vermeye başlar ([İnançalp], M[ehmed] Cevdet, 1916). Selim Sırrı Bey, okulun yanındaki Tatbikat Mektebi'nde İsveç jimnastiğine uygun biçimde yaptırılan salonda, sarıklı kıyafetleriyle seksen kadar öğrenciye ders verirken, bir süre sonra Feridun Bey, yanına yardımcı olarak atanır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922a) .

22 Haziran 1911'de Maarif Nezareti Terbiye-i Bedeniye Müfettişi olan Selim Sırrı Bey (MEBA, 1932), Avrupa'daki bilimsel gelişmeleri takip için 7-10 Temmuz 1911 tarihleri arasında Odense/Danimarka'da düzenlenen "Uluslararası Beden Eğitimi Kongresi"ne gönderilmek için Hükümet'e başvurur (BOA, HR.HŞM.İŞO., 236-105). Kabul olunan başvurusu üzerine (BOA, İ.MMS., 138-1329/R-15) kongreye gönderilir (BOA, BEO, 3888-291563; BOA, BEO, 3891-291765; BOA, BEO, 3892-291866) ve kongrede bir oturumun başkanlığı yapar ("Procés-Verbal du," 1911).

Selim Sırrı Bey Avrupa'daki güncel yaklaşımları da öğrenerek döndüğü İstanbul'da, çeşitli okullardan gelen beden eğitimi öğretmenlerine derslerinde takip edecekleri usul olarak İsveç jimnastiği derslerini vermeye başlar. Bu sayede, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bir kurumun olmadığı dönemde formatörlük yoluyla ihtiyacın karşılanmasını sağlamaktadır. Selim Sırrı Bey'in, İsveç jimnastiğinin yaygınlaştırılmasına ve beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesine ilişkin ilk adımları müfettişlik görevine getirilmesinin hemen ardından attığı görülmektedir. Eylül 1911'de Maarif Nezaretine sunduğu idadi, sultani ve Darülmualimin'deki beden eğitimi derslerine ilişkin "Umum Mekatib-i İdadiye, Sultaniyyeler ve Darülmualiminlerde Terbiye-i Bedeniye Derslerine Mahsus Talimat", 14 Ekim 1911'de kabul olunarak uygulamaya sokulmuş ve ilgili okullardan gelen öğretmenlere dersler verilmiştir:

- 1.Mekatib-i sultânîye, idâdiye, dârülmualimînler ve numune rüşdiyelerinde terbiye-i bedeniye dersi zorunludur.
- 2.Yeterli öğretmen oldukça, birer gün arayla, sabah veya akşamüzeri, öğrenciye haftada iki saat terbiye-i bedeniye dersi gösterilecektir.

3. Doktor raporuyla belgelenmiş bir sağlık problemi olmayan her öğrenci terbiye-i bedeniye dersinde hazır bulunmak zorundadır.
4. İnşası gereken terbiye-i bedeniye salonları yani jimnastikhaneler, Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği tarafından gönderilecek plana uyacaktır.
5. Terbiye-i bedeniye öğretmenleri derslerini “Terbiye-i İsveç Jimnastikleri” isimli kitaptaki bilgilere göre işleyeceklerdir.
6. İstanbul’daki sultânî ve idâdilerde görev yapan terbiye-i bedeniye dersi öğretmenleri bilgilerini arttırmak üzere haftada bir saat Dârümuallimîn Tatbikat Mektebi derslerine katılacaklardır.
7. Sivil okullarda terbiye-i bedeniye dersi öğretmenliği açıldıkça bu durum Maarif Nezâreti’ne bildirilecek, İstanbul’dan uzman öğretmenler gönderilemezse öğrencilerin müsabaka sınavları dârümuallimînlerde yapılacaktır. Şayet sınav yapılacak yerde dârümuallimîn bulunmuyorsa, mümkün olduğu takdirde, en yakın dârümuallimînlerden birinde yapılacak ve yapılan sınavın evrakı nezârete gönderilecektir.
8. İşbu terbiye-i bedeniye dersi tâlimatının uygulanmasına okul müdürleri memurdurlar (BOA, MF.MKT., 1175-95; Ek 3).

Ek 3: Umum Mekatib-i İdadiye, Sultaniyyeler ve Darümuallimînlerde Terbiye-i Bedeniye Derslerine Mahsus Talimat (BOA, MF.MKT., 1175-95)

Ders kitabı ihtiyacını karşılamak için Selim Sırrı Bey tarafından 1911’de yazılan “Terbiye-i İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları” 7 yaşından 12 yaşına kadar kız ve erkek okul çocukları için hazırlanmış, aynı tarihli kararnamede de ders kitabı olarak belirlenmiştir (BOA, MF.MKT., 1175-95). Selim Sırrı Bey, aynı yıl çıkarmaya başladığı Terbiye ve Oyun Dergisi ile de toplumda beden eğitimi hakkında bilinç oluşturmaya çalışmıştır. 1913 yılında yayımladığı “İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları” adlı eserinde ise otuz oyun ile ilk ve orta okullardaki beden eğitimi dersleri için otuz haftalık ders planını beden eğitimi öğretmenlerine sunmuştur.

1913 yılında Balkan Savaşları’nda yaşanan hezimet; sivil ve askeri bürokratlar, aydınlar ve eğitimcilerde beden eğitimi hakkında farkındalık oluşmasını sağlamış (Akın, 2004) ve toplumda da “çökmekte olan devleti eğitim ve öğretmenler kurtaracaktır” görüşü hakim olmuştur (Akyüz, 2009). Savaşlarda Bulgar ve Yunan askerlerinin Osmanlı’dan daha zinde ve becerikli olmaları (Akın, 2005) ve beden eğitimi öğretmenlerinin savaşta üstlendiği görevler; elitlerde beden eğitiminin paramiliter yönüne dair farkındalığı artırdığı gibi beden eğitimi eğitim sisteminin ve kamusal hayatın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir (Beşikçi, 2010). Balkan Savaşları’nın hemen ardından beden eğitimi tabanında yapılanmaya başlayan paramiliter gençlik örgütleri ise çalışmalarını Birinci Dünya Savaşı sonlarına kadar sürdürmüştür (Yamak Ateş, 2012). Gerek paramiliter amaçlarla gerekse okul programlarında artan sayıda yer almaya başlayan beden eğitimi dersleriyle doğan öğretmen ihtiyacını

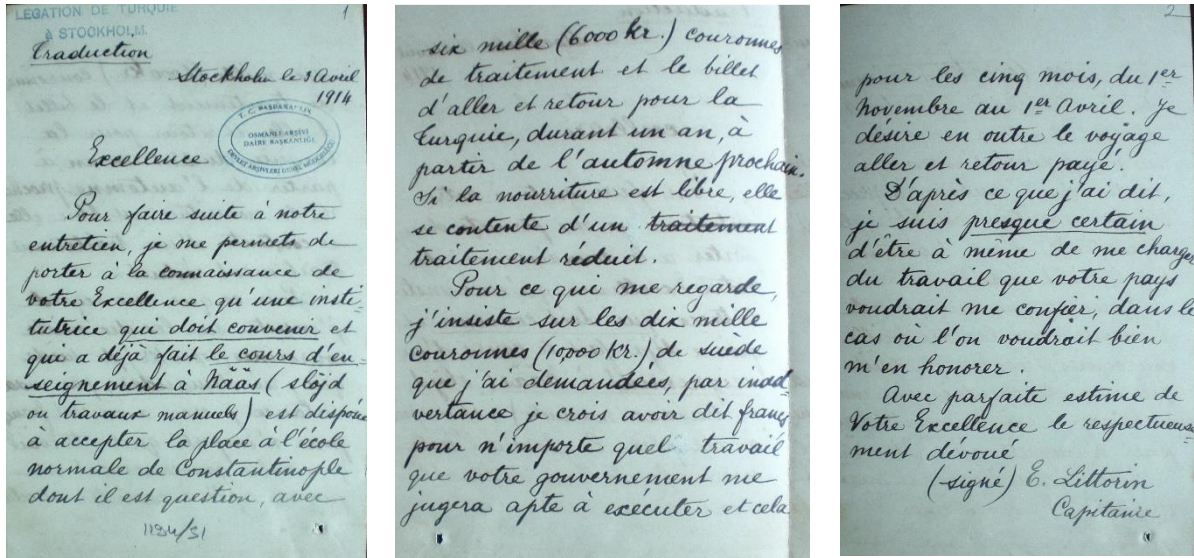
karşılama için ise sadece beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir yükseköğretim kurumunun gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde beden eğitimi öğretmenliğinin ayrı bir meslek olarak önemine vurgu yapılarak, açılması planlanan Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini'nin hazırlıklarına 1913 yılında başlanmış, İsveç'ten dönüşünde, Selim Sırrı Bey'in incelemelerde bulunduğu Brüksel Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922a) programı incelenmiş, teşkilat ve tedrisat programı örnek alınmıştır (BOA, MF.MKT., 1191-35; BOA, MF.MKT., 1193-56). Başlangıçta "Terbiye-i Bedeniye Mektebi" olarak düşünülen okul daha sonra "Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini"ne dönüştürülmüştür ("Maarif Nezaretinde," 1914). 1914 yılı başında Tedrisat Mecmuası'nda okul hakkında bilgilerin verildiği yazıda bütün medeni memleketelerde olduğu gibi İstanbul'da da açılması planlanan beden eğitimi okulunun hazırlıklarına başlandığı haberi verilmiştir. Okulun; maarifin Süleymaniye'deki arsası üzerine inşa edildiği, temelinin atıldığı, yan duvarlarının bittiği ve bir aya kadar inşaatının tamamlanacağı aktarılmaktadır. Okulun bütün ihtiyaçlarının fabrikada tamamlandığı, programın ise Belçika örneğinden yola çıkılmış ancak milli ihtiyaçlara göre düzenlendiği belirtilmiştir ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi," 1914). Beden eğitimi öğretmenlerinin yanında el işleri öğretmeni yetiştirmek için de okula bir sınıf eklenmesine karar verilmiş ve buna bağlı olarak da okulun kadro tanzimine Selim Sırrı Bey memur edilmiştir ("Maarif Nezaretinde," 1914). Okulda sınıfların haricinde beden eğitimi, atış salonu, el işleri salonu, yüzme havuzu, tenis, futbol ve ok atmak için dört büyük meydan bulunacağı ve ıslah edilmiş milli dansların programda yer alacağı açıklanmıştır. Okulun tedrisatının sekiz ay olacağı, program dahilinde teorik olarak anatomi, fizyoloji, hıfzısıhha dersleri ve uygulamalı dersler verileceği aktarılmıştır. Açıklamaya göre tesisler, beden eğitimi çalışmaları yapmak isteyen halk için de açık tutulacaktır. Okulun kızlar için de şubesi bulunurken Darümuallimin ve Darümuallimat mezunları öğretmen olmadan önce okulda üç ay staj yapacaklardır. Senede bir defa beden eğitimi şenlikleri ve müsabakalarının yapılacağı okulda, meydanların çevresinde ebeveynler ve ziyaretçiler için özel alanlar bulundurulacaktır ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi," 1914). Uzun zamandır beden eğitimi ve el işleri öğretmenleri bulmakta büyük güçlük çeken Maarif Nezareti'nin, okul ile birlikte bu önemli eksiği telafi edeceği süreli yayınlarda yer almıştır ("Maarif Nezaretinde," 1914). Okulun açılmasına az bir zaman kala patlak veren I. Dünya Savaşı nedeniyle okul eğitime başlayamadan binaya askeriye el koymuştur (Ergin, 1977). Mart 1916'da askeriyenin okulu boşaltması (BOA, MF.MKT., 12214-83) sonrası bina Maliye Bakanlığı'na devredilmiş ve Karamürsel Mensucat firmasına verilerek fabrika olarak kullanılmıştır⁷ (Ergin, 1977).

Sivil beden eğitimi öğretmen okulunun yanı sıra aynı yıl askeri bir beden eğitimi öğretmen okulunun açılması da planlanmış ve talimatnamesi hazırlanmıştır. Nizamnameye göre askeri okullara jimnastik ve mübareze öğretmeni yetiştirmek için kurulması planlanan okulun kadro planlaması yapılarak Askeri Okullar Müdürlüğü'ne bağlanması kararlaştırılmıştır. 1914'te Mayıs ayında başlayıp Ekim'e kadar 5 ay olması planlanan tedrisat süresi sonraki yıllarda Mart ve Eylül ayları arası altı ay olarak planlanmıştır. Yatılı olan okulda aynı zamanda öğrencilere aylık maaş verilecektir. Okulun alet ve donanım ihtiyacı için iki yüz liralık tahsisat ayrılmış, donanımın muhafazası için her ay altı yüz kuruşluk bütçe tahsis edilmesi ve personelin maaşlarının okul tarafından ödenmesi karara bağlanmıştır. Altı aylık eğitimin ardından mezun olanların askeri okulların hangi kademesinde öğretmenlik yapacağı Harbiye Nezareti tarafından belirlenecektir (Askeri Terbiye-i Bedeniye Mektebi Talimatı, 1914). Ancak sivil örneğine benzer biçimde I. Dünya Savaşı okulun açılışını engellemiştir (Yıldırım, 2009).

⁷ Günümüzde okuldan Karamürsel firmasına devredilen bina yıkılmıştır. Binadan geriye kalan küçük bir harabe İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü yerleşkesinin arka bahçesinde yer almaktadır.

Beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için açılacak olan sivil ve askeri beden eğitimi öğretmen okulları ile birlikte Darülmuallimin bünyesinde de bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi açılması kararlaştırılmıştır. 1914 yılının ilk aylarında İsveç'e bir heyet gönderilerek Darülmuallimin'e bağlı olarak açılacak okul için öğretmenler bulunması amaçlanmıştır. Heyetin, çalışmalarını beğendiği, GCI'da görevli Yüzbaşı Litorin okula müdür olarak atanmak istenmiş ancak orduda da görevli olması nedeniyle sonuca bağlanamamıştır. Bu durum üzerine başka uzmanlar araştırılıp, bir kadın ve bir erkek öğretmen bulunması kararlaştırılmıştır. İsveç'teki öğretmenlerin dönemde görevli olmaları nedeniyle İstanbul'a gelmelerinin mümkün olmaması üzerine Yüzbaşı Litorin ile tekrar görüşülmüştür. Litorin, Kasım 1914 ile Nisan 1915 arasında yalnızca beş ay görev yapabileceğini belirterek bu süre için 10.000 kuruş maaş talep etmiş, başka bir kadın öğretmen ise sonbahardan itibaren görev yapabileceğini belirterek 6.000 kuruş maaş istemiştir (Ek 4). Bahsi geçen aralıkların Darülmuallimin'in Eylül ayında başlayacak olan ders takvimine uymaması nedeniyle görüşmeler olumsuzlukla sonuçlanmış, İsveç Sefareti'ne Eylül ayına kadar yeni bir erkek ve bir kadın öğretmen bulması iletilmiştir (BOA, MF.MKT., 1194-51). Ancak konunun daha sonraki akıbetine dair arşivlerde bir kaynak bulunamamıştır.

Ek 4: Yüzbaşı Litorin'in taleplerini içeren mektubu (BOA, MF.MKT., 1194-51).

II. Meşrutiyet sonrası modernleşme hareketlerine paralel olarak Selim Sırrı Bey, müfettişlik görevinin başlangıcından itibaren kız öğrencilerin beden eğitimi uygulamaları üzerinde de özellikle durmuştur. Bu amaç doğrultusunda müfettişliğinin ilk yıllarında ilkökul öğretmenlerinden yüz kadar kadına ders vermeye başlamış ancak otuzlu yaşlarda bir erkeğin kadınlara ders vermesi karşısında dini çevrelerden gelebilecek olan tepkilerden çekindiği için öncelikli olarak medreselere dersi sokmaya karar vermiştir (Tarcan, 1946). 1914 yılında yürürlüğe konulan Islâh-ı Medâris Nizamnamesi ile medrese programlarına giren beden eğitimi dersleri çerçevesinde (Ergün, 1982b; Kafadar, 1997; Şanal, 2003), Ekim 1914'te Medreset'ül Vaizin'e beden eğitimi öğretmeni olarak atanmıştır (Tarcan, 1950a). Beden eğitiminin bireysel fonksiyonlarını kendi üzerlerinde yaşayan din görevlilerinin beden eğitimine karşı önyargılarını kırarak her cinsiyetten insanın beden eğitimi yapmasını doğal karşılamalarını amaçlamıştır. Böylece kız okullarına beden eğitimini sokmak daha kolaylaşmıştır (Yıldırım, 2008). 1915'te yürürlüğe giren nizamname ile de beden eğitimi dersleri Darülmuallimat müfredatına girmiştir.

1914 yılında açılması planlanan Darülmuallimin'e bağlı Terbiye-i Bedeniye Mektebi, 5 Temmuz 1915 yılında yayımlanan "Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi" ile

birlikte yasal zemine oturtulmuş ve Darümuallimin-i Aliye'ye bağlı bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi ile Darümuallimat-ı Aliye'ye bağlı bir Ana Muallim Mektebi açılarak her ikisinin de tedrisatının bir sene olması kararlaştırılmıştır [Md. 4]. Yaşı on sekizden büyük olanların kabul edileceği Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde [Md. 14] teorik olarak, anatomi, organların görevi, çocuklar için sağlık bilgisi, öğretim yöntemi ve beden eğitimi bilgisi dersleri; uygulamalı olarak ise jimnastik, terbiyevi oyunlar, sporlar, atıcılık ve yüzme talimleri dersleri verilecektir [Md. 28]. Yatılı ve gündüzlü olarak eğitim verecek olan okuldan mezun olanlara ise on senelik mecburi hizmet yükümlülüğü getirilmiştir [Md. 34]. Nizamnamede beden eğitimi dersleri Darümuallimin ve Darümuallimat ile Ana Muallim Mektebi programında zorunlu ders olarak görülmektedir (Darümuallimin ve Darümuallimat Nizamnamesi, 1915; BOA, DÜİT, 96/43_3, 6). 1914 yılından itibaren Darümuallimin'de yeniden beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapan ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922a) ve 14 Ağustos 1914'te de Maarif Nezareti Heyet-i Teftişiyeye Azalığı'na getirilen (MEBA, 1932) Selim Sırrı Bey, Mart 1916'da Darümuallimin Müdürlüğüne bir yazı göndermiştir. Bu yazıda daha önce askeriyenin el koyması sonucu kapatılan Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini binasının askerler tarafından boşaltıldığını, eksik kalan kısımlarının bir an önce tamamlanması gerektiğini bildirmiştir (BOA, MF.MKT., 1214-83). Böylece kapatılan okulun binasının, Darümuallimin bünyesindeki Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde aynı amaçla kullanılması hedeflenmiştir. Ancak gerekli girişimler yapılmamış olmalı ki daha önce bahsi geçtiği üzere bina Maliye Nezareti'ne devredilmiştir.

Osmanlı Arşivleri'ndeki 25 Eylül 1918 tarihli bir dilekçeye verilen cevaba göre ise yapılan tüm girişimlere rağmen, ilgili tarihte Darümuallimin bünyesindeki Terbiye-i Bedeniye Mektebi "henüz" açılmamıştır (BOA, MF. MKT, 1235-107). Tüm çabalara rağmen beden eğitimi özelinde öğretmen yetiştirecek bir kurumun açılmamış olmasının ülkenin uzun müddettir içinde bulunduğu savaş ortamından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak Selim Sırrı Bey çalışmalarına devam etmiş, beden eğitimi özelinde bir kurum olmasa da Darümuallimin-i Aliye'de birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar uygulamalı olarak beden eğitimi dersleri gösterilmiş, bilimsel, sosyal ve pedagojik içerikli teorik dersler dördüncü sınıf öğrencilerine verilmiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1917). Aynı zamanda okulun son sınıf öğrencileri, okul bünyesindeki Tatbikat Mektebi'nde beden eğitimi öğretmenliği uygulaması yapmışlardır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922a). Okul mezunu başarılı öğrencilerin ise kadınlar da dahil olmak üzere çeşitli okullara beden eğitimi öğretmeni olarak atanması yoluyla da dönemin öğretmen ihtiyacının karşılandığı görülmektedir (BOA, MF.MKT., 1211-53).

Okul açma denemelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen Selim Sırrı Bey, savaş yıllarında, beden eğitimi yoluyla Darümuallimin öğrencilerinde edinilen kazanımları 1916-1918 yılları arasında düzenlediği idman bayramları ile halka sunmuştur. Toplum tarafından olduğu kadar idari erk tarafından da büyük ilgi gören idman bayramları, beden eğitiminin gençlik üzerindeki olumlu etkilerini yansıtarak, her kesimde heyecan uyandırmıştır (Şinoforoğlu, 2015). Halk beden eğitiminin insan yetiştirmedeki önemini görmüş ve farkındalık kazanmaya başlamıştır (Yıldıran, 2009). Selim Sırrı Bey'in 5 Ocak 1919 ile 18 Eylül 1921 tarihleri arasında Darümuallimin-i Aliye müdürü olarak görev yapması (MEBA, 1932), beden eğitimi uygulamalarının da kurumda hız kazanmasını beraberinde getirmiştir. Selim Sırrı Bey, modern sporları öğretmen adaylarına tanıtmış, mezunlar vasıtasıyla da beden eğitimi ve sporun ülke geneline yayılmasına katkı sağlamıştır. Bu dönemde beden eğitimi ve spor uygulamalarına ilişkin gösterileri saray erkanı, uzmanlar ve işgal kuvvetlerinden davetliler huzurunda sürdürmüştür ("Darümuallimin Mektebini Ziyaret," 1336). 19 Eylül 1921'de tekrardan Maarif Nezareti Heyet-i Teftişiyeye Azalığı'na atanan Selim Sırrı Bey'in tüm görevlendirilmeleri saltanatın kaldırılmasının ardından düşmüştür (MEBA, 1932). Darümuallimin bünyesi altında

beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları ise Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar devam etmiştir (M[ehmet] F[etgeri] Ş[oenu], 1926).

Bu yıllarda yapılan çalışmalar beden eğitimi öğretmenlerine olan ihtiyacı ve verilen değeri açıkça göstermektedir. Açılmayan okulların kapsamlı müfredat programları ve nizamnamelerde geçen on yıllık zorunlu hizmet süreleri, modern eğitimin ve yetişmiş öğretmen ihtiyacının uzun vadeli olarak kullanılmasının planlandığının ispatıdır. Her ne kadar hükümet politikaları ile uyumlu bir biçimde, hedeflenen beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek kurum açılmamış olsa da, Selim Sırrı Bey merkezinde toplanan çabalar Cumhuriyet'e yüklü bir deneyim ve miras bırakmıştır.

Terbiye-i Bedeniye Mektebi/Kursu (1926-1930)

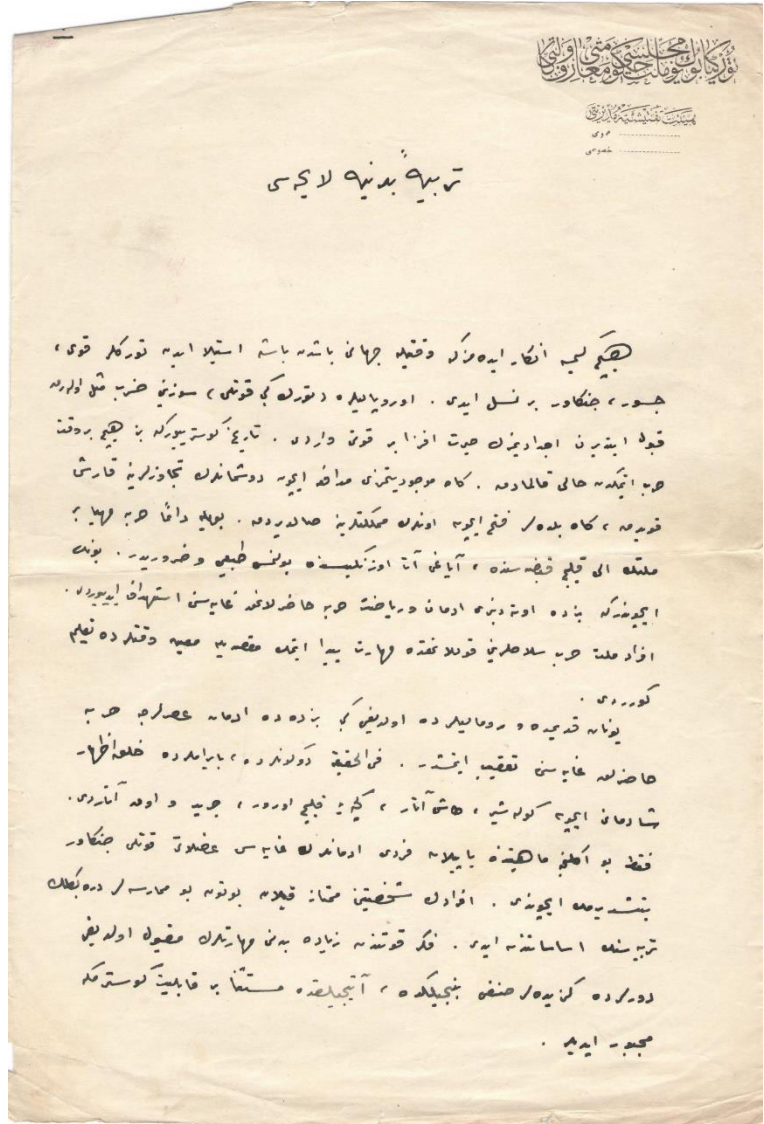
Atatürk, kuruluşundan itibaren Cumhuriyet Türkiye'sinde beden eğitimi ve spora önem verilmesi gerektiğini ve ülkede izlenecek siyasetin ana unsurlarından birinin beden eğitimi politikalarından oluştuğunu açıkça söylemekteydi: “*Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar, beden terbiyesinde de kabiliyeti artırılmış ve yükselmiş olan erdemli, kuvvetli bir nesil yetiştirmek, ana siyasetimizin açık dileğidir.*” (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1974). Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise ülkenin spordaki yönetim örgütü olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı üyelerine beden eğitimi ve spordan beklentisini şu sözlerle aktarıyordu:

“Efendiler; Türk ırkında mazinin meş'um, menfi, bîmâna izleri kalmıştır. Bunun esbabı tarihiyesini başka vesilelerle çok kere izah ettim. Tekrar etmeyeceğim. Yalnız görüyorsunuz ki tarihlerde cihanlar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz varis olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk. **Efendiler; gürbüz ve yavuz evlatlar isterim.** Bunları yetiştirmek tedbirlerini ve mes'uliyetini üzerinize almış adamlarsınız. Bu neticeyi görmezsem hakkınızdaki muhabbetim, itimadım ancak o zaman zail olur. (...)
Bunda tamamen hakkınızı teslim ettikten sonra size diyorum ki, sizin muvaffakiyetinizle millet muvaffakiyetini ilân edecektir. (“Büyük Gazi'nin Kıymetli Nutukları,” 1926)

Bu sözler, Cumhuriyet'in beden eğitimi ve spor politikalarının iyi bir özetidir. Beden eğitimi ve spordan beklenen; “gürbüz ve yavuz” çocuklar yetiştirerek geçmiş dönemin izlerinin silinmesidir (Akın, 2005).

Cumhuriyet'in ilanından çok önce ve Meclis'in açılışının hemen ardından 6 Mayıs 1920'de Maarif Vekilliği'nin kuruluşu, eğitimin Atatürk için birinci öncelikli konulardan birisi olduğunu işaret ediyordu ve beden eğitimi başlangıçtan itibaren meclis gündemindeki yerini almıştı. 1 Mayıs 1920'de yapılan birleşimde Kırşehir mebusu Müfid [Ahmet Müfit Kurutluoğlu] Efendi “*beden ilmi tahsil edilmez, sıhhat ilmi tahsil edilmez ve sıhhat yerine ikame edilmezse bugün ne mücadele, ne ziraat, ne ticaret yapabiliriz ve ne de iş görebiliriz*” diyordu (TBMM ZC, 01.05.1920). Henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında düzenlenen 1. Maarif Kongresi'nde ise ülke genelinden 250 öğretmenin katılımıyla eğitim programlarının belirlenmesi amaçlanıyordu. Atatürk'ün konuya verdiği önem; İnönü Savaşları'nın hemen ardından ve Sakarya Savaşı öncesinde yapılan kongrenin açılışı için cepheden Ankara'ya gelmesiyle anlaşılmaktaydı. Ancak Kurtuluş Savaşı'nın en çetin günlerinde toplanan kongreden, Sakarya Savaşı'nın da başlamasıyla, istenen sonuçlar elde edilememişti (Akyüz, 2009).

Kurtuluş Savaşı'nın ardından, daha ilan edilmemiş olan Cumhuriyet'in eğitim politikalarının belirlenmesi için bir çalıştay yapılmasına karar verilmiştir. 15 Temmuz – 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Ankara'da toplanan I. Heyet-i İlmiye'ye, alanlarında uzman 40 eğitimci katılmıştır. Yeni Hükümet döneminde genel öğretmen yetiştirme konusunun ilk defa ele alındığı toplantıda (Öztürk, 1996), beden eğitimi en çok önem verilen konulardan biri olmuştur (Ergün, 1997). Heyete çağrılan uzmanlar arasındaki Selim Sırrı Bey, İlk Tahsil Encümeni (2. Encümen) ve Darümuallimin ve Darümuallimat –İzcilik, Terbiyecilik- Teşkilat Encümeni (3. Encümen) olmak üzere iki ayrı encümende yer almıştır ("Heyet-i İlmiye," 1923). Selim Sırrı Bey, heyete sunduğu layihasında Dünya'da ve Türkiye'de beden eğitiminin anlamı, önemi ve farklı anlayışların gelişme istikametlerinden bahsetmiştir. Beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir kurumun oluşturulması ve bunun şartlarını açıklayarak da layihasını noktalamıştır (Ek 5):

Ek 5: Selim Sırrı Bey'in Heyet-i İlmiye'ye sunduğu Terbiye-i Bedeniye Layihası'nın ilk sayfası (SST/AK).

1. Bir Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini tesis edilmeli (Muallimleri Belçika'da Gand [Gent] Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin-i Aliyesi'nde doktorasını verenler meyanında intihab edilmeli),
2. Darümuallimine Mekteb-i Sultani ve Darümuallimin mezunları kabul edilmeli,
3. Mevcut muallimlerle, ihtiyat zabitleri bir müddet-i muayyene için orada kursa tabi tutulmalı,
4. Terbiye-i bedeniye muallimlerine azami yüz çocuk tevdi edilmeli ve bir muallime haftada on saatten fazla ders verilmemeli,
5. Terbiye-i bedeniye muallimlerine sair muallimler derecesinde maaş verilmeli,
6. Her mektepte (sanayi, ticaret, ziraat mektepleri de dahil olduğu halde) birer mükemmel jimnastik salonu vücuda getirilmeli ve duş mahalleri tesis edilmeli,
7. Yeniden bir Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumiliği ihdas edilmeli,
8. Terbiyevî jimnastikler, oyunlar ve sporlar mekteplerce ilmi bir usul tahtında gösterilmelidir ("Heyet-i İlmiye'nin Müsbet," 1923).

Sunulan layihanın kabul edilmesi neticesinde beden eğitimi dersi okul ders programlarında yerini aldığı gibi, 14 Ağustos 1923'te, TBMM'de okunan Bakanlar Kurulu programının 6. maddesinde yer alan "Ferdin bedeni, fikri kabiliyetleri gibi ahlaki ve içtimai kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için bir Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin'i açılacak,

izcilik teşkilatına ehemmiyet-i mahsusa verilecek, programlar ile mekteplerin teşkilatı tedricen içtimai esasta tevfiğ olunacaktır.” ifadeleri ile beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek üzere bir “Terbiye-i Bedeniye Müessesesi” açılması hükümet görevi haline gelmiştir (Arun, 1990). Öğretim süresi sekiz ay olarak kararlaştırılan okulda, lise, yüksekokul veya ibtidai darülmualimlerden mezun olanlar eğitim görebileceği gibi ilkokul öğretmenleriyle halen okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenleri tatillerde açılacak derslere devam ederek tasdiknamelerini alabileceklerdir (“Heyet-i İlmiye'nin Teşebbüslerinden”, 1923; “Heyet-i İlmiye: Şimdiye Kadar,” 1923). Heyet-i İlmiye’den yaklaşık bir buçuk ay sonra Maarif Vekili İsmail Safa [Özler] Bey Meclis’te beden eğitimi öğretmeni yetiştirmenin zorunluluğuna vurgu yapmıştır (“Meclis’te Maarif Vekili’nden,” 1923). Beden eğitimin çocuklar üzerindeki etkilerinden bahsederek bu konunun şimdiye kadar ihmal edildiğini ve beden eğitimi uzmanı olmayanların dersleri yürüttüğünü söylemiştir. Bu durumun değiştirilmesi, uzman ve öğretmenlerin yetiştirilmesi gerektiğini vurgulayarak açılması planlanan Terbiye-i Bedeniye Darülmualimini için Avans Kanunu çıktığı zaman tahsisat talebinde bulunmuştur (TBMM ZC, 29.09.1923). Ancak Muvazene Encümeni okulun açılması teklifini kabul etmemiştir (“Maarif Kadrosu,” 1923).

Heyet-i İlmiye’de alınan kararlara rağmen yeni kurulan Cumhuriyet’in bütçe planlamasında okul için gerekli tahsisatın ayrılamaması, çalışmaları bir süreliğine sekteye uğratmıştır. Ancak Erken Cumhuriyet Dönemi’nin uzman eğitimciler yetiştirme politikası kapsamında yurtdışına öğrenim görmeye gönderilen ilk öğrenciler arasında beden eğitiminden de isimlere rastlanmaktadır. Selim Sırrı Bey’in Heyet’e sunduğu layihada belirtildiği biçimde, yapılan imtihanda başarılı olan, Vildan [Aşır Savaşır] ve Suat Hayri [Ürgüplü] Beyler’in beden eğitimi öğrenimi görmek üzere Belçika’nın Gent şehrine gönderilmesine karar verilmiştir (“Terbiye-i Bedeniye Tahsili,” 1925; “Avrupa’ya Tahsile Gidecek,” 1925). Ancak Belçika’nın Flemenkçe’yi resmi dil olarak kabul etmesi üzerine Suat Hayri Bey, Paris’e hukuk öğrenimi görmeye gitmiş (Altunya, 2006), Belçika’ya kadar giden Vildan Aşır Bey ise oradan İsveç’e geçmiştir. Bu durum üzerine İstanbul’da yeni bir sınav yapılmış, sınavı kazanan Nizamettin Bey de İsveç’e gönderilmiştir (TMOK Arşivi, 22 Nisan 1954). 1925 yılı Sonbaharı’ndan itibaren iki kursiyer İsveç’te öğrenimlerine başlamışlardır. (GCI, 1925).

Selim Sırrı Bey’in Heyet-i İlmiye’ye sunduğu layihaya uygun biçimde teftiş konusu da göz ardı edilmemiş, kendisi 20 Mayıs 1925’te Maarif Vekaleti Birinci Sınıf Terbiye-i Bedeniye Müfettişi olarak atanmıştır (MEBA, 1932). Nihayet, maarif şubesi müdürlerinden oluşan komisyonun 1925 yılı Ağustos ayı başında yaptığı toplantıda, Selim Sırrı Bey’in vermiş olduğu rapor doğrultusunda, açılması planlanan yükseköğretim okulunun açılışına kadar bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nin tesis edilmesi kabul edilmiş ve Belçika ve İsveç’ten iki uzmanın davet edilerek, kız ve erkek öğretmen okullarında istihdamlarına karar verilmiştir (“Terbiye-i Bedeniye Muallim Mektebi,” 1925). Ekim ayından itibaren açılacak okula dair haberler gazetelerde boy göstermeye başlamış, beden eğitimi öğretmen okulu için yurtdışından uzmanların getirileceği bilgisi ve ayrı branşlar için, beden eğitimi de içerecek biçimde, teftiş kurumunda ihtisas şubelerinin oluşturulduğu okuyuculara aktarılmıştır ([Ünaydın], Ruşen Eşref, 1925). Selim Sırrı Bey ise 1926 yılı içinde beden eğitimi öğretmenlerine kılavuz olması için “Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi” isimli bir kitap yayımlamıştır.

Okulun açılma kararının alınmasının ardından Selim Sırrı Bey İstanbul’da çalışmalarına başlamakla birlikte sıklıkla Ankara’ya da giderek Maarif Vekili ile görüşmüştür. Nitekim Nisan başında yaptığı görüşme sonrası okulun talimat ve programlarının hazırlanması emrini almıştır. Çapa Kız Muallim Mektebi’nde inşaatına başlanan spor salonuna ayrılan 50.000 liralık tahsisat

ile salonun Eylül ayına kadar bitirilmesi⁸ ve Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin yeni dönem başında açılması planlanmıştır. Selim Sırrı Bey'den okula davet edilecek İsveçli uzmanların bir an önce yurda getirilmesini isteyen bakan ayrıca İstanbul dışında Ankara ve taşra vilayetlerinde de beden eğitimi salonlarının yapılması için girişimlerde bulunmuştur ("Maarif Vekili Terbiye-i Bedeniye," 1926). Temmuz ayındaki gazete haberine göre çalışmalarını hızlandıran Selim Sırrı Bey, İsveçli uzmanlar için gerekli görüşmeleri yapmış, okul programını biçimlendirmeye başlamıştır. İsveçli, biri kadın olmak üzere üç uzman ile görüşülmüş ve dört yüzer liralık maaşlar ile iki senelik anlaşma sağlanarak İsveç sefiri tarafından evrak işlerine başlanmıştır. Tıbbi jimnastik derslerini verecek olan Profesör Aleksanderson ise ayın başında yurda gelmiştir. Tedrisatının bir sene olarak planlandığı okulda dersler sabahtan öğlene kadar yapılacağı için okullardaki beden eğitimi derslerinin aksamayacağı, kadın ve erkek öğretmen adaylarının teorik dersleri birlikte, uygulamalı dersleri ise ayrı olarak işleyeceği aktarılmaktadır. İsveç'e gönderilen Vildan ve Nizamettin Beyler'in ise ilk sene tahsillerini başarıyla bitirdikleri, bir sene daha devam edecek eğitim sonrası yurda dönecekleri bildirilmektedir ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi Pek Yakında Açılacak," 1926). Okulun müfredat programı ise Eylül sonunda belli olmuştur ("Terbiye-i Bedeniye Kursları," 1926; "Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu," 1927):

Nazari dersler: Usul-ü tedris, terbiye-i bedeniye nazariyatı, terbiye-i bedeniye tarihi, anatomi ve fizyoloji, oyun, yüzme ve spor nazariyatı, tıbbi jimnastik nazariyatı.
Ameliyat dersler: İsveç jimnastikleri, rontlar, tenis ve atletik sporlar.
Tatbikat dersleri: İlk ve orta mekteb talebesine ders vermek.

Fizyoloji, anatomi, tatbikat, tıbbi jimnastik ve masaj dersleri erkek ve kadınlar birlikte olmak üzere ikişer saat, teorik dersler ve sporlar ise kadın ve erkeklere ayrı olmak üzere ikişer saat verilecektir. Beden eğitimi uygulaması ise dört saat olacaktır. Yazın yapılacak olan yüzme, tenis, voleybol gibi dersler ise teorik ve uygulamalı olarak birer saat yapılacaktır. Tatbikat dersleri haftada üç saat, oyun ve danslar ikişer saat olarak müfredatta yer almıştır. İsveçli uzmanlardan ikisi haftada on altı saat, diğeri haftada dört saat ve Selim Sırrı Bey haftada dokuz saat ders verecektir. İsveç'te bulunan Vildan ve Nizamettin Beyler de yurda dönüşlerinde okulda görev alacaklardır. Okulun halen bazı eksiklerinin olmasına⁹ rağmen 15 Ekim'de tedrisata başlanması planlanırken, İstanbul'dan başka Ankara, İzmir, Konya ve diğer illerden de öğrenciler alınacaktır. Okula başvurularda, erkek ya da kız öğretmen okullarından mezun ve en az bir yıllık öğretmen olma şartı aranmaktadır. İki sömestr üzerinden bir yıllık eğitimin verileceği okulda devam zorunluluğu bulunmaktadır. Eylül sonu itibariyle okula İstanbul'dan yüze yakın başvuru yapılmıştır ("Terbiye-i Bedeniye Dersleri," 1926a; "Terbiye-i Bedeniye Dersleri," 1926b). İzmir'den de dördü erkek, dördü kadın olmak üzere sekiz kişi okula kabul edilecek, diplomalarını alanlar ise orta mekteplerde öğretmen olacaklardır ("Terbiye-i Bedeniye Dersleri," 1926a). 28 Eylül 1926'da yayımlanan okulun nizamnamesi ise şu şekildedir ("Terbiye-i Bedeniye Kursu Talimatnamesi," 1926):

Terbiye-i Bedeniye Kursu Talimatnamesi *

1. İstanbul Kız Muallim Mektebi'nde müddeti tedrisiyesi bu [bir] sene olmak üzere bir Terbiye-i Bedeniye Sınıfı açılmıştır.
2. Bu sınıfın müdavimleri mektebe nehari olarak devam edeceklerdir.
3. Bu sene yirmi kız, yirmi erkek talebe alınacaktır.

⁸ Salonun başlangıçta 20 Haziran 1926 tamamlanması planlanmasına rağmen, Maarif Nezareti'nin 9 Haziran 1926'da sunduğu tezkeredeki gerekçelerle süre uzatılmıştır. Bkz. BCA, 30-18-1-1, 19-40-4.

⁹ Bkz. Liseler Mübayaat Komisyonundan. *Cumhuriyet*, Ekim 6, 1926, 5.

4. Alınacak kırk talebe aşağıda yazılı mıntikalardan tesbit olunan miktarda tefrik olunacaktır.

	Kız	Erkek
Ankara	3	3
İstanbul	6	6
İzmir	4	4
Trakya	2	2
Konya	2	2
Adana	2	2
Trabzon	1	1
	20	20

5. Talebelerde aranacak evsaf şunlardır:

- 1) Muallim mektebi mezunu olmak (laakal bir sene muallimlik etmiş olmak şarttır)
 - 2) Sinni otuzdan yukarı olmamak
 - 3) Erkeklerde asgari 1.60 boya, 60-80 siklete malik olmak, kadınlarda asgari 1.55 boy, 55-75 siklete malik bulunmak. Bu evsafta olanlar ayrıca dikkatli bir tubbi muayeneye tabi olacak, kalp ve ciğerlerinin uzun müddet terbiye-i bedeniye hocalığına mütehammil bulunduğu iki tabip tarafından tesbit edilmiş bulunacak ve evli olmayan kadınlar tercih olunacaktır.
 6. Dördüncü maddede yazılı olan mıntika maarif emirleri kursa, tesbit edilen miktarda ve beşinci maddedeki şerait dairesinde muallim gönderecekler ve bunlar kursta buldukları müddetçe memuren bir vazifeye izam olunmuş addedilerek mensup oldukları mektep kadrosundan maaşlarını¹⁰ tamamen alacaklardır.
 7. Terbiye-i Bedeniye Sınıfının tedrisatı İsveç'ten gelecek mütehasşislarla beraber, Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumisi Selim Sırrı Bey tarafından tanzim ve Talim ve Terbiye Heyeti'nce tasdik olunacaktır.
 8. Terbiye-i Bedeniye Sınıfının tedrisatı umurunun, nezaret ve idaresine Müfettiş-i Umumi Selim Sırrı Bey memurdur.
 9. Terbiye-i Bedeniye Kursu'nu ikmal eyleyen talebe orta tedrisat mekteplerinde muallimlik hakkını iktisap eyleyler.
- * 7138 numero ve 22/9/1926 tarihli tamimle alakadarlara tebliğ olunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekaleti
Milli Talim ve Terbiye Dairesi
Numero
1792

Ankara
28/9/1926

İlk mekteplerin yeni müfredat programlarına ait talimat karşısı sahifede zirde [alt, aşağı] yazılıdır. Programlar bu talimat dairesinde tatbik edilecek ve tatbikat ilk tedrisat müfettişleri tarafından mütemadiyen teftiş ve murakebe (denetim) olunarak istihsal edilen neticeler vazıh (açık, net) ve tafsilatlı raporlar ile milli talim ve terbiye dairesine bildirilecektir. Buna göre hareket olunmasını beyan ederim efendim.

Maarif Vekili
Mustafa Necati

Temmuz ayında Türkiye'ye gelen Aleksanderson'dan sonra Eylül ayında Inga Nerman ve Ragnar Johnson'ın da İstanbul'a gelmesiyle öğretim kadrosu tamamlanmıştır ("Terbiye-i Bedeniye Kursları," 1926). Selim Sırrı Bey'in İsveç'te bulunduğu dönemde GCI'nın öğretim kadrosunda yer alan Einar Karl Henrik Nerman'ın (GCI, 1909) kızı olan ve GCI'nın 1926 yılı mezunu Inga Nerman ile aynı dönem mezunu Sten Ragnar Johnson (GCI, 1925), bölümlerini birincilikle bitirmiştir ("Terbiye-i Bedeniye Kursları," 1926; Tissie, 1926). Öğrencilerle iletişim sağlayabilmeleri için Selim Sırrı Bey'in Türkiye'de geçerli olan Batı dili olarak Fransızca'yı uygun görmesi üzerine, önce Fransa'ya gönderilip dil kursu aldıktan sonra Türkiye'ye gelmişlerdir (Kafkas, 1984). Türkiye'ye geldikten kısa bir süre sonra babasına yazdığı mektupta Inga Nerman; İsveç Konsolosluğu'na giderek diplomalarını Türkçe'ye çevirdikten sonra Selim Sırrı Bey ile buluştuklarını aktarmıştır. Selim Sırrı Bey'in karşılaştığı

¹⁰ Kursa devam eden öğretmenlerin ibate ve iaşelerine ilişkin olarak bkz. BCA, 180-9-0-0, 126-604-1; BCA, 180-9-0-0, 3-20-18.

zorlukları aktarak, okuldaki araç-gereç eksikliğinden dolayı babasından jimnastik aletlerinin ölçülerini istemiştir (Gürgün, 2019). Gelen modeller örnek alınarak marangozlara salon malzemeleri yaptırılmıştır (Kaskas, 1984). Inga Neriman'ın Selim Sırrı Bey'den aktardığına göre, okulun Kız Muallim Mektebi'nde yapılma nedenini ise 1914'te inşa edilen Terbiye-i Bedeniye Darülmualimini'ne askeriyenin el koyması tecrübesinden dolayı köklü bir okulun yanına inşa etme düşüncesidir (Gürgün, 2019).

21 Ekim'de yapılacak açılış öncesi, Selim Sırrı Bey'in teftişinde devam eden beden eğitimi salonu tam olarak bitirilmemiş olsa da dersler için gerekli olan alet ve donanımların tamamlandığı anlaşılmaktadır. Nizamnamede kırk kişi olarak planlanan öğrenci sayısının ise 60'ı öğretmen olmak üzere, ordudan kursa katılacak 10 kişi ve bahriyeden katılacak iki kişi ile birlikte 30'u kız 42'si erkek olmak üzere 72'ye çıkarıldığı görülmektedir. Gelecek sene için ise planlama 100 kursiyer alınmasıdır. Kursu bitirecek askeri personelin de Milli Savunma Bakanlığı'nın açmayı planladığı Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde öğretmen olarak görev alması düşünülmektedir ("Maarif Vekili Mühim," 1926). Bu sebeple bakanlık kursiyerler hakkında Selim Sırrı Bey'den her ay düzenli rapor talep etmiştir (TMOK Arşivi, 14 Ekim 1926). Seçilmiş kursiyerlerden üçünün son anda kursa katılmaması nedeniyle okul müdüriyeti 21 Ekim'de gazete ilanı ile okula üç kadın aday alınacağını ve dilekçeyle başvurusunu yapacak adaylara, eğitime başlama tarihi olan 1 Kasım'dan önce sınav yapılacağını bildirmiştir ("İstanbul Kız Muallim Mektebi," 1926). Ancak Mayıs 1927 tarihli Maarif Vekaleti Mecmuası'na göre okulun müdavimlerini 35 talebe-i asliye (16 kız, 19 erkek ilköğretim öğretmeni), 10 lise ve ortaokul beden eğitimi öğretmeni (5 kız, 5 erkek), 10 zabıt (8 ordudan, 2 bahriyeden) ve 15 polis olmak üzere 70 kişi oluşturmaktadır ("Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu," 1927).

Sivil ve askeri birçok bürokrat ile halkın katıldığı açılış, 21 Ekim 1926'da saat 16.00'da yapılmıştır. Maarif Vekili Necati Bey, açılış kurdelasını önceki Maarif Vekili Hamdullah Suphi [Tanrıöver] Bey'e kestirme jestinde bulunmuş, ardından da Selim Sırrı Bey'in "*Şimdiye kadar din mabedi yaparlardı. Burada ruhumuz kutlanırdı. Siz beden mabedi yaptınız. Cisminiz kutlanacaktır.*" sözleriyle başladığı konuşmasını, Necati Bey'in nutku takip etmiştir.¹¹ ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi Resmî Küşadı," 1926). Okulun açılışından iki gün sonra Cumartesi günü öğretmen adaylarına ders usulleri ve okul içinde uyulması gereken kurallar hakkında bilgi verilmiştir. Kız Muallim Mektebi Müdürü Mahmud Ekrem Bey, öğrencilerin bir kısmının henüz şehre ulaşmadığı ve Selim Sırrı Bey'in izcilerle beraber Ankara'ya gideceği için derslere 1 Kasım'da başlanacağını, tedrisatın bir sene süreceğini ancak sonraki seneden itibaren iki seneye çıkarılmasının planlandığını aktarmıştır¹² ("Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde Tedrisat," 1926).

¹¹ Açılışta Necati Bey ve Selim Sırrı Bey'in fotoğrafı için bkz. "Bu hafta Çapa'daki Kız Muallim Mektebi'nde Terbiye-i Bedeniye Kursu Maarif Vekili Necati Bey'in huzuruyla küşad edilmiştir," *Haftada Bir Gün* 5, (1926): 1. Ayrıca açılışa ilişkin diğer haberler için: "Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin küşadı," *Hakimiyet-i Milliye*, Ekim 22, 1926, 3; "Terbiye-i Bedeniye Mektebi," *Babalık*, Ekim 24, 1926, 2.

¹² Kadın kursiyerlerin resmi için bkz. Ek 6 ; erkek kursiyerlerin Sven Aleksanderson nezaretindeki bir ders uygulaması için bkz. Ek 7.

Ek 6: Terbiye-i Bedeniye Mektebi ilk dönem kadın kursiyerleri ve öğretim kadrosu. Soldan sağa: Sven Aleksanderson, Mahmut Ekrem Bey, Inga Nerman, Selim Sırrı Bey, Ragnar Johnson (INA).

5 aylık eğitimin ardından öğrencilerdeki gelişimi halka sunma adına 10 Mart 1927’de kadın ve erkek stajyerlerin katılımıyla, Inga Nerman ve Ragnar Johnson idaresinde bir gösteri düzenlenmiştir. Halkın büyük ilgi gösterdiği müsamerenin izleyicileri arasında ordudan paşalar ve gazeteciler de yerlerini almıştır. İsveç jimnastikleri ağırlıklı olarak yapılan gösterilerde ipe tırmanma, yüksek atlama gibi çalışmalar izleyicilerin beğenisine sunulmuştur (“Terbiye-i Bedeniye Kursu’nda,” 1926; “İstanbul’da Terbiye-i Bedeniye,” 1927). Müsamere sonrası, muhtemelen izleyen paşaların memnuniyetlerinin de etkisiyle, kursun ordudan mensupları, Harbiye Mektebi, Halıcıoğlu Askeri Lisesi ve Kuleli Askeri Lisesi’nde beşer numune ders vermişlerdir. Bu derslerde gösterdikleri başarı sonucunda da henüz okulu bitirmeden, Binbaşı Cemal Efendi’nin Harbiye Mektebi’nde, Binbaşı Sezai Efendi’nin Kuleli Lisesi’nde, Mülazım Hüsamettin Efendi’nin Halıcıoğlu Lisesi’nde ve Yüzbaşı Necmeddin’in Piyade Okulu’nda haftada iki gün öğleden sonra beden eğitimi dersleri vermeleri kararı alınmıştır (TMOK Arşivi, 28 Mart 1927).

Okulun ilk dönem öğrencilerinin tamamı yaklaşık 9.5 aylık bir eğitimin ardından 17 Ağustos 1927’de mezun olarak öğretmenlik hakkı kazanmış ve bir mezuniyet gösterisi yapmışlardır. Halk tarafından da takip edilen gösterilerde önce kadınlar, sonra da erkekler sahneye çıkmıştır. Gösterilerden sonra Selim Sırrı Bey bir konuşma yaparak Inga Nerman ve Ragnar Johnson’a Türkçe öğrenerek öğrencileri Türkçe komutlarla yetiştirdikleri için teşekkür etmiştir. Ardından, Selim Sırrı Bey, sene içinde okulu ziyaret eden Amerikalı milyarder Otto Kahn’ın bir mektubunu seyircilere okumuştur. Kahn, mektubunda okula 250.000¹³ kuruş bağışladığını, bu paranın yıllık faizi olan 15.000 kuruş ile her sene başarılı öğrencilere mükâfat verilmesini bildirmiştir. Müdüriyet, 150 lira ile altı adet Zenit marka saat almış ve dereceye giren üç kadın

¹³ 100 kuruş 1 lira değerindedir. Bağış 2.500 liraya tekabül etmektedir.

ve ikisi sivil, biri zabıt olmak üzere üç erkek öğrenciye vermiştir¹⁴. (“Az Zamanda Çok,” 1927). İlk dönem ödül alan isimler ise şöyledir: Osman, İhsan ve Hüsameddin Binbaşı ile Turan, Naciye ve Mübeccel Hanımlar¹⁵ (SST/AFK Arşivi). Kızlar arasında okulu birincilikle bitiren Mübeccel Hanım aynı yıl İsveç’e beden eğitimi yükseköğrenimi görmeye gönderilmiştir (Altunya, 2006).

Ankara’daki okul açılmadığından¹⁶ Maarif Vekaleti 1927-1928 döneminde de kursların İstanbul’da devam etmesi kararını almış ve eğitim 15 Ekim 1927’de başlamıştır (“Terbiye-i Bedeniye Kursu’nda Talimler,” 1928). Yeni dönemde kursa katılacak öğretmen adayları hakkında maarif emirliklerine şu tebligat gönderilmiştir¹⁷ (“Terbiye-i Bedeniye Kursu’na Katılacaklar,” 1928).

..... mıntıkası maarif emirliklerine

Hülasa: terbiye-i bedeniye kursuna iştirak edecek muallimler hakkında

1- Geçen sene İstanbul Kız Muallim Mektebi’nde açılan Terbiye-i Bedeniye Kursu’nu önümüzdeki ders senesinde de devam ettireceğiz.

2- Kursa mevcut lise, orta ve muallim mekteplerinin geçen seneki kursa devam etmeyen muallimleri iştirak ettirilecektir.

3- Kursun tedris-i müddeti bir senedir.

4- Geçen sene kursa devam etmeyen bilumum terbiye-i bedeniye muallimlerinin bu kursa devamları mecburidir. Devam etmeyenlerin vazifelerine nihayet verilecektir.

5- Kursa gelen muallimlere kursta buldukları müddetçe memuren bu vazifeye gönderilmiş ad edilerek maaşlarını tamamiyle mensub oldukları mekteb kadrosundan alacaklardır.

6- Mevcut muallimlerle kadro ikmal edilmiş olduğundan bir sene hariçten talebe kabul edilemeyecektir.

7- Mıntıkadaki mekteplerden kursa tefrik edilen muallimlerin isimlerini mebnî cetvel mefûftür [ilişiktir].

8- Tedrisata on beş Teşrinievvel’de başlanacağından isimleri bildirilen muallimlerin derhal İstanbul’a azimetleri muktezidir [gereklidir].

9- Kursa iştirak üzere hareket edenlerin ve davet etmek istemeyenler hakkında lazım gelen muameleye tevessül olunmak üzere isimlerinin esbab-ı mucibesıyla birlikte vekalet işarı lazımdır.

10- Bu tamimin vusûlünün [ulaşma] inbasıyla [haber verme] mudasına [emanet edilen] tevfikân [uygun olarak] ifayı muamelesi rica olunur efendim.

Maarif vekili namına
Kemal Zaim

9/10/1927

¹⁴ Dereceye giren öğrencilerin için bkz. “Az zamanda çok büyük bir netice,” *Milliyet*, Ağustos 18, 1928, 2.

¹⁵ 1927’den itibaren mükafat alan 28 erkek, 16 kız toplam 44 öğrencinin tam listesi şu şekildedir:

Erkekler: 1. Osman, 2. İhsan, 3. Hüsameddin Binbaşı, 4. Hamdi, 5. Muhtar, 6. Fadıl, 7. Nafi, 8. Hasan, 9. Rahmi, 10. Necmi, 11. Meh. Can, 12. Ömer Besim, 13. Recai, 14. Zeynel, 15. M. Emin, 16. Necati (Gelenbevi) 3 kez, 17. Celal, 18. M. İlhan, 19. Vahyi, 20. Hayri (2 kez), 21. Necati (Vefa), 22. Ferhat, 23. İbrahim Hakkı, 24. Ali Rıza, 25. Nuri, 26. Hasan Tahsin (3 kez), 27. Celal (Polis), 28. Zeki (Bahriyeli).

Kızlar: 29. Turan, 30. Naciye (Bursa), 31. Mübeccel, 32. Hidayet, 33. Mesadet, 34. Mediha (Çamlıca), 35. Mediha (İzmir), 36. Hacer, 37. Mediha (Ankara), 38. Melahat, 39. Zehra, 40. Şadiye, 41. Naciye (Kadıköy), 42. İffet, 43. Nermin, 44. Aliye (SST/A-FK, ty).

¹⁶ Selim Sırrı Tarcan, Monako’daki IOC toplantısından dönerken uğradığı Atina’da, Kriyaki gazetesine 17 Haziran 1927’de verdiği röportajda Terbiye-i Bedeniye hakkında geniş bir bilgi verdikten sonra, İstanbul’daki okulda elde edilen büyük başarı sonrası Atatürk’ün kendisinden, Ankara’da bir sivil ve bir askeri olmak üzere iki okul daha kurmasını istediğini, okullar için gerekli planları geçen ay İsveç’ten getirttiğini ve ilgili mimarlara verdiğini, Ekim ayında inşaatların başlamasını umduğunu söylemiştir (“Η φυσική αγωγή εισ την Τουρκίαν του Κεμαλ, τα χανουμακία και η επιδοσις των εισ την γυμναστικήν” *Κυριακή*, Haziran 18, 1927).

¹⁷ Ayrıca bkz. “Maarif Vekaletinden,” *Cumhuriyet*, Ekim 10, 1927, 5; “Maarif Vekaletinden,” *Cumhuriyet*, Ekim 11, 1927, 5.

İkinci seneye çeşitli vilayetlerden kız ve erkek toplam 48, bahriyeden 2, jandarmadan 5, polisten de 10 olmak üzere 65 öğrenci katılmıştır. Kız şubesinin eğitime Aralık ayında başlamış olmasından dolayı sadece erkek öğrenciler tarafından ilk sömestr sonunda 1 Şubat 1928'de saat 14.30'da yapılan müsamerede atlamalar, ipe tırmanma, koşu yarışları, istikamet yarışları gibi gösteriler yapılmıştır. Vali Behçet Bey, Şükrü Naili Paşa, Polis Müdürü Şerif Bey, İsveç Sefiri ve eşi, Maarif Müdürü Haydar Bey, öğretmenler ve kadın, erkek, çocuk olmak üzere halk izleyiciler arasında yer almıştır. ("Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda," 1928). Yapılan gösteriler basında geniş yer bulurken, gayrimüslim okullarında beden eğitimi öğretmenliği yapan öğretmenler için de bir sınav yapıldığı ve sonuçlarının yakında açıklanacağı aktarılmıştır ("Maarif Haberleri," 1928). Kızların müsamereleri ise 8 Mart'ta yapılmıştır ("Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda Dün," 1928). 20 Mart'ta okulu teftiş eden Maarif Vekili Necati Bey, çalışmalarından çok memnun kalmış ("Maarif Vekili Terbiye-i," 1928) ve bir ay sonra Meclis'teki bütçe görüşmelerinde İsveçli uzmanların verimli mesaisinden, okuldan mezun olanların ülke genelinde öğretmenliğe başladıklarından bahsederek her vilayete bir terbiye-i bedeniye salonu yapılması için gerekli tedbirlerin alındığını söylemiştir (TBMM ZC, 22.04.1928). Çalışmalarıyla takdir toplayan İsveçli uzmanların 15 Ağustos 1928'de dolan mukavele süreleri kursa olan talep nedeniyle Haziran 1929'a kadar uzatılmış (TTK, 17 Nisan 1928), Selim Sırrı Bey'in teklifi ile yapılması kararlaştırılan Cumhuriyet'in ilk jimnastik şenliği (TTK, 5 Nisan 1928) ise 11 Mayıs 1928'de Taksim Stadyumu'nda yapılmıştır. İstanbul'un çeşitli kız ve erkek liselerinden bin kız, iki bin erkek öğrencinin katıldığı şenliklerin hazırlığı ve bayram gününde, öğrencilerin idaresi ve yönlendirilmesi Inga Nerman ve Ragnar Johnson tarafından yapılmıştır. Terbiye-i Bedeniye Mektebi öğrencileri ise liselerin gösterilerinden sonra bir müsamere yapmışlardır ("Dünkü Şenliklerde Kızlarımız," 1928; "Dünkü İdman Şenliği," 1928). Dönem sonunda ise öğrenciler izcilik çalışmaları için taşrada iki aylık bir kamp yapmışlardır ("Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda," 1928).

Ek 7: Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde erkek kursiyerler (INA).

İsveç'te üç sene öğrenim gördükten sonra ülkeye dönen Nizamettin ve Vildan Aşır Beyler'e, 29 Ağustos 1928 tarihinde, okulda izcilik ve yüzme dersleri vermek üzere kadro çıkarılması teklif edilmiş, 9 Eylül 1928 tarihli karar ile de kabul olunmuştur (BCA, 30-18-1-1, 30-55-11). Selim Sırrı Bey ise üçüncü dönemde yerini Nizamettin Bey'e bırakmıştır. Birinci sömestr döneminin müsameresi ise Inga Nerman ve Ragnar Johnson'un kumandasında 17 Ocak 1929'da yapılmıştır ("Beden Terbiyesi Mektebinde," 1929). Önceki sene olduğu gibi İkinci İdman Bayramı'nda da kurs öğrencileri yerlerini almış, İstanbul'un çeşitli liselerinden 1.000 kız, 2.000 erkek toplam 3.000 öğrencinin katıldığı şenliklerde İsveçli uzmanların kumandanlığında gösteriler yapmışlardır ("Jimmastik Şenlikleri," 1929; "İkinci İdman Şenliği," 1929; "Mektepler Spor Bayramı," 1929; "Mektepler İdman Bayramı," 1929). Mayıs ayı sonunda ise Romanya Beden Terbiyesi Mektebi öğrencileri İstanbul'a gelmiştir. ("Romen Jimnastik Talebesi," (1929). Inga Nerman'ın kardeşi Brita Nerman'ın öğretmenliklerini yaptığı, 50 kız, 50 erkek toplam 100 öğrencilik grup Çapa'da Türk meslektaşları ile bir gösteri düzenlemiş ve milli danslardan örnekler sunmuşlardır ("Dün Rumen Terbiyei," 1929). Üçüncü dönem imtihanları Haziran sonunda yapılmış ("Maarif ve Mekteplerde, Terbiye-i," 1929; "Beden Terbiyesi, Çapa'daki" 1930) ancak 36 erkek, 20 kadın mezunun yanında 10 erkeğin sınavlarda başarısız olması, imtihanlarda yolsuzluk yapıldığı tartışmalarına neden olmuş ("Beden Terbiyesi Kursunda" 1929), Ragnar Johnson'a yöneltilen suçlamalara Selim Sırrı Bey şiddetle karşı çıkmıştır ("Maarif ve Mekteplerde, Terbiyei Bedeniye Kursu'ndaki," 1929). Sene sonu sınavlarının ardından 6 Temmuz'da mevcut ve eski öğrencilerin katılımıyla Kilyos'ta bir aylık bir kamp düzenlenmiştir ("Kilyos'ta Beden Terbiyesi," 1929). 10 Ağustos'a kadar devam eden kampta, teorik ve uygulamalı dersler verilmiş, denizde yüzme egzersizleri yapılmış ve müsamereler düzenlenmiştir ("Kilyos Kampında" 1929). Kampın bitimi ile tedrisatın son bulunduğu okulun İsveçli uzmanlarının mukavelesi, Ankara'daki okulun inşaatı devam ettiği için, 30.07.1929 tarihli Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla bir sene daha uzatılmış¹⁸ (TTK, 30 Temmuz 1929b), aynı gün alınan diğer kararda ise yurtdışına gönderilecek olan öğrencilerden olan bir kızın Beden Terbiyesi Kursu'ndan olmasına karar verilmiştir (TTK, 30 Temmuz 1929a). Yapılan yazılı ve sözlü sınava katılan üç öğretmen arasından başarılı olarak Avrupa'ya gitme hakkını Erzurum İsmet Paşa İlk Mektebi öğretmeni Zehra (Alagöz) Hanım kazanarak İsveç'e yükseköğrenim tahsiline gönderilmiştir (TTK, 16 Ekim 1929).

İlk üç dönem orta tedrisata öğretmen yetiştiren kurum, dördüncü ve son döneminde ilk tedrisat için beden eğitimi müfettişleri yetiştirmiştir. Bu amaç doğrultusunda her vilayetten iki öğretmen kuruma gönderilerek mezun olduktan sonra kendi illerinde ilkökul öğretmenleri için kurslar açacaktır ("Beden Terbiyesi," 1930). Okula son senesinde 37 öğretmen kaydolmuş ve ilk dönem 18 Ocak 1930'da bitmiş ("Maarif ve Mekteplerde, Beden Terbiyesi Kursu'nda," 1930), her dönem sonunda olduğu gibi bir müsamere tertip edilmiştir ("Beden Terbiyesi," 1930). Okulun son döneminde eğitim Mayıs başında nihayete ermiş ve geleneksel biçimde müsamereler yapılmıştır ("Beden Terbiyesi Kursu İmtihani," 1930). 1930 yılında yurt genelinde 40.000 öğrencinin katılmasının planlandığı İdman Bayramı için de kurstan okullara gönderilen hareket şemalarına göre hazırlıklar yapılmış, kız öğrenciler için daha ziyade estetik

¹⁸ Selim Sırrı Tarcan'ın Ragnar Johnson için 1930 yılında yazdığı bir referans mektubundan anlaşıldığı kadarıyla Ragnar Johnson 1 Eylül 1926'dan 30 Mayıs 1930'a kadar okulda öğretmen olarak çalışmıştır. Mektupta ayrıca Ragnar Johnson'ın Anadolu'da beden eğitiminin tanıtımı için yapılan gezilere katıldığı, İstanbul'da dört büyük okulda dersler verdiği, İdman Bayramları'nda katılımcılara kumandanlık yaptığı ve hazırladığı bayram programlarının ülke genelinde yapılan bayramlarda kullanıldığı bilgileri yer almaktadır (INA, 15 Haziran 1930). Sözleşmelerin her iki uzman için birlikte yapıldığı düşünülürse Inga Nerman'ın da görev süresinin Ragnar Johnson ile aynı olduğu düşünülebilir. Inga Nerman ve Ragnar Johnson ülkelerine döndükten sonra 8 Ağustos 1931'de evlenmişlerdir. Joran, Agneta ve Einar adında üç çocukları vardır. İleriki yıllarda soyadlarını değiştirerek Skarfors soyadını almışlardır. Inga Nerman 3 Şubat 2000'de, Ragnar Johnson 11 Mart 2004'te vefat etmiştir (Agneta Skarfors ile yapılan görüşme, 21 Kasım 2012).

hareketler tercih edilmiştir. (“İdman Bayramı 16 Mayıs'ta,” 1930). 23 Mayıs 1930'da Taksim Stadyumu'nda yapılan bayramda 2.000 kız ve 3.000 erkek, toplam 5.000 öğrenci katılmış, Terbiye-i Bedeniye Kursu mezunları da gösteri yapmışlardır (“Üçüncü İdman Şenlikleri,” 1930; “Jimnastik Şenlikleri Yapıldı,” 1930; “Mekteplerin Jimnastik Şenlikleri,” 1930).

Eylül ayında toplanan Maarif Eminler ve Müfettişler Kongresi'nde alınan karara göre okulun bir sonraki yıl da açık kalması planlanmış, Ankara'da açılması planlanan yüksek beden terbiyesi müessesesinin inşaatına ise katiyetle başlanması kararı alınmıştır (“Maarif ve Mekteplerde, Beden Terbiyesi Kursları,” 1930). Ancak okulun yeni sene için açık kalması kararından daha sonra vazgeçilmiştir. Okul müdürü Nizamettin Kırşan Bey ise İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'na beden eğitimi öğretmeni olarak atanmıştır (“İdman Şenlikleri,” 1931). 1926-1930 yılları arasında toplam 228 mezun veren okul, orta dereceli okulların az olması nedeniyle yetiştirilen beden eğitimi öğretmeni sayısı yeterli bulunarak 1930'da kapatılmıştır. Cumhuriyet'in ilk beden eğitimi öğretmenlerini yetiştiren mektebin mirasını ise 1932-1933 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi açılan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi devralarak günümüze kadar taşımıştır.

SONUÇ

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Selim Sırrı Bey'in bireysel çabası ile 20 Aralık 1908'de açılan özel Terbiye-i Bedeniye Mektebi, kurucusunun İsveç'e gitmesi nedeniyle 1909 yılında kapanmıştır. Selim Sırrı Bey'in bu kadar erken bir dönemde böyle bir girişimde bulunması II. Meşrutiyet öncesi, sırası ve sonrasında üstlendiği roller sebebiyle İstanbul'un tanınan simalarından biri olması ve çevresinin etkisiyle gerçekleşmiştir. II Meşrutiyet döneminde, eğitimde öncü aydınlar yoluyla gelişen reform hareketleri içerisinde beden eğitimi de yerini almış, Selim Sırrı Bey de, İsveç'ten dönüşü sonrası Maarif Vekaleti'nde üstlendiği etkin görevlerle beden eğitimi akımının en önemli figürü haline gelmiştir. Başlangıçta var olan ihtiyacı en hızlı biçimde karşılamak için, 1910 yılından itibaren öğretmen okulları bünyesinde yetiştirilen beden eğitimi öğretmenleri, Selim Sırrı Bey'in verdiği formatörlük kursları ile görev yapmıştır. Kısa bir süre sonra başka hiçbir branşta görülmediği biçimde alana özel öğretmen yetiştirmek için açılması planlanan ve tüm hazırlıkları tamamlanan yükseköğretim düzeyinde Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini, patlak veren I. Dünya Savaşı nedeniyle açılmadan binasını askeriye devretmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında sekteye uğrayan beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çalışmaları, Ankara'da yeni kurulan hükümetin politikalarında da öncelikli yerini almış, 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında yapılan Birinci Heyet-i İlmiye toplantılarında Selim Sırrı Bey'in komisyona sunduğu layiha kabul edilerek İsveç usulü beden eğitimi derslerinin Türk Eğitim Sistemi'ne entegrasyonunun devamı sağlanmıştır. Layiha sonucu alınan karar ile beden eğitimi dersleri okul müfredatlarındaki yerini almıştır. Heyetin kuruluşunu kararlaştırdığı Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini'nin hazırlık aşaması olarak 21 Ekim 1926'da Selim Sırrı Bey'in idaresinde Çapa'da bulunan Kız Öğretmen Okulu binasında bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi/Kursu açılarak, bir senelik eğitimin ardından yetişen beden eğitimi öğretmenlerinin ülkenin dört bir yanına dağıldığı görülmektedir. Okulun müfredat programı, tamamen bilimsel temellere dayalı, İsveç jimnastikleri tabanında, teorik ve uygulamalı dersler ile okullarda öğretmenlik uygulamalarını içermektedir. Okulun mezunları arasından seçilen öğrencilerin yurtdışına gönderilerek eğitim süreçlerine devam ettikleri ve yurda dönüşlerinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme misyonunda görev aldıkları anlaşılmaktadır. Dört yıl eğitim veren kurum orta mektep sayısının az olması nedeniyle yeterli beden eğitimi öğretmeni yetiştirdikten sonra 1930 yılında kapatılmıştır. Aynı yıl kararı I.

Heyet-i İlmiye’de alınmasına rağmen bir türlü icraata geçirilemeyen Ankara’daki beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek yükseköğretim kurumunun inşaatına başlanmıştır. II. Meşrutiyet döneminden itibaren Selim Sırrı Tarcan’ın öncülüğünde girişimleri yapılan beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek yükseköğretim kurumu, 1932-1933 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü bünyesinde açılan Beden Eğitimi Şubesi olmuştur.

Özellikle II. Meşrutiyet sonrası beden eğitimi öğretmeni yetiştirme alanında yapılan girişimler hükümet politikalarında beden eğitiminin önceliğini açıkça göstermektedir. Bu kapsamda İsveç jimnastiğinin yapısı bakımıyla beklentileri tam anlamıyla karşılaması, Selim Sırrı Bey’in de etkisiyle, çalışmaların bu merkezde ilerlemesini beraberinde getirmiştir. Selim Sırrı Bey ise İstibdat’tan Meşrutiyet’e ve sonrasında Cumhuriyet’e elindeki enstrümanı en verimli biçimde kullanmış ve beden eğitimindeki kitlesel hareketlenmenin yapı taşı olmuştur. Yurt dışından getirilen uzmanlar, yetiştirilen öğretmenler, yurtdışına yükseköğrenim görmeye gönderilen öğretmenler, ülke genelinde yapılan salonlar ve beden eğitiminin ders programlarına entegrasyonu göz önüne alındığında, Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden kültürünün genel eğitim politikasının sacayaklarından biri olduğu şüphe götürmezdir.

KAYNAKLAR

Akın, Y. (2004). *Gürbüz ve yavuz evlatlar: Erken Cumhuriyet’te beden terbiyesi ve spor*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi MÖ 1000 - MS 2009*. (14. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Ali Kemal. (1908, Aralık 21). Terbiye-i bedeniye. *İkdam*, s. 1, sü. 1-3.

Altıncı spor konferansı. (1909). *Musavver Muhit*, 1(11), 172-173.

Altunya, N. (2006). *Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Andı, M. F., Taşcıoğlu, Y. ve Yorulmaz, H. (1999). *Mektuplarla Tevfik Fikret ve çevresi*. İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Arıkan, R. (1995). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma*. Ankara: Tübitay Ltd. Şti.

Arılı, M. ve Nazik, M. H. (2004). *Bilimsel araştırmaya giriş*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Arun, C. (1990). Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları ve aşamaları. *Spor Bilim*, (1), 9-13.

Askeri Terbiye-i Bedeniye Mektebi Talimatı. (1914). İstanbul: Matbaa-i Askeriye.

ATASE (1312-19). *Askerlik Safahat Belgesi. Selim Sırrı Bey*.

Avrupa’ya tahsile gidecek gençlerimiz. (1925, Ocak 8). *Vatan*, s. 1.

Az zamanda çok büyük bir netice. (1927, Ağustos 18). *Milliyet*, s. 1, sü. 2-3, s. 2, sü. 2.

Aziz, A. (1994). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitapevi.

Baltacıoğlu, İ. H. (1944, Nisan 6). Selim Sırrı Tarcan. *Yeni Adam*, s. 2.

BCA, Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928). (16.06.1926). *30-18-1-1, 19-40-4*.

BCA, Başbakanlık, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928). (06.09.1928). *30-18-1-1, 30-55-11*.

- BCA, Milli Eğitim Bakanlığı, Genel. (20.02.1927). 180-9-0-0, 126-604-1.
- BCA, Milli Eğitim Bakanlığı, Genel. (20.11.1927). 180-9-0-0, 3-20-18.
- Beden terbiyesi. (1930, Şubat 5). *Cumhuriyet*, s. 5.
- Beden terbiyesi, Çapa'daki kurslar. (1930, Haziran 21). *Cumhuriyet*, s. 2, sü. 3.
- Beden Terbiyesi Kursu imtihanı. 1930, Mayıs 5). *Cumhuriyet*, s. 4.
- Beden Terbiyesi Kursu'nda imtihanlar yolsuz mu oldu? (1929, Temmuz 2). *Cumhuriyet*, s. 2.
- Beden Terbiyesi Mektebi'nde. (1929, Ocak 18). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 1-2.
- Beşikçi, M. (2010). Son dönem Osmanlı harp tarihi ve "topyekün savaş" kavramı. *Toplumsal Tarih*, 26(198), 62-69.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Birinci konferansımız. (1908). *Resimli Kitap*, 1(4), s. 395-396.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (31.S.1327). 3511-263276.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (24.R.1328). 3744-280793.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (02.Ca.1329). 3888-291563.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (09.Ca.1329). 3891-291765.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (12.Ca.1329). 3892-291866.
- BOA, Dosya Usulü İradeler Tasnifi (DUİT) (14.Ş.1333). 96/43_3, 6.
- BOA, Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası (HR.HMŞ.İŞO.) (16 Nisan 1327). 236-105.
- BOA, İradeler, Harbiye (İ.HB.) (23.R.1328). 28-1328/R-259.
- BOA, İradeler, Meclis-i Mahsus (İ..MMS.) (26.R.1328). 138-1329/R-15.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (19.R.1326). 1056-20.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (01.Za.1328). 1163-61.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (29.L.1329). 1175-95.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (21.Za.1331). 1191-35.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (25.M.1332). 1193-56.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (22.S.1332). 1194-51.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (25.L.1333). 1211-53.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (19.Z.1336). 1235-107.
- BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (11.Ca.1334). 1214-83.
- BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (28 Temmuz 1324). 620-113.

BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (02 Ağustos 1324). 490-105.

BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (14 Ağustos 1324). 325-103.

Bu hafta Çapa'daki Kız Muallim Mektebi'nde Terbiye-i Bedeniye Kursu Maarif Vekili Necati Bey'in huzuruyla küşad edilmiştir.(1926). *Haftada Bir Gün*, 1 (5), 1.

Büyük Gazi'nin kıymetli nutukları. (1926). *Ayın Tarihi*, 10(30), 1602-1607.

Dârümuallimîn ve Dârümuallimat Nizamnâmesi. (1916). *Tedrisât Mecmuası*, 5(30-5), 3-9.

Darümuallimin Mektebini ziyaret. (1920). *Spor Alemi*, 28(4), 8-9.

Dün Rumen terbiyei bedeniye talebesinden 100 kişi şehrimize geldi. (1929, Mayıs 25). *Cumhuriyet*, s. 2.

Dünkü İdman Şenliği fevkalade bir intizam ile icra edildi. (1928, Mayıs 12). *İkdam*, s. 1, sü. 2-5, s. 3, sü. 2-3.

Dünkü şenliklerde kızlarımız büyük tekamül gösterdi. (1928, Mayıs 12). *Cumhuriyet*, s.1, sü. 1-4.

École de culture physique. (1908, Aralık 21). *Stamboul*, s. 3, sü. 3.

Engin, V. (2003). *Mekteb-i Sultani*. İstanbul: Galatasaraylılar Derneği.

Ergin, O. N. (1977). *Türk maarif tarihi. (Cilt I-V)*, İstanbul: Eser Matbaası.

Ergün, M. (1982a). Emrullah Efendi: Hayatı, görüşleri, çalışmaları. *A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXX(1-2), 7-36.

Ergün, M. (1982b). II. Meşrutiyet devrinde medreselerin durumu ve ıslah çalışmaları. *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXX(1-2), 59-89.

GCI (1909). *Kungl. Gymnastiska Centralinstitutets, direktion lärare och elever 1909-1910*. Stockholm: Tryckeri-Aktiebolaget.

GCI (1925). *Kungl. Gymnastiska Centralinstitutets, direktion lärare och elever 1925-1926*. Stockholm: Kungl. Hovboktryckeriet Iduns Tryckeri A-B.

GCI (1926). *Kungl. Gymnastiska Centralinstitutets, direktion lärare och elever 1926-1927*. Stockholm: Kungl. Hovboktryckeriet Iduns Tryckeri A-B.

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (1974). *Atatürk Diyorki*, Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı.

Gündüz, M. (2010). Gelenek ve modernlik arasında bir eğitimci: Satı Bey ve Fenn-i Terbiye adlı eseri üzerine bir inceleme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 1392-1415.

Gündüz, M. (2012). *Mustafa Satı Bey ve eğitim bilimi*. Ankara: Otorite Yayınları.

Gürgün, A. (2019). *Gençlik ve Spor Bayramı'nı yaratanlar*. <https://www.aydinlik.com.tr>. Erişim Tarihi: 07.11.2019.

Heyet-i İlmiye. (1923, Temmuz 15). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 3-4.

Heyet-i İlmiye: Şimdiye kadar neler yaptı? (1923, Ağustos 17). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 1.

Heyet-i İlmiyenin müsbet neticelerinden: Terbiye-i bedeniye hakkında mühim bir layiha. (1923, Ağustos 7). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 2.

Heyet-i İlmiyenin teşebbüslerinden. (1923, Ağustos 15). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 3.

- İdman Bayramı 16 Mayıs'ta yapılacak. (1930, Mayıs 4). *Cumhuriyet*, s. 4.
- İdman şenlikleri dün muvaffakiyetle yapıldı. (1931, Mayıs 16), *Cumhuriyet*, s. 1, 5.
- İkinci İdman Şenliği. (1929, Mayıs 18). *İkdam*, s. 1.
- İlan-ı mühim. (1908). *Musavver Muhit*, 1(9), s. 145, sü. 3.
- İlan-ı mühim. (1908). *Resimli Kitap*, 1(5), s. 517, sü. 3.
- INA, (16 Haziran 1930). *Selim Sırrı Bey, referans mektubu*.
- [İnançalp], M[ehmed] Cevdet. (1916). Darülmuallimin yetmişinci sene-i devriyesi münasebetiyle verilen konferans. *Tedrisat Mecmuası*, 6(1-33), 175-200.
- İstanbul'da Fincancılar Yokuşunda Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Muallim Selim Sırrı Bey. (1908) *Şura-yı Ümmet*, (48-140), 7.
- İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşu'nda Muallim Selim Sırrı Bey'in Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1908). *Resimli Kitap*, 1(4), s. 298-299 arasında B, sü. 2.
- İstanbul Kız Muallim Mektebi müdüriyetinden. (1926, Ekim 21). *Cumhuriyet*, s. 5, sü. 1.
- İstanbul Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde talim ve ders Gören Muallimlerimizden İkisi. (1927). *Resimli Perşembe*, 2(96), 1.
- Jimnastik şenlikleri. (1929, Mayıs 18). *Milliyet*, s. 1.
- Jimnastik şenlikleri yapıldı. (1930, Mayıs 24). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Kafkas, Y. (1984). İlk İdman Şenliklerinde İsveçli jimnastikçi. *Yıllar Boyu Tarih*, 5(12), 26-29.
- Kilyos kampında hayat nasıl geçiyor? (1929, Temmuz 15). *Cumhuriyet*, s.3.
- Kilyos'ta beden terbiyesi kursu kampı bugün açılıyor. (1929, Temmuz 6). *Cumhuriyet*, s.2.
- La révolution Turque. (1908). *L'Illustration*, 66(3418), 141.
- Liseler Mübayaat Komisyonu'ndan. (1926). *Cumhuriyet*, s. 5, sü. 5.
- Maarif haberleri. (1928, Şubat 11). *Cumhuriyet*, s. 4, sü. 2.
- Maarif kadrosu. (1923, Ekim 8). *İkdam*, s 3, sü. 7.
- Maarif ve mekteplerde, Beden terbiyesi kursları. 1930, Eylül 4). *Cumhuriyet*, s. 2.
- Maarif ve mekteplerde, Beden Terbiyesi Kursu'nda. (1930, Ocak 19). *Cumhuriyet*, s. 2.
- Maarif ve mekteplerde, Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda. (1929, Haziran 30). *Cumhuriyet*, s.2.
- Maarif ve mekteplerde, Terbiye-i Bedeniye Kursu'ndaki hadise hakkında Selim Sırrı B. ne diyor? (1929, Temmuz 17). *Cumhuriyet*, s. 2.
- Maarif Vekili mühim beyanatta bulundu. (1926, Ekim 21). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 5-6, s. 2, sü. 1-2.
- Maarif Vekili Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda. (1928, Mart 21), *Cumhuriyet*, s. 3, sü. 5.
- Maarif Vekili terbiye-i bedeniyeeye ehemmiyet veriyor. (1926, Nisan 6). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 5-6, s. 2, sü. 2.

- Maarif Nezareti'nde: Süleymaniye Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini. (1914, Ocak 30). *Tasvir-i Efkâr*, s. 2.
- MEBA (1932). *Selim Sırrı Bey hizmet cetveli*.
- Meclis'te Maarif Vekili'nden istizah. (1923, Ekim 2). *İkdam*, s. 2, sü. 5.
- M[ehmet] F[etgeri] Ş[öenu] (1926). Mekteplerde terbiye-i bedeniye mümkün mü? *Maç*, 1(2), 5-8.
- Mektepliler İdman Bayramı. (1929, Mayıs 18), *Cumhuriyet*, s. 1.
- Mektepler Spor Bayramı. (1929, Mayıs 18), *Akşam*, s. 1.
- Mekteplerin jimnastik şenlikleri. (1930, Mayıs 24). *Akşam*, s. 1-2.
- Muallim Selim Sırrı Bey'in Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1324). *Musavver Muhit*, 1(2), 97.
- Muhaberat-ı aleniye (1908). *Resimli Kitap*, (3), s. 298-299 arasında B, sü. 2.
- Mühim bir konferans. (1908, Aralık 26). *Yeni Gazete*, s. 4.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Procés-Verbal du congrés international de l'éducation physique*. (1911). Copenhague: Imprimerie de J. H. Schultz.
- Resimli Kitap. (1909). *Resimli Kitap*. 1(6), s. 633, sü. 2.
- Romen jimnastik talebesi şarimizde, (1929, Mayıs 25). *Vakit*, s. 1.
- Selim Sırrı Bey. (1909a, Mart 16). *Servet-i Fünun – Tevcihat ve Havadis Kısmı*, (255), 3.
- Selim Sırrı Bey. (1909b, Mart 16). *Servet-i Fünun*, s. 3, sü. 4.
- Selim Sırrı Bey. (1909c, Nisan 14). *Yeni Gazete*, s. 4.
- Selim Sırrı Bey Tepebaşı Millet Bahçesi'nde irad-ı nutuk ederken. (1908). *Resimli Kitap*, 1(1), 40.
- Selim Sırrı Bey'in konferansı. (1908, Eylül 22). *İkdam*, 5147, s. 3, sü. 4.
- Selim Sırrı Bey'in tesis-kerdesi olan Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi. (1908, Kasım 1). *Serbesti*, s. 3.
- Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik. (1908). *L'illustration*, 66(3417), 125.
- Servet-i Fünun (1098, Eylül 3). *Servet-i Fünun (Akşam Nüshası)*, s. 4.
- Spor Bayramı. (1928). *Gol*, 9(57).
- Spor konferansı. (1908, Eylül 22). *Servet-i Fünun (yevmi, sabah nüshası)*, s. 3, sü. 3-4.
- SST/AK. (16 Mayıs 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a mektup*. M. 002.
- SST/AK. (2 Ağustos 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a mektup*. M. 024.
- SST/AK. (24 Eylül 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a mektup*. M. 036.
- SST/AK. (23 Ekim 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a mektup*. M. 043.
- SST/AK. (22 Kasım 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a mektup*. M. 052.

SST/AK. (ty). 1927'den beri Otto Kahn mükâfatı alan beden terbiyesi öğretmenleri.

Svensk gymnastik i Turkiet. (1909, Ocak 14). *Ny Tidning För Idrott*, (2), s. 20.

Şanal, M. (2003). Osmanlı Devleti'nde medreselere ders programları, öğretim metodu, ölçme ve değerlendirme, öğretimde ihtisaslaşma bakımından genel bir bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 149-168.

Şinoforoğlu, T.(2015). *Selim Sırrı Tarcan ve İsveç jimnastiği: Beden eğitiminde İsveç modelinin II. Meşrutiyet dönemi Türk eğitim sistemine entegrasyonu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

[Tarcan], Selim Sırrı (1917). Terbiye-i bedeniye: Dârümuallimîn'de terbiye-i bedeniye dersleri. *Tedrisât Mecmuası*, 6(37), 342-346.

[Tarcan, Selim Sırrı]. (1922a). Darümuallimin ve terbiye-i bedeniye. *Terbiye ve Oyun*, 12(4), 54-57.

[Tarcan, Selim Sırrı]. (1922b). İdman aleminde kırk sene-6. *Terbiye ve Oyun*, 12(6), 91-93.

[Tarcan, Selim Sırrı]. (1922c). İdman aleminde kırk sene-7. *Terbiye ve Oyun*, 12(7), 107-108.

[Tarcan, Selim Sırrı]. (1922d). İdman aleminde kırk sene-8. *Terbiye ve Oyun*, 12(8), 121-123.

[Tarcan, Selim Sırrı]. (1922e). İdman aleminde kırk sene-9. *Terbiye ve Oyun*, 12(9), 139-142.

[Tarcan], Selim Sırrı. (1932). *Radyo konferanslarım*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1935). *Radyo konferanslarım, üçüncü kitap*. İstanbul: Ülkü Matbaası.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1946). *Hatıralarım. Canlı Tarihler XVI*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1950a, Nisan 9). Spor aleminde 60 sene: Jimnastik, medreseye nasıl girdi? *Yeni İstanbul*, s. 6.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1950b, Temmuz 18). Spor aleminde 60 sene: Aşiret Mektebinde nasıl jimnastik hocalığı yaptım. *Yeni İstanbul*, s. 6.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1954a, Haziran 6). Ömrümün kitabı, tefrika no: 13. *Yeni İstanbul*, s. 2.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1954b, Haziran 8). Ömrümün kitabı, tefrika no: 15. *Yeni İstanbul*, s. 2.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1954c, Haziran 16). Ömrümün kitabı, tefrika no: 23. *Yeni İstanbul*, s. 2.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1954d, Haziran 17). Ömrümün kitabı, tefrika no: 24. *Yeni İstanbul*, s. 2.

Tarcan, S[elim]. S[ırrı]. (1954e, Haziran 25). Ömrümün kitabı, tefrika no: 32. *Yeni İstanbul*, s. 2.

TBMM ZC. (01 Mayıs 1920), *Devre: 1, Cild: 1, 8. İctima, İkinci Celse*, s. 166.

TBMM ZC. (29 Eylül 1923). *Devre: 2, Cild: 2, 28. İctima, Birinci Celse*, s. 371.

TBMM ZC. (22.04.1928). *64. İnikat, Birinci Celse*, s. 234-235.

Terbiye-i Bedeniye Dersleri. (1926a). *Babalık*, (2218), s. 3, sü. 2.

Terbiye-i Bedeniye Dersleri. (1926b, Eylül 29). *Cumhuriyet*, s. 3, sü. 3.

Terbiye-i Bedeniye Kursu Talimatnamesi. (1926). *Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası*, (9), 17-18.

- Terbiye-i Bedeniye Kursları. (1926, Eylül 26). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 4, s. 3, sü. 5.
- Terbiye-i Bedeniye Kursu'na katılacaklar hakkında. (1928). *Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası*, (21-24), s. 107-108.
- Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda. (1927, Mart 11). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 5-6.
- Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda dün güzel bir müsamere verildi. (1928, Mart 9). *Cumhuriyet*, s. 2, sü. 4-5.
- Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda talimler başladı. (1928, Şubat 3). *İkdam*, s. 1, sü. 4-5.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1908a, Aralık 19). *İkdam*, s. 3, sü. 6.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1908b, Aralık 21). *İkdam*, s. 2, sü. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1908c, Aralık 21). *Servet-i Fünun*, s. 3, sü. 4, s. 3, sü. 1.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1909a, Ocak 9). *Servet-i Fünun*, s. 5, sü. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1909b). *Servet-i Fünun – Tevcihat ve Havadis Kısmı*, 18(920), 78.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1914). *Tedrisat Mecmuası*, 4(23), 42.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1926). *Babalık*, (2206), s. 2, sü. 3.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi, (1926). *Babalık*, (2226), s. 2, sü. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi Resmi Küşadı. (1926, Ekim 22). *İkdam*, s. 1, sü. 4-5.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde tedrisat. (1926, Ekim 24), *Cumhuriyet*, s 3, sü 1-2.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin küşadı. (1926, Ekim 22). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 3, sü. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1908a, Eylül 12). *İkdam*, s. 3, sü. 6.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1908b, Eylül 15). *İkdam*, s. 3, sü. 1.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1908c, Eylül 15). *Servet-i Fünun (Sabah Nüshası)*, s. 4, sü. 1.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1908d, Eylül 16). *İkdam*, s. 4, sü. 3.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1908e, Eylül 17). *İkdam*, s. 4, sü. 1-2.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi pek yakında açılacak. (1926, Temmuz 10). *Cumhuriyet*, s. 2, sü. 3.
- Terbiye-i Bedeniye Muallim Mektebi. (1925, Ağustos 4). *Cumhuriyet*, s 2, sü 3.
- Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu. (1928). *Maarif Vekaleti Mecmuası*, (11), 187-188.
- Terbiye-i Bedeniye tahsili için kimleri gönderiyoruz? (1925, Aralık 1). *Cumhuriyet*, s. 1, sü. 5-6.
- Tissie, P. (1928). L'éducation physique en Turquie. *Revue Des Jeux Scolaires et d'Hygiene Sociale*, 36(10-11-12), 100-102
- TMOK Arşivi. (20 Nisan 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Baron Pierre de Coubertin'e mektup*.
- TMOK Arşivi. (22 Nisan 1954). *Nizamettin Kırşan, Selim Sırrı Tarcan'a mektup*.
- TMOK Arşivi. (14 Ekim 1926). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Orta Tedrisat Dairesi, Selim Sırrı Tarcan'a mektup*.

TMOK Arşivi. (28 Mart 1927). *Türkiye Cumhuriyeti Erkan'ı Harbiye Umumiye Riyaseti Talim Terbiye Dairesi 2. Şube, Selim Sırrı Bey'e mektup.*

Tout vient a point. (1908). *Kalem*, 1(19), 14.

TTK. (5 Nisan 1928). *Karar numarası: 17.*

TTK. (17 Nisan 1928). *Karar numarası: 20.*

TTK. (30 Temmuz 1929a). *Karar numarası: 95.*

TTK. (30 Temmuz 1929b). *Karar numarası: 97.*

TTK. (16 Ekim 1929). *Karar numarası: 131.*

Üçüncü idman şenlikleri dün sabah yapıldı. (1930, Mayıs 24), *Milliyet*, s. 1.

[Ünaydın], Ruşen Eşref. (1925, Ekim 24). Maarifte faaliyet, *Cumhuriyet*, s. 2, sü. 5.

Ünaydın, R[uşen]. E[şref]. (1949). Bir dost gözü ile Selim Sırrı Tarcan. *Her Hafta*, 8(100), 4-5.

Yamak Ateş, S. (2012). *Asker evlatlar yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde beden terbiyesi, askeri talim ve paramiliter gençlik örgütleri.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldıran, İ. (2008, Ekim). *Meşrutiyetten Cumhuriyete bir idealistin yaşam serüveni: Selim Sırrı Tarcan.* 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Selim Sırrı Tarcan Paneli'nde yapılmış konuşma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Yıldıran, İ. (2009). *Türk beden eğitiminde anlayış değişimleri ve kurumsal yapılanmalar.* 6. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme: Tarihsel ve Felsefi Bakış Paneli'nde yapılmış konuşma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Yıldıran, İ. (2012). *Gazi'ye giden yol: Türkiye'de spor yüksek öğretiminin kurumsal ve düşünsel öncelleri.* II. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi'nde yapılmış konuşma, Ankara.

Y. R. (1910). Almanya'da futbolun terakkisi nasıl oldu? *Futbol*, 1(3), s. 3, sü. 1-3.

Η φυσική αγωγή εις την Τουρκίαν του Κεμαλ, τα χανουμακία και η επιδοσισ των εις την γυμναστικήν. (1927, Haziran 18). *Κυριακή*.

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.721947

Geliş Tarihi (Received): 17.04.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 16.04.2020

Online Yayın Tarihi (published): 19.04.2020

ERKEN DÖNEM TÜRK TARİHİNDEN II. MEŞRUTİYET'E KADAR SPOR KULÜPLERİNİN MODERNLEŞME SÜRECİ

Yunus Emre KARAKAYA ¹, Sebahattin DEVECİOĞLU ¹

¹Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ELAZIĞ

Öz: Türkiye’de geleneksel spor faaliyetlerinin modern anlamda kurumsallaşma süreci, Sultan Abdulmecid döneminde 3 Kasım 1839 tarihinde hayata geçirilen Tanzimat Fermanı’yla başladığı görülmektedir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, batıdaki gelişmeleri takip etme ve uyum sağlamak için kurum ve kuruluşlarını yenileme yoluna yönelmiştir. Tanzimat dönemi, Osmanlı Devleti’nde birçok alanı etkilediği gibi geleneksel sporlardan modern sporlara geçiş sürecini de etkilemiş ve toplumda modern spor kulüplerinin oluşmasına zemin sağlamıştır. Gelişmiş batı ülkelerinde modern yapıda spor kulüplerinin kurulması çabaları 1600’lü yıllardan itibaren başlamışken, Osmanlı Devleti’nde modern spor kulüplerinin kurulmasında geç kaldığı söylenebilir. Modern anlamda kulüpleşme hareketlerinin dönemin şartlarından dolayı genelde azınlıklar ve yabancılar tarafından gerçekleştirilmesi, insanların çoğunluğunun modern sporlarla tanışmasını da geciktirmiştir. Bu çalışmada, erken dönem Türk tarihinden 23 Temmuz 1908 (II. Meşrutiyet’in ilanı) yılına kadar Osmanlı Devleti’nde kurulmuş olan spor kulüplerinin modernleşme süreci ele alınmıştır. Çalışmada, vakıflar ve tekkelerin yapıları, Türkler, azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüplerinin gelişim süreci, ulaşılan birincil ve ikincil kaynaklar ışığında retrospektif yöntem ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma spor kulüplerinin tarihsel gelişimine ve geçmiş dönemlerde spor branşlarının nasıl geliştiğinin tespit edilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, spor kulüplerinin modernleşme sürecinde gelişimleri ve ilerledikleri kurumsallaşma aşamalarına da ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vakıflar, tekkeler, spor kulüpleri, tanzimat, II. meşrutiyet

THE MODERNIZATION PROCESS OF SPORTS CLUBS FROM EARLY PERIOD TURKISH HISTORY TO THE SECOND CONSTITUTIONAL ERA

Abstract: The institutionalization process of the traditional sports activities in modern terms in Turkey is observed to be initiated by the Tanzimat Reform, which was actualized on November 3, 1839, in the Sultan Abdulmejid period. In this period, the Ottoman State steered to renew institutions and organizations to follow and adapt to the developments in the west. The Tanzimat period, in addition to influencing many fields in the Ottoman State, affected a process of transition from traditional sports to modern sports and established a ground for the creation of modern sports clubs in society. In developed western countries, the efforts to create modern-structured sports clubs were initiated in the 1600s while it can be stated that the creation of modern sports club in the Ottoman State was late. In modern terms, the fact that creation movements of sports clubs were generally conducted by foreigners and minorities due to the conditions of the period also delayed the majority of people to be introduced to modern sports. In this study, the modernization process of sports clubs, which were established in the Ottoman State from the early period Turkish history to July 23, 1908 (declaration of the second constitutional era), was investigated. In the study, the structures of foundations and lodges, the development processes of sports clubs that were established by minorities, foreigners and Turks, were retrospectively evaluated in the light of primary and secondary sources accessed. In conclusion, the study will contribute to investigating the historical development of sports clubs and determining how sports branches developed in the past. Furthermore, the study will shed light on the development of sports clubs in the modernization process and the steps taken in the institutionalization phase.

Key Words: Foundations, lodges, sports clubs, tanzimat, the second constitutional era

GİRİŞ

Türklerde dernek kelimesi çok eskilere dayanmaktadır. Türk kültüründe önemli araştırmalar yapmış olan Ögel (1988), bu kavramı şu şekilde açıklamaktadır: “Anadolu derim, dernek sözüdür. Uygur Türk kültür çevresinde terin değişimiyle görülmektedir. Bu anlayışta da düzenli ve teşkilatlı bir cemaat söz konusudur”. Türk denildiğinde ilk olarak akla yiğitlik, cengaverlik, alplik, askerlik ve fetih gelmektedir. Türklerdeki spor teşkilatı M.Ö. 6. yüzyılda Pi-Yung (*ok atmakta, avda ve güreşte kendilerini gösteren alplerin toplantı yeri*) teşkilatıyla başlamıştır. Bu teşkilat içinde kadın ve kızlar erkeklerle birlikte bulunuyorlardı. Timsali kılıç olan alplere ait Pi-Yung teşkilatındaki alpler yirmi ve daha fazla kişilik gruplar halinde geziyorlar, mallarını müşterek kullanıyorlar ve birlikte eğlenip birlikte oynuyorlardı. Bu konuda, “Alplerle ilgili Sibiryada bulunan Ordos’ta yapılan kazılarda bir tunç levha üzerinde Pi-Yung Alplik teşkilatına üye iki Alp’in güreş ettiği tasviri bulunmaktadır” (Yıldıran, 1986; Sümer, 1997; Özden, 2004).

Türklerde spor ilk dönemlerde, mabetlerde ve özel günlerde bir görsellik olarak değerlendirilmiş, sonraki dönemlerde ise diğer topluluklarla savaş hazırlığı olarak ele alınmıştır. Beden eğitimi ve spora verilen önem Türkleri düzlüklerin ve steplerin öncüsü konumuna getirmiştir. İlk kurulan Türk devletlerinden Osmanlı Devleti’ne kadar beden eğitimi ve spor, ağırlık kaldırma, atıcılık, avcılık, binicilik, boks, cirit, çöğen, güreş, gürz ve topuz kullanma, kılıç, kayak, okçuluk, gökbörü, tepük, tomak gibi birçok spor faaliyetleri yapılarak gelişim göstermiştir.

M.Ö. 645 yılında, Alp’ler tarafından kurulan spor kulübü anlayışının aslında Türklerde 3000 yıl öncesine dayandığını göstermektedir. Eski Türklerde ilk spor kulüpleri olarak kabul edilebilecek, gençlerin bir araya gelerek müsabaka edebildiği gençlik evleri bulunmaktadır. Bu evlerde bütün gün oda etrafında koşmak gibi koşu antrenmanları yapılır, bu suretle cesaret tecrübesi denemeleri yapılırdı. Örneğin, Orta Asya’da oldukça yaygın bir gelenek olarak yer alan erkek evlerinde savaşçılar okçuluk talimi yapabilmekteydi (Güven, 1999; Kolbaşı, 2005). Çinli bir tüccar olan Son-Wen Türklerin Orta Asya’da Kaveşka şehrinde düzenlediği bir spor müsabakasını şu şekilde ifade etmektedir (Güven, 1999): “Mabetlere, bağlı spor kulüpleri sık sık büyük bayramlar organize ederler. Aralıksız üç gün üç gece devam eden bu bayramlarda pehlivanlar güreşir, insanlar koşar (yarışır), atlar koşturulur, top oynanır, ok atılır.”

Türklerin Anadolu kapılarını açmasıyla birlikte (1071 yılı) sporla ilgili bu faaliyetlerini de Anadolu’ya aktarmıştır. Özellikle Selçuklular döneminde büyük öneme sahip güreş sporunu geliştirmek, yeni ve yetenekli sporcular yetiştirmek amacıyla spor tekkeleri açmıştır (İşcan, 1988; Kahraman, 1995). Bu konuda, Konya’nın Şer’iye Sicil defterinde Aksinne Semtinde bir Pehlivanlar Mahallesi ve Pehlivanlar Tekkesinin varlığına rastlandığı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra dönemin ünlü yazarlarından Şakari’nin Karamanoğlu adlı eserinde Selçuklu dönemi pehlivanlarının idman araçları ve idman türleri hakkında bilgilere yer verildiği görülmektedir (Özden, 2004).

Osmanlı Devleti’nde ise sporun örgütlenme biçimi “Vakıflar” ve “Tekkeler” (Turhan, 1969) yoluyla gerçekleşmiştir. Özellikle vakıfların Osmanlı Devleti’nde büyük bir olumlu mesafe aldığı, toplumun sağlık, eğitim, sosyal konularda yardım gibi temel teşkil edecek ihtiyaçlarının yanında, diğer alanlarla da hizmet ettiği görülmektedir. Batılılar 16. yüzyıl Osmanlı toplumu için vakıf cenneti tabirini kullanmışlardır (Kozak, 1985). Halaçoğlu (1996), Osmanlılarda vakıfları ikiye ayırmıştır. Birincisi, aynıyla istifa olunan yani bizzat kendisinden yararlanan “Müessesat-ı Hayriye”, ikincisini ise aynıyla istifa olunmayan “Asl-ı vakf” olarak ifade

etmiştir (Halaçoğlu, 1996; Özden, 2004). Kazıcı (1985)'ya göre ise Osmanlılarda vakıfların yapısını ve yapmış olduğu hizmetleri ana başlıklar halinde, "Dini", "İçtimai" ve "İktisadi" olmak üzere üçe ayırmaktadır (Alt birimler: "eğitim hizmetleri", "sağlık hizmetleri", "bayındırlık hizmetleri", "şehircilik ve belediye hizmetleri", "askerlik ve talim (spor) hizmetleri", "münhasıran dini hizmetlerdir"). Osmanlı Devleti'nde tekkelerin yapısı ise şu şekildedir: Bilge (1988), Osmanlı Devleti'nde tekkeleri, sanat, felsefe, din, dil, spor gibi alanlarda topluma faydası olan yaygın eğitim kurumları şeklinde ifade etmektedir. Kahraman (1989), spor amacıyla yaptırılan tekkelerin diğer dini tekkelerle hiçbir benzerliği olmadığını ifade etmektedir. Dini tekkelerde tarikatın gerektirdiği ayinler yapılırken, spor tekkelerinde tamamen sporla ilgili törenler, antrenmanlar yapılır ve yönetmeliğe göre verilmesi gerekenlere yemek verilirdi. Bu dönemde açılan tekkeler, yalnız güreşçilere ve okçulara mahsus değildi. Aynı zamanda kış aylarında doğada aktivite yapamayan binici, gürcü gibi gaziler ve diğer sporcularda tekkedeki idman araçlarından faydalanabiliyorlardı. Osmanlı Devleti döneminde bugünkü kulüplere eşdeğer bir nitelik taşıyan bu tekkeler sosyal nitelikleri bakımından da bugünkü kulüpçülük anlayışından daha öte aktiviteleri getiriyordu. Osmanlıda spor geçici heves ve ilginin ürünü değil, kurumlaşmıştı. Örneğin, cümdi teşekkülleri, kemankeş tekkeleri, okçu tekkeleri, ok meydanları gibi (Özden, 2004). Osmanlı topraklarında insan sayısı az olan bölgelerde tekkeler inşa edilmezdi ve bu durumda sporculara o bölgede yaşayan insanlar destek sağlardı. Böylece bu tekkelerle geleneksel sporların günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır (Bilge, 1988). Fişek, (2003), spor tekkelerinin o dönemdeki koşullarını şu şekilde ifade etmektedir: "Kökenleri bakımından en eski, çağdaş benzerleri bakımından "kulüp" olgusundan daha yakın, ama "toplumsal güvenlik" boyutu içerdiği için ondan daha kapsamlı olan ilk yapı kısaca "spor tekkesi" diye anacağımız örgüttür. Çeşitli araştırmalardan, bu örgütlerin son tahlilde birer "güreş tekkesi" olduklarını, Osmanlı Devleti'nin genişleme döneminde her fethedilen yere böyle bir tekkenin kurularak yörenin kuvvetli gençlerinin pehlivan olarak yetiştirilmek için bir araya getirildiklerini, devletin her şehir ve diğer bölgelerinde sporu teşvik için böyle tekkeler kurulduğunu, güreş tekkelerinin yanı başında veya bünyesi içerisinde öteki sporların da yapıldığı örgüt ve spor tekkelerinin bulunduğunu biliyoruz". Spor tekkelerinde görev alan yöneticiye "şeyh" sporculara da "mürit" olarak ifade edilirdi (Gümüş, 1988; Kahraman, 1989; Kahraman, 1995). Şeyhler, güreşçiler arasından seçilirdi. Güreşte başarılı olmuş, tekniğini iyi bilen, öğretmeye yetenekli, tecrübeli, otoriter, genel kültürü olan ve tekkenin gelir gider hesabını bağlı bulunduğu makama verecek kadar okur-yazar olması gibi özelliklere sahip olmak zorundaydı. Şeyhliğe seçilen kimsenin şeyhliği tekkenin bulunduğu şehrin mahkemesince onaylanarak sicile geçirilip belgelendirilirdi.

Bu çalışmada, erken dönem Türk tarihinden Osmanlı Devleti'nde 1908 (II. Meşrutiyet'e kadar) yılına kadar spor kulüplerinin tarihsel gelişim süreci ele alınmıştır. Çalışmada, vakıflar, tekkeler, Türkler, azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüplerinin gelişimi değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, vakıflar, tekkeler, azınlıklar ve Türkler tarafından kurulan spor kulüplerinin gelişimi, ulaşılan birincil ve ikincil belgeler ışığında retrospektif yöntem ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, erken dönem Türk tarihinden II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Osmanlı Devleti'nde spor branşlarında modernleşme süreci değerlendirilmiştir. Ayrıca, Türkler, azınlıklar ve

yabancılar tarafından kurulan spor kulüplerinin adları, kuruluş dönemleri ve diğer özellikleri kavramsallaştırılarak verilmiştir.

Spor Branşlarında Modernleşme Süreci

Osmanlı Devleti'nde modernleşme anlamında olumlu gelişmelerin yaşandığı Tanzimat dönemiyle (1839 yılı) birlikte, askeri alan dışında eğitim, edebiyat, sosyal yaşantı, siyaset, hukuk, “spor ve spor eğitimi” gibi alanlarda ilk kez batıdaki gelişmiş ülkelere benzer reformlar gerçekleştirmeye başlamıştır (Kahraman, 1995). İlk defa modern olarak beden eğitimi Tanzimat dönemiyle eğitim kurumlarına girmiştir. Ülkede yaşayan azınlıkların ve yabancıların öncülüğünde (Osmanlı Devleti tarafından yabancılara verilen iktisadi ve sosyal ayrıcalıklar nedeniyle (kapitülasyonlar)) Osmanlı Devleti'nin batılı spor branşları ile tanışması da bu dönemde başlamıştır (Çelik ve Bulgu, 2010). Osmanlı topraklarında ilk spor faaliyetleri ve organizasyonları azınlıklar ve yabancılar (Levantenler (*Yüzyıllar önce ticari amaçlı Osmanlı Devleti topraklarına gelen kişiler*)) ve Rumlar tarafından başlamıştır. Bu spor faaliyetleri ve organizasyonları, Osmanlı Devleti'nin siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan zor günler yaşadığı bir döneme denk gelmiştir. Osmanlı Devleti'ni siyaset alanında da zorlayan bu sebeplerin en önemlisinin etnik milliyetçiliğe dayanan ayrılıkçı hareketler olarak ifade edilmiştir. Milliyetçilik hareketlerinde kullanılan propaganda metotlarından biri de bu dönemde spor organizasyonlarıydı. Burada kullanılan renkler ve seyircilerin yaptıkları tezahüratlar kitleleri etkilemekte ve onların milli duygularının kabarmasına yol açmaktaydı (Atabeyoğlu, 1985; Günay, 2016). O dönemde gençlere izcilik, cimnastik gibi eğitimler vermek suretiyle kitlelerin askerlik duygusuna alıştırılması da hedeflenmekteydi.

Sporla ilk kulüpleşme faaliyetlerinin batılı tarzda yapılmasının Türkler tarafından yapılamamasının nedenini ise Atabeyoğlu (1985) şu şekilde açıklamaktadır: “*Dönemin padişahı II. Abdülhamit, gençlerin bir araya gelmeleri karşısında aşırı titizlik göstermesi ve gençlerin toplu olarak girişecekleri her faaliyetin şahsına ve saltanatına karşı bir saldırı anlamı taşıyacağı vehmi içinde olması sebebiyle gençlerin kulüp kurmalarına da spor yapmalarına da büyük engel oluşturmaktaydı. İstanbul'un dört yanına dağılmış olan hafiyelerin göz hapsi altında bulunan gençlerin toplu halde en ufak eylemlerine dahi müsamaha gösterilmediği bir dönemde, Türk gençlerinin kulüp kurup takımlar çıkarmak suretiyle spor yapabilmeleri elbette ki zordu*”.

Spor kulüplerinin Türklerde gelişim süreci yukarıda da ifade edildiği gibi çok eski dönemlere rastlamaktadır. Bu bölümde, erken dönem Türk tarihinden 1908 yılına kadar (II. Meşrutiyet'e kadar) Türkler, azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan modern spor kulüplerin branşlara göre gelişim süreci kısa şekilde ifade edilmiştir:

- **Atletizm:** Osmanlılardan önce Selçuklular zamanında 1063 yılında ulaklar ve postacıların kaldırılmasından sonra haberleşmeyi ihmal etmemek için ilk önce güvercinler, hızlı develer ve koşuculara başvurulmuştur. Daha sonraları 10. ve 13. yüzyılda ise sultanlar, devlet görevlileri ve ticarethaneler profesyonel koşucular bulundurmışlardır. Buradan da Selçuklular zamanında atletizmde profesyonel anlamda bir teşkilat söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ilk dönemlerde “*ulak sistemi*” denilen, ulak menzil haneleri ismiyle teşkilatlanmış ve resmi haberleşmeler için kurulmuş bir teşkilat vardı (Yıldırım, 1999; Kütükoğlu, 1999). Bu sistemde koşucular hem yetiştirilmiş hem de teşkilatlanmıştı. Kısaca atletizmde kulüpleşme sürecini başlamıştı. Modern anlamda atletizmi ilk sokan eğitim kurumlarının Galatasaray Sultanisi ve Robert Koleji olduğu görülmektedir.

- **Atıcılık:** Atıcılık faaliyetleri Osmanlı Devleti döneminde daha çok askeri görünümde ve gösteri niteliğinde olup 15. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 1, 2005).
- **Avcılık:** Avcılığın resmi ve düzenli bir teşkilat durumuna getirilmesi Selçuklu Devleti'nde Tuğrul Bey tarafından gerçekleştirilmiştir (Güven, 1999). Avcılık Osmanlı Devleti'nde "merkez" ve "taşra teşkilatı" olarak örgütlenmiştir (Özden, 2004).
- **Binicilik:** Atın Türkler tarafından M.Ö. 6. yüzyıllarda evcilleştirildiği ve eski Türklerde "Türk atsız, kuş kanatsız olmaz" sözü, ata verilen önemi belirlemeye değer bir sözdür. Modern anlamda binicilik düzenli bir şekilde ilk defa 1881 yılında başlamıştır. Sultan Abdulaziz o dönemde başarılı atların sahiplerini ödüllendirerek at ırkının iyileştirilmesini teşvik etmiştir. O dönemde, bugün ki Veliefendi Tesislerinin yer aldığı yerde Mirasyedi Veliefendizade arkadaşlarıyla beraber düzenli olmasa da at yarışları düzenlemiştir (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 1, 2005).
- **Bisiklet:** Osmanlı Devleti'nde binek aracı olarak 1894 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Bu sporla ilgili kulüpler ilk önce Selanik'te başlamıştır (Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi, 1991: 9). Bisiklet sporunun duayeni ve ilk bisiklet federasyonu başkanı Muvaffak (Menemencioğlu) Bey tarafından verilen bilgilere göre, "1897 yılında, Osmanlı Devleti'nin büyük şehirlerinden olan Selanik'te toprak pistli ve yüksek virajlı, çevresi ahşap tribünlerle çevrili bir velodrom (Depo Harici diye anılan mahallede) mevcuttu ve burada bisiklet yarışları yapılırdı" denilmiştir (Özden, 2004). Aynı konunun devamı olarak Atabeyoğlu (1994), Menemencioğlu'na ait şu bilgileri vermektedir: "Nobila adında bir Fransız öğretmen ile Selanik yerlilerinden Madyano Efendi ile Enver Paşazade Mustafa Bey, Selanik Veledromu'nda parlayan ilk bisiklet yıldızlarımızdır."
- **Cimnastik:** Cimnastikte ilk kulüpleşme Galatasaray Sultanisinde başlamıştır. Bu sultaninin ilk beden eğitimi öğretmeni Fransız M. Curel, Fransa'dan getirdiği jimnastik araçlarını okulda bir salona yerleştirerek jimnastik sporunu aktif hale getirmiştir (Yıldız, 1979). Osmanlı Devleti'nde ilk idmançı olarak kabul edilen Faik (Üstünidman) Bey ise 1879 yılından sonra çok sayıda sporcu yetiştirmiştir. Faik Bey, İstanbul (Beyoğlu)'da açtığı salonda, cimnastiğe ilgi duyanları bu branşta yetişmesine öncülük etmiştir. Askeri eğitim kurumlarında bu spor gelişmesi için görev yapmıştır. Bu dönemlerde cimnastik tutkusu olan Mazhar (Kazancı)Bey'de bu sporla uğramış ve sivil okullarda çalışmalar yapmıştır. 1903 yılında ise "Beşiktaş Osmanlı Kulübü" kurularak ve bu sporun yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nde bu branşla ilgili uluslararası alandaki ilk temas ise 1906-Atina'da yapılan Ara Olimpiyatlarıyla olmuş ve Yorga Albirantis 10 metrelik ipe tırmanma yarışında birincilik elde etmiştir (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005).
- **Eskrim:** Türklerde kılıç kullanma küçük yaşlardan beri öğrenilen bir spor faaliyeti olmasına rağmen modern anlamda 1903 yılında "Beşiktaş Osmanlı Kulübü'nün" kurulmasıyla gelişmiş ve örgütlenmeye başlamıştır. Bu sporun örgütlenmesinde Fuat (Balkan) Bey'in yakın arkadaşları olan Mazhar (Kazancı) Bey ve kardeşi Hikmet (Kazancı) Bey etkili olmuştur. Beşiktaş'taki evlerinin altında bu üç şahıs, kulübü kurduktan sonra semtin gençlerine jimnastik ve halterin yanı sıra eskrim dersleri de vererek bu sporun gelişmesini sağlamışlardır (Yıldız, 1979; Pepe ve ark., 1999). Ayrıca, Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün ve İstanbul Darülfünun (Üniversite) Terbiye-i Bedeniye Kulüp'lerinin kuruluş nizamnamesinde programa alınan spor dalları arasında eskrim sporu da yer almıştır (Tayga, 1990).
- **Golf:** Bu sporun Osmanlı Devleti'ne gelişi 19. yüzyılın sonlarındadır (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 3, 2005).

- **Güreş:** Osmanlı Devleti döneminde padişahların özel gösterileri için “*Hassa Pehlivan Bölüğü*” kurulmuş ve padişah huzurunda yapılan güreşlerde “*Huzur Güreşi*” denilmiştir. O dönemde Sultan Abdulaziz’in Güreşe özel sevgisi nedeniyle, güreş çok büyük bir mesafe almıştır (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 3, 2005). Ayrıca güreşte kulüpleşme süreci tekkelerle başlamış olup güreş tekkelerinin olduğu yerleri Tayga (1990) şu şekilde özetlemiştir: “*Bursa Güreşçiler Tekkesi*”, “*Edirne Güreşçiler Tekkesi*”, “*Pehlivan Şuca Tekkesi*”, “*Pehlivan Demir Tekkesi*”, “*Manisa Güreşçiler Tekkesi*”, “*Konya Güreşçiler Tekkesi*” ve “*Demir Baba Tekkesi*”.
- **Halter:** Halterin modern anlamda Osmanlı Devleti’ne gelişi 1890’lı yıllardır (Atabeyoğlu, 1993). 1903 yılında Beşiktaş Osmanlı Bereket Jimnastik kulübünde, jimnastik sporuyla birlikte ilk kez bu branşta ele alınmıştır. Kulübe halteri sokan kuruculardan ve ilk haltercilerden Mahzar (Kazancı) Bey olmuştur (Özden, 2004).
- **Su Sporları:** Osmanlı Devleti’nde ilk kez 16. yüzyılda İstanbul boğazında kürek yarışları düzenlenmiştir. 1579 yılında bu yarışların yapıldığı ve bu müsabakaya 25 kayığın katıldığı belirtilmektedir. İzmir’de 1891 yılından beri bu tür deniz yarışmaları yapılmıştır. Bu kayık yarışları İzmirli zenginler tarafından kurulmuş bulunan “*İzmir Kayık Yarışı Kurulu*” tarafından organize edilirdi. Yabancılar tarafından 27 Ağustos 1898 tarihinde Büyükada önünde bir kayık yarışı yapılmıştır. Büyükada önünde yapılan bu yarış düzenlemek için Bahriye Nazırı Hasan Paşa’nın gözetimi altında yüzlerce kişiden oluşan bir komisyon kuruldu. Komisyonda bulunan üyelerin çoğunluğu azınlık vatandaşları ve yabancı uyruklu kişilerdi. Ayrıca Türklerin modern anlamda kürek yarışına katılmaları 1899 yılında da olmuştur. Japonya’ya dostluk ziyaretine gittikleri sırada Singapur’da Ertuğrul Fırkateyni’nde görevli Mekteb-i Bahriye öğrencilerinin katıldıkları kürek yarışlarında kazandıkları birincilikler, Türk donanmasında kürek sporunun varlığının en belirgin ifadesidir (Atabeyoğlu, 1991; Kahraman, 1995; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 4, 2005). Ayrıca, 1850’li yıllardan sonra büyük yelkenli tekne sahibi bazı Türklerinde yarışlara katıldığı belirtilmektedir (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 5, 2005). Yine, 1800’lü yılların sonunda Galatasaray Sultanisi beden eğitimi öğretmeni M. Moiroux gözetiminde öğrenciler o dönemde yüzme aktivitelerine başlamıştır. Daha sonra M. Moiroux, Tophane Askeri Sanayi Mektebi’ne atanmış ve yüzme eğitimlerine burada da devam etmiştir (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 5, 2005).
- **Tenis:** Bu spor modern anlamda İngiliz diplomatlar tarafından 1900’lü yıllardan sonra Osmanlı Devleti’nde oynanmaya başlanmıştır. İzmir’de (Bornova ve Karşıyaka), 1905’li yıllardan itibaren levanteler arasında tenis maçları yapılmıştır. Ayrıca, İzmir-Bornova’da tenisin gelişimine Giraud ve Charnot aileleri de öncülük etmişlerdir. İstanbul’da İngilizler kendi aralarında düzenlemiş oldukları tenis turnuvalarında da, üç yıl üst üste aynı kişinin şampiyon olması durumunda verilmek üzere “*Çelenk Kupası*” adı altında bir ödül koymuşlardır. Daha sonra bazı İngiliz vatandaşları da İstanbul (Kadıköy)’de tenis kulübü kurmuşlar ve Küçük Moda’da müsabakalar düzenlemişlerdir (Yıldız, 1979; Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi, 1991; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 5, 2005).

Modern Futbolda Kulüpleşme Süreci

Modern anlamda futbolun Osmanlı topraklarına girmesi 19. yüzyıl sonlarına rastlamakta ve o dönemde ilk defa İngilizler tarafından oynanmıştır (Urartu, 1983; Sancaklı ve ark., 1995). İzmir’de yaşayan La Fontaine ailesinin ileri gelenleri şehirdeki diğer ailelerle (Giraud’lar, Whittall’lar ve Charnoud’lar ön planda yer almaktaydı) birlikte “*Bournabat Football and Rugby Club*” ismiyle bir kulüp kurdular (Atabeyoğlu, 1991; Afyoncu). 1897 yılında İstanbul’daki İngilizler de futbol oynamaya başlamışlar ve bunun öncülüğünü de Avukat Henri Pears ile Lafonten kardeşler yapmışlardır. 1897-1899 yılları arasında İzmir ve İstanbul’da oturan

İngilizler kendi aralarında karşılıklı müsabakalar yapmışlardır (Devecioğlu, 2018). O dönemde İzmir’de 1899 yılında bir futbol ligi başlatılmıştı (Spor Alemi, 1920).

İzmir’de modern futbolun gelişmesini sağlayanlardan James La Fontaine İstanbul’a 1889 yılında yerleşti ve onun çabalarıyla İstanbul’da İngilizlerden oluşan “*Rugby-Football Takımı*”’ni kurdu. Daha sonra James La Fontaine ve İngiliz futbolcu Horace Armistage’yi de alarak İstanbul’lu Rum ve İngilizlerden oluşan “*Cadney*” adlı bir futbol takımı kurdular (Yıldız, 1979; Afyoncu, 2017; Şevki, 2018). 1897 yılında “*Football-Association Club*”ü kurdular (Yenel, 1990). İstanbul’da yaşayan azınlıklar ve yabancılar Moda ve Kadıköy’de futbol oynadılar. 1890’lı yılların sonuna doğru Türklerde de futbol yaygınlaşmaya başladı. Reşat (Danyal) Bey, Fuat Hüsnü Bey ve arkadaşları, 1901 yılında Türklerin futbol oynamasının ve kulüp kurmalarının kısıtlanmış olmasından dolayı kulüplerine İngilizce isim olan “*Siyah Çoraplılar Futbol Kulübü’nü (Black Stocking Football Club)*” vererek ilk Futbol kulübünü kurdular (*İlk maçı 26 Ekim 1901 tarihinde Papazın çayırında Rum takımıyla oynamıştır. İlk maç, aynı zamanda son maç olmuştur. Maçın bitimine birkaç dakika kala Baş Journalci Ali Şamil’in haftiyeleri maçı bastılar ve yakalananları cezalandırdılar*). 1905 yılında, Mektebi Sultani öğrencileri, Ali Sami (Yen) Bey’in öncülüğünde ilk futbol kulübü olan Galatasaray’ı ve 1907 yılında ise Kadıköylü gençler Fenerbahçe’yi kurdular (Atabeyoğlu, 1991; Afyoncu, 2017).

II. Meşrutiyetten önce, gayri resmi olarak faaliyetlerini sürdüren spor kulüpleri, II. Meşrutiyet’in ilanından (23 Temmuz 1908) sonra önceden izin gerektirmeyen özel hukuk, tüzel kişiliği kazandı. 1909 yılında 1680 sayılı Cemiyetler Kanunu’yla beraber dernek kurulmasına izin verilmiş, eski kurulan spor kulüpleri (Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe gibi) resmen tescil edilmiştir (Fişek, 1985; Somalı, 1989; Sümer, 1990; Devecioğlu, 2008). Ayrıca, yeni spor kulüpleri de bu kanun çerçevesinde resmi statüyle kurulmaya başlamış ve tescil edilerek tüzel kişiliğe kavuşmuşlardır.

İstanbul Futbol Ligi (Constantinople Football League / 1903-1910)

İstanbul’da kurulmuş olan *Cadikovy Football Club (Kadıköy Futbol Kulübü)* ve *Moda Football Club (Moda Futbol Kulübü)* kulüplerini temsilen Henry Pears ve James La Fontaine, Elpis Kulübü’nü temsilen Aleko ve İmojen elçilik gemisi takımını temsilen Horace Armitage bir araya geldiler. O dönemde İngiltere’de uygulanmakta olan futbol kurallarını Osmanlı topraklarına getirerek bir yönetmelik hazırlayıp, 17 Mayıs 1903 yılında “*Constantinople Football League (İstanbul Futbol Ligi)*” kurdular (Ertuğ, 1977; Fişek, 1983; Sümer, 1990; Atabeyoğlu, 1991; Devecioğlu, 2018). İstanbul Futbol Birliği’nin kuruluş amacı; “*İstanbul’daki futbol kulüplerinin düzensiz aralıklarla ve örgütsüz biçimde kendi aralarında yaptıkları özel karşılaşmaların izleyenlere yeterince doyum vermemesi ve futbola karşı kitlesel ilgi oluşturmakta yetersiz kalması göz önünde tutularak anılan futbol kulüplerini tek bir lig içinde toplamak, futbol mevsiminin başlangıç ve bitim tarihleriyle lig karşılaşmalarının gün, saat ve hakemlerini saptamak, taraflara ve meraklılara futbol mevsimi başlamadan önce karşılaşmaları duyurmak, programın koşulları elverdiğince aksaksız uygulanmasını sağlamak, gerek ligin ve futbol karşılaşmalarının yönetiminde gerekse belirebilecek anlaşmazlıkların çözümünde esas alınmış bulunan İngiliz Futbol Ligi kurallarını uygulamaktır*”. O dönemde kurulmuş olan futbol kulüplerini ilk defa federatif bir yapının etrafında toparlayan bu ligin ilk olmasıyla alakalı olarak yönetsel eksiklikleri vardı (Fişek, 1983). Bu birliğin en başta karşı karşıya kaldığı problemlerin başında hakem atamaları gelmekteydi (Ertuğ, 1977). Bu birlik, dışarıya karşı tek el yapısında olmuştur. Çünkü birlikte mücadele etmek için başvuran bir futbol kulübünün alınıp alınmaması konusundaki nihai kararı eski üyeler vermekteydi (Yıldız ve ark.,

2017). Bu lig, Osmanlı Devleti'nde futbolun kurumsallaşma sürecinde ilk spor örgütlenmesi (1903-1910) olmuş ve futbolun birçok yapısal değişimine öncülük etmiştir.

Türkler, Azınlıklar ve Yabancılar Tarafından Kurulan Spor Kulüpleri

19. yüzyılın sonunda Türkler, azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri (İstanbul, İzmir ve Selanik) kategorize edilerek verilmiştir.

Tablo 1. II. Meşrutiyetten önce Türkler tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Anadolu İdman Ocağı	Mehmet Burhanettin (Felek) Bey ve kardeşi Hüdayi Bey'in öncülüğünde Üsküdar'da 1908 yılında kurulmuştur (Atabeyoğlu, 1991).
Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü	1903 yılında, Mazhar (Kazancı) Hocanın öncülüğünde kurulmuştur. Bu kulüp, ilk Türk kulübüdür (Yıldız, 1979).
Black Stockings Football Club (Siyah Çoraplılar Kulübü)	Yabancı bir isim adıyla 1901 yılında kurulmuş ve Dr. Rasim Paşa kulübün başkanlığını yapmıştır (Atabeyoğlu, 1991; Ertuğ, 1977). Kısa ömürlü (4-5 ay) olan bu kulübün kurucularından ve oyuncularından olan Fuat Hüsnü (Kayacan) Bey bu kulübün kuruluşunu şöyle anlatmaktadır: "...1317 (1901) senesi sonbaharında "Black Stocking Club" adıyla yalnız Türk soyundan gelenlerin girişimiyle bir kulüp kuruldu" (Özden, 2004).
Dersaadet Jokey Kulüp (Cemiyet-i Sipahiye)	1864 yılında kurulan bu kulübün tüzüğü, İngiltere Jokey Kulübü'nün yönetmeliğinden alınmıştır (Özden, 2004; Yıldırım ve Gültekin, 2012).
Fenerbahçe Spor Kulübü	1907 yılında, Ziya Bey, Ayetullah Bey, Necip Bey (Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi, 1991) ve Saint Josef Lisesi Türkçe Öğretmeni Enver (Yetker) Bey'in yardımlarıyla (Tayga, 1990; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005) kurulmuştur.
Galatasaray Spor Kulübü	Galatasaray Sultanisi öğrencilerinden Ali Sami (Yen) Bey'in teşebbüsü sonucu 20 Ekim 1905 tarihinde kuruldu. 1904 yılından beri yalnız İngiliz ve Rum takımları arasında İstanbul Futbol Ligi maçları yapıyordu. Galatasaray Spor Kulübü bu lige girmek için 1906 yılında müracaatını yaptı. Lig başlamış olmasına rağmen, istek hemen kabul gördü. İlk maçını da 25.01.1906 tarihinde İngiliz Imogen takımıyla yapmıştır (Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi, 1991; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005).
Kadıköy Futbol Kulübü	Kadıköy'de futbol oynayan bazı Türk gençleri tarafından 1901 yılında kurulmuştur. Fuat Hüsnü Bey öncülüğünde kurulan bu kulübün ömrü iki ay kadar sürmüştür (Yıldız, 1979; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005).
Pazaryolu Kulübü	Kadıköy yakasının yeni bir teşekkülü olan bu kulüp, 1907-1908 sezonunda Fenerbahçe'ye birleşme teklifinde bulunmuştur. Ancak isim üzerinde anlaşma sağlanamadığından dolayı birleşme olmamıştır. Tayga, 1990), kulübün bu tarihte veya bu tarihten önce kurulduğunu ifade etmektedir.
Üsküdar Kulübü	Bu kulüp, 1907-1908 sezonunda Fenerbahçe'ye birleşme teklifinde bulunmuştur. Ancak isim üzerinde anlaşma sağlanamadığından dolayı birleşme olmamıştır. Tayga (1990), Kadıköy yakasında kurulan bu kulübün bu tarihte veya bu tarihten önce kurulduğunu ifade etmektedir.

Tablo 2a. II. Meşrutiyetten önce azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Alman Jimnastik Kulübü	1874 yılında Almanlar tarafından İstanbul'da kitap satıcısı Otto Kil başkanlığında kurulmuştur (Özden, 2004).
Aris Kulübü	1905 yılından önce Rumlar tarafından kurulmuştur (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981). Özden (2004), bu kulübün sadece varlığından bahsetmekte ve kulüp hakkında başka bilgilere rastlamadığını belirtmiştir.
Anacks FC	Bu kulüp ilk kez 1909-1910 sezonunda İstanbul'da 2. kümeye katılmış bir ermeni kulübüdür (Şevki, 2018). Bu bilgilere göre kulübün II. Meşrutiyetten önce kurulduğu düşünülmektedir.

Tablo 2b. II. Meşrutiyetten önce azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Balta Limanı Futbol Kulübü	Sporcu Şavarş Koçaryan tarafından kurularak ve 1906-1907 sezonunda İstanbul Futbol Ligi'ne katılmış bir ermeni kulübüdür (Şevki, 2018). Bu bilgilere göre kulübün 1906 yıllarında kurulduğu düşünülmektedir.
Boyacıköy Futbol Kulübü	Balta Limanında Rumlar tarafından Robert Koleji ile aynı zamanda kurulmuş (1900 yılında) bir futbol kulübüdür (Şevki, 2018).
Büyükdere Kulübü	Şevki (2018), bu kulübün Rumlar tarafından kurulduğunu ve 1908 yılında yaptığı müsabakayla bilindiğini ifade etmektedir. Tayga (1990), Abidin Daver'in makalesinden alıntı yapmış ve bu kulüple ilgili "1907-1908 sezonunda Büyükdere isminde bir Rum takımıyla oynadık ve 0-3 galip geldik" demiştir.
Cadikeu Fuetball Club (Kadıköy Futbol Kulübü)	James La Fontaine ve arkadaşları tarafından İstanbul'da 1902 yılında ilk futbol kulübü olarak kurulmuştur. Bu kulüp, İstanbul'da Musevi ve Müslüman gençlerin ilk olarak futbol oynamaya başladıkları yer olarak da dikkat çekmektedir. İlk Türk futbolcusu Fuat Hüsnü (Kayacan) Bey'de bu takımda "Bobby" lakabıyla oynamış daha sonra da Dalaklı Hüseyin, Büyük Hasan gibi Türk futbolcular da bu takımda yer almıştır (Türkiye Futbol Federasyonu, 1992; Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005; Günay, 2016; Şevki, 2018).
Elpis (Ümit) Futbol Kulübü	Kadıköy semtinde 1904 yılında Kadıköylü Rumlar tarafından kurulmuş (Sungur, 2002: 16) ve 1912 yılında kapanmıştır (Yıldız, 1979; Günay, 2016; Şevki, 2018).
Enosis Kulübü	1905 yılından önce kurulmuş (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981) olan bu kulüp için Özden (2004), sadece varlığından bahsetmekte ve kulüp hakkında başka bilgilere rastlanmadığını ifade etmektedir.
Ermeni Dork Kulübü	1908 yılından önce kurulan bu kulüp, 1908-1909 sezonunda İstanbul Futbol Birliği'nin ikinci kümesinde yer almıştır (Fişek, 1983; Fişek, 1985). Şevki (2018), bu kulüp hakkında şunları belirtmektedir: "1908 yılında Vahan Çeraz Kumkapı'da Dork adlı beden eğitimi kulübünün temelini atmıştır. Atletizm ve futbol dallarında faaliyet göstermiştir".
Ermis Kulübü	Şevki (2018), 1884 yılında Rumlar tarafından kurulduğunu ve 1914 yılında isminin Pera olarak değiştirildiğini belirtmiştir.
Estoglaris Kulübü	James La Fontaine tarafından 1903 yılında kurulmuştur (Tayga, 1990; Kahraman, 1995).
F.C. Wien	1895 yılında İstanbul'da İngilizler tarafından kurulmuştur (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 2, 2005).
Fuare Mektebi Takımı	Rum Papaz Mektebi'nin futbol kulübüdür. 1905 yılında Galatasaray takımıyla maç yapmış ve 2-0 kaybetmiştir (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981; Şevki, 2018). Galatasaray Kulübü ile 1905 yılında maç yaptığına göre 1905 veya daha önce kurulduğu düşünülmektedir.
İsraelitisher Turnverein Konstantinogel	Şevki (2018), bu kulübün 1895 yılında kurulduğunu ve 1905 yılına kadar faaliyetlerini sürdürdüğünü belirtmektedir.
İstella Kulübü	1905 yılından önce kurulmuş (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981) olan bu kulüp için Özden (2004), sadece varlığından bahsetmekte ve kulüp hakkında başka bilgilere rastlanmadığını ifade etmektedir.
Istrogles	1905 yılından önce kurulmuş (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981) olan bu kulübün Özden (2004)'de sadece varlığından bahsetmekte ve kulüp hakkında başka bilgilere rastlanmadığını ifade etmektedir.
İstanbul Golf Kulübü	1895 yılında İstanbul'da kurulmuştur (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 3, 2005).
İzmir Bornova Kulübü	1905 yılında İzmir'de kurulmuştur (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 3, 2005).
Kandilli Kriket Kulübü	1880 yılında bankacı Hansons ailesi tarafından kurulan bu kulüp, Osmanlı Devleti'nde ilk modern spor merakını getiren spor kulübü (Karaküçük, 1990; Devicioğlu, 2018) olarak bilinmektedir.
Makriköy (Bakırköy) Futbol Kulübü	Bu kulüp, Bakırköy'de 1900'lü yılların başında kurulmuştur (Şevki, 2018).

Tablo 2c. II. Meşrutiyetten önce azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Mayak Kulübü	1905 yılından önce kurulmuş (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981) olan bu kulübü için Özden (2004), sadece varlığından bahsetmekte ve kulüp hakkında başka bilgilere rastlanmadığını ifade etmektedir.
Moda Futbol ve Rugby Kulübü	İzmir'den İstanbul'a gelen James La Fontaina, Henry Pears, Horece Armigate ve Hurest gibi futbolcularla beraber İngiliz Sefaret Gemisinin (Imogene) personelinden bazılarıyla birlikte 1896 yılında kurulmuştur (Ertuğ, 1977; Fişek, 1983; Fişek, 1985). Bu kulübünün varlığıyla ilgili Kahraman'da (1995), "1900 yılından önce Kadıköy'deki İngiliz ve Rumlar Moda adında bir takım kurarak Moda Burnunda yer alan çayırılıkta futbol oynarlardı..." diyerek bu kulübün varlığından bahsetmektedir.
Moda Futbol Kulübü	Kadıköy Futbol Kulübü futbolcuları arasında çıkan bir antlaşmazlık sonucu kulüplerinden ayrılan İngilizler tarafından 1903 yılında kurulmuştur (Türkiye Futbol Federasyonu, 1992; Devocioğlu, 2018).
Moda Rum Futbol Kulübü	Moda'da Yani Vasiliadis tarafından 1899-1902 yılları arasında kurulmuştur. 1902 yılında Kadıköy Futbol Kulübü'yle birleşmiştir (Şevki, 2018).
Prinkipo (Büyükada) Yacht Kulübü	Faik Bey'in Afacan adlı yelkenlisi 1898 yılında, bu kulüp tarafından düzenlenen yarışlarda başarı elde etmişti (Morpa Spor Ansiklopedisi Cilt 5, 2005). Bu bilgilere istinaden bu kulübün 1900 yılından önce kurulduğu düşünülmektedir.
Provalrez Kulübü	Özden (2004), bu kulübün sadece varlığından bahsetmekte ve başka bilgilere rastlanılmadığını belirtmektedir.
Robert Koleji Futbol Kulübü	Bu kulüp, ermeni öğrenciler tarafından 1900 yılında kurulmuştur. Ayrıca bu kulüp, 1907-1908 sezonunda İstanbul Futbol Ligi'nde mücadele etmiştir (Şevki, 2018).
Strugglers (Mücadeleciler) Kulübü	1908 yılında Elpis Futbol Kulübü'nden ayrılan Modalı Rumlar tarafından kurulmuştur (Yıldız, 1979; Şevki, 2018). 1. Dünya Savaşının başlaması ile bu kulüp, 1914 yılı sonunda dağılmıştır (Yıldız, 1979).
Tatavla-Heraklis Jimnastik Kulübü	6 Nisan 1896 yılında Rumlar tarafından kurulmuştur. 1923 yılından sonra adını Kurtuluş Spor olarak değiştirmiştir. İstanbul'un en eski spor kulübü olarak halen faaliyetlerini sürdürmektedir (Fişek, 1985; Türkiye Futbol Federasyonu, 1992; Şevki, 2018). Osmanlı Devleti'nde modern anlamda atletizm, bu kulüpte (1896 yılında) İngiliz ve Rumların ilgi göstermeleriyle başlamıştır (Güven, 1982).
The Imperid Yachting and Boating Club	1867 yılında deniz kuvvetlerinin başına getirilen İngiliz emekli Amiral Augustos Charles Hobart-Hampden (Hobart Paşa), 1872 yılında bu kulübü kurarak ilk başkanı olmuştur. Bu kulüp, Osmanlı Devleti'nde spor yapmak amacıyla batılı tarzda kurulan ilk spor kulübüdür (Kahraman, 1995).
Yahudi Cimnastik Kulübü	1894 yılında İstanbul'da Yahudiler tarafından kurulmuştur (Türkmen, 1987).
Yasson Kulübü	1908 yılı veya daha önce kurulan bu kulüp, 1908-09 sezonunda İstanbul Futbol Birliği'nin ikinci kümesinde oynamıştır (Fişek, 1980; Fişek, 1985).
Zogroghion FC	Şevki (2018), bu kulübün 1908 yılında kurulduğunu ve Pera takımıyla yaptığı müsabakaların dışında fazla bir bilgiye ulaşamadığını belirtmektedir.

Şevki (2018) yaptığı çalışmada, Ermeniler tarafından kurulan diğer kulüpleri şu şekilde sıralamaktadır: "Hunting (Avcılar) İzmir", "Adana Ermeni takımı", "Santral", "Ararat", "Kilikya", "Sasun", "Raffi", "Tarsus Aziz Boger Takımı", "Sanatya Vakakn Kulübü", "Vasपुरagan İzmir", "Araks" ve "Sahakyan (Okul takımı olarak hala Samatya'da faaliyetini yürütmektedir)". Ancak bu spor kulüplerin II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu kaynaklardan belli olmadığından sadece burada isimleri verilmiştir. Şevki (2018: 11), diğer Rum kulüplerini de şu şekilde vermektedir: "Neo Astr", "Aneyanis", "Olympia", "Neayenea" ve "Enosis". Ancak bu spor kulüplerin II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu kaynaklardan belli olmadığından yine isimleri burada verilmiştir. Güneş (2007), 20 Mayıs 1907 yılında, on birincisi düzenlenen "Panionios Spor Oyunlarından" bahsetmektedir. Bu oyunlardan atletizm yarışları haricinde bisiklet yarışlarının da yapıldığını belirtmektedir. Oyunlara "Apollon", "Atina Nasyonal Jimnastik", "Atina Panhellenik", "Ayvalık İolikos", "Kahire İfiko", "Pan Ahaikos", "Panionios", "Patra", "Patras", "Pelops", "Pire", "İstanbul Rubtiyon Mektebi", "İstanbul Rum Jimnastik", "İstanbul Tatavla" ve "İzmir

İdmanperveren Kulübü'nün katıldığını belirtmektedir. Bu organizasyonun uluslararası olduğu düşünülmekte olup, bu spor kulüplerinden azınlık vatandaşlara ait olduğu da muhakkaktır. Tayga (1990), "*Araks 1*", "*Araks 2*", "*Ardavas*", "*Arzpo*" ve "*Şahakyan Kulübü*" nin varlığından bahsetmekte olup bu kulüplerin 1911-12 yıllarında Rumeli Asasiyaşın futbol liginde oynadığını belirtmektedir. Ancak bu spor kulüplerin II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu kaynaklardan belli olmadığından burada yalnızca isimleri verilmiştir. Özmeden (1999) çalışmasında, "*Musevi Experance*" kulübünden bahsetmekte, Fişek (1985) ise bu kulübün 1920 yılında Pazar liginde oynadığını belirtmektedir. Ancak bu spor kulübünün II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu kaynaklardan belli olmadığından burada adı verilmiştir. Yine, "*Olimpiya*", "*Ermis*" ve "*Anayanis Kulüpleri*" nin olduğuna dair bilgilere de rastlanılmaktadır (Kahraman, 1995; Özmeden, 1999). Yine bu spor kulüplerinin II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu kaynaklardan belli olmadığından isimleri verilmiştir.

Tablo 3. II. Meşrutiyetten önce İzmir'de azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Apollon Spor Kulübü	Türkiye Futbol Federasyonu (1992) tarafından yapılan çalışmada, bu kulübün 1900 yılında Rumlar tarafından kurulduğunu belirtilmektedir. 1906 yılında bu kulübün İzmir'de büyük spor yarışmaları (cimnastik, atletizm ve güreş) düzenlediği ve 1906 yılında Atina Ara Olimpiyatlarına katıldığı belirtilmektedir (Kahraman, 1995).
Buca Kulübü	İngilizler tarafından kurulan bir kulüptür (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981).
Cyling Club	Bu kulüp, atletizm, bisiklet ve futbol alanında faaliyet göstermek amacıyla 1891 yılında kurulmuştur. Kulübün ilk sporcuları arasında Türk vatandaşı Kemal (İren) Bey'de yer almaktaydı (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981).
Ermeni Dork	1900 yılında Ermeniler tarafından kurulmuştur (Tayga, 1990; Devecioğlu, 2018).
Football and Rugby Club	İzmir de ikamet eden Lafontaine ailelerinin ileri gelenleri diğer İngiliz gençlerini de yanlarına alarak (Arthur Whitdal, James Lafontaine, Edwitdal, Frank Whitdal, Edma Siro, Henry Culy, Richard Lafontaine ve İngiliz tabiyetine bağlı birkaç sporcu) 1894 yılında Bornova'da bu kulübü kurmuşlardır (Özden, 2004). Fişek (1985), bu kulüp için Osmanlı Devleti'nde aynı zamanda ilk spor kulübü olduğunu belirtmektedir.
Panianios	1900 yılında Rumlar tarafından kurulmuş bir kulüptür (Türkiye Futbol Federasyonu, 1992; Devecioğlu, 2018).
Panyonik Club	Rumlar tarafından kurulan bu kulüp, 1906 yılında Atina Ara Olimpiyatlarına katılmıştır. Kahraman (1995) verdiği bilgiye göre İzmir'de yayınlanan " <i>Ahenk</i> " gazetesinde 1905 yılında olimpiyat seçmeleri için bu kulübün yarışmalar düzenlediğini belirtmektedir. Bu ifadelerle göre bu kulüp, 1905 veya daha önce kurulduğu düşünülmektedir.
Pelops Kulübü	1900 yılında Rumlar tarafından kurulmuştur (Türkiye Futbol Federasyonu, 1992). Kahraman (1995), bu kulübün 1906 yılı Temmuz ayında İzmir'de kayak ve yüzme yarışları düzenlediğini ifade etmiştir.
Smyrn	İngilizler tarafından 1894 yılında kurulmuştur (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981).
Smyra Football Club	Arıpınar ve ark. (1992), bu kulübünün (İzmir Futbol Kulübü) İngilizler tarafından 1894 yılında kurulduğunu belirtmektedir.
Smyrna Races Club (İzmir Yarış Kulübü)	Modern anlamda 23 Eylül 1856 tarihinde İzmir'de ilk defa düzenli yarışlar yapıldı. Mr. Patterson (İngiltere başkonsolosu) öncülüğünde Rees, Forbes, Alyoti, İzmir'de Evliyazade Refik Bey (İzmir Eski Belediye Başkanı) ile beraber bu kulüp kurulmuştur. O dönemde İzmir'de müşterek bahis oynatmak ve at yarışlarını da başlatmış oldular (Yıldıran ve Gültekin, 2012). Bu kulübün 1900'lü yıllardan önce kurulduğu düşünülmektedir.
Sporting Club	Bu kulüp 1896 yılında İngilizler tarafından kurulmuştur (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981; Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi, 1991).

Ayrıca yapılan başka çalışmalarda, "*İskos*" ve "*Karakoviri (Karşıyaka)*" kulüplerinden bahsedilmekte, fakat II. Meşrutiyet'ten önce mi veya sonra mı kurulduğu konusunda bir bilgiye yer verilmemiştir (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981; Türkiye Futbol Federasyonu, 1992; Kahraman, 1995).

Tablo 4. II. Meşrutiyetten önce Selanik’te azınlıklar ve yabancılar tarafından kurulan spor kulüpleri

Kulüp Adı	Açıklama
Cycling Club	Bu kulüp, İngiliz, Rum ve İtalyan gençleri tarafından 1891 yılında kurulmuştur. Futboldan başka atletizm ve bisiklet sporuyla da ilgilenmiştir (Tercüman Spor Ansiklopedisi, 1981).
Leon Tenis ve Krokot Top Oyunları Kulübü	Baba (1940), tenis sporuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Bizde tenis ilk önce takriben kırk sene evvel oynanmaya başlanmıştır. Oyunu futbol gibi memlekete İngilizler getirmişlerdir. Bidayette İzmir ve İstanbul’da oynanmaya başlamıştır...”. Bu kulüp Selanik’te kurulmuştur (Tayga, 1990; Kahraman, 1995; Özmaden, 1999). Bu bilgilere istinaden 1900’lü yıllarda kurulduğu düşünülmektedir.
Siklit Kulüp	Bisiklet sporu yapmak amacıyla 1896 yılında kurulmuştur. Bu kulüpten Streralla, 1906 Atina Ara Olimpiyatlarına gönderilerek bisiklet ve eskrim yarışmalarını tanıtmıştır (Kahraman, 1995).

Kahraman (1995), “*Union Sportif Kulübü*”nden bahsetmekte, fakat II. Meşrutiyet’ten önce mi veya sonra mı kurulduğu konusunda bir bilgiye yer verilmemiştir.

SONUÇ

Türklerde ilk dönemlerden Osmanlı Devleti dönemine kadar birçok talim için talimhaneler kurulmuştur. Bu talimhanelerde binicilik, okçuluk, güreş ve tüfek talimlerinden başka cirit, çevgan, güz aktiviteyi yapılmış, kılıç kullanma, kargı, bıçak gibi spor ve harp aletleri eğitimleri verilmiş çeşitli egzersizler yapılmıştır (Özden, 2004). Türklerde sporla ilgili vakıflar ve tekkeleri, halkı askerlik eğitime ve askerlik dışında eğlenceye dönük teşekküller olarak değerlendirmek gerekir. Bu kapsamda oluşturulan okçuluk, cüdi teşekkülleri gibi faaliyetlere yönelik olarak spor tesisleri ve meydanlar oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti döneminde spor faaliyetlerinde önemli bir konumda olan spor tekkeleri, Tanzimat dönemiyle beraber önemini kaybetmeye başlamıştır (Soyer, 2004). Sultan II. Mahmut döneminde Enderun Mektebi’ndeki sporcuları saraydan alıp askeriyeeye nakletmesiyle birlikte sarayda da spora verilen önem sona ermiştir (Atabeyoğlu, 1985). Beden eğitimi ve sporu himayesinde barındıran Enderun Mektebi, vakıflar, tekkeler gibi kuruluşlar Tanzimat Fermanı ile beraber işlerliklerini de kaybetmeye başlamışlardır. Özellikle geleneksel sporlar çerçevesindeki bu sportif aktivitelerin yerini, gelişmiş bazı ülkelerinden alınan örneklerle veya azınlıklar ve yabancılar tarafından faaliyet gösterilen modern spor branşları yer almaya başlamıştır. Ayrıca, Sultan Abdulaziz’in tahttan indirilmesi yerine tahta çıkan II. Abdulhamit’in güreş faaliyetlerini kısıtlaması ve güreş ocaklarının kapatmasıyla birçok güreşçinin (Koca Yusuf, Hergeleci İbrahim, Kara Osman gibi) ülke dışında güreşmelerine de yol açtığı görülmektedir.

1845 harp okulları, rüştiyeler ve tıbbiye gibi okullara öğrenci yetiştiren idadiler ve 1868 yılında sultaniler açılmaya başlamıştır. Bu okulların eğitime başlamasıyla 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile beden eğitimi ve spor modern ders şeklinde yerleşmiştir (Özden, 2004). Galatasaray Sultanisi, Fransa’daki liselerin eğitim müfredatlarını örnek almış ve sabahları yapılmak üzere beden eğitimi dersleri konulmuştur. Okullara beden eğitimi ve spor derslerinin konulması sporun kısa sürede öğrenciler ve öğretmenler arasında sevilmesine neden olmuştur. Bu durum Tanzimat döneminde, eğitim kurumlarında spor kulüplerinin kurulmasına (Tablo 1, 2 (a, b, c), 3 ve 4) kadar ilerlemiştir.

Gelişmiş batılı ülkelerde spor faaliyeti içerisinde bulunmak üzere insanların bir araya gelerek kulüpleri meydana getirmeleri 1600’lü yıllarda başlamışken (Kahraman, 1995), Osmanlı Devleti’nde ise 1850’li yıllara rastlaması Osmanlı Devleti’nde modern sporların doğmasını geciktirmiştir. Modern anlamda Osmanlı Devleti’nde ilk spor kulüplerinin azınlıklar ve

yabancılar (özellikle Rumlar) tarafından kurulduğu görülmektedir (Günay, 2016). Bu dönemde azınlıklara ve yabancılara verilen ayrıcalıklardan (kapitülasyonlar gibi) dolayı, onların bir araya gelerek faaliyet göstermeleri serbestti. Dolayısıyla bu dönemde spor yapanlar ve spor kulüplerini genelde kuranlar azınlıklar ve yabancılardı. Ancak Türklerin spor kulüpleri kurmasında da bazı örneklerin olduğunu da söyleyebiliriz (Tablo 1). Örneğin, Bahriye öğrencisi Fuat Hüseyin (Kayacan) Bey, Hariciye Nezareti'nde görevli Reşat (Danyal) Bey ile birlikte 1899 yılında "*Black Stocking (Siyah Çoraplılar) Futbol Kulübü*" kurmaları önemli bir gelişmedir.

Fişek (1983), spor kulüplerini ulusal düzeyde bir araya getirecek bir birliğin ihtiyacından dolayı 1903 yılında "*İstanbul Futbol Birliği'nin*" kurulduğunu belirtmiştir. Bu birliğin günümüze ışık tutması anlamında önem arz etmektedir. Bu birlik, tam olarak kurumsallaşmadığından dolayı yöneticilerin kulüp temsilcileri tarafından seçildiği, bu birliğin taşra yapısının olmadığı ve ülkemizde ilk spor birliği olması anlamında da önem taşıdığı söylenebilir.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra spor kulüpleri düzeyinde bazı problemlerin olduğu görülmüştür. Fişek (1983), bu konuyu şu şekilde özetlemektedir: "*Cemiyetler Kanundan (3 Ağustos 1909 tarihli) önce gelen dönemde dernekler hukuku ve dernek kurma hakkı konusunda herhangi bir düzenleme yer almadığından dolayı, bu spor kulüplerinin bugünkü anlamıyla tüzel kişilikleri bulunmamaktaydı. Lig yönetiminde etkileri, karşılaşmaları yönetecek hakemler için ikişer aday önermekle sınırlıydı*". Cemiyetlerin bir kanun çerçevesinde açılmaması sebebiyle, bazı istenmedik durumlar ortaya çıkabiliyor ve cemiyetler etnik amaçlar için kullanılabiliyordu ve sporda bu amaçlara vasıta yapılabiliyordu. Dönemin hükümeti, bu nedenle cemiyetlerle ilgili bir düzenleme yaparak, 16 Ağustos 1909 tarihinde "*Cemiyetler Kanunu*"nu çıkarmıştı (Günay, 2015). İki fasılda ve 19 maddeden oluşan bu kanunun üçüncü maddesinde "*Rum, Ermeni, Yahudi gibi muhtelif Osmanlı unsurlarını siyaseten ayırma maksadına müstenit olmak üzere cemiyetler kurulması caiz değildir*." ve dördüncü maddesinde "*Kavmiyet ve cinsiyet esas ve unvanlarıyla siyasi cemiyetler teşkili memnudur*." hükümlerinin yer alması, kanun koyucunun unsurları ayırtıracak düzenlemelere meydan verilmemesi konusundaki hassasiyetini göstermişti (Gedikli, 2009). Bu kanunla spor cemiyetlerinden de aynı duyarlılığın beklendiği görülmektedir. Cemiyetler Kanunu'nun çıkarılmasından sonra kanuna uygun olduğu düşünülen bütün cemiyetler, hükümet tarafından tescil edilerek onlara hukuki bir statü kazandırılmıştır (Günay, 2016). Cemiyetler Kanunu ile birlikte Türkiye'de spor kulüplerinin kurulması ve statü kazanarak kurumsallaşmaları Türk spor yönetimi açısından da önemli bir gelişmedir.

Tanzimat Fermanının ilanıyla beraber toplumda birçok alanı etkilediği gibi spor kulüplerinin gelişimini de etkilemiştir. Bu dönemde esas olarak azınlıklar ve yabancılar vasıtasıyla başlayan modern spor aktiviteleri dönemin şartlarından dolayı çeşitli engellemelerle karşılaştığı görülmüştür. Özellikle Türklerin sportif faaliyetleri kısıtlanmıştı ve serbest olarak spor yapabilmeleri için II. Meşrutiyet'i beklemeleri gerekmiştir. Ancak bu kısıtlamalara rağmen Türklerin "*atletizm*", "*atıcılık*", "*avcılık*", "*binicilik*", "*bisiklet*", "*jimnastik*", "*eskrim*", "*golf*", "*güreş*", "*halter*", "*su sporları*", "*tenis*" gibi sporlarda faaliyet gösteren dokuz spor kulübünü kurdukları (Tablo 1) görülmüştür. Azınlıklar ve yabancılar tarafından ise bu spor branşlarında faaliyet gösteren otuz dört spor kulübünün (Tablo 2a, 2b, 2c) İstanbul'da, on iki spor kulübünün (Tablo 3) İzmir'de ve üç spor kulübünün (Tablo 4) ise Selanik'te kurulduğu görülmüştür.

Türkiye'de geçmişten günümüze spor kulüplerinin tarihsel gelişiminin değerlendirilmesi ve spor kulüplerinin bugünkü mevcut durumlarını da tespit etmeye katkı sağlayacak olan bu çalışmada, modern yapıda spor kulüplerinin nasıl bir gelişim içerisinde olduğunu gözlemlemek

ve geçmiş dönemlerde hangi spor branşlarının nasıl geliştiğini tespit etmede yarar sağlayacaktır. Ayrıca, bu çalışma spor kulüplerinin modernleşme sürecinin nasıl gerçekleştiğini tespit etmek ve tarihsel süreçte spor kulüplerinin yaşadığı olumsuzluklarını (siyasal, sosyal, ekonomik, vb.) inceleme süreçlerinde ve spor kulüplerinin kurumsallaşma sürecine önemli katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Afyoncu, E. (2017). 130 yıllık tutkumuz futbol. Sabah Gazetesi, Erişim: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2017/08/13/130-yillik-tutkumuz-futbol> Erişim Tarihi: 13.08.2017.

Atabeyoğlu, C. (1985). *Tanzimat'tan cumhuriyete Türkiye ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Atabeyoğlu, C. (1991). *Türk spor tarihi ansiklopedisi*. İstanbul: An Grafik Basın Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi.

Atabeyoğlu, C. (1993). *Türk halter tarihi*. Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara: Başkent Yayınevi.

Atabeyoğlu, C. (1994). *Türk bisiklet tarihi*. Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara: Başkent Yayınevi.

Baba, N. (1940). *Tenis ve hokey*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını.

Bilge, N. (1988). *Türkiye'de beden eğitimi öğretmeninin yetiştirilmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları (No: 1095).

Çelik, V.O., Bulgu, N. (2010). Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 146.

Devecioğlu, S. (2008). Türkiye'de futbolun kurumsallaşması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 373-396.

Devecioğlu, S. (2018). *Futbolda özerkliğin ekonomisi*. Ankara: Spor Yayınevi.

Ertuğ, A. R. (1977). *Türkiye futbol tarihi (1890-1923)*. Ankara: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Ankara Bölge Müdürlüğü Yayını.

Fişek, K. (1983). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi: dünyada ve Türkiye'de*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

Fişek, K. (1985). *100 soruda Türkiye'de spor tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Fişek, K. (2003). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi: dünyada-Türkiye'de*. İstanbul: YGS Yayınları.

Tercüman Spor Ansiklopedisi. (1981). *Tercüman spor ansiklopedisi futbol (cilt 1)*. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.

Gedikli, F. (2009). 1910 tarihli keskin rum cemiyeti ve cinsiyet ve kavmiyet esas ve unvanlarıyla dernek kurma yasağı. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, 8, 27.

Gümüş, A. (1988). *Güreş tarihi*. Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara: Başkent Yayınevi.

Güneş, G. (2007). *İzmir'de ilk bisiklet yarışı. Toplumsal Tarih*, 164, 62.

Günay, N. (2015). *Zoraki ittifaktan yol ayrımına ittihat-terakki ve ermeniler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Günay, M. (2016). Türkiye'de spor cemiyetlerinin kuruluşu ve bu cemiyetlerin etnik amaçlarla kullanılması. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(1), 383-393.

Güven, A. (1982). *Spor ansiklopedisi/Ansiklopedik spor dünyası*. İstanbul: Yelken Matbaası.

- Güven, Ö. (1999). *Türklerde spor kültürü (2. baskı)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (1996). *Osmanlılarda devlet teşkilatı ve sosyal yapı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İşcan, F. (1988). *Türklerde spor*. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Kahraman, A. (1989). *Cumhuriyete kadar Türk güreşi (Cilt II)*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: Özkan Matbaası.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı devletinde spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaküçük, S. (1990). *Türk spor kurumu dergisi (1936-1938), seçilmiş makaleler*. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Kazıcı, Z. (1985). *İslami ve sosyal açıdan vakıflar*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kolbaşı, A. (2005). *Türk kültür tarihinde spor*. Erişim: http://www.kultur.gov.tr/gprtaş/turizm_tr.asp?belgeno=32117, Erişim Tarihi: 15.2.2012.
- Kozak, İ. E. (1985). *Bir sosyal siyaset müessesesi olarak vakıf*. İstanbul: Akabe Yayınları.
- Kütükoğlu, M. S. (1999). *Osmanlı iktisadi yapısı, Osmanlı devleti tarihi (cilt: 2)*. İstanbul: Feza Gazetecilik Anonim Şirketi.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). *Morpa spor ansiklopedisi kültür yayınları (cilt 1)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Limited Şirketi.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). *Morpa spor ansiklopedisi kültür yayınları (cilt 2)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Limited Şirketi.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). *Morpa spor ansiklopedisi kültür yayınları (cilt 3)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Limited Şirketi.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). *Morpa spor ansiklopedisi kültür yayınları (cilt 4)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Limited Şirketi.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). *Morpa spor ansiklopedisi kültür yayınları (cilt 5)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Limited Şirketi.
- Ögel, B. (1988). *Dünden bugüne Türk kültürünün gelişme çağıları (3. baskı)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yayınları (No: 46).
- Özden, N. (2004). *Türklerde ilk spor kulüpleri*. Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Anabilim Dalı, Niğde.
- Özmaden, H. (1999). *Cumhuriyet dönemi ilk spor teşkilatı Türkiye idman cemiyetleri ittifakı (1922-1936)'nın yapılanma sürecinde beden eğitimi ve sporun fonksiyonları*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pepe H., Kaplan, T., Dalaman, O. (1999). 12 derste meç usulu isimli osmanlıca kitabın tanıtımı. *Osmanlıda Spor Sempozyumu Bildirisi*, Konya.
- Sancaklı, H., Özdemir, Y., Kale, R., Gökçe, E. (1995). *Futbol*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Matbaası.
- Somalı, V. (1989). *Teknik ve taktik yönleriyle futbol tarihi (1848-1889)*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Soyer, F. (2004). Osmanlı devletinde (1839-1908 tanzimat dönemi) beden eğitimi ve spor alanındaki kurumsal yapılanmalar ve okul programlarındaki yeri konusunda bir inceleme, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 209-225.

Spor Alemi. (1920). *1 Nisan 1336 (1920)*. Sayı 12, s.164 (Aktaran: Kahraman, A. (1995). *Osmanlı devletinde spor*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 675).

Milliyet Gazetesi Ansiklopedisi. (1991). *Milliyet gazetesi ansiklopedisi spor bölümü*. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları.

Sungur, E. (2002). *İzmir spor tarihi*. İzmir: İzmir İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları.

Sümer, R. (1990). *Sporda demokrasi, Türk spor federasyonlarının tarihsel gelişimi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
Sümer, F. (1997). *Spor kulüplerinin yapılan, yönetimdeki yerleri ve sorunları boş zamanları değerlendirme alanı ve toplumsal çevreleriyle ilişkileri üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şevki, O. (2018). *Osmanlı'dan cumhuriyet'e azınlık spor kulüpleri ve sporcular*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: Golden Medya Mabaacılık.

Tayga, Y. (1990). *Türk spor tarihine genel bir bakış*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.

Turhan, M. (1969). *Kültür değişimleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Türkmen, M. (1987). *Türk spor teşkilat tarihi (1922'ye kadar)*. Ankara: Yayınlanmamış Araştırma Raporları.

Türkiye Futbol Federasyonu. (1992). *Türk futbol tarihi (1904-1991)*. Cilt 1 ve 2, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, Ankara: Gül Basım ve Yayın.

Urartu, Ü. (1983). *Futbol (teknik-taktik-kondisyon)*. İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi.

Yenel İ. F. (1990). *Türkiye'de kulüpleşme süreci ve kulüplerin hukuki yapısı*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldıran, İ. (1986). *Tarihi kaynaklar açısından Türk spor kültürü*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldıran, İ. (1999). *Osmanlı saray teşkilatında haberci uzun mesafe koşucuları (peykler), Osmanlıda Spor Sempozyumu*, Konya.

Yıldıran, İ., Gültekin, T. (2012). *Anadolu uygarlıklarında spor*. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitapları, Ankara.

Yıldız, D. (1979). *Türk spor tarihi*. İstanbul: 3 Er Yayıncılık.

Yıldız, Y., Özmaden, M., Soyer, F., Özmaden, H. (2017). Türkiye idman cemiyeti ittifaki (tici) öncesi futbolda kurumsallaşma çalışmaları (1903-1922). *International Journal of Human Sciences*, 14(3), 2474-2475. doi: 10.14687/jhs.v14i3.4633